

**СТУДИЈА ОПРАВДАНОСТИ ПРОГЛАШЕЊА
ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА
„АРХЕОЛОШКО НАЛАЗИШТЕ БЕЛО БРДО У
ВИНЧИ“**

УВОД

ПОЛАЗИШТЕ

Републички завод за заштиту споменика културе – Београд (Наручилац) је, на основу Закона о јавним набавкама спровео отворени поступак јавне набавке број 15-оп/21, чији је предмет набавка услуге израде Студије оправданости за проглашење туристичког простора "Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи". Horwath HTL је доставио исправну понуду број 3/2021, на основу чега је Наручилац донео Одлуку о додели Уговора број 10-06/2021 у свему према понуди Horwath HTL-а и техничком спецификацијом Наручиоца.

Студија оправданости за проглашење туристичког простора представља пакет предлога за успостављање система за дугорочно решење управљања и газдовања простором *Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи* и даљу одрживу валоризацију културно-историјског наслеђа и баштине неолитске / винчанске културе, како са научно – археолошког аспекта, тако и са правног, економског и финансијског аспекта, као и одрживу заштиту у складу са законом о културним добрима, очување и унапређење културно-историјске-туристичке целине од националног значаја.

У ток контексту, циљеви израде Студије су следећи:

1. Израда предлога модела управљања и газдовања са аспекта власничке структуре, поделе одговорности, финансирања и одлучивања;
2. Обезбеђење организационо – техничких услова за уређивање, коришћење, унапређивање и заштиту АН Бело брдо;
3. Координација активности правних и физичких лица у вези са коришћењем и развојем АН Бело брдо;
4. Координација развоја пројеката заштите и унапређења АН Бело брдо, као и пројеката туристичке инфраструктуре и туристичке супра-структуре на принципима одрживог развоја;
5. Старање о наменској употреби државне имовине ради квалитетне валоризације ресурса;
6. Управљање грађевинским земљиштем и старање о непокретностима у државном власништву претходно датих на коришћење управљачком ентитету;
7. Припрема Студије за потребе проглашења и одрживог коришћења туристичког простора у складу са одредбама Закона о туризму.

За потребе реализације активности на овом пројекту, Horwath NTL је оформио тим стручњака у следећем саставу:

- Бранислав Милетић, руководилац пројекта
- Др Горан Петковић, главни експерт 1
- Др Љубомир Јовановић, главни експерт 2
- Др Александра Брадић-Мартиновић, главни аналитичар
- Божидар Миливојевић, финансијски експерт

Студија је предата Наручиоцу 11. октобра 2021. године.

ИЗЈАВА О ОДГОВОРНОСТИ

Horwath NTL нема обавезу да ажурира налазе и закључке који су у овом Извештају презентовани у складу са актуелним тржишним условима, а који се могу променити у периоду који следи. Било каква тржишна промена може утицати на валидност наших процена и закључака. Како су промене у тржишним условима могуће, јасно и недвосмислено није могућа било каква ревизија Извештаја или презентованих анализа, укључујући и процене будућих тржишних услова, уколико се они догоде након предаје Извештаја.

Презентована студија и Извештај су засновани на претпоставкама и проценама које су подложне променама услед неизвесности и варијација на тржишту. Све информације које смо прибавили од трећих страна су прихваћене без посебне ревизије или верификације и претпоставља се да су тачне. Додатно, у Извештају су презентоване претпоставке у вези са будућим понашањем потрошача и привреде уопште, што је подложно изменама услед дејства екстерних фактора које је немогуће предвидети.

ИЗЈАВА О ОГРАНИЧАВАЈУЋИМ УСЛОВИМА

Извештај је поверљив и припремљен за Наручиоца са којим је Horwath NTL склопио уговор о припреми и изради оваквог документа. Наменен је специфичној употреби на коју се односи. Horwath NTL не прихвата никакву одговорност у односу на било коју трећу страну; нити Извештај у целини, нити било који његов део, укључујући појединачне налазе, закључке и референце не смеју бити објављени у било ком документу, изјави или прослеђивани у било каквој комуникацији са трећим странама без претходне писмене сагласности од стране Horwath NTL у вези са формом и контекстом у којем ће бити коришћени.

Информације које су презентоване у Извештају су прикупљене, припремљене и анализиране у доброј вери и са пажњом доброг привредника, у складу са правилима и узансама консултантске струке и глобалне мреже Horwath NTL. Информације које смо користили и на које смо се ослањали у припреми Извештаја су прикупљане од различитих трећих страна. Премда је дужна пажња посвећена обради и припреми ових информација, Horwath NTL не преузима одговорност за њихову потпуну тачност. Уколико се открије да је нека од информација нетачна, или указује на погрешне закључке на начин да може да утиче на процене које су презентоване у Извештају, Horwath NTL задржава право да измени и допуни своје мишљење и сам Извештај без додатне одговорности.

Припрема Извештаја за Наручиоца је реализована у доба пандемије вируса SARS – CoV2 који у великој мери утиче на глобалну економију и посебно туристичко тржиште. Извештај је припремљен у доброј вери да ће се ситуација проузрокована пандемијом решити у разумном року и да неће утицати на примену анализа, закључака и препорука презентованих у Извештају

© АУТОРСКА ПРАВА

HORWATH NTL, 2021.

Сва права су задржана. Извештај се сме користити само у потпуном издању, у форми у којој је предат Наручиоцу. Нити један део овог извештаја не може бити репродукован, преписан, пренесен у било којем облику или на било који начин – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или на други начин, преведен на било који језик у било ком облику, или на било који други начин, без претходне писане сагласности Horwath NTL-а, или без издатог овлашћења за ограничено копирање. Ова публикација се не може позајмити, препродати, изнајмити или се на други начин њом располагати у смислу трговине истом, у било којем увезу или с било којом насловном страном који не одговарају онима које је издао Horwath NTL, без претходне сагласности Horwath NTL -а.

Садржај

1. ОПИС И КВАЛИФИКАЦИЈА ПОДРУЧЈА	10
1.1. НАЗИВ И ОПИС ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА	10
1.2. ПОВРШИНА, ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ГРАНИЦА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА	11
1.3. ЦИЉЕВИ ПРОГЛАШЕЊА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА	12
1.4. ПОДАЦИ О ВЛАСНИШТВУ И ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА	14
2. УСЛОВИ ОКРУЖЕЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ПОДРУЧЈА	16
2.1. ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ПРОГЛАШЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА	16
2.2. ПЛАНСКИ ОСНОВ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ОБАВЕЗЕ У ПОГЛЕДУ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ДРУГИХ ОБЛИКА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА	40
3. ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	60
3.1. ГРАДСКА ОПШТИНА ГРОЦКА – ОПШТИ ПОДАЦИ	60
3.2. ГЕОГРАФИЈА И КЛИМА	61
3.3. САОБРАЋАЈНИ ПОЛОЖАЈ	63
3.4. СОЦИО-ЕКОНОМСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	64
3.5. РЕСУРСНА ОСНОВА ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА – ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА ВРЕДНОСТИ ТУРИСТИЧКИХ АКТРАКЦИЈА	69
3.6. СТАЊЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА	90
4. ПРЕГЛЕД СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА	95
4.1. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА	95
4.1.1. Република Србија	96
4.1.2. Београд	103
4.1.3. Градска општина Гроцка	106
4.2. ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА КЉУЧНИХ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА	108
4.3. ИНФРАСТРУКТУРНИ ПОТЕНЦИЈАЛ ТУРИСТИЧКОГ ПОДРУЧЈА	126
5. СТРАТЕШКИ КОНЦЕПТ И РАЗВОЈНИ МОДЕЛ	130
5.1. ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ	130
5.1.1. Предности	131

5.1.2. Недостаци _____	132
5.1.3. Стратешка упоришта развоја _____	133
5.2. ВИЗИЈА И ПОЗИЦИОНИРАЊЕ _____	134
5.2.1. Визија и мисија _____	134
5.2.2. Тржишно позиционирање дестинације _____	136
5.2.3. Туристичко структурирање и портфолио туристичких производа у односу на кључне тржишне сегменте _____	138
5.3. РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ _____	146
5.3.1. Систематизација кључних пројеката _____	146
5.3.2. Кључни пројекти туристичке инфраструктуре _____	146
6. МОДЕЛ УПРАВЉАЊА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ _____	156
6.1. ПОСЛОВНА МИСИЈА УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ „БЕЛО БРДО“ У ВИНЧИ _____	156
6.2. РАЗВОЈНА ФУНКЦИЈА УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ _____	156
6.3. ФУНКЦИЈА ДЕСТИНАЦИЈСКОГ МЕНАџЕРА _____	157
6.4. КЉУЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ И ЗАДАЦИ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ЈЕДИНИЦА (ОДЕЉЕЊА) УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ _____	158
6.4.1. Истраживачки центар неолита – „Винча Бело брдо“ _____	158
6.4.2. Одељење за координацију са институцијама надлежним за археолошка истраживања и заштиту културног наслеђа _____	159
6.4.3. Одељење за планирање и развој _____	159
6.4.4. Одељење за дестинацијски менаџмент _____	160
6.4.5. Одељење за дестинацијски маркетинг _____	160
6.4.6. Одељење за припрему и аквизицију пројеката и инвестиција _____	161
6.4.7. Одељење за финансије и правне послове _____	162
6.4.8. Одељење туристичко угоститељске подршке _____	162
6.4.9. Одељење техничке подршке _____	163
6.5. СТРУКТУРИРАЊЕ И ОСНИВАЊЕ УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ _____	163
6.5.1. Структурирање (кластеризација) интереса приватног сектора _____	163
6.5.2. Оснивање управљача туристичким простором _____	164
7. ЕКОНОМСКА ОЦЕНА ОПРАВДАНОСТИ ПРОГЛАШЕЊА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА _____	166
7.1. ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ И ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА _____	166
7.2. ПОЛАЗНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ И ОПРЕДЕЉЕЊА ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ ПРОЈЕКТА (ASSUMPTIONS) _____	167
7.3. РЕЗУЛТАТИ ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ СА КЉУЧНИМ ИНДИКАТОРИМА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКЕ ПРИХВАТЉИВОСТИ ПРОЈЕКТА _____	168
7.3.1. Инвестициона улагања и извори финансирања _____	168

7.3.2. Користи од реализације пројекта _____	168
7.3.3. Оперативни трошкови пројекта _____	169
7.3.4. Биланс прихода, расхода и финансијског резултата пројекта _____	170
7.3.5. Обрачун потребних улагања у трајна обртна средства пројекат у првој години пословања _____	171
7.3.6. Финансијски ток пројекта _____	172
7.3.7. Рентабилност пројекта _____	172
7.3.8. Економски ток пројекта _____	173
7.3.9. Новчани ток (<i>Cash Flow</i>) пројекта _____	174
7.3.10. Период повраћаја инвестиционих улагања _____	175
7.3.11. Анализа трошкова и користи (<i>Cost Benefit</i>) пројекта _____	176
7.4. ДРУШТВЕНО -ЕКОНОМСКА ЕФИКАСНОСТ ПРОЈЕКТА _____	176
7.5. АНАЛИЗА РИЗИКА ИНВЕСТИРАЊА _____	177
7.6. ЗАКЉУЧАК О ОПРАВДАНОСТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ _____	178
7.6.1. Опште напомене _____	178
7.6.2. Резиме података о пројекту _____	178
8. ПРИЛОГ 1 – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ГРАНИЦА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА 179	
9. ЛИСТА ИЛУСТРАЦИЈА И СПИСАК КОРИШЋЕНИХ ИЗВОРА _____	180

ПОПИС СКРАЋЕНИЦА, ПОЈМОВНИК

ALS	Average Length of Stay	Просечна дужина боравка гостију у дестинацији
B&B	Bed & Breakfast	Облик смештаја који нуди доручак и ноћење
БДП	Бруто домаћи производ	Вредност финалних добара и услуга произведених унутар неке земље
DMC	Destination Management Companies	Дестинацијске менаџмент компаније
DMO	Destination Management Organizations	Дестинацијске менаџмент организације
РЗС	Републички завод за статистику Републике Србије	
EDEN	European Destinations of Excellence	Иницијатива Европске комисије за промоцију одрживог туризма
ЕС	Еквивалентних становника	Просечни показатељ оптерећености отпадном водом по 1 становнику
ЕУ	Европска унија	
EUR	Евро	Валута Европске монетарне уније
ГМО	Генетски модификовани организми	
GWh	Гигават по сату	Мерна јединица за количину потрошене енергије по сату
Ha	Хектар	Мерна јединица за површину
ХЕ	Хидроелектране	
hl	Хектолитар	Мерна јединица за запремину
РС, СРБ	Република Србија	
АПВ	Аутономна Покрајина Војводина	
МТТ	Министарство трговине, туризма и телекомуникација	
ТОС	Туристичка организација Србије	
ТОВ	Туристичка организација Војводине	
ТО	Туристичка организација	
ИЦ	Истраживачки центар „Винча Бело брдо“	
ИКАО	International Civil Aviation Organization	Организација међународног цивилног ваздухопловства
ИКТ	Information and Communications Technology	Информационо-комуникациона технологија
ИТ	Информациона технологија	
Итд.	И тако даље	
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе	
Km	Километар	Мерна јединица раздаљине
MICE	Meetings, Incentives, Congress and Exhibitions	Конгресни туризам
мил.	Милион	
млрд.	Милијарда	
MW	Мегават	Мерна јединица за снагу
ППС	Пред и постезона	
р.р.	Процентни поен	
сл.	Слично	
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats Analysis	Стратешка матрица која служи за идентификацију шанси и ризика
TWh	Терават по сату	Потрошња енергије
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу
UNPA	United Nations Protected Areas	Заштићене зоне Уједињених нација
UNWTO	United Nations World Tourism Organization	Светска туристичка организација Уједињених нација
USD	Амерички долар	Валута САД
VXC	Вишенаменски хидротехнички систем за уређење вода и земљишта	
BC	Водне степенице	
WTTC	World Travel & Tourism Council	Светски савет за путовања и туризам

1. ОПИС И КВАЛИФИКАЦИЈА ПОДРУЧЈА

1.1. НАЗИВ И ОПИС ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

Израда Студије оправданости за проглашење туристичког простора представља део активности на идентификовању, систематизацији и валоризацији одређених садржаја простора који могу подстаћи туристичка кретања. Идентификовање елемената простора који имају својства туристичких ресурса представља услов за развој туризма на одређеном простору. Систематизацији и валоризацији расположивих туристичких ресурса одређује начин трансформације ресурса у туристичке атракције, које су један од најважнијих елемената туристичке понуде.

Проглашење туристичког простора је део свеобухватног планирања развоја туризма у складу са принципима интегралног развоја туризма и одрживог коришћења туристичког простора, који су утврђени Законом о туризму („Сл. Гласник РС”, бр. 17/2019).

Према атрактивним својствима на ширем подручју Винче издвајају се Археолошко налазиште „Бело брдо“ и река Дунав. Према генетској класификацији ова врста ресурса спада у антропогене (Археолошки локалитет) и природне (Дунав) ресурсе, који према атрактивним својствима могу да се валоризују као комплексни или комплементарни.

Туристички простор „Винча“ се налази у северном делу Републике Србије, на координатама: 44.761944° СГШ и 20.623056° ИГД. Од географског средишта Србије (село Надрље на источним странама Гледићких планина) удаљен је 120 km.

Централни део туристичког простора, Археолошки локалитет „Бело брдо“ налази се на десној обали Дунава, 14 km од развођа Саве и Дунава. Смештен је на високој лесној тераси са котамa терена од 84,0-87 mnnv. Културни слојеви локалитета падају према периферији, тако да формирају брежуљак који доминира околином. У односу на насеље, лоциран је на крајњем североисточном делу и окружен је окућницама са мањим стамбеним и економским објектима. На делу археолошког налазишта, налази се групација привремених објеката који се користе за презентацију покретних налаза, депоновање откритих археолошких предмета, чување опреме за рад приликом археолошких ископавања, повремено смештај чланова археолошке екипе, као и за рад на обради покретних археолошких налаза у току археолошких ископавања. Са дунавске стране изграђена је обалоутврда у дужини простирања археолошког локалитета и пристан за прихват мањих туристичких пловила. Археолошким истраживањима потврђено је да се неолитско насеље простирало на површини већој од 40 хектара.

Површина Археолошког налазишта „Бело брдо“ је 11,77 ha.

Део Археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи заштићен је решењем Завода за заштиту споменика културе Београда број 653/5 од 10. новембра 1965. године, а одлуком Народне скупштине СР Србије број 29 од 29. марта 1979, утврђен је под називом „Винча – локалитет Бели брег“ за културно добро од изузетног значаја (Сл. гласник СРС, бр. 14/79 и 30/89).

Положај налазишта је такав да је пружао све услове за дуготрајан боравак људских заједница и обезбеђивао је њеним становницима посредничку улогу између праисторијских култура које су се развијале на југу, све до Егејског мора и на северу до средње Европе. Прикупљени археолошки материјал сведочи да су носиоци винчанске културе били веште и квалитетне занатлије, а изванредан број налаза, превасходно оних који су рађени за културно-религијске црте, достижу изванредан уметнички ниво. Значај археолошког налазишта је да се на основу бројних и веома

разноврсних предмета, као и истраживања остатака архитектуре и коришћених сировина, може поуздано реконструисати цела историја Винче, односно материјална и духовна култура бројних генерација које су у њој живеле. Такође, повољан положај омогућава дуготрајно истраживање и формирање научног, едукативног и туристичког центра који би репрезентовао богатство континуитета праисторијских култура на тлу Србије.

Поред културне и научно-истраживачке функције Археолошко налазиште „Бело брдо” има и туристичку функцију која се огледа у организацији посета и интерпретацији најзначајнијих археолошких и културолошких особености винчанске културе. Туризам путем конверзијске функције, природне и културне елементе простора претвара у туристичке атракције које генеришу одређени туристички промет. Један од главних изазова туристичког развоја јесте планско усмеравање и димензионирање динамике туристичких активности и одрживости културних и природних вредности. Обезбеђивање одрживог развоја подразумева прихватање јединствене визије развоја са концептом најбољег коришћења туристичког простора. Само на тај начин туристички простор са вредном ресурсном основом може да опстане и да се сачува за будуће нараштаје.

Подручје Дунава, поред речног тока обухвата четири различито уређење целине у приобаљу. Уређени део поред Археолошког налазишта, са котом врха кеја се налази на 74 mнв, док се заравњења површина ширине 20-40 m налази на 74-75 mнв. Низводно, према Болечици приобаље је неуређено, а на појединим парцелама су формиране дивље депоније. Северно од археолошког локалитета, у дужини од око 800 m остварен је најближи контакт насеља са реком, са мањим бројем бесправно саграђених објеката. Даље у правцу севера, издваја се заравњени алувијални локалитет Пољана, који представља део разуђеног слива Ошљанског потока у Дунав. Висинске коте на овом подручју су између 71-75 mнв. Овај простор је већим делом озелењен и угрожен формирањем дивљих депонија.

Препознатљива просторна целина, које припада туристичком простору, је део локалитета Равнице у зони око Болечице. Овај простор је делом насељен на простору Винче, а са широм просторном целином која се простира на подручју Ритопека, чини већи ненастањени простор, који је задржао особине културног предела.

Туристички простор обухвата и део насеља, на коме су Просторним планом подручја посебне намене утврђене површине другог и трећег степена заштите археолошког локалитета, као и део простора који је Просторним планом предвиђен за објекте од општег интереса.

У непосредном окружењу туристичког простора постоји, типична нехигијенска градска депонија. Последица стварања и рада ове депоније је загађење вода Ошљанског потока и даље Винчанске баре, као и контаминација околног пољопривредног земљишта и ваздуха. На неколико локација у оквиру граница туристичког простора, на парцелама до Дунава запажају се мање депоније сваковрсног отпада и шута.

1.2. ПОВРШИНА, ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ГРАНИЦА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

Површина туристичког простора износи: 2.707.475m²

Туристички простор ” се налази на територији у К.О. Винча и К.О. Ритопек, које припадају градској општина Гроцка.

Граница туристичког простора почиње на северу од тачке спајања к.п. 2748 и 582/2 на обали Дунава и наставља према западу спољном границом к.п. бр. 582/2, 582/1, пресеца

к.п. 2673, до к.п. 583/3, наставља спољном границом к.п. 583/3, 584/4, 587/3, 587/2, 590/3, 590/2, 591/3, пресеца к.п. 2670/2, наставља спољном границом к.п. 591/2, 193/101, пресеца к.п. 193/1, до к.п. 594, затим према југу спољном границом к.п. 594, 713/2, 193/1, 193/119, 193/143, пресеца к.п. 2690 до к.п. 756/17, наставља спољном границом к.п. 756/17, 2674/3, 768/5, 768/36, 768/5, 768/37, пресеца к.п. 2725/1 до к.п. 1923, наставља спољном границом к.п. 1923, 1922, 1925/1, 1925/2, 1926/1, 1927/1 1928/2, пресеца к.п. 2727, до к.п. 1933/1, наставља спољном границом к.п. 1933/1, пресеца к.п. 1933/5 и к.п. 2696/1 до к.п. 1954/1, наставља спољном границом к.п. 1954/1, 1954/5, 1954/3, 1954/4, 1956/5, 1956/4, 1956/3, 1956/1, пресеца к.п. 2722, наставља спољном границом к.п. 2722, 1876/94, 1867/95, пресеца к.п. 1864, наставља спољном границом к.п. 1863/10, 1863/19, 1863/18, 1960/1, 1960/11, 1960/12, 1960/10, 1965/2, 1965/4, пресеца к.п. 2729/1, наставља спољном границом к.п. 2729/1, 2733, пресеца к.п. 2696/1 у правцу к.п. 2066/1, наставља спољном границом к.п. 2696/1, 2732/3, 2732/2, 2029/3, 2029/2, 2028/1, 2287/1, 2287/2, 2288/7, 2288/2, 2288/4, 2288/3, наставља према истоку границом К.О. Винча до к.п. 2028/96 у К.О. Винча, пресеца к.п. 2746/1 до к.п. 44/4 у К.О.Ритопек, наставља спољном границом к.п. 44/4,44/1, 43/1, 43/2, 43/6. 43/5. 43/ 8, 43/4, пресеца к.п. 2746/1 до тромеђе К.О. Винча и КО Ритопек у ГО Гроцка и КО Иваново у Граду Панчеву, наставља према северу границом К.О. Винча средином реке Дунав до полазне тачке.

Графички приказ граница: Прилог 1.

1.3.ЦИЉЕВИ ПРОГЛАШЕЊА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

Туристичке дестинације дуго су се у подстицању развоја туризма руководиле искључиво његовим економским ефектима, израженим кроз повећане приходе, запосленост, инвестиције, запостављајући при том остале утицаје, посебно оне негативне. У туристичкој теорији и пракси све више се увиђа и признаје изразита међузависност туризма и окружења, па се говори о потреби за одрживим развојем туризма, односно таквим планским развојем који ће омогућити да туризам не само да не угрожава природно и социо-културно окружење, већ да буде и фактор његовог унапређења. С друге стране, квалитет природних и културно-историјских ресурса, као атрактивних фактора понуде, од кључне је важности за квалитет туристичког производа дестинације.

Употреба ресурса у циљу развоја туризма може имати двојаке последице. Прво, количина расположивих ресурса није неограничена и представља ограничење интензивном туристичком развоју. Ресурси који се физички и/или економски не могу увећати у том смислу постају ограничавајући фактор. Друго, квалитет ресурса опада уз негативне ефекте по туризам, јер понуђен туристички производ губи на квалитету, односно количина производа високог квалитета, који је био иницијални разлог туристичког развоја, се смањује. Да би се негативне последице избегле, неопходно је туристичко планирање и организација туристичких активности, у коме однос туризма и окружења заузима централно место, у смислу одређивања смерница и ограничења раста и развоја туристичких активности.

Досадашњи развој туризма у светским размерама показао је да је простор базични елемент развоја туризма, како у домаћем, тако и у међународним оквирима. Квалитет простора и његова опремљеност су најзначајнија мотивација за туристичка кретања и њихову усмереност.

У претходном периоду туристички простор „Археолошко налазиште Бело брдо” доживео је одређену врсту туристичке трансформације. Међутим, у организационом смислу, то је и даље простор моноклеарног типа, где је туризам био концентрисан око археолошког локалитета. У домену атрактивности, поменути туристички простор, по својим развојним карактеристикама, спада у атракције међународног значаја са изузетним културним, естетским и научним вредностима. Иако је простор плански уређен не постоји систем организације туристичких и развојних токова и систематичне примене донетих планских решења.

Основни циљ проглашења туристичког простора је стварање одговарајућих услова за уређење, коришћење и заштиту туристичког простора, који због својих карактеристика, вредности и приоритетне туристичке намене захтева посебан режим организације.

Општи циљеви проглашење туристичког простора су:

- Стварање услова за одржив развој и наставак **комплексних** активности заштите, чувања и истраживања **археолошког** наслеђа;
- Трансформација постојећег простора у социјално, културно, економски одржив и атрактиван туристички простор, са новим културним и туристичким идентитетом;
- Очување, ревитализација и валоризација културног наслеђа;
- Унапређење и заштита предела и пејзажних вредности;
- Изградња система организације, уређења, коришћења и заштите туристичког простора.

Посебан циљ проглашења туристичког простора је ефикасно управљање одрживим развојем које се обезбеђује:

- Координацијом и интегрисањем планског основа – општих стратегија, просторног, секторског и планског основа у контексту дугорочног очувања и заштите животне средине и техничке документације;
- Мултисекторским приступом, односно комбинацијом мера и инструмената разних политика према планским одлукама, тематским областима и конкретним развојним проблемима;
- Истраживачком, програмском и институционално-организационом подршком и информационом, мониторинг и контролним системима;
- Информисањем и кооперацијом, односно информисањем и успостављањем партнерства/сарадње на релацијама јавни - приватни сектор, државне - независне институције и организације, управљач – становништво, интересне и циљне групе.

Проглашењем туристичког простора, „Археолошко налазиште Бело брдо” својом атрактивношћу и садржајима може да постане значајна туристичка дестинација, као и репрезент бриге друштва о вредној културној баштини и богатој ресурсној туристичкој основи.

Остваривање циљева подразумева одређивање управљача туристичким простором

1.4. ПОДАЦИ О ВЛАСНИШТВУ И ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА

ПОДАЦИ О ВЛАСНИШТВУ И ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА

КО Винча

-катастарске парцеле Врста права – СВОЈИНА, Облик својине – ДРЖАВНА РС:

2748, 582/2, 582/1, 583/1, 585/1, 585/2, 585/3, 587/1, 587/3, 587/2, 590/3, 590/3, 590/4, 590/1, 592/1, 592/2, 593/3, 594, 594/4, 595/5, 2670/2, 591/1, 591/2, 591/3, 591/4, 591/5, 591/6, 193/101, 193/102, 193/103, 193/104, 193/1, 583/2, 585/4, 585/5, 585/6, 586/1, 586/2, 586/3, 593/1, 593/2, 193/105, 193/108, 765/1, 765/2, 766/1, 766/2, 766/3, 766/4, 766/5, 766/6, 766/7, 764/1, 764/2, 764/3, 764/4, 764/5, 193/106, 193/109, 763/1, 763/2, 763/3, 763/4, 763/5, 763/6, 763/7, 763/8, 193/110, 193/111, 193/112, 193/114, 193/145, 193/160, 761/1, 761/2, 761/3, 761/4, 761/5, 761/6, 767/1, 767/2, 767/3, 767/4, 767/5, 767/6, 767/7, 760/1, 760/2, 760/3, 760/4, 760/5, 760/6, 760/7, 193/113, 193/116, 193/117, 193/1, 193/115, 193/120, 193/121, 193/122, 193/118, 193/123, 193/124, 193/128, 193/129, 193/130, 193/131, 193/125, 193/132, 193/133, 193/134, 193/135, 193/136, 193/1, 193/119, 193/141, 193/143, 193/1, 193/142, 193/1, 193/147, 193/164, 193/165, 193/126, 193/139, 193/140, 193/166, 759/1, 759/2, 759/3, 759/4, 759/5, 759/6, 758/1, 758/2, 758/3, 758/4, 758/5, 758/6, 758/7, 758/8, 758/9, 757/1, 757/2, 773/1, 773/2, 773/3, 773/4, 772/1, 772/2, 772/3, 772/4, 772/5, 772/6, 771/1, 771/2, 770/1, 770/2, 768/2, 768/3, 768/4, 768/5, 768/8, 768/17, 768/7, 768/36, 768/37, 1923, 1924/3, 1924/4, 1928/5, 1992/2, 1993/3, 2017/5, 2017/7, 2017/6, 2019/2, 2070/4, 2070/2, 2070/3, 2670 (део), 2725/2 (део),

-катастарске парцеле Врста права – СВОЈИНА, Облик својине – ЈАВНА СВОЈИНА:

1864 (део), 2673, 768/1, 2674/3, 2673, 2690, 2691/6, 2691/2, 2691/3, 2691/4, 2691/1, 2728, 2691/1, 2020, 2021, 2022, 2691/5, 2023/4, 2023/3, 2023/2, 2023/1, 2016/1, 2025/2, 2025/1, 2730, 2070/1, 2731, 2691/8, 2691/7, 2691/9, 2047/2, 2048/1, 2048/2, 2027/2, 2027/4, 2026/6, 2026/5, 2026/4, 2722, 2732, 2028/45,

-катастарске парцеле Врста права – СВОЈИНА, Облик својине – ПРИВАТНА:

769, 1924/1, 1924/2, 1925/1, 1925/2, 1926/1, 1926/2, 1927/1, 1927/2, 1928/1, 1928/2, 1928/3, 1928/4, 1919/1, 1929/2, 1929/3, 1929, 1929/5, 1932/1, 1932/2, 1932/3, 1932/4, 1930/1, 1930/2, 1930/3, 1930/4, 1930/5, 1930/6, 1930/7, 1931/1, 1931/2, 1931/3, 1983, 1984/1, 1984/2, 1984,3, 1985/1,1985/2, 1985/3, 1985/5, 1986/1, 1986/2, 1986/3, 1986/4, 1986/6, 1986/7, 1986/8, 1986/9, 1987, 1988, 1989/1, 1989/2, 1990/1, 1990/2, 1991, 1992/1, 1993/1, 2017/1, 2017/2, 2017/3, 2017/4, 2019/1, 2018/1, 2018/2, 2018/3, 2018/4, 2014, 2016/3, 2016/2, 2015, 2013/1. 2013/2, 2013/3, 2013/4, 2013/5, 2013/6, 2057/1, 2057/2, 2057/3, 2057/4, 2057/5, 2057/6, 2058/1, 2058/2, 2058/3, 2058/4, 2058/5, 2059/1, 2059/2, 2059/3, 2059/4, 2059/5, 2061/1, 2061/2, 2061/3, 2060/1, 2060/2, 2060/3, 2060/4, 2062/1, 2062/2, 2062/3, 2062/4, 2063/1, 2063/2, 2064/1, 2064/2, 2065/1, 2065/2, 2066/1, 2066/2, 2066/3, 2066/4, 2066/5, 2066/6, 2067, 2068/1, 2068/2, 2069/1, 2069/2, 2069/3, 2069/4, 2-69/5, 2069/6, 2056/20, 2056/21, 2056/16, 2056/23, 2056/25, 2056/27, 2056/29, 2056/31, 2056/22, 2056/14, 2056/18, 2056/24, 2056/5, 2056/13, 2056/26, 2056/2, 2056/3, 2056/, 2056/19, 2056/9, 2056/28, 2056/30, 2056/12, 2056/8, 2056/7, 2055/1, 2055/2, 2053/1, 2053/2, 2054/3, 2054/4, 2054/5, 2054/6, 2051/1, 2051/4, 2051/5, 2051/6, 2051/7, 2052, 2050/1, 2050/2, 2049/1, 2049/3, 2049/4, 2046/5, 2046/4, 2046/3, 2046/2, 2047/1, 2047/3, 2027/1, 2027/3, 2026/1, 2026/2, 2026/3, 1931/1, 1931/2, 1931/3, 1954/1, 1954/2, 1954/3, 1954/4, 1954/5, 1955/1, 1955/2, 1955/3, 1955/4, 1957/1, 1957/2, 1957/3, 1957/4, 1957/5, 1957/6, 1957/7,

1957/8, 1957/11, 1957/13, 1957/14, 1957/16, 1957/17, 1957/18, 1957/19, 1957/20, 1957/21, 1957/22, 1957/23, 1956/1, 1956/2, 1956/3, 1956/4, 1956/5, 1980/1, 1980/2, 1980/3, 1980/4, 1981, 1958, 1959/1, 1959/2, 1959/3, 1977, 1978, 1979/1, 1979/2, 1982/1, 1982/2, 1982/3, 1975/1, 1975/2, 1975/4, 1975/5, 1974/1, 1974/2, 1973/1, 1973/2, 1972/1, 1972/2, 1972/3, 1972/4, 1972/5, 1972/6, 1972/7, 1972/8, 1972/9, 1972/10, 1972/11, 1972/12, 1996/1, 1996/2, 1996/3, 1995/1, 1995/3, 1995/4, 1994/1, 1994/2, 2000, 1999/1, 1999/2, 1998, 1997/1, 1997/2, 1969, 1970/1, 1970/2, 1971, 1867/94, 1867/95, 1863/10, 1863/19, 1863/18, 1960/1, 1960/5, 1960/6, 1960/7, 1960/8, 1960/9, 1960/10, 1960/11, 1960/12, 1966/1, 1966/2, 1067/1, 1067/2, 1968/1, 1968/2, 1965/3, 1965/4, 2012, 2011/1, 2011/2, 2011/3, 2010/1, 2010/2, 2010/3, 2010/4, 2009/1, 2009/2, 2009/3, 2008, 2007/1, 2007/2, 2007/3, 2007/4, 2006/1, 2006/2, 2006/3, 2006/4, 2006/5, 2005/1, 2005/2, 2005/3, 2098/3, 2098/4, 2098/5, 2098/6, 2098/7, 2004, 2003/1, 2003/2, 2003/3, 2003/4, 2003/5, 2003/6, 2003/7, 2003/8, 2003/9, 2003/10, 2003/11, 2003/12, 2003/13, 2003/14, 2002/1, 2002/2, 2098/1, 2098/2, 2099/1, 2099/2, 2099/3, 2100, 2097/1, 2097/2, 2097/3, 2102/1, 2102/2, 2102/3, 2102/4, 2101, 2096/1, 2096/2, 2096/3, 2096/4, 2103/1, 2103/2, 2103/3, 2103/4, 2104/1, 2104/2, 2105/1, 2105/2, 2105/3, 2288/1, 2288/2, 2208/3, 2208/4, 2288/5, 2288/6, 2208/7, 2208/8, 2287/1, 2287/22028/1, 2028/27, 2028/115, 2028/83, 2028/116, 2028/117, 2028/118, 2028/119, 2028/3, 2028/2, 2028/108, 2028/107, 2028/106, 2028/78, 2028/29, 2028/28, 2028/82, 2028/80, 2028/79, 2028/81, 2028/4, 2028/17, 2028/105, 2028/104, 2028/31, 2028/30, 2028/5, 2028/18, 2028/103, 2028/32, 2028/33, 2028/102, 2028/101, 2028/109, 2028/110, 2028/6, 2028/49, 2028/50, 2028/51, 2028/11, 2028/55, 2028/20, 2028/100, 2028/99, 2028/34, 2028/52, 2028/53, 2028/54, 2028/56, 2028/98, 2028/97, 2028/111, 2028/21, 2028/73, 2028/72, 2028/12, 2028/37, 2028/36, 2028/22, 2028/35, 2028/84, 2028/85, 2028/23, 2028/86, 2028/24, 2028/25, 2028/2028/93, 2028/94, 2028/95, 2028/96, 2028/92, 2028/89, 2028/88, 2028/71, 2028/87, 2028/90, 2028/91, 2028/70, 2028/69, 2028/61, 2028/63, 2028/75, 2028/13, 2028/74, 2028/62, 2028/47, 2028/48, 2028/14, 2028/77, 2028/120, 2028/16, 2028/65, 2028/76, 2028/66, 2028/67, 2028/68, 2028/26, 2028/64, 2028/56, 2028/44, 2028/43, 2028/39, 2028/60, 2028/57, 2028/59, 2028/38, 2028/40, 2028/10, 2028/125, 2028/123, 2028/7, 2028/42, 2028/128, 2028/127, 2028/126, 2028/124, 2028/122, 2028/121, 2045/1, 2045/51, 2045/50, /,2045/28, 2045/8, 2045/21, 2045/23, 2045/11, 2045/30, 2045/32, 2045/10, 2045/9, 2045/29, 2045/48, 2045/49, 2045/47, 2045/46, 2045/4, 2045/22, 2045/3, 2045/19, 2045/7, 2045/6, 2045/42, 2045/40, 2045/41, 2045/43, 2045/39, 2045/38, 2045/35, 2045/37, 2045/34, 2045/36, 2045/13, 2045/14, 2045/27, 2045/26, 2045/24, 2044/1, 2044/4, 2044/6, 2044/7, 2044/8, 2044/9, 2044/10, 2044/11, 2044/12, 2044/13, 2044/14, 2043/3, 2043/5, 2043/7, 2043/8, 2043/9, 2043/10, 2043/11, 2043/12, 2043/13, 2043/14, 2042/1, 2042/3, 2042/4, 2042/5, 2042/6, 2042/7, 2041/1, 2041/2, 2041/3, 2041/5, 2041/6, 2041/7, 2041/8, 2041/9, 2041/10, 2041/11, 2040/2, 2038, 2039/2, 2040/5, 2040/8, 2040/10, 2040/2, 2038, 2039/3, 2039/4, 2039/5, 2040/6, 2040/7, 2040/9, 2040/11, 2037, 2034/2, 2033/1, 2033/2, 2034/1, 2032/2, 2035/2, 2036/2, 2036/1, 2035/1, 2032/3, 2032/4, 2031/2, 2031/3, 2031/4, 2031/5, 2031/6, 2030/1, 2030/2, 2030/4, 2030/5, 2030/6, 2030/7, 2030/8, 2029/1, 2029/2, 2029/3, 2029/4, 2049/1, 2049/3.

КО Ритопек

-катастарске парцеле Врста права – СВОЈИНА, Облик својине – ДРЖАВНА РС: 44/2, 44/3, 44/4, 43/3, 43/4, 43/5, 43/7, 43/8.

-катастарске парцеле Врста права – СВОЈИНА, Облик својине – ПРИВАТНА:
44/1, 43/1, 43/2, 43/6.

2. УСЛОВИ ОКРУЖЕЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ПОДРУЧЈА

2.1. ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ПРОГЛАШЕЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

Непосредни правни основ за проглашење туристичког простора садржан је у Закону о туризму ("Сл. гласник РС", бр. 17/2019), у II делу – Планирање и развој туризма и члановима 14-22 који дефинише проглашење и одрживо коришћење туристичког простора.

У контексту одрживог управљања и развоја туристичког простора, Законом је утврђено:

1. Простор који због својих карактеристика, вредности и приоритетне туристичке намене захтева посебан режим организације, уређења, коришћења и заштите или се на њему предвиђа изградња објеката од националног интереса, Влада, на предлог Министарства, проглашава као туристички простор (Члан 14).
2. Управљање туристичким простором може се поверити и дестинацијској менаџмент организацији, у којој је један од оснивача јавно предузеће, односно Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе и у коме је капитал тог оснивача већински (Члан 15).
3. Јединица локалне самоуправе може уговором да повери управљачу туристичког простора послове обезбеђивања услова за уређивање, коришћење, унапређење и заштиту грађевинског земљишта и послове координације на одржавању комуналног реда и чистоће у туристичком простору (Члан 18).
4. Управљач туристичког простора доноси програме и друга акта којима се регулише ближи оквир режима, развоја и коришћења, као и мере заштите туристичког простора. Управљач туристичког простора (Члан 19):
  - Обезбеђује услове за уређивање, коришћење, унапређивање и заштиту грађевинског земљишта;
  - Координира активности правних и физичких лица који обављају послове у области туризма и пратећих делатности;
  - Координира развој пројеката туристичке инфраструктуре и туристичке супраструктуре на принципима одрживог развоја;
  - Стара се о наменској употреби државне имовине ради квалитетне валоризације ресурса;
  - Управља грађевинским земљиштем и стара се о непокретностима које су му дате на коришћење;
  - Стара се о месту постављања и начину истицања туристичке сигнализације;
  - Доноси програме и акта који се односе на вршење послова управљања;
  - Обавља и друге послове, у складу са законом и актом о проглашењу туристичког простора.

У погледу коришћења туристичког простора Закон дефинише следеће:

1. Непокретности у јавној својини на којима је носилац права коришћења управљач туристичког простора могу се, ради изградње објеката туристичке инфраструктуре и туристичке супраструктуре, дати у закуп другом лицу јавним надметањем или прикупљањем писмених понуда (Члан 21).
2. Могућност прикупљања накнаде (Члан 22) за коришћење туристичког простора – за коришћење посебно уређених терена за поједине намене коришћења (паркирање, рекреација, спорт, постављање реклама, постављање забавних објеката и друго); постављање привремених објеката за туризам и трговину; улазак у туристички простор. Прикупљена средства представљају приход управљача туристичким простором, а висину и начин плаћања одређује управљач уз сагласност Владе.

Актом проглашења туристичког простора и одређивањем управљача туристичког простора остварује се ограничен утицај:

- Не утиче се на претходно усвојена решења и режиме рада дефинисане просторно планским и урбанистичким актима;
- Утиче се на будуће активности само у погледу њиховог утицаја на туристичку делатност, било да је реч о уређењу начина рада давалаца туристичко-гоститељских услуга у складу са планом развоја туризма у границама туристичког простора или да је реч о другим пословним и друштвеним активностима у мери у којој те активности утичу на функционисање туризма.

Сарадња и партнерство на реализацији пројеката

Сарадња са институцијама и установама јавног сектора и субјектима приватног сектора може створити нове односе и драгоцене ресурсе за развој пројеката одрживог развоја туризма и коришћења туристичког простора. У том контексту управљач туристичког простора успоставља контакте и повезује се са локалним, регионалним, националним и међународним партнерима у циљу сарадње и размене ресурса и искустава.

Мапа заинтересованих и утицајних актера (*stakeholders*)

Дугачка је листа могућих учесника и утицајних актера за туристички простор „Винча“. Наредна листа садржи неке најзначајније актере о чијем делокругу рада и могућем утицају на овај туристички простор ће касније бити више речи.

1. Министарство трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије
2. Министарство културе и информисања Републике Србије
3. Републички завод за заштиту споменика културе, Београд
4. Музеј града Београда
5. ЈП „Србијаводе“
6. Градска општина Гроцка
7. Управа царина Републике Србије
8. Министарство унутрашњих послова, Управа граничне полиције
9. Град Београд
10. Лучка капетанија Београд
11. Филозофски факултет, Универзитет у Београду
12. Туристичка организација Србије ТОС, Туристичка организација Београда ТОБ

Поред ове уже листе активних партнера и учесника у развоју, важно је имати у виду и друге значајне актере из различитих сфера деловања. Када је реч о археологији и очувању културне

баштине, ту су домаће организације као што су Српско археолошко друштво и неваљина организација Европа Ностра Србија. Реч је о организацијама које представљају стручну јавност, и од који се очекује да допринесе очувању културне баштине и интегритета налазишта као и поштовању принципа струке. УНЕСЦО, специјализована агенција Уједињених нација посвећена сарадњи међу нацијама кроз образовање, културу и науку. Светска листа културног наслеђа коју објављује УНЕСЦО допринела је наглomu расту препознатљивости и атрактивности за преко 1.100 локалитета широм света, а то би требало да буде циљ и управљача туристичког простора Винча Бело брдо и свих других актера поменутих на овом месту. Туристичке агенције, крузинг компаније и други организатори путовања ће са развојем атрактивности ове дестинације постајати све значајнији партнери са којима ће бити реализовани појединачни пројекти посета. Исто важи и за многе друге актере и партнере са којима ће управљач туристичког простора активно радити, реализујући оперативне задатке из свог плана рада.

У наредном прегледу, посебно су описани најважнији актери у развоју туристичког простора Винча Бело брдо, са нагласком на њихове кључне надлежности и послове од значаја за овај локалитет.

Влада и министарства Владе Републике Србије

Влада Републике Србије планира привредни раст и развој, укључујући и развој туризма, али исто тако координира привредне и друге друштвене активности као што је култура. Такође, Влада Републике Србије игра кључну улогу у приоритизацији национално важних пројеката и њиховој имплементацији. Развој туристичке активности на локалитету „Бело брдо“ и координација ове привредне активности са научним истраживањима од националног и ширег значаја је препознат као такав стратешки пројекат. Влада реализује овај пројекат преко ресорних министарстава и кључних установа и јавних предузећа а са намером да за координацију ове сложене мреже заинтересованих надлежних институција оформи посебног управљача туристичког простора.

Надлежна министарства у оквиру својих надлежности обављају државне послове који се непосредно односе на функционисање будућег резервисаног туристичког простора „Винча“ и управљача задуженог за подручје.

Само резервисање туристичког простора, планирање развоја туризма на том простору, одрживо коришћење туристичког простора и развој дестинацијског менаџмента, као и уређење овог простора као специфичног тематског парка је у надлежности Министарства трговине, туризма и телекомуникација. Ово министарство ће и након оснивања, играти важну улогу у надзору и координацији рада управљача простора са другим државним органима и институцијама, посебно са Министарством финансија на пословима обезбеђења финансирања у периоду потребном за развој и достизање одрживости. У периоду пре и након проглашења туристичког простора, Министарство трговине, туризма и телекомуникација има критичну улогу у одржавању динамике реализације пројекта и успостављања управљача простора у сарадњи са Републичким заводом за заштиту споменика културе.

Географски положај археолошког налазишта на обали Дунава упућује на сталну бригу о заштити од поплава и одржавање и даљи развој обалоутврде, што је у надлежности Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде. Све активности унутар резервисаног туристичког простора морају бити у складу са просторним и урбанистичким прописима, сва градња мора бити у складу са грађевинским прописима у условима градње који су у надлежности Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Посебан значај овог министарства долази и из ресорне надлежности за комуналну инфраструктуру имајући у виду два кључна београдска постројења (постојећа депонија са будућим постројењима и будући пречистач отпадних вода). Систем, планирање и развој научно истраживачке делатности и усавршавање кадрова за научноистраживачки рад су у надлежности Министарства просвете, науке и

технолошког развоја што је важно за развој и афирмацију археолошких и сродних истраживања на локалитету у домаћим и међународним оквирима.

Истраживање и заштита непокретног, покретног и нематеријалног културног наслеђа на подручју Винче као и стварање материјалне основе за делатност културе је у надлежности Министарства за културу и информисање. Активност заштите културног наслеђа кроз развој прописа и надзор над њиховим спровођењем, као и кроз обезбеђење довољних средстава за даља истраживања, је од пресудног значаја за успешно координирање рада различитих установа културе и правилно позиционирање археолошког налазишта. У сарадњи са овим министарством радиће се и на важним активностима развој међународне препознатљивости локалитета.

По својој надлежности, за развој туристичког простора „Винча“, биће значајна координација рада и са другим министарствима а пре свега са Министарством за финансије због финансирања будућег развоја, како из буџета Републике Србије, тако и из међународних пројеката.

Закон о министарствима, ("Сл. гласник РС", бр. 128/2020)

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Члан 5

Републичка дирекција за воде, као орган управе у саставу Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: политику водопривреде; вишенаменско коришћење вода; водоснабдевање, изузев дистрибуције воде; **заштиту од вода**; спровођење мера заштите вода и планску рационализацију потрошње воде; уређење водних режима; праћење и одржавање режима вода који чине и пресецају границу Републике Србије; инспекцијски надзор у области водопривреде, као и друге послове одређене законом.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Члан 7, пар.1.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре обавља послове државне управе који се односе на: **грађевинарство; грађевинско земљиште; урбанизам; просторно планирање, односно организацију, уређење и коришћење простора Републике Србије; утврђивање услова за изградњу објеката; уређивање стамбених односа и стамбеног пословања; комуналну инфраструктуру и комуналне делатности**, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом; послове инжењерске геодезије; инспекцијски надзор у области урбанизма, грађевина и инспекцијски надзор над објектима комуналне инфраструктуре и обављањем комуналних делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом, као и друге послове одређене законом.

Министарство трговине, туризма и телекомуникација

Члан 9, пар.3

Министарство трговине, туризма и телекомуникација обавља послове државне управе који се односе на: стратегију и политику развоја туризма; **интегрално планирање развоја туризма и комплементарних делатности; развој, проглашење и одрживо коришћење туристичког простора и туристичких дестинација од значаја за туризам**; послове од посебног значаја за развој туризма; категоризацију туристичких места; спровођење подстицајних мера и обезбеђивање материјалних и других услова за подстицање развоја туризма; промоцију туризма

у земљи и иностранству; таксе, накнаде и пенале у туризму; имовинско-правне послове у туризму; унапређење система вредности и конкурентности туристичких производа; истраживање туристичког тржишта и развој туристичког информационог система; услове и начин обављања делатности туристичких агенција; угоститељску делатност; наутичку делатност; ловно-туристичку делатност, као и пружање услуга у туризму; уређење, одржавање и опремање јавног скијалишта и пружање услуга на скијалишту; **уређење, одржавање, опремање и пружање услуга у бањама, тематским парковима и јавним купалиштима;** инспекцијски надзор у области туризма.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Члан 17, пар.2

Министарство просвете, науке и технолошког развоја обавља послове државне управе који се односе на: **систем, развој и унапређење научноистраживачке делатности у функцији научног, технолошког и привредног развоја;** предлагање и реализацију политике и стратегије научног и технолошког развоја; **утврђивање и реализацију програма научних, технолошких и развојних истраживања;** **усавршавање кадрова за научноистраживачки рад;** предлагање и реализацију иновационе политике; предлагање и реализацију политике и програма у области вештачке интелигенције; подстицање технопредузетништва, трансфера знања и технологија у привреди; развој и унапређење иновационог система у Републици Србији; развој функционисања система научно-технолошких информација и програма развоја научно-технолошке инфраструктуре; истраживање у области нуклеарне енергије; сигурност нуклеарних објеката; производњу и привремено складиштење радиоактивних материјала, изузев у нуклеарним енергетским постројењима, као и друге послове одређене законом.

Министарство културе и информисања

Члан 22

Министарство културе и информисања обавља послове државне управе који се односе на: развој и унапређење културе и уметничког стваралаштва; **праћење и истраживање у области културе;** **обезбеђивање материјалне основе за делатности културе;** развој и унапређење књижевног, преводилачког, музичког и сценског стваралаштва, ликовних и примењених уметности и дизајна, филмског и стваралаштва у области других аудио-визуелних медија; **заштиту непокретног, покретног и нематеријалног културног наслеђа;** библиотечку, издавачку, кинематографску и музичко-сценску делатност; успостављање дигиталне истраживачке инфраструктуре у области културе и уметности; задужбине и фондације; систем јавног информисања; праћење спровођења закона у области јавног информисања; праћење делатности страних информативних установа, страних средстава јавног информисања, дописништава и дописника у Републици Србији; информисање националних мањина; регистрацију страних информативних установа и пружање помоћи у раду страним новинарима и дописницима; сарадњу у области заштите културне баштине, културног стваралаштва и информисања на језику и писму припадника српског народа у региону; стварање услова за приступ и реализацију пројеката који се финансирају из средстава претприступних фондова Европске уније, донација и других облика развојне помоћи из надлежности тог министарства, учешћа у регионалним пројектима, као и друге послове одређене законом.

Установе културе

Републички завод за заштиту споменика културе (РЗЗЗСК) и Музеј града Београда су установе културе непосредно надлежне и заинтересоване за успешан развој археолошког локалитета и туристичког простора Винча Бело брдо. У оквиру својих надлежности, РЗЗЗСК има пресудни значај као установа која брине о адекватној заштити, коришћењу и презентацији непокретних споменика културе. Завод брине и о заштићеној околини непокретног културног добра и надлежан је за израду услова чувања, њихову уградњу у просторне и урбанистичке планове као и за давање мишљења о овим документима. Завод брине о међународној сарадњи и реализацији пројеката (грантова), примени међународних стандарда а тиме и о афирмацији непокретне културне баштине каква је археолошки локалитет Винча Бело брдо. У стратешком смислу, РЗЗЗСК је надлежан, поред обезбеђења просторно-планских услова и за пружање стручне помоћи и едукацију и усавршавање запослених који раде на пословима заштите непокретних културних добара. У управљачком смислу, РЗЗЗСК се бави израдом пројеката заштите, менаџмент планова и давањем сагласности на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима од изузетног значаја. У периоду пре и након проглашења туристичког простора, РЗЗЗСК има критичну улогу у одржавању динамике реализације пројекта и развоју стратегије заштите археолошког налазишта.

Републички завод за заштиту споменика културе

СТАТУТ Републичког завода за заштиту споменика културе, 17.10.2018. године

В. ДЕЛАТНОСТ

Члан 17.

Делатност Завода разврстава се према јединственој класификацији делатности у групу Делатност заштите и одржавања непокретних културних добара, културно-историјских локација, зграда и сличних туристичких споменика.

Шифра претежне делатности је: 91.03 Делатност заштите и одржавања непокретних културних добара, културно-историјских локација, зграда и сличних туристичких споменика.

Завод врши делатност заштите, коришћења и презентације споменика културе, просторних културно-историјских целина, археолошких налазишта и знаменитих места као непокретних културних добара и њихове заштићене околине.

Делатност из става 3. овог члана Завод врши на целој територији Републике Србије као Централна установа заштите, у складу са Законом о културним добрима и другим прописима из ове области.

У оквиру делатности заштите непокретних културних добара, Завод обавља следеће послове:

- 1. остваривање увида у стање непокретних културних добара и предузимање мера у вези са њиховом заштитом и коришћењем;**
- 2. пружање стручне помоћи и унапређивање рада на заштити непокретних културних добара, нарочито у погледу савремених метода стручног рада;**
- 3. старање о стручном усавршавању запослених који раде на пословима заштите непокретних културних добара;**
4. вођење централног регистра непокретних културних добара по врстама и документације о њима;

5. образовање и вођење компјутерског информационог центра непокретних културних добара по врстама;
- 6. старање о заштити непокретних културних добара;**
7. старање о јединственој примени критеријума у погледу предлагања за утврђивање непокретности за културна добра и утврђивање непокретних културних добара од великог и од изузетног значаја;
8. вођење евиденције и документације о непокретностима од посебног значаја за историју и културу Републике Србије које се налазе у земљи и у иностранству и старање о њиховом очувању;
- 9. старање о јединственој примени међународних конвенција и других међународних аката на територији Републике Србије;**
10. утврђивање да ли одређене ствари, изузев публикација, које уживају претходну заштиту, односно за које се претпоставља да имају својства таквих ствари, могу да се привремено или трајно извезу у иностранство;
- 11. истраживање и проучавање непокретних културних добара и израда студија, елабората и пројеката са одговарајућом документацијом ради најцелисходније заштите и коришћења одређеног непокретног културног добра;**
- 12. израда услова чувања, одржавања и коришћења непокретних културних добара, као и непокретних добара која уживају претходну заштиту и њихово достављање органу надлежном за припремање просторног, односно урбанистичког плана, као и утврђених мера заштите ради њиховог уграђивања у просторне и урбанистичке планове;**
- 13. давање мишљења о нацртима просторних и урбанистичких планова;**
14. објављивање грађе о предузетим радовима на непокретним културним добрима;
- 15. израда пројеката за спровођење мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима и извођење радова на непокретним културним добрима;**
16. остваривање увида у спровођење мера заштите и коришћења непокретних културних добара;
17. предлагање стратегије заштите, општих смерница и приоритета у заштити непокретних културних добара у складу са њиховим стањем;
- 18. израда менаџмент планова за непокретна културна добра;**
19. пружање стручне помоћи на чувању и одржавању културних добара сопственицима и корисницима тих добара;
20. старање о коришћењу културних добара у сврхе одређене законом;
21. предлагање и праћење спровођења мера заштите непокретних културних добара;
22. спровођење мера техничке и физичке заштите културних добара;
23. издавање публикација о културним добрима и о резултатима рада на њиховој заштити;
- 24. излагање културних добара, организовање предавања, изложби и других пригодних облика културно-образовне делатности;**

25. утврђивање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима од изузетног значаја и када пројекте и документацију израђују надлежни заводи за заштиту споменика културе;
26. давање сагласности на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима од изузетног значаја и на пројекте и документацију које израђују надлежни заводи за заштиту споменика културе;
27. обављање законом предвиђених послова у поступку утврђивања непокретних културних добара и културних добара од изузетног, односно од великог значаја;
28. решавање по жалбама на решења надлежних завода за заштиту споменика културе.

Музеј града Београда

Мисија и визија Музеја града Београда, <http://www.mgb.org.rs/about/mision/>

Музеј града Београда настоји да буде симбол престонице и основни полазник за разумевање историје данашњег Београда. Сама чињеница да Музеј града поседује највећи број Музеја у свом саставу, који су завештани од стране легатора, који су обележили дух неког пређашњег времена, говори о његовој богатој колекцији која је итекако важно полазиште за све љубитеље културне и националне историје. Премда сам назив музеја говори о Београду, у Музеју постоје и збирке које су настале из сарадње са иностраним Музејима и њиховим колекционарима.

Поред примарне музејске делатности, издаваштво је посебна грана којим се Музеј града Београда бави већ дуги низ година. Изнедрио је готово читав један век публикација које се баве истраживањима из различитих области. Данас настојимо да очувамо животну средину користећи папир са ФСЦ стандардом, тј. из еколошки одрживих извора у циљу очувања животне средине за будуће генерације.

Музеј постоји од 1903. године са циљем да прикупи и сачува садржај који говори о историјским личностима Београда и свима онима који су заљубљеници у уметност, стваралаштво и Београд. **Зато тежимо да се број од 130. 000 музејских предмета, колико сада Музеј броји, повећа и обједини у новој згради где ће сав вредан материјал угледати светлост дана** за нека будућа истраживања и млада поколења.

Органи локалне самоуправе

Град Београд

Град Београд са својим широким надлежностима које су утврђене Уставом и законом али и као главни град Републике Србије има значајну улогу у даљем развоју туристичког простора Винча Бело брдо. Град доноси просторно планске и урбанистичке прописе, а на основу њих издаје и дозволе за градњу и реконструкцију, што ће се, према очекивањима, интензивно дешавати на подручју туристичког подручја. Посебно се очекује решавање недостајућих система градске канализације, приступних путева и локалних саобраћајница (посебно уређење тротоара) као и изградња гасне инфраструктуре. Град уређује и послове комуналних делатности и као такав је надлежан и за активности везане за колекторски систем за прикупљање и одвођење отпадних вода до станице за пречишћавање. Будући да се делови овог система налазе у непосредној близини или пролазе кроз само туристичко подручје, неминовно је имплементирати решења која ће обезбедити пре свега сигуран, али и комфоран боравак посетилаца уз функционално обављање комуналне активности. Такође, град Београд управља и комуналним системом за одлагање и прераду чврстог отпада који се такође налази у непосредној близини туристичког подручја. И у овом смислу, неопходно је да се имплементирају таква решења која неће

угрожавати безбедан и комфоран боравак посетилаца туристичког подручја. Град је надлежан и за постављање, надзор и наплату прихода од привремених објеката али и за уређење линијске пловидбе што је извесно да ће се развијати са развојем туристичког подручја, а што мора бити развијано у складу са плановима развоја туристичког подручја. Коначно, град Београд има у својој надлежности и заштиту културних добара и обезбеђује средства за (су)финансирање програма и пројеката у области културе. Све ове надлежности ће у случају овог туристичког подручја бити важне и за реализацију надлежности града за развој привреде и посебно туризма и угоститељства. Кроз афирмацију најстаријег насеља на територији града, и туристичка понуда, атрактивност као и привреда града добијају значајан развојни адут. Као главни град, Београд има надлежности и у водопривредној делатности и посебан задатак управљача туристичког простора ће бити координација и усклађивање рада са органима на републичком и градском нивоу. Од посебног значаја за туристички простор Винча Бело брдо је сарадња са Секретаријатом за културу, Секретаријатом за урбанизам, Секретаријатом за привреду и урбанизам, Службом главног урбанисте града Београда и Секретаријатом за инспекцијске послове.

Део претходно побројаних послова управљач туристичког простора ће обављати са Градом али у сарадњи са градском општином Гроцка. Од посебног значаја је сарадња са појединим деловима општинске управе и јавним предузећима општине: Одељење за грађевинско-урбанистичке и стамбено-комуналне послове, Одељење за инспекцијске послове, ЈКП Гроцка, ЈП Водовод и канализација Гроцка, ЈП Грочански комуналац, ЈП Топлификација и Дирекција за изградњу општине Гроцка. Поред организовања комуналних послова и решавања недостајуће комуналне инфраструктуре, посебно подручје интереса за развој туристичког подручја везано је за решавање питања илегалне градње, решавање односа са локалним становништвом али и подизање нивоа спремности општинске управе да ефикасно решава захтеве проистекле из развојних потреба туристичког подручја. Са друге стране, нови туристичко угоститељски, научни и други капацитети унутар туристичког подручја донеће општини нове инвестиције, радна места, унапређен имиџ као и могућности за решавање дуготрајних развојних проблема у домену саобраћаја, уређења обале итд.

Статут града Београда, Службени лист града Београда, 17.10.2008.године, број 39

НАДЛЕЖНОСТИ ГРАДА

Надлежности утврђене Уставом и законом

Члан 25.

„Град, преко својих органа, у складу са Уставом и законом:

1. доноси дугорочни и средњорочни програм развоја Града и појединих делатности, са пројекцијом финансирања;
2. доноси стратегију регионалног развоја за територију Града, у складу са Националним планом регионалног развоја и обавља друге послове у области регионалног развоја;
3. доноси и реализује програме за подстицање економског развоја Града, предузима активности за одржавање постојећих и привлачење нових инвестиција и унапређује опште услове пословања; стара се о унапређењу општег оквира за привређивање и запошљавање; организује и спроводи јавне радове од интереса за Град;

4. доноси регионални просторни план за подручје Града и просторни план за делове административног подручја Града ван обухвата генералног плана, односно генералног урбанистичког плана, са елементима и садржајем просторног плана јединице локалне самоуправе; доноси програм имплементације регионалног просторног плана;
5. доноси урбанистичке планове и издаје појединачне акте у области планирања и уређења простора, у складу са законом, осим оних које у складу са овим статутом доноси, односно издаје градска општина; образује локални информациони систем планских докумената и стања у простору; оснива јавно предузеће за обављање послова просторног и урбанистичког планирања; врши инспекцијски надзор у области просторног планирања и урбанизма на територији Града, у складу са законом;
6. издаје грађевинске дозволе за изградњу објеката и остала акта у поступку обједињене процедуре, као и друга акта у складу са законом којим се уређује планирање и изградња објеката, као и саобраћајница и објеката линијске, односно комуналне инфраструктуре осим оних за које у складу са овим статутом грађевинску дозволу издаје градска општина, као и станица за снабдевање горивом(бензинских станица); издаје решења о озакоњењу објеката, осим оних које у складу са овим статутом издаје градска општина ; врши инспекцијски надзор над изградњом објеката за које у складу са законом и овим статутом грађевинску дозволу, односно одобрење за извођење радова, издаје Град, односно градска општина;
7. уређује и обезбеђује услове и мере које је потребно спровести и обезбедити у току уклањања објекта који представља непосредну опасност за живот и здравље људи, за суседне објекте и за безбедност саобраћаја;
8. доноси буџет и завршни рачун буџета Града;
9. утврђује стопе изворних прихода Града, као и начин и мерила за одређивање висине локалних такси и накнада; утврђује, наплаћује и контролише изворне приходе Града;
10. образује комуналну милицију , обезбеђује и организује вршење послова комуналне милиције, у складу са законом којим се уређује комунална милиција;
11. уређује и обезбеђује услове обављања и развоја комуналне делатности; обезбеђује организационе, материјалне и друге услове за изградњу, одржавање и функционисање комуналних објеката и за техничко и технолошко јединство система; одлучује о начину обављања комуналне делатности; за обављање комуналне делатности на територији Града или делу територије Града оснива јавна предузећа или обављање тих

делатности поверава друштву капитала, односно предузетнику; уређује и обезбеђује опште услове одржавања комуналног реда и мере за њихово спровођење; врши инспекцијски надзор у комуналној области у складу са посебном одлуком Скупштине града Београда и уређује друга питања у вези са обављањем комуналне делатности;

12. уређује и обезбеђује обављање послова који се односе на изградњу, реконструкцију, одржавање и управљање јавним и некатегорисаним путевима на територији Града, осим послова који се односе на некатегорисане путеве о којима се у складу са овим статутом стара градска општина и осим државних путева и ауто-путева којима управља јавно предузеће основано од стране Републике Србије; оснива јавно предузеће за обављање делатности управљања јавним путевима који су у надлежности Града;

13. уређује и обезбеђује, организацију и начин обављања јавног превоза путника у свим видовима саобраћаја, који се обавља на територији Града, у складу са законом;

14. прописује услове за управљање комуналним отпадом, као и за његово одлагање на територији Града;

15. доноси Програм мера превенције стварања отпада од пластичних кеса, са планом за његово спровођење;

16. доноси програм и план енергетске ефикасности у складу са Стратегијом и Акционим планом и својим интересима и специфичностима;

17. доноси годишње и средњорочне програме уређивања грађевинског земљишта; обезбеђује услове за уређивање, употребу, унапређивање и заштиту грађевинског земљишта и у том циљу оснива јавно предузеће за припрему програма, уређивање грађевинског земљишта и старање о заштити, рационалном и одрживом коришћењу грађевинског земљишта; прописује мерила за обрачун висине доприноса за уређивање грађевинског земљишта; отуђује и даје у закуп грађевинско земљиште у јавној својини у складу са законом и другим прописима и врши друге послове у вези са грађевинским земљиштем које у складу са законом врши власник;

18. уређује и обезбеђује постављање и уклањање мањих монтажних објеката привременог карактера на јавним и другим површинама (киосци до 10,5 m², баште угоститељских објеката, тезге и други покретни мобилијар), балон хала спортске намене, надстрешница за склањање људи у јавном превозу и објеката за депоновање и сепарацију речних агрегата и пловила на водном земљишту; уређује и обезбеђује

изградњу и постављање споменика и спомен обележја на површинама јавне намене уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове културе;

19. уређује и обезбеђује коришћење пословног простора који је у јавној својини Града, односно којим управља, уређује висину закупнине пословног простора, врши надзор над коришћењем пословног простора, за вршење послова везаних за коришћење, управљање и надзор над коришћењем пословног простора може основати јавно предузеће или друштво капитала и врши друге послове у вези са коришћењем пословног простора, у складу са законом, и другим актима Града;

20. ради остваривања јавног интереса уређује зоне или блокове за које прописује обавезу извршења одређених активности на одржавању зграде, односно обавезно инвестиционо одржавање и унапређење својства зграде, прописује обавезу одржавања спољног изгледа зграде (фасаде) у зависности од урбанистичке зоне или блока у ком се зграда налази и забрану промене спољног изгледа (забрана постављања климауређаја на видљивом делу зграде и сл.); може донети одлуку којом предвиђа могућност неповратног суфинансирања активности на инвестиционом одржавању и унапређењу својстава зграде; оснива правно лице за обављање послова од јавног интереса у области становања; обавља друге послове у складу са законом којим се уређује становање и одржавање зграда, осим послова које у складу са овим статутом врши градска општина;

21. врши означавање насељених места, улица и тргова на територији Града;

22. стара се о заштити животне средине, доноси стратешке планове и програме заштите и унапређења животне средине, управљања отпадом, очувања и развоја природних вредности, односно акционе и санационе планове за територију Града, у складу са стратешким документима и својим интересима и специфичностима, одређује приоритете за санацију и ремедијацију подручја од локалног значаја, води Локални регистар извора загађивања животне средине и утврђује накнаду за заштиту и унапређење животне средине;

23. уређује опште услове заштите, начин подизања и одржавања, обнове уништених јавних зелених површина и вођење података о јавним зеленим површинама;

24. уређује и обезбеђује организацију и начин обављања такси превоза; издаје решење о испуњености услова за обављање лимо сервиса, води евиденцију превозника који имају право на обављање лимо сервиса, врши проверу испуњености услова, за обављање лимо сервиса;

25. оснива установе и организације у области здравствене заштите, дечје заштите, туризма и у другим областима, именује и разрешава директоре установа чији је оснивач, у складу са законом и прати и обезбеђује њихово функционисање;
26. доноси План јавног здравља за територију Града и финансира посебне програме из области јавног здравља; спроводи мере и финансира пројекте у циљу подстицања natalитета на територији Града; обезбеђује заштиту права пацијената на територији Града у складу са законом, осим оне које у складу са овим статутом обезбеђује градска општина и образује Савет за здравље Града;
27. оснива установе у области предшколског васпитања и образовања, стара се о њиховој изградњи, реконструкцији, инвестиционом, текућем и капиталном одржавању, пројектном планирању и опремању, прати и обезбеђује њихово функционисање и врши друге послове у овој области, осим оних које, у складу са овим статутом обавља градска општина;
28. оснива установе у области основног образовања, стара се о изградњи, капиталном одржавању, пројектном планирању и опремању установа у области основног и средњег образовања; прати и обезбеђује њихово функционисање; обезбеђује средства за превоз, смештај и исхрану деце и ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом и њихових пратилаца, без обзира на удаљеност места становања од школе и врши друге послове у овој области, осим оних које у складу са овим статутом обавља градска општина;
29. доноси програм развоја спорта на нивоу Града; оснива установе и организације у области спорта, прати и обезбеђује услове за њихово функционисање; учествује у планирању, изградњи и одржавању спортских објеката од интереса за Град и врши набавку спортске опреме и реквизита; обезбеђује средства за финансирање и суфинансирање програма у области спорта од интереса за Град;
30. оснива установе у области социјалне заштите, прати и обезбеђује њихово функционисање и доноси прописе о правима и услугама у социјалној заштити, врши инспекцијски надзор у области социјалне заштите, у складу са законом;
31. доноси локалну стамбену стратегију и акциони план за њено спровођење, обезбеђује стамбену подршку, у складу са законом; стара се о одрживом развоју становања на територији Града, у складу са законом којим се уређује становање и одржавање зграда;

32. предузима мере за збрињавање социјално угрожених становника Града у сарадњи са градским општинама;
33. оснива установе културе, организује вршење послова у вези са заштитом културних добара од значаја за Град, подстиче развој културног и уметничког стваралаштва, обезбеђује средства за финансирање и суфинансирање програма и пројеката у области културе од значаја за Град, ствара услове за рад музеја, библиотека и других установа културе чији је оснивач, врши контролу реализације и наменског коришћења средстава која се, из буџета Града преносе репрезентативним удружењима у култури код којих су стекли статус самостални уметници за које Град обезбеђује средства из буџета Града за учешће у плаћању доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање, у складу са законом којим се уређује култура;
34. утврђује манифестације од значаја за Град, уређује начин њиховог спровођења и реализације и обезбеђује услове за њихово одржавање;
35. доноси план и програм развоја система заштите и спасавања за територију Града, доноси одлуку о организацији и функционисању цивилне заштите на територији Града и обезбеђује спровођење те одлуке, у складу са законом; образује градски штаб за ванредне ситуације; обавља и друге послове заштите и спасавања у складу са законом и другим прописима, осим послова које обавља градска општина у складу са овим статутом;
36. израђује свој план одбране који је саставни део Плана одбране Републике Србије и обавља друге послове у складу са законом и другим прописима у овој области;
37. стара се о заштити од пожара и обезбеђује услове за спровођење заштите од пожара, прописује мере заштите од пожара специфичне за подручје Града у циљу унапређења стања заштите од пожара и доноси акционе и санационе планове заштите од пожара, у складу са законом којим се уређује проотивпожарна заштита; утврђује систем подстицаја и повластица које је Град дужан да обезбеди за припаднике добровољних ватрогасних јединица;
38. доноси годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта за територију Града и стара се о његовом спровођењу; врши контролу спровођења противерозивних мера; прописује мере за заштиту од пољске штете и од спаљивања органских остатака на пољопривредном земљишту; прописује мере за

заштиту пољопривредног земљишта од мраза, града, пожара и других елементарних непогода; доноси програм комасације и стара се о његовом спровођењу; доноси одлуку о покретању поступка за добровољно груписање земљишног поседа; стара се о коришћењу пашњака и одлучује о привођењу пашњака другој култури; подстиче и помаже развој пољопривреде на територији Града; обавља послове пољопривредне инспекције у делу контроле над применом мера које прописује Град за власнике, односно кориснике пољопривредног земљишта, као и контроле коришћења пољопривредног земљишта према годишњем програму заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта који доноси Град, у складу са законом којим се уређује планирање, заштита, уређење и коришћење пољопривредног земљишта у поступку и под условима предвиђеним тим законом;

39. обезбеђује управљање водним објектима за уређење водотока и заштиту од поплава на водама другог реда на територији Града и водним објектима за заштиту од ерозије и бујица, који су у јавној својини; оснива јавно предузеће за обављање водопривредне делатности и управљање водним објектима који су у надлежности Града; даје у закуп водно земљиште у јавној својини на територији Града за постављање плутајућих објеката; уређује и обезбеђује услове и начин коришћења места за постављање плутајућих објеката на водном земљишту на територији Града, укључујући и издавање одобрења за постављање плутајућих објеката; издаје водна акта; обезбеђује и уређује постављање и уклањање објеката за депоновање и сепарацију речних агрегата и пловила на водном земљишту; врши надзор над коришћењем места за постављање плутајућих објеката као и над објектима за депоновање и сепарацију речних агрегата; одређује делове обале и водног простора на којима се могу постављати плутајући објекти за снабдевање горивом;

40. одређује делове обале и водног простора на којима се могу градити хидротехнички објекти, постављати плутајући објекти и привезишта за чамце, односно места за распреду бродова, услове и начин постављања плутајућих објеката и привезишта за чамце, укључујући издавање одобрења за њихово постављање и врши надзор у области водопривреде као и над коришћењем места за постављање плутајућих објеката и привезишта за чамце, у складу са законом којим се уређује коришћење вода и водни саобраћај;

41. подстиче и стара се о развоју туризма на територији Града и утврђује висину

боравишне таксе;

42. стара се о развоју и унапређењу угоститељства, занатства и трговине; одређује врсту робе која се може продавати, односно врсту угоститељске услуге која се може пружати у привременим објектима који се постављају на територији Града;

43. подстиче и помаже развој иновационих и научно-истраживачких делатности на својој територији;

44. прибавља ствари у јавну својину Града, управља и располаже имовином Града и стара се о њеном очувању и увећању; уређује услове, поступак и начин прибављања и располагања грађевинским земљиштем и другим непокретностима у јавној својини Града, у складу са законом којим се уређује јавна својина;

45. уређује и организује вршење послова у вези са држањем и заштитом домаћих и егзотичних животиња, прописује услове и ограничења држања животиња, место и начин извођења кућних љубимаца, а нарочито паса и мачака на јавне површине на територији Града;

46. организује вршење послова правне заштите својих права и интереса;

47. образује органе, организације и службе за потребе Града и уређује њихову организацију и рад;

48. помаже развој различитих облика самопомоћи и солидарности са лицима са посебним потребама, као и са лицима која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима и подстиче активности и пружа помоћ организацијама особа са инвалидитетом и другим социјално-хуманитарним организацијама на својој територији;

49. подстиче и помаже развој задругарства;

50. стара се о остваривању, заштити и унапређењу људских права и индивидуалних и колективних права припадника националних мањина и етничких група, избеглица и интерно расељених лица, стара се о остваривању, заштити и унапређењу родне равноправности, усваја стратегије и акционе планове, програме и посебне мере усмерене на стварање једнаких могућности остваривања права и отклањање неједнакости;

51. стара се о јавном информисању од локалног значаја и обезбеђује услове за јавно информисање;

52. прописује прекршаје за повреде градских прописа;

53. образује инспекцијске службе и врши инспекцијски надзор над извршењем прописа и других општих аката из надлежности Града;
54. уређује и обезбеђује употребу имена, грба и другог обележја Града;
55. помаже рад удружења, хумантираних и других организација;
56. ствара услове за остваривање потреба и интереса младих; обезбеђује реализацију Националне стратегије за младе на нивоу Града; може оснивати савет за младе на нивоу Града; утврђује и реализује акциони план за спровођење стратегије за младе; ствара услове за омладинско организовање; оснива, прати и обезбеђује функционисање канцеларије за младе;
57. обавља и друге послове из надлежности Града утврђене Уставом и законом, а који су ближе одређени Јединственим пописом послова јединица локалне самоуправе који обезбеђује министарство надлежно за локалну самоуправу, као и послове од непосредног интереса за грађане, у складу са Уставом, законом и овим статутом.”

Надлежност главног града

Члан 26.

Осим надлежности из члана 25. овог статута, град, преко својих органа, у складу са законом:

1. **Уређује и обезбеђује, у складу са начелима интегралног управљања водама, заштиту вода, заштиту од штетног дејства вода и коришћење вода, као добра од општег интереса, укључујући и организовање и финансирање водопривредних делатности на водном подручју које је у надлежности града, оснива јавно предузеће за обављање водопривредне делатности и управљање водопривредним објектима који су у надлежности града, врши инспекцијски надзор у области водопривреде, уређује и обезбеђује услове и начин коришћења места за постављање пловних објеката на делу обале и воденог простора, укључујући и издавање одобрења за постављање пловних објеката, врши надзор над коришћењем места за постављање пловних објеката;**
2. Уређује и обезбеђује обављање послова који се односе на изградњу, реконструкцију, одржавање и управљање општинским путевима и улицама у насељу, као и државним путевима, осим аутопута и оснива јавно предузеће за обављање делатности управљања државним и општинским путевима и улицама који су у надлежности града;
3. образује комуналну полицију, обезбеђује и организује вршење послова комуналне полиције;

4. Стара се о заштити од пожара и обезбеђује услове за спровођење заштите од пожара, прописује мере заштите од пожара специфичне за подручје града у циљу унапређења стања заштите од пожара и доноси акционе и санационе планове заштите од пожара;
5. Оснива телевизијске и радио-станице, новине и друга средства јавног обавештавања.

Поверене надлежности и послови

Члан 27.

Град врши надлежности и послове државне управе које су му законом поверени. За вршење поверених надлежности и послова државне управе, средства обезбеђује Република Србија.

Градска општина Гроцка

Презентација на веб страници општине: <https://www.grocka.rs/>

Водопривредне организације

Туристички простор локалитета Винча Бело брдо се налази на самој обали Дунава. Угрожено је с једне стране потенцијалним поплавама, наносима леда И другим факторима ризика које може проузроковати моћни ток Дунава. Угрожено је И постојећим клизиштем према Дунаву које угрожава и локалитет, будући туристички центар али и делове насеља. У том смислу је битна сарадња са кључним водопривредним институцијама (ЈП Србијаводе И ЈП Београдводе) на реализације важних пројеката развоја, одржавања и правилног коришћења обалоутврде за будуће туристичке активности (на пример, шетно-бицикличка стаза са припадајућим садржајима). Посебан значај ће имати активна сарадња на уређењу режима рада објеката на води који морају бити у функцији подршке планског развоја туристичког простора и даљих истраживања, а не реметилачки фактор изазван постављањем неадекватних садржаја на плутајућим објектима.

Посебан сегмент активности на водама је везан за надлежности Дирекције за водне путеве, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Агенције за управљање лукама, који ће постати актуелан са активацијом пристана испред туристичког простора на обали Дунава. Управљач простора је у обавези да прибави сагласност за постављање пловила, да обезбеди унос у одговарајући регистар и испуни прописане услове за обављање делатности.

Јавно водопривредно предузеће "Србијаводе" са потпуном одговорношћу

Закон о водама, ("Сл. гласник РС", бр. 46/91, 53/93, 67/93, 48/94, 54/96, 101/2005 - др. закон и 30/2010 - др. закон)

Члан 82

Делатност јавног водопривредног предузећа је: газдовање водним ресурсима и усклађивање потребе за водом разних корисника; праћење, одржавање и

унапређивање водног режима; **одржавање и реконструкција водопривредних објеката; организовање и спровођење одбране од поплава; одвођење сувишних вода и организовање одбране од унутрашњих вода на мелиорационом подручју; организовање и спровођење мера за заштиту од бујица и ерозије; обезбеђење воде за коришћење; организовање и спровођење мера за заштиту вода од загађивања; вршење инвеститорских послова код изградње, односно реконструкције водопривредних објеката; израду техничке документације у области водопривреде; припремање планова и програма у водопривреди; организовање и вођење водопривредног информационог система и документације о водама; извршавање задатака из међудржавних споразума у области водопривреде и организовање студијско-истраживачких радова у области водопривреде.**

Делатности из става 1. овог члана су од јавног интереса.

Јавно водопривредно предузеће може студијско-истраживачке радове из става 1. овог члана поверити научно-истраживачкој институцији.

Статутом јавног водопривредног предузећа ближе се уређују питања унутрашње организације, делокруг рада органа предузећа, права и обавезе делова предузећа у правном промету, овлашћења у погледу располагања средствима од стране делова предузећа и друга питања од значаја за пословање предузећа.

Јавно водопривредно предузеће за обављање водопривредне делатности од општег интереса за град Београд "Београдводе".

Одлука о организовању друштвеног водопривредног предузећа "Београдводе" у јавно водопривредно предузеће "Београдводе", ("Сл. лист града Београда", бр. 2/2008)

Члан 4

Предузеће обавља, као претежну делатност, **водопривредну делатност на територији града Београда у складу са законом и прописима донетим на основу закона, одржава и стара се о изграђеним и неизграђеним обалама реке Саве и Дунава**, осим дела оперативне обале Луке на десној обали Дунава узводно, од Панчевачког моста, од км 1.166 + 500 до км 1.166 + 215 и Бежанијском зимовнику, Савском при-станишту са свим зградама и другим грађевинским објектима који се налазе на простору Бежанијског зимовника и теретног Савског пристаништа, осим пристанишних постројења и уређаја на Савском пристаништу.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Дирекција за водне путеве Пловпут

Закон о пловидби и лукама на унутрашњим водама ("Службени гласник Републике Србије", бр. 73/10)

Делокруг Дирекције утврђен је у чл. 16-18

Стручни послови које обавља Дирекција односе се на:

6. 1) техничко одржавање и развој међународних и међудржавних водних путева и објекте безбедности пловидбе на њима;
7. 2) праћење, анализу и обавештавање о стању пловности међународних и међудржавних водних путева;
8. 3) израду техничке документације из области међународних и међудржавних водних путева;
9. 4) успостављање, одржавање и развој Речних информационих сервиса (РИС);
10. 5) **одржавање и обележавање зимовника отворених за зимовање страних и домаћих бродова и сидришта на међународним и међудржавним водним путевима;**
11. 6) доноси сигурносни план
12. 7) друге послове одређене законом.

У оквиру своје надлежности Дирекција обавља следеће управне послове:

13. 1) даје услове и сагласности пре почетка израде техничке документације за издавање одобрења за изградњу, реконструкцију, доградњу, адаптацију и санацију преводница, пловних канала и других хидротехничких објеката, за постављање каблова и цевовода, као и за изградњу других објеката од утицаја на безбедност пловидбе на међународним и међудржавним водним путевима, потребно је, поред сагласности и мишљења надлежних државних органа прописаних прописима којима се уређује планирање и изградња и прописима којима се уређују воде, прибавити наутичке услове које издаје лучка капетанија и услове који се односе на водне путеве које издаје Дирекција. Након издатих услова и даје се сагласност којом се утврђује да је техничка документација урађена у складу са условима које је издала Дирекција. Дирекција је надлежна за давање мишљења које претходи одобрењу које министар издаје за отварање скелског прелаза ради транспортног повезивања суседних обала;
14. 2) **даје сагласност на постављање пловила на међународним и међудржавним водним путевима**
15. 3) води евиденцију издатих аката који се односе на услове, сагласности и мишљења.

Издавање услова, мишљења и сагласности врши се у управном поступку.

Агенција за управљање лукама

Веб страница: [хттпс://www.aul.gov.rs/надлежности](https://www.aul.gov.rs/надлежности)

Агенција обавља следеће регулаторне, стручне и развојне послове:

1. **Издаје и одузима одобрење за обављање лучке делатности;**
2. **Закључује уговор о обављању лучке делатности на основу добијеног одобрења;**

3. Води уписник лучких оператера којима је издато одобрење, односно лучких оператера из члана 217. став 1. овог закона;
4. Наплаћује лучке накнаде;
5. Доноси и јавно објављује лучке тарифе;
6. Прати рад лучких оператера који обављају лучке делатности у складу са природом њиховог пословања и обавезама преузетим према Агенцији;
7. Обезбеђује услове за остваривање међулучке и унутрашње лучке конкуренције;
8. Врши промоцију лука и пристаништа на домаћем и међународном тржишту;
9. У складу са приходима оствареним по основу наплате лучких накнада инвестира у изградњу, модернизацију и одржавање лучке инфраструктуре која је у јавној својини, осим када је то обавеза лучког оператера по основу издатог одобрења, односно дате лучке концесије, као и контроле над одржавањем лучких грађевина и објеката;
10. Одржава ред у луци, изузев послова који су у надлежности лучких капетанија;
11. Заштита лучког подручја и акваторије од загађења;
12. Води евиденцију корисника државне помоћи мале вредности (де минимис државна помоћ) у складу са прописима којима се уређује државна помоћ мале вредности;
13. Води евиденцију о објектима лучке инфраструктуре у својини Републике Србије на којима Агенција има уписано право коришћења, као и катастарским парцелама које чине лучко земљиште;

У оквиру своје делатности Агенција обавља и следеће послове:

1. организовање рада лучког координационог тела за једну или више лука, у циљу спречавања предузимања радња дискриминације против било ког лучког корисника, као и контроле наплате лучких накнада;
2. обезбеђивања пружања услуга од општег интереса уколико за такве услуге нема интереса од стране лучких оператера;
3. обавља и друге послове у складу са овим законом.

Органи пограничних служби

У случају испуњења свих услова за међународни пловни саобраћај на пристану уз туристичко подручје, ова тачка постаје међународни гранични прелаз који мора функционисати по важећим прописима. Надлежност за послове преласка државне границе обавља специјализована управа Дирекције полиције. Гранична полиција врши надзор преласка државне границе чланова посаде и путника. Као и на другим граничним прелазима, и у овом случају ће се на истом месту налазити и овлашћени радници Управе царина, Министарства финансија.

Министарство унутрашњих послова, Управа граничне полиције

ЗАКОН о граничној контроли, "Службени гласник РС", број 24 од 26. марта 2018.

Граничне провере у међународном водном саобраћају

Члан 61.

Гранична провера пловила у међународном саобраћају обавља се на подручју граничног прелаза или на пловилу. У складу са међународним уговором, гранична провера може да се обавља и током пловидбе или након пристајања пловила на подручју друге државе. Заповедник или управљач пловила по доласку из иностранства и пре одласка у иностранство, дужан је предати граничној полицији препис пописа посаде и списак путника на пловилу у два примерка и дати на увид њихове исправе прописане за прелазак државне границе, осим ако је то међународним уговором или другим прописом другачије уређено.

Провером из става 2. овог члана утврђује се да ли чланови посаде и путници испуњавају услове за улазак у Републику Србију или излазак из Републике Србије, у складу са овим или посебним законом.

Ако се лице које не испуњава услове за улазак у Републику Србију искрца с пловила у луку или путничко пристаниште отворено за међународни саобраћај без одобрења граничне полиције, заповедник, управљач или бродар сноси трошкове боравка и удаљења лица из Републике Србије.

Копију преписа пописа посаде и списак путника из става 2. овог члана полицијски службеник који обавља граничну проверу оверава уношењем отиска печата и враћа је заповеднику пловила који је дужан да је покаже на захтев полиције за време боравка у луци или путничком пристаништу отвореном за међународни саобраћај.

Заповедник пловила или управљач, односно бродар обавештава граничну полицију, ако је могуће и пре пристајања пловила у луку, путничко пристаниште отворено за међународни саобраћај или гранични прелаз, о присуству скривених путника.

Заповедник пловила одговоран је за скривене путнике. Заповедник пловила дужан је да благовремено обавести полицијске службенике који врше граничне провере о испловљавању пловила и надлежну лучку капетанију.

Управа царина Републике Србије

ЦАРИНСКИ ЗАКОН, "Службени гласник РС", бр. 95 од 8. децембра 2018, 91 од 24. децембра 2019 - др. закон, 144 од 27. новембра 2020

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Већ дуже од 40 година, с одређеним прекидима, трају научна истраживања на овом локалитету под руководством професора археологије са Филозофског факултета, Универзитета у Београду. Имајући у виду дужину и континуитет истраживања, прикупљену грађу и објављене радове, дугогодишњу праксу генерација студената овог факултета на локалитету, може се закључити да је Одељење за археологију Филозофског факултета неопходан и пожељан актер будућих активности на развоју туристичког простора Винча Бело брдо. Од ове установе се може очекивати активни допринос на привлачењу уже групе домаћих и страних посетилаца (туриста) са позивом да учествују у научним, стручним и едукативним активностима на локалитету. Такође, од ове установе се може очекивати активни и креативни допринос у осмишљавању презентације, интерпретације, гејмификације и стварања јединственог искуства на локалитету, у сарадњи са управљачем туристичког простора.

„... Прва теренска истраживања Винче започета су 1908. године и са прекидима су трајала до средине 30-их година. Поновна ископавања почињу 1978. и трају до 1984. године. Под руководством Професора Ненада Тасића са Филозофског факултета у Београду 1998. године почињу истраживања Винче која и данас трају. У оквиру ових истраживања спроводе се и летње школе археологије за студенте археологије из земље и из иностранства, а организују се и многе радионице у вези са различитим аспектима археологије, као и истраживања прошлости прилагођена деци школског узраста. На самом локалитету налази се музеј који је у склопу Музеја града Београда, па заинтересовани студенти могу да прођу разноврсну обуку у многим сферама археологије. ...“

Туристичке организације

Туристичке организације послују у складу са прописима који уређују рад јавних служби и основане су на различитим нивоима државне управе (република, покрајине, градови и општине) са циљем да врше промоцију туризма и туристичке понуде своје дестинације. Према Закону о туризму, Туристичка организација Србије (ТОС) израђује Стратегијски маркетинг план којим планира промоцију приоритетних туристичких производа и дестинација у Србији. Археолошко налазиште Бело брдо треба да нађе своје место у промотивним активностима ТОС-а на најважнијим сајмовима туризма, у промо материјалима и филмовима ТОС-а као и у другим промотивним каналима и медијима ове организације. Посебно треба имати у виду услуге Конгресног бироа ТОС-а који пружа професионалну помоћ у припреми понуда и довођењу значајних међународних конгреса и скупова, што може бити значајна прилика за међународну афирмацију локалитета у међународним размерама. Сличне активности обавља и Туристичка организација Београда, сада за Београд као дестинацију, а која брине и о водичкој служби у главном граду, креирању, промовисању и организовању излета, информисању посетилаца Београда и представља кључног промотивног партнера овог туристичког простора. На локалном нивоу може бити од користи да профункционише у пуном капацитету и локални актер, који може дати свој допринос јачањем информативних капацитета (инфо-киоск, израда локалне сигнализације, израда и одржавање локалног

веб сајта). Тренутно функционише Центар за културу Гроцка који обавља један део ових активности.

Туристичка организација Србије (ТОС)

ЗАКОН О ТУРИЗМУ, ("Сл. гласник РС", бр. 17/2019)

ТУРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ПРОМОЦИЈУ ТУРИЗМА

Члан 30

Промоцију туризма обављају: Туристичка организација Србије, туристичка организација аутономне покрајине и туристичка организација јединице локалне самоуправе.

Промоцију туризма могу обављати и туристичке организације регије које оснивају две или више јединица локалне самоуправе.

Туристичка организација регије остварује сарадњу са туристичким кластерима на свом подручју и воде евиденцију туристичких кластера.

Члан 31

Туристичке организације из члана 30. овог закона послују у складу са прописима којима се уређују јавне службе.

У погледу права, обавеза и одговорности запослених у туристичким организацијама из става 1. овог члана, примењују се прописи којима се уређује област запослених у јавним службама.

Туристичка организација Београда (ТОБ)

<https://www.tob.rs>

О нама:

„ ...Посао ТОБ-а подразумева:

- **анализу домаћег и страног туристичког тржишта;**
- **планирање развоја београдског туризма;**
- **припрему и организацију туристичких манифестација;**
- **израду и дистрибуцију туристичког промотивног материјала;**
- **организовање и рад мреже туристичких информативних центара;**
- **координацију свих учесника туристичке понуде Београда;**
- **промоцију сувенира, рукотворина и производа старих заната;**

- промовисање Београда на домаћим и међународним туристичким сајмовима;
- сарадњу са другим градовима у земљи и иностранству;
- пружање помоћи у организовању конгреса.

*
*   *

Претходно изложена структура активних партнера и учесника у раду на развоју туристичког простора Археолошко налазиште Бело брдо, указује на сложену мрежу међусобних односа и надлежности. Координација овако сложене мреже заинтересованих актера захтева да се оформи професионални управљач туристичког простора. Тај управљач мора бити мултидисциплинарно квалификован како би могао да координира актере из врло различитих области друштвеног живота (наука, државна управа, бизнис, струковне и невладине организације, међународне организације итд.). Стога предлог модела управљања туристичким простором мора уважавати ове изложене захтеве.

2.2. ПЛАНСКИ ОСНОВ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ОБАВЕЗЕ У ПОГЛЕДУ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ДРУГИХ ОБЛИКА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Плански основ развоја туризма

У поступку израде Студије за проглашење Туристичког простора „Археолошко налазиште Бело брдо“ анализирана је релевантна развојна - стратегијска и планска – просторна и урбанистичка документација, која непосредно и посредно обрађују туризам, простор и окружење туристичког простора, као и комплементарне делатности које имају утицај на развој туризма.

Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025 (Сл. Гласник 98/2016)

Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025. (Сл. Гласник 98/2016) са Акционим планом препознаје Град Београд са гравитационом зоном као једну од најзначајнијих туристичких дестинација Републике Србије, које треба развијати у оквиру туристичког простора Подунавље. Кључне ресурсне и атракцијске вредности су: културно-историјско наслеђе, туристичко-географски положај, догађаји, гастрономија, реке Дунав и Сава, као и разне антропогене вредности и природна добра.

Београд је мултиполарна дестинација са израженом концентracијом туристичких атракција – градско језгро старог дела града, Нови Београд – пословно комерцијална зона, Земун – градско језгро и приобаље Дунава. Кључни производи: *city break*, МІСЕ туризам, наутика, кружне туре, манифестације (*Beerfest*, БИТЕФ, БЕЛЕФ, ФЕСТ, Београдски манифест, Фишфест, и сл.), специјални интереси, здравствени туризам и културно тематске руте. Наглашеност приобаља Дунава, као пола развоја и културно тематских рута, као кључног туристичког производа од посебног су значаја за развој туризма у оквиру Туристичког простора „Винча“.

Стратегија развоја културе са акционим планом (<https://kultura.gov.rs/>)

Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године представља основни стратешки документ културне политике Републике Србије, којим се на целовит начин утврђују правци деловања и начини спровођења културне политике, као јавне политике у области културе. У оквиру мера за унапређење међуресорне, међусекторске и сарадње различитих нивоа власти када је у питању културни туризам, наведено је: плански и систематски треба тежити побољшању позиције Републике Србије као одредишта које понуду базира на богатству материјалног и нематеријалног културног наслеђа и савремене културе, што подразумева развој конкурентних и атрактивних (културно-туристичких) производа; затим креирању нових националних и развоју постојећих културно-туристичких рута на територији наше земље, што све доприноси повећању учешћа културног туризма у приходима оствареним од туризма и повећању туристичког промета на културним локалитетима и културним садржајима на локалном нивоу. Такође, треба радити на развоју креативне индустрије у сврху туризма, која нуди велике могућности за подстицање савременог стваралаштва, међународну сарадњу и представљање наше земље у свету

Стратегија развоја града Београда - Стратешки циљеви, приоритети и мере одрживог развоја до 2021. године (Сл. Лист града Београда, бр. 47, од 30.06.2017.)

Стратегија развоја града Београда у мерама за унапређење и развој туризма као приоритете наводи: унапређење туристичке инфраструктуре и супраструктуре, ревитализацију и осавремењавање амбијенталних целина, обогаћивање туристичке понуде у оквиру постојећих производа и унапређење промоције Београда као туристичке дестинације. Све наведено ће се реализовати кроз: промоцију града Београда као атрактивне регионалне, европске и ваневропске туристичке дестинације са јединственим брендом; суфинансирање програма и пројеката конгресног, манифестационог, културног и руралног туризма; унапређење укупне туристичке понуде; унапређење програма коришћења нових информационих технологија у туризму, израду и реализацију пројеката туристичке сигнализације на територији града Београда; унапређење и промоцију туристичких зона и амбијенталних целина Београда, модернизацију и обогаћивање сувенирског програма града Београда.

Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Сл. гласник Републике Србије”, бр.88/10)

У анализи стања просторног развоја Републике Србије, ППРС констатује да културно наслеђе није довољно афирмисано као развојни ресурс. Очувано и заштићено културно наслеђе део је визије просторног развоја Републике Србије дате планом, док су „заштита, контролисано и одрживо коришћење природе, природних ресурса, природног и културног наслеђа” дефинисани као четврти од пет основних циљева плана.

Опредељење везано за културно наслеђе јесте да ће „подручја са заштићеним, уређеним и адекватно презентираним културним наслеђе јачати привлачност и конкурентност за инвестирање и развој туризма”. У најзначајнија подручја у том смислу, ППРС убраја и археолошка налазишта из праисторије, међу која спада и локалитет „Бело брдо“ у Винчи. У ППРС еколошки развој и заштита културног наслеђа, решавање планира кроз постављање следећих основних циљева:

- да се културно наслеђе артикулише као развојни ресурс, заштити, уреди и користи на начин који ће допринети успостављању регионалног и локалног идентитета у складу са европским стандардима заштите, као и
- заштита, уређење и развој предела Републике Србије заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

Винча спада у „приоритетна културна подручја која треба да уживају посебан третман, без обзира на статус у оквиру службе заштите”.

У оквиру поглавља Просторни развој туризма и однос према заштити, као основни циљ просторног развоја туризма у Републици Србији наводи се „просторно-еколошка подршка остваривању концепта одрживог развоја туризма, компромисним интегрисањем принципа и стратешких, планских и програмских докумената развоја туризма, заштите и уређења туристичких простора, уз оптимално задовољавање социјалних, економских, просторно-еколошких и културних потреба националног и локалног нивоа, интереса тржишта и услова студија истраживања, заштите и презентације археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи прекограничне и међународне сарадње”.

Поглавље VI (Просторна интеграција РС) као основни циљ износи интеграцију Републике Србије у шире окружење и постизање одрживог развоја дефинисањем, подстицањем и усклађивањем модалитета међународне/регионалне сарадње и применом одредби међународних стратешких докумената, а он се, између осталог, оперативно спроводи и на основу културног наслеђа.

У нацрту Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035 утврђени су општи и посебни циљеви просторног развоја по тематским областима. (<https://www.mgsi.gov.rs/>)

Општи циљ развоја туризма је одрживи просторни развој туризма, интегрисан у економски, социјални, културни и еколошки развој територијалних целина, урбаних и руралних насеља и инфраструктуре, који доприноси јачању међународне, националне и регионалне конкурентности, *активирања и заштите туристичких простора*.

Општи циљ просторног развоја у области заштите, уређења и коришћења културног наслеђа је афирмација културног наслеђа као вредности и ресурса одрживог развоја и фактора националног и регионалног, урбаног и руралног идентитета.

Посебни циљеви просторног развоја у области заштите, уређења и коришћења културног наслеђа су:

1. Развој интегративног и територијалног приступа заштити, уређењу и одрживом коришћењу културног наслеђа у складу са међународном регулативом;
2. Увођење контекстуалног приступа као елемента унапређења методологије планирања у заштићеним подручјима и у околини заштићених културних добара;
3. Проширивање предмета заштите непокретних културних добара, односно обухватање нових категорија културног наслеђа које нису дефинисане националним правним документима, али су у складу са међународном регулативом;
4. Увођење типолошког приступа и карактеризације простора на нивоу подручја, насеља и мањих целина;
5. Подизање свести о значају и вредности културног наслеђа за друштво, а посебно за локалне заједнице кроз јачање партиципације у процесу планирања;
6. Подстицање трансграничне, интрарегионалне и интеррегионалне сарадње на заштити и презентацији културног наслеђа и развоју културног туризма.

За подручје Винче су значајне и одредбе које се односе на заштиту и уређења предела.

Општи циљ заштите, уређења и одрживог коришћења предела Србије је остваривање циљног квалитета предела као јавног добра, на основу утврђивања и афирмације вредности карактера предела од значаја за усмеравање одрживог просторног развоја. Остваривањем овог циља

очуваће се разноврсни, квалитетни и резилијентни урбани, рурални и природни предели који доприносе квалитету живота становништва и стварају основ за економски и друштвени развој усклађен с капацитетом и осетљивошћу предела.

Посебни циљеви заштите, уређења и одрживог коришћења предела су:

1. Интегрисање предеоног приступа (афирмација вредности карактера предела и интеграција циљног квалитета предела) у законски основ и систем просторног (просторне и урбанистичке планове) и секторског планирања (урбани и рурални развој, саобраћај, туризам, шумарство, пољопривреда, енергетика и др.), као и формирање ефикасног система мера и инструмената за спровођење;
2. Одрживи просторни и економски развој усклађен с препознатим вредностима карактера предела (циљни квалитет, капацитет и осетљивост структуре предела) чиме се постиже очување и унапређење постојећих, креирање и стварање нових вредности у пределу;
3. Препознавање културних предела као интегрисаних природних и културних вредности националног, регионалног и локалног идентитета.

Илустрација 2.1. ППРС од 2021-2035, карта 2, Генерални приказ зона заштите и праваца просторног развоја

Извор:

https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/RJU_k2_300.jpg

Просторни плана подручја посебне намене међународног водног пута Е 80 – Дунав Паневропски коридор VII (Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене међународног водног пута Е 80 – Дунав (Паневропски коридор VII) „Службени гласник РС”, број 14 од 4. фебруара 2015.)

Основне намене дефинисане овим Планом су водни транспорт и остала водопривредна инфраструктура, док се заштита културних вредности и туризам третирају као додатне посебне намене.

План сагледава културно наслеђе Дунавског коридора као потенцијал за успостављање квалитетније међународне сарадње и за развој културног туризма. У том смислу, археолошко налазиште Бело брдо наведено је у систематизацији културних добара која је део Плана. Идентификовани проблеми одржавања културних добара, су недовољна заштита, недостатак планова управљања и недефинисаност, као и непоштовање граница заштитних зона око културних добара, а континуално рекогносцирање и истраживање материјалног и нематеријалног наслеђа наведено је као приоритет.

Општи циљ заштите непокретних културних добара је "стварање регионалног идентитета на бази очувања, заштите и туристичке валоризације културног наслеђа Подунавља", а као оперативни циљеви су "активирање потенцијала културног наслеђа као развојног фактора, интегрално аутентичности културних добара и њиховог окружења, заштита добара од неконтролисаних изградњи и квалитетна доступност са водног пута, атрактивна презентација и интерпретација, као и стварање услова за бољу регионалну и међународну повезаност на бази културног идентитета.

Квалитет плана је и у томе што препознаје (између осталог) потенцијални конфликт између развоја водног пута и заштите природних и културних добара.

У планска опредељења спадају очување и заштита свих добара са споменичким вредностима, независно од њиховог формалног статуса, интегрална заштита материјалних и нематеријалних културних вредности и природних вредности подручја Просторног плана, као и одрживо коришћење културног наслеђа као развојног ресурса и економског добра.

Једно од планских решења је и изградња путничког пристаништа у Винчи, као и марине у Гроцкој, што треба имати у виду при даљој просторној анализи. План се спроводи (између осталог) доношењем адекватног урбанистичког плана, уз препоруку да се у подручјима насељених места разрада спроводи на нивоу урбанистичког плана.

У домену имплементације плана Уредбом (Члан 4.) утврђено је да се Просторни план спроводи доношењем одговарајућег урбанистичког плана за:

(а) деонице коридора водног пута Е 80 – Дунав на подручју генералних планова кроз градове Нови Сад, Панчево, Београд и Смедерево, или донетим урбанистичким планом са регулационом разрадом чија су решења усклађена са планираним пратећим садржајима водног пута, и

(б) пратеће садржаје водног пута, издавањем локацијских услова, директним спровођењем просторних планова подручја посебне намене за заштићена природна добра (са чијим планским решењима је овај просторни план усклађен), и са њима усклађених просторних планова јединица локалне самоуправе и урбанистичким плановима за грађевинска подручја у широј заштитној зони водног пута.

Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Бело брдо („Сл. гласник РС”, број 43/17)

План вреднује археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи, као важан сегмент укупног наслеђа, који има изузетан историјски, археолошки, културолошки, научни, истраживачки, уметнички, економски и геополитички значај. Слојевитост наслеђа Винче јединствена је у региону југоисточне Европе и представља један од важних елемената просторног развоја Београда и Србије, коју због својих својстава треба на посебан начин третирати и заштитити.

У полазним основама плана и приказу постојећег стања за туризам је наведено да - „Археолошко налазиште Бело брдо припада туристичкој зони коју карактеришу дисперзне локације, сниженог нивоа саобраћајне и комуналне опремљености. Централна и најважнија активност је монофункционалног карактера и односи се на археолошко налазиште док су остале активности/делатности пратеће (угоститељство, трговина, забава и сл.) и доприносе подизању атрактивности локације. Међународни углед ове вредне културне баштине од изузетног значаја сврстава је у први ранг међу туристичким производима”.

У складу са анализом постојећег стања, општи циљ просторног развоја је: трансформацијом и комплетном реконструкцијом, од данас запуштеног простора, створити просторно интегрисан, социјално прихватљив и економски одржив савремени градски центар и елитни део града са снажним и новим културним и туристичким идентитетом.

У Плану се наглашава - „ Постојећа туристичка понуда с обзиром на потенцијале није довољно развијена ни афирмисана а још мање организована и повезана. Постојећи видови туристичке понуде свели су се на једнодневне излете ниског квалитета и малог профита. Изостала је озбиљна промоција овог налазишта, координација понуде и потражње и културно-едукативне делатности. Саобраћајна, комунална и туристичка инфраструктура која је од виталне важности за развој туризма је недовољно развијена. Туристичка супраструктура и расположиви смештајни капацитети су скромни осим спорадичне понуде некатегорисаног приватног смештаја, док је локално становништво слабо укључено. Археолошко налазиште, такође, угрожава проблем клизишта и отпадних вода. Простор се тренутно налази у стању условне равнотеже и било каква промена (атмосферска или антропогена) трајно може да наруши равнотежу и угрози налазиште. Како је у питању *простор који због својих карактеристика, вредности и приоритетне туристичке намене захтева посебан режим организације, уређења, коришћења и заштите* потребно је што пре приступити стабилизацији терена и изради планске и *друге документације.*”

У Плану су примењени општи и посебни принципи просторног развоја чији резултати су:

- ослобађање од неадекватних садржаја,
- везе подручја са ширим просторним контекстом,
- потенцирање контакта са реком и интегрисање двеју обала,
- формирање вишезначног простора у оквиру просторне целине Археолошког парка и
- стварање и очувању идентитета, вредности и потенцијала простора, посебно визура.

У складу са анализом постојећег стања, **општи циљ је: трансформацијом и комплетном реконструкцијом, од данас запуштеног простора, створити просторно интегрисан, социјално прихватљив и економски одржив савремени градски центар и елитни део града са снажним и новим културним и туристичким идентитетом.**

На основу наведеног општег циља **издвојени су оперативни циљеви** од којих су најбитнији:

- заштита објеката културе од плављења реке Дунав уз изградњу модерног пристаништа,
- санација клизишта,
- инфраструктурна регенерација,
- изградња објекта Центра за посетиоце са галеријским простором, формирање Археолошког парка и нових места окупљања и
- стварање новог туристичког брэнда.

Општи циљ развоја у области туризма је: формирање и афирмација глобално препознатљиве туристичке дестинације која задовољава економске, друштвене и социјалне критеријуме.

Оперативни циљеви у области туризма су:

- изградња комерцијалних садржаја,
- повећање туристичке потрошње, и
- позиционирање, брэндирање и маркетинг локације.

Општи и оперативни циљеви просторног развоја су утврђени и за друге секторске области, тако да је у плану остварена „интегралност у планирању и остваривању одрживог просторног развоја.”

С обзиром на вредност и културно-историјски потенцијал који поседује, Планом се утврђује да је примарна намена планираног простора заштита и презентација археолошког налазишта у туристичке сврхе и обезбеђивање просторних услова за остваривање те посебне намене уважавајући принципе одрживог развоја.

Да би ово изванредно културно наслеђе, постало туристички производ и да би се постигла пуна исплативост коришћења у туристичке сврхе потребно је дефинисати простор који ће бити функционално интегрисан и комплементаран са примарном наменом. Тек интеграцијом функција и разноврсних садржаја створиће услови за интеграцију активности, динамичну атмосферу и отвореност за најразличитије групе домаћих и страних туриста током целе године.

Основна планска решења су:

1. Организација туристичког простора – уважавајући ресурсне специфичности, постојеће и нове туристичке атракције простор ће се уредити тако да допринесу формирању и развоју диверсификованог туристичког производа чије ће различитости и посебности представљати компаративну предност у односу на друге локације и обезбедити конкуренцију дестинације. Саставни део уређења су основни елементи туристичке инфраструктуре:
  - отворени и затворени изложбени простори као окоснице развоја археолошког/културног туризма са туристичким, научноистраживачким, пословним и едукативним пунктовима,
  - туристичко-информативни центар, туристичке организације и агенције,
  - туристичка супраструктура (мотели, ресторани и сл.),
  - туристичка инфраструктура за пружање атракцијске и забавне понуде (визиторски центар – централно туристичко место, едукативне стазе, панорамски путеви, објекти за посматрање природних реткости, летње позорнице, шеталишта, објекти за авантуристичке активности и сл.),
  - отворени и затворени објекти спортске рекреације,
  - објекти за продају сувенира, и др.
2. Саобраћајна доступност туристичког простора обезбеђује се изградњом:
  - квалитетних саобраћајница које тангирају и пресецају простор,
  - потребног броја паркинг места за посетиоце,
  - простора за прихват туриста и
  - приступа за туристе који долазе реком.
3. Инфраструктурна опремљеност;
4. Туристичка сигнализација и информисаност;
5. Маркетинг и продаја туристичког производа и
6. Програмско осмишљавање нових садржаја.

Површина земљишта обухваћена Планом износи приближно 112,8 ха. Грађевинско земљиште у оквиру границе Плана подељено је на земљиште јавне и осталих намена.

Земљиште јавне намене:

- саобраћајне површине,
- археолошки локалитет,
- водне површине,
- зелене површине,
- површине за објекте и комплексе јавних служби и
- површине за инфраструктурне објекте и комплексе.

Земљиште осталих намена представљају површине за становање, површине за комерцијалне садржаје и остале зелене површине.

У обухвату предметног Плана, према степену заштите археолошког налазишта, дефинисане су три целине:

- Археолошко налазиште - I степен заштите;
- Заштићена околина археолошког налазишта - II степен заштите и
- Простор на коме је потврђено постојање налазишта - III степен заштите.

Планом су утврђени садржаји и намена објеката у складу са предложеним концептом грађевинских парцела.

Табела 2.1. Планирани садржаји на (новоформираним) грађевинским парцелама

Статус грађевинског земљишта	Назив површине	Ознака грађевинске парцеле	Намена	Начин реализације	Зона заштите
Јавно земљиште	Археолошки локалитет	J9.1.1, J9.1.2, J9.1.3	Центар за посетиоце са галеријским простором и објекти у функцији Археолошког Парка	Могућа је изградња више објеката на парцели, број и намена објеката Археолошког парка одређују се кроз даљу планску разраду (архитектонско-урбанистички конкурс)	I степен заштите
Јавно земљиште	Археолошки локалитет	J9.2	Центар за посетиоце са галеријским простором и објекти у функцији Археолошког Парка	Могућа је изградња више објеката на парцели, број и намена објеката Археолошког парка одређују се кроз даљу	II степен заштите

				планску разраду (архитектонско- урбанистички конкурс) На слободним и зеленим површинама формирати „Екомузеј“ као сталну музејску поставку биљака које су се узгајале у доба винчанске културе, у форми огледног поља	
Јавно земљиште	Површине за објекте од општег интереса	J12.1, J12.2	Школе, дечије установе, здравствене и социјалне установе, установа културе, специјализовани центри и слично	Детаљна разрада, израдом ПДР-а или урбанистичких пројеката за изградњу конкретних садржаја и капацитета	
Јавно земљиште	Акваторија реке Дунав	ВП			
Јавно земљиште	Приобално земљиште	ПРЗ			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА1			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА2			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА3			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА4			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА5			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА6			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА7			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА8			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА9			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА10			
Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА11			

Јавно земљиште	Јавне саобраћајне површине	СА12			
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.1.1			II степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.1.2			II степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.1.3			III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.1.4			
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.2.1			III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.2.2			III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.2.3			III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.3.1	Заштитни зелени појас		III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.3.2	Заштитни зелени појас		III степен заштите
Јавно земљиште	Јавне зелене површине	ЗЈ.4	Зелени коридор		III степен заштите
Јавно земљиште	Инфраструктурне површине	ТС	Трафо станица		
Јавно земљиште	Инфраструктурне површине	КС	Комунална стаза		
Приватно земљиште	Неплански формиран блокови	Зона С4.1	Породично становање	У складу са условима из ППППН – однос основне и компатибилне намене мин. 80% : макс. 20%	III степен заштите
Приватно земљиште	Неплански формиран блокови	Зона С4.1*	Породично становање	У складу са условима из ППППН – однос основне и компатибилне намене мин. 80% : макс. 20%	III степен заштите
Приватно земљиште	Комерцијални садржаји у зони ниске спратности	КЗ	Комерцијални садржаји у функцији археолошког налазишта и	У складу са условима из ППППН - Компатибилне намене су	III степен заштите

			Центра за посетиоце (хотел, ресторан, кафе, трговина, култура, туристички садржаји, услуге, креативне индустрије и тсл.).	садржаји јавних служби: култура, образовање и сл.. У случају да се планирају смештајни капацитети већег обима (хотел, бунгалови и сл.), минимална површина парцеле износи 5000m ² .	
Приватно земљиште	Остале зелене површине	ОЗ.1	Спортски комплекси	На подручјима планираним за остале зелене површине, у делу непосредно уз површине планиране за комерцијалне делатности, дозвољено је формирање спортских комплекса у складу са условима из ППППН.	III степен заштите
Приватно земљиште	Преостале зелене површине	ОЗ.2	Баштенске колоније	Преостале остале зелене површине планиране су за успостављање органске производње хране (без употребе вештачки синтетизованих материја), на отвореном, која се гајила у периоду винчанске културе. Такође, дозвољено је подизање шума, узгајање биља за	

				производњу биогорива и формирање баштенских колонија у складу са условима из ППППН	
--	--	--	--	--	--

График 2.1. ПППН археолошког налазишта Бело брдо, реферална карта: посебна намена простора

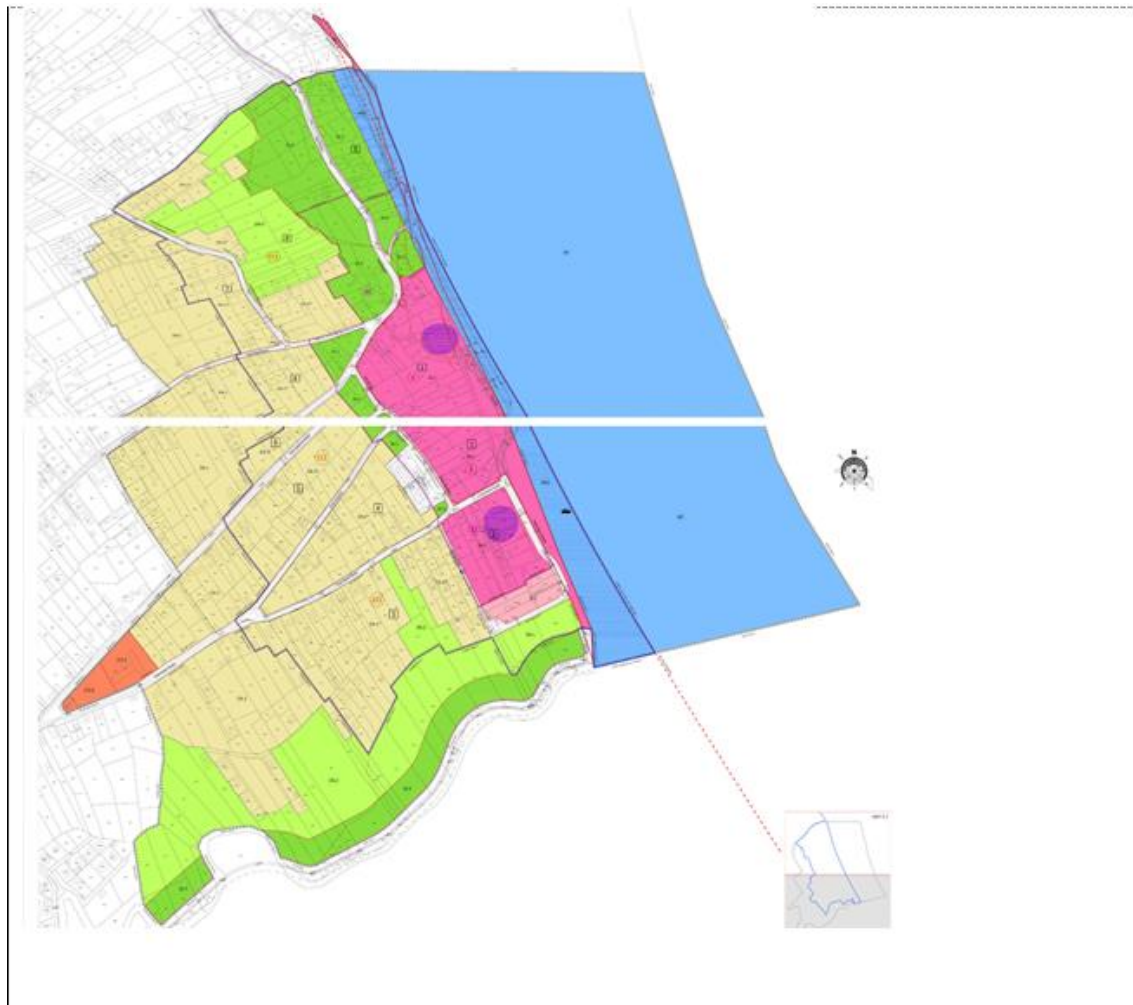
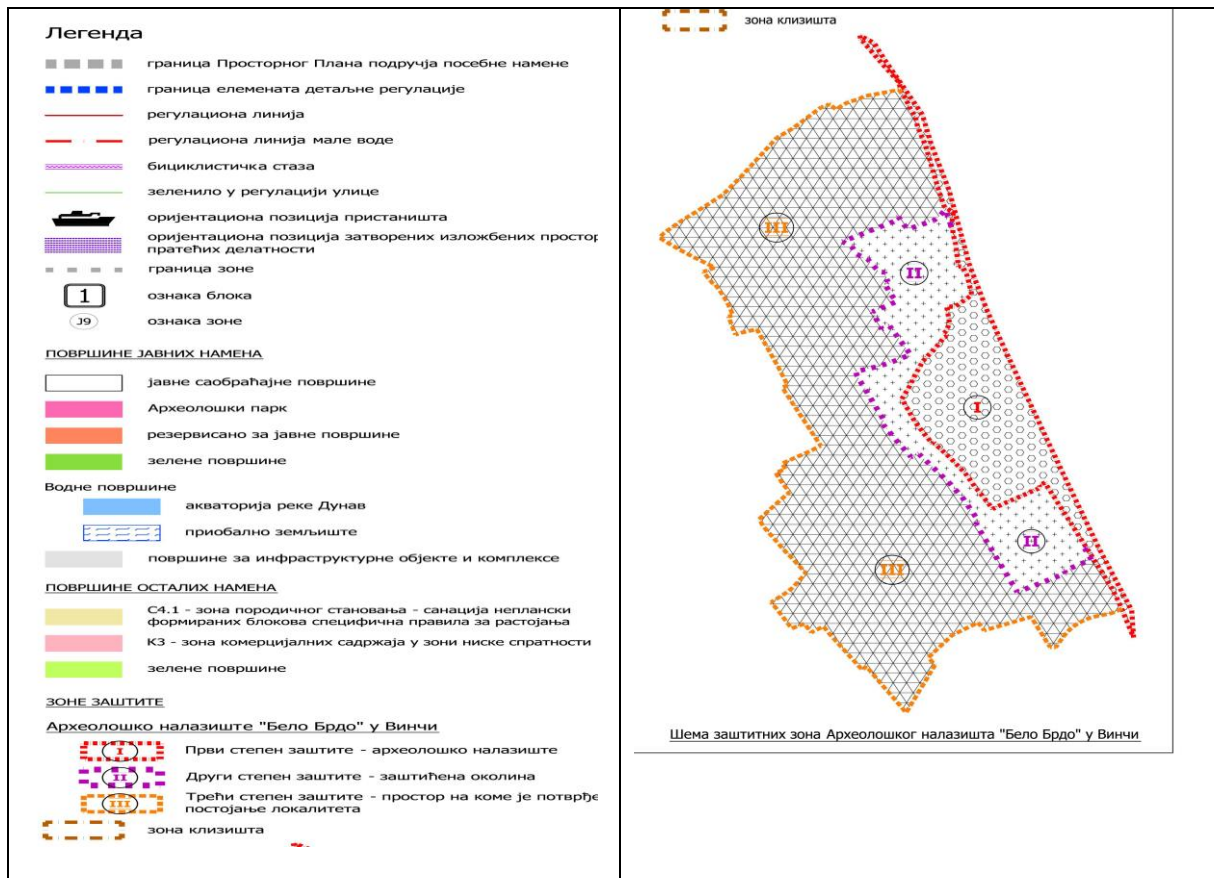

График 2.2. ПППН археолошког налазишта Бело брдо, реферална карта: посебна намена простора

Измене и допуне Регионалног просторног плана административног подручја града Београда („Сл. лист града Београда”, бр.86/18)

План препознаје разноврсност културне баштине на територији града као развојни потенцијал и смешта могуће правце развоја у рекреативни и туристички потенцијал реке Дунав, као и унапређење културних добара и њихово коришћење као генератора економских, културних и туристичких активности. План такође скреће пажњу на слабу укљученост институција које се баве културом и културним наслеђем у туристичку понуду града, угроженост наслеђа различитим факторима у које спада и непоштовање услова које издаје служба заштите. Стихијска урбанизација и девастација урбане и руралне баштине дефинисане су као претње.

Визија Плана јесте „уздицање града Београда на ниво високог ранга међу метрополитенским градовима и престоницама централне, источне и југоисточне Европе, према мерилима одрживе економије и напредне технологије, веће територијалне кохезије Града, вишег нивоа приступачности саобраћајној и другој инфраструктури, учвршћене полицентричности и децентрализације и развијеног урбаног идентитета.”

У оквиру мера и циљева који воде ка остваривању визије наводе се и унапређивање система културе и њених институција, а као четврти од пет стратешких циљева поставља се унапређење и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, као и заштита и унапређење животне средине на нивоу европског стандарда.

Сматрајући културно наслеђе АП Београда и његовог метрополитена једним од фундаменталних елемената уређења и просторног развоја и имајући у виду принципе просторног развоја Републике Србије у складу са Просторним планом, основни циљ РППАПБ је интегративна

заштита културног наслеђа и управљање њиме, као генератором туристичког и ширег економског развоја, односно одрживог развоја целог подручја.

Сви задаци везани за заштиту културног наслеђа промовисани у РППАПБ на општем и секторском нивоу представљају полазну основу за израду планских и развојних докумената археолошког налазишта Бело брдо.

Задаци на општем нивоу су:

- заустављање даље деградације простора и физичке структуре,
- очување највреднијих примера културне баштине,
- дефинисање метода и поступака рада на урбаној конзервацији и обнови у конкретним случајевима,
- стварање предуслова да се активирају економски потенцијали подручја богатих културним наслеђем, стварајући динамичну заједницу и одрживу локалну економију,
- омогућавање стварања нових и снажних визија о културном диверзитету наслеђа, као симболу економске и политичке моћи, коришћењем новог, усаглашеног језика урбаних и руралних форми и стварањем нове скале вредности укупног фонда непокретних културних добара и
- синтетисање одрживог развоја у потпуности интегрисаног са конзервацијом наслеђа и очувањем животне средине.

Као секторски задаци, наведени су:

- заштита, чување, конзервација или обнова културних вредности које стварају идентитет АП Београда и појединих његових делова као и његовог метрополитена у контексту културног идентитета целе државе,
- промовисање активности смишљених да ојачају економску базу и
- унапређење квалитета окружења културних вредности.

Развојна концепција РППАПБ везана за археолошки локалитет „Бело брдо“, заснована је на интегративној заштити која представља кохерентни систем јавних интервенција створен да стимулише и уравнотежи приватну и друштвену иницијативу која треба да културно наслеђе препозна као необновљиви ресурс, извор идентификације (препознавања) и културни капитал који може да се користи за разне видове обнове. Примена интегративне заштите за археолошке локалитете који се налазе на још неурбанизованим подручјима, без обзира да ли су проглашени за културна добра или не, омогућава пуну заштиту која се спроводи кроз израду планског документа.

Планом се предвиђа развој следећих туристичких производа:

- пословни туризам + МІСЕ (састанци, подстицајна путовања, конференције, изложбе),
- градски одмор, кружна путовања (културни итинерери у комбинацији са осталим етно-гастрономским и амбијенталним вредностима), наутика,
- догађаји - сајам, Арена, Сава центар, стадиони, Ада, спортска инфраструктура, културна баштина, фестивали, концерти); спорт; специјални интереси (бициклизам, камповање, пешачење, активности на води, здравствени туризам, лов, риболов, екологија и др.),

- пословни, културни, рекреативни и спортски туризам имају посебан значај за Град у целини и неке његове делове (општине Барајево, Сопот, Младеновац, Гроцка).

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи третира се кроз више поглавља Плана.

За развој културног туризма од изузетног значаја су културни итинерери. Подручје Винче са археолошким локалитетом је на рути Дунавског и Савско-колубарског правца.

Од конкретних мера заштите локалитета важно је истаћи да се Планом предвиђа „израда урбанистичких и просторних планова“ као и „регулисање имовинско-правних односа и стварању техничких предуслова за радове којима би се археолошко налазиште учинило приступачније посетиоцима“.

Локалитет се спомиње као локација од приоритетног значаја због чега План налаже да се комунално опреми и обогати садржајима за туристе. Најзад, израда одговарајуће планске документације за налазиште Бело брдо наведена је као један од приоритета/инструмената имплементације Плана у краћем временском периоду.

У Плану се употребљавају категорије културног наслеђа дефинисане Законом о културним добрима („Сл. Гласник РС“ бр. 71/94, 52/11 и 99/11), као и новије категорије културног наслеђа, које су познате научној и стручној јавности: културни итинерери, културна подручја и културни пејзажи.

Подручје археолошког налазишта „Бело брдо“ налази се у зони која је означена као *културни пејзаж*. Зона је обухватила широко подручје тока реке Дунав (лева и десна обала) на потезу од почетка насеља Винча, Гроцку и Грочанску аду.

У контексту привреде, економије, туризма и одрживог развоја мудро управљање културним вредностима доводи до повећања вредности инвестиционе локације, привлачења улагања путем појачаног маркетинга и употребом разних логистичких подршки, модернизације урбане структуре, уклапања нових архитектонских форми, флексибилнијих, али хармонично повезаних са културним наслеђем, где очување културних добара, представља безуслован приоритет како би у својој аутентичности могло пренети будућим генерацијама.

Генерални урбанистички план Београда- текст (Сл. Лист града Београда“ бр. 11/16)

Генерални урбанистички план Београда- текст (Сл. Лист града Београда“ бр. 11/16) у области туризма предложеним решењима потврђује Београд као туристичко место прве категорије на основу Елабората “Категоризација Београда као туристичког места”. За подручје Винче је посебно значајно планирање додатних смештајних капацитета „уз марине, а посебно на Ада Хуји, код археолошког налазишта Винча на десној обали Дунава и на другим комерцијалним површинама, посебно у централној и у периферној зони (на ободу заштићених целина”.

План генералне регулације система зелених површина Београда (Службени лист града Београда, 2019)

Циљ израде Плана генералне регулације система зелених површина Београда је стварање планских услова за:

- очување постојећих зелених површина у садашњим границама,
- унапређење зелених површина лошијег квалитета и вредности; унапређење постојећих зелених површина ка постизању њихове мултифункционалности, као и функционалности и међусобне везе целокупног система зелених површина,

- усклађивање важеће типологије зелених површина дефинисане Генералним планом Београда 2021. („Службени лист града Београда”, бр. 27/03, 25/05 и 34/07) са законским оквиром и типологијама европских градова, а у циљу примене европских стандарда, конвенција, и сл.,
- очување подручја вредних биотопа (станишта),
- обезбеђивање локација за подизање нових зелених површина како би се уједначила просторна дистрибуција и заступљеност појединих типова зелених површина, достизање европских стандарда у погледу обезбеђивања одговарајућих зелених површина за потребе рекреације становника и других корисника, као и са аспекта квалитета и заштите животне средине и тако успоставио оптимални систем и међусобна повезаност целокупног система зелених површина Београда.

Границом Плана генералне регулације система зелених површина Београда обухваћене су територије дванаест градских општина Вождовац, Врачар, Звездара, Земун, Нови Београд, Палилула, Савски венац, Стари град, Чукарица, Раковица, Сурчин и Гроцка, односно подручја наведених општина која су обухваћена границом Генералног плана Београда 2021, површине око 77.460 ха.

Просторни план подручја дела градске општине Гроцка („Службени лист града Београда”, бр. 54/12)

Просторни план за део ГО Гроцка не обухвата подручје археолошког налазишта „Бело брдо“, међутим његова припадност административном подручју општине Гроцка и утицај који може имати на њен развој одредили су стратешка планска опредељења, циљеве и мере за спровођење Плана.

Планска концепција заштите, унапређења и развоја културног наслеђа, заснована је на принципима интегративне заштите и подразумева повезаност три кључна елемента - очување, унапређење и коришћење културних добара - као ефикасан механизам који ће створити претпоставке за трајну заштиту наслеђа и интегрисање у савремене развојне токове општине, као једини реалан пут ка његовом опстанку и рехабилитацији. Примарна заштита која се односи на чување, одржавање и коришћење културних добара, као и њихову заштиту, конзервацију и обнову – треба да се спроводи кроз мере које су дефинисане у складу са Законом о културним добрима и правилима урбанистичке заштите. Подразумева се претходна пажљива валоризација културних вредности и осмишљено интервенисање кроз урбанистичке планове, уз доследну примену услова и мера прописаних од стране надлежне службе заштите.

У оквиру развојне концепције за културно и градитељско наслеђе планира се и локација етно-парка у близини археолошког налазишта Бело брдо, који би у перспективи представљао едукативни центар и туристичку атракцију.

Позитивни ефекти планских решења се огледају кроз могућност коришћење културног наслеђа у циљу јачања туристичке понуде општине Гроцка и то:

- разноврсност и просторна дистрибуција културних добара пружају претпоставке за умрежавање и организовање локалних итинерера везаних за историјски развој насеља, формирање локалне културне мапе као специфичне туристичке понуде општине, оснивање локалних културних манифестација везаних за културно наслеђе,
- припадност општине метрополитенском подручју Београда омогућава појединачно или укупно интегрисање културних добара општине у културну туристичку понуду Београда (градски итинерери, смештајни капацитети у спрези културних добара и предеоних вредности подручја општине и сл.),

- национални и међународни ниво подразумева могућност интегрисања одређених културних добара Општине, пре свега локалитет Винча, у културно-туристичку понуду ширег региона (културне стазе на Дунаву, Винча - Лепенски Вир- Кладово - даље) и сл. и
- изузетна вредност и јединственост археолошког налазишта Бело брдо у Винчи пружа могућност културног и научног повезивања овог подручја на националном и међународном нивоу, кроз активирање различитих облика деловања повремених или трајног карактера (научни скупови, симпозијуми, тематске међународне изложбе и сл.). Уз унапређени ниво заштите и музеолошке презентације налазишта, овакви облици би у потпуности научну промоцију и умрежавање налазишта у фондус националне, европске и светске баштине.

Такође, могуће одвијање ових облика активности и изван самог налазишта (коришћење постојећих просторних ресурса и објеката за организацију активности) подигло би ниво функционалног интегрисања територије општине у целини.

Као претње развоју у овом планском документу уочени су:

- изостанак организационе и програмске подршке Града, у чијој надлежности је старање о културном наслеђу на подручју Општине,
- изостанак финансијске подршке програмима и пројектима културне обнове,
- висок степен ризика од хазарда код некомпатибилних садржаја у окружењу (депонија) за археолошко налазиште и
- неизвесност реализације стратешких решења по питању некомпатибилних садржаја (санација постојеће депоније; измештање привременог одлагалишта нуклеарног и опасног отпада из Института).

Планом се дефинишу општи услови заштите за сва утврђена добра и евидентирана добра. Непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту не смеју се уништавати или оштетити, нити се без сагласности надлежне службе заштите, у складу са Законом о културним добрима, може мењати њихов изглед, својство или намена.

Непокретна културна добра, као вишеслојна историјска и културна баштина, чувају се и интегришу у савремени живот насеља, на начин техничке заштите, враћања у функцију, функционалног интегрисања са окружењем, сталном бригом и заштитом и презентацијом њихових споменичких својстава:

- на заштићеним добрима и њиховој заштићеној околини не смеју се изводити никакви радови који могу променити њихов садржај, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежне службе заштите,
- непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин који неће ни у чему угрозити њихова основна споменичка својства,
- непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења,
- на археолошким локалитетима, на парцелама заштићених добара и на парцелама њихове заштићене околине није дозвољено планирање никакве градње, осим ако се то изричито одобри посебним условима надлежне службе заштите,

- власник, корисник или други субјекат који по било ком основу располаже непокретним културним добром или добром под претходном заштитом, дужан је да га чува и одржава с пажњом, тако да не дође до оштећења или уништења његових споменичких својстава,
- није дозвољено рушење, раскопавање, преправљање, презиђивање, прерађивање или извођење других радова који могу променити изглед и вредност културног добра, без претходно прибављених услова и сагласности надлежне службе заштите,
- није дозвољено повећање габарита и спратности доградњама, надоградњама и сличим интервенцијама на непокретним културним добрима. Изузетно, ове интервенције се могу изводити само у посебним, оправданим случајевима, према посебним условима надлежне службе заштите,
- надлежни Завод за заштиту споменика културе посебним правним актом утврђује конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних мера заштите за свако појединачно непокретно културно добро или добро под претходном заштитом,
- акт о мерама техничке заштите, који утврђује надлежни Завод, прибавља се пре издавања локацијске дозволе, односно у поступку израде урбанистичког пројекта у целинама где је Планом предвиђена њихова израда и
- пројектна документација (главни пројекат) доставља се надлежном Заводу на сагласност.

За подручја евидентираних археолошких налазишта или просторних целина, до вршења посебних истраживања и израде одговарајуће студијске и друге документације надлежне службе заштите, којом би се рекогносцирао терен и евентуално утврдиле границе археолошких налазишта или просторних целина – потребно је приликом изградње објекта обавестити надлежни Завод за заштиту, који ће утврдити мере претходног рекогносцирања или археолошког праћења, као и услове градње са становишта чувања, одржавања, коришћења и заштите културних добара.

У извештају о релевантној развојно - стратегијским и планско – просторним и урбанистичким документима који непосредно и посредно обрађују туризам, простор и окружење туристичког простора као и комплементарне делатности које имају утицај на развој туризма потврђује се основаност о изузетним туристичким вредностима, који су основ за проглашење туристичког простора у складу са Законом о туризму. Поред неоспорних културно историјских и амбијенталних вредности археолошког налазишта „Бело брдо“, на основаност предлога за проглашење има и велики значај досадашњи развој туризма, као и планови и стратешка опредељења развоја туризма Републике Србије која културни туризам ставља у приоритете развоја. Наведена документа у овом извештају у свим одредницама које се односе на туризам у први план стављају потребу одређивања поменутог простора као туристичког, са циљем да се културно наслеђе артикулише као развојни ресурс, заштити, уреди и користи на начин који ће допринети успостављању регионалног и локалног идентитета у складу са европским стандардима заштите и коришћења културних ресурса.

Обавезе у погледу развоја туризма и других облика коришћења простора

Разматрањем стратешких развојних докумената у области туризма и културе уочава се хомогеност у приступу развоја културног туризма. Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025 као кључне туристичке ресурсне и атракцијске вредности на подручју Београда издваја: културно-историјско наслеђе, туристичко-географски положај, реке Дунав и Саву, као и разне антропогене вредности и природна добра.

Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године одређује оквире развоја културног туризма на богатству материјалног и нематеријалног културног наслеђа и савремене културе, кроз развој конкурентних и атрактивних (културно-туристичких) производа.

Као један од модалитета развоја културног туризма у оба стратешка документа наглашава се важност изградње културних рута у циљу повећања туристичког промета на културним локалитетима и културним садржајима на локалном нивоу.

Подручје Винче, захваљујући свом географском положају налази се у домету најзначајнијих туристичких итинерера у Србији, како на копненим, тако и на воденим саобраћајним правцима. Иако је културни туризам приоритетна туристичка активност у развојним документима непосредног подручја, обзиром на потребу интегралног развоја туризма и комплементарних делатности неопходно је сагледати могућности валоризације целокупне ресурсне основе.

На потребу комплексне валоризације простора указују и планска документа која дају смернице за развој туризма, других делатности, предела, насеља и инфраструктуре подручја.

У Просторном плану Републике Србије основни циљеви развоја и заштите културног наслеђа подразумевају артикулацију културног наслеђа као развојног ресурса. План сагледава културно наслеђе Дунавског коридора као потенцијал за успостављање квалитетније међународне сарадње и за развој културног туризма. У том смислу, археолошко налазиште „Бело брдо“ наведено је у систематизацији културних добара која је део Плана.

Просторним планом подручја посебне намене међународног водног пута Е 80 – Дунав, стварање регионалног идентитета на бази очувања, заштите и туристичке валоризације културног наслеђа Подунавља је утврђено као циљ заштите непокретних културних добара.

Просторним планом подручја посебне намене археолошки локалитет „Бело брдо“ утврђени су оквири развоја простора са циљем да се трансформацијом и комплетном реконструкцијом, од данас запуштеног простора, створи просторно интегрисан, социјално прихватљив и економски одржив савремени градски центар и елитни део града са снажним и новим културним и туристичким идентитетом.

Постављени циљ интегрисане обавезе у погледу развоја туризма и других облика коришћења простора који су постављени у планским документима ширег подручја Београда.

Подручје археолошког налазишта Бело брдо налази се у зони која је означена као културни пејзаж. Зона обухвата подручје тока реке Дунав (лева и десна обала) на потезу од почетка насеља Винча, Гроцку као и Грочанску аду.

Део простора који је предмет израде мастер плана (од 1147 до 1145 km обале Дунава) припада међународном еколошком коридору ИБА „Ушће Саве у Дунав” - РС017БА. Еколошки коридор обухвата ушће Саве у Дунав (10 km) и 39 km тока Дунава са приобаљем (од 1184 до 1145 km), укупне површине 9.808 ha. Значај подручја је у особеним алувијалним стаништима уз две велике реке, са бројним острвима, рукавцима и мртвајама.

Концепт развоја туристичког простора је условљен и Генералним урбанистички планом Београда којим је за подручје Винче предвиђено планирање додатних смештајних капацитета „код археолошког налазишта Винча на десној обали Дунава и на другим комерцијалним површинама, посебно у централној и у периферној зони (на ободу заштићених целина)”.

Имајући у виду наведена документа у даљем туристичком развоју неопходно је створити услове за комплексну валоризацију естетских, културних, научних и економских вредности археолошког локалитета, приобаља и реке Дунав, културног предела као и стварање услова за развој рекреативних активности.

Комплексна валоризација простора и стварање дестинације са више полова развоја условљено је одрживим управљањем привредним, економским, туристичким, рекреативним и другим активностима као и културним вредностима. На овај начин се појачава инвестициони потенцијал локације на којој се употребом разних логистичких подршки, модернизацијом урбане структуре, уклапањем нових архитектонских форми, флексибилнијих, али хармонично повезаних са културним наслеђем знатно више може учинити на очувању културних добара, чије вредности би се у својој аутентичности могле пренети будућим генерацијама.

Наведене обавезе у погледу развоја туризма и других облика коришћења простора намећу потребу да се туристички простор Винча сагледа као комплексна, полинуклеарна целина са половима развоја који би обухватили археолошки локалитет, реку Дунав, приобаље са делом еколошког коридора, делове културног пејзажа и делове насеља Винча.

Карактеристике, вредности, утврђени приоритети развоја у развојним и планским документима али и повратна трансформација предела условљавају потребу да се за туристички простор Винча утврди посебан режим организације, уређења, коришћења и заштите.

3. ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1.ГРАДСКА ОПШТИНА ГРОЦКА – ОПШТИ ПОДАЦИ

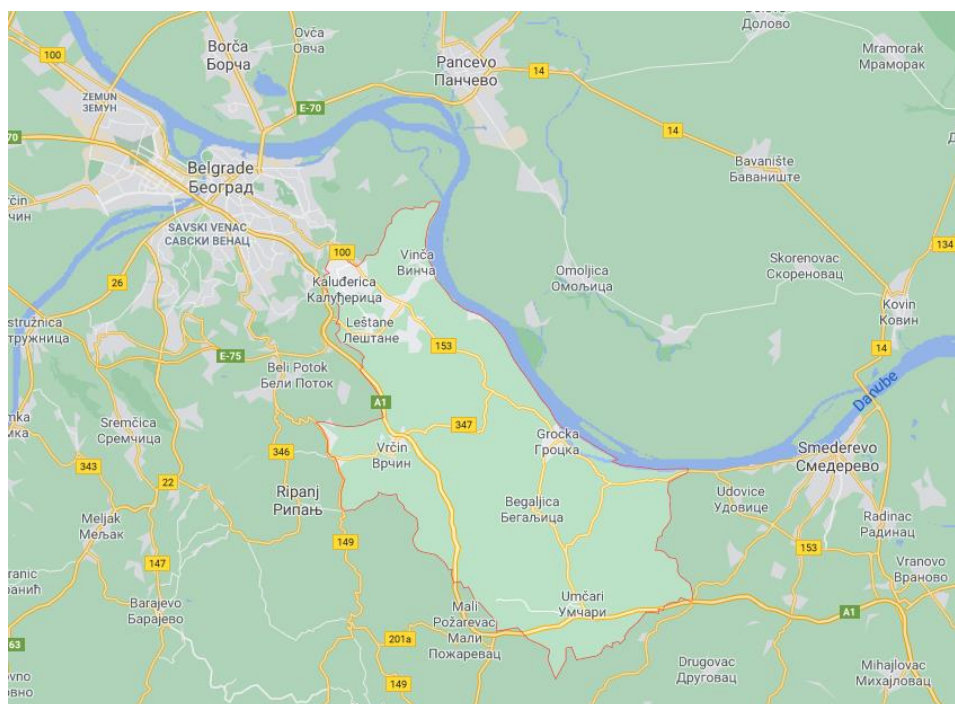

Градска општина Гроцка је данас једна од 17 општина подручја Града Београда. Још од средине 16. века уписана је као варош, а касније срез, нахија и кнежевина, а 1955. године постала београдска општина и део ширег подручја Града Београда.

Подручје градске општине Гроцка у садашњем саставу постоји од 1967. године. Удаљена је од центра Београда око 25 km. Обухвата 15 насеља: Бегалица, Болеч, Брестовик, Винча, Врчин, Гроцка, Дражањ, Живковац, Заклопача, Калуђерица, Камендол, Лештане, Пударце, Ритопек и Умчари. Сва насеља су класификована као сеоска, осим насеља Гроцка, које је класификовано као урбано.

Градска Општина Гроцка заузима површину од 28.923 ha, на којој живи 75.466 становника. Име данашње вароши први пут се помиње 878. године под словенским називом Гардец. У доба турске управе (по попису становништва из 1528) насеље је носило име Хисарлик. Општина је основана 1955. од када је приступила заједници београдских општина.

Илустрација 3.1. Мапа градске општине Гроцка

Извор: *Google Maps*

3.2. ГЕОГРАФИЈА И КЛИМА

Географија. Општина се налази у источном делу Београда, у северном делу Шумадије, са северним делом у Подунављу, док је јужни део смештен око долине реке Раље, која је притока Језаве, левог рукавца Велике Мораве.

Са надморском висином од свега 71 метра, градска општина Гроцка је један од најнижих делова Београда. Друге реке у општини су Болечица и Грочица.

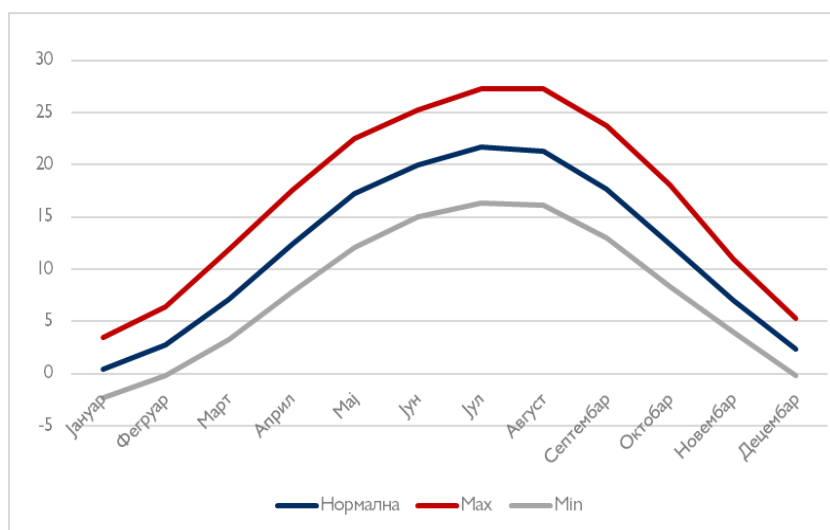
Географски положај насеља Винча - Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи, на десној обали Дунава, 14 km низводно од Београда, захвата површину од десетак хектара. Висока лесна тераса и културни слојеви падају према периферији, тако да формирају брежуљак који доминира околином. Положај налазишта је такав да је пружао све услове за дуготрајан боравак људских заједница: река, са једне стране, са свим својим преимућствима, почев од богатства рибом до могућности комуницирања са светом, и долина Болечице, с друге стране, која је Винчу повезивала са залеђем богатим минералима и рудама (Авала, Рудник), ловним животињама и плодним земљиштем.

Географски положај Винче обезбеђивао је њеним становницима посредничку улогу између култура које су се развијале на југу све до Егејског мора и на северу до средње Европе. Рефлекси значајних збивања и промена у материјалној и духовној култури читавају се у појединим нивоима културног слоја дебљине око 10m, колико се наталожило дугим боравком људи на овом месту. Зато је и разумљиво што се Винча у археолошкој науци средње и југоисточне Европе узима као поуздан репер за проучавање појаве и развоја великог броја неолитских и енеолитских култура ових подручја.

Клима. На територији града Београда, коме припада Гроцка клима је умерено континентална, са четири годишња доба. Јесен је дужа од пролећа, са дужим сунчаним и топлим периодима тзв. михољско лето. Зима није тако оштра, са у просеку, 21 даном са температуром испод нуле. Јануар је најхладнији са просечном температуром 0,1°C. Пролеће је кратко и кишовито. Лето нагло долази.

Просечна годишња температура ваздуха је 11,7°C. Најтоплији месец је јул (22,1°C). Најнижа температура измерена је у Београду 10. јануара 1893. године (-26,2°C), а највиша 12. августа 1921. године и 9. септембра 1946. године (41,8°C). Од 1888. до 1995. године, регистровано је само шест дана са температуром изнад 40°C. Број дана са температуром вишом од 30°C тзв. тропских дана, у просеку је 31°C, а летњих дана са температуром вишом од 25°C је 95 у години.

График 3.1. Просечне температуре по месецима у градској општини Гроцка (°C)

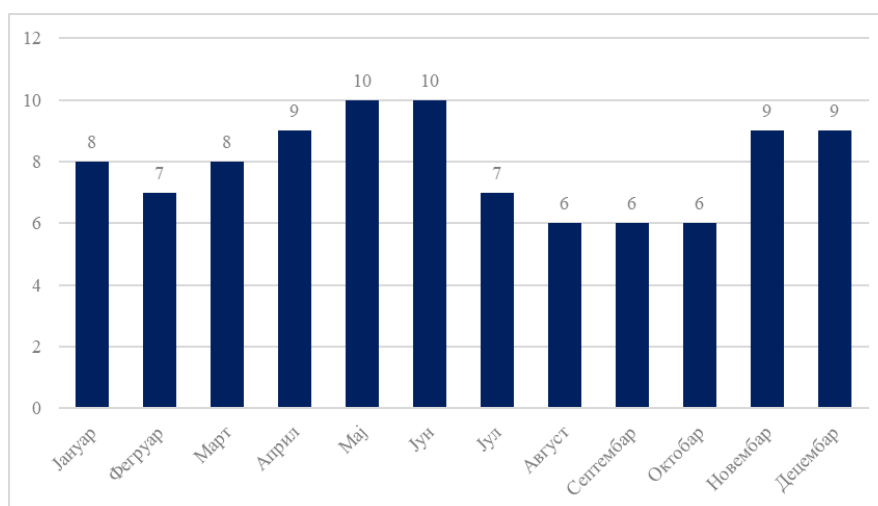

Извор: www.ug.no

Карактеристика београдске климе је и кошава, југоисточни и источни ветар, који доноси ведро и суво време. Најчешће дува у јесен и зиму, у интервалима од 2 до 3 дана. Просечна брзина кошаве је 25-43 km/h, а у појединим ударима може достићи брзину до 130 km/h. Кошава је највећи пречишћивач ваздуха Београда.

На Београд и околину, годишње падне, просечно 669,5 mm падавина. Највећу количину падавина имају мај и јун. Просечно трајање сунчевог сјаја је 2.096 сати. Највећа инсолација, око 10 часова дневно, је у јулу и августу, док је највећа облачност у децембру и јануару, када сунце сија у просеку, 2 до 2,3 сата дневно. Просечан број дана са падањем снега је 27, дужина задржавања снежног покривача је 30 до 44 дана, а дебљина износи 14 до 25 cm.

График 3.2. Просечне дневне падавине по месецима у градској општини Гроцка (у mm)

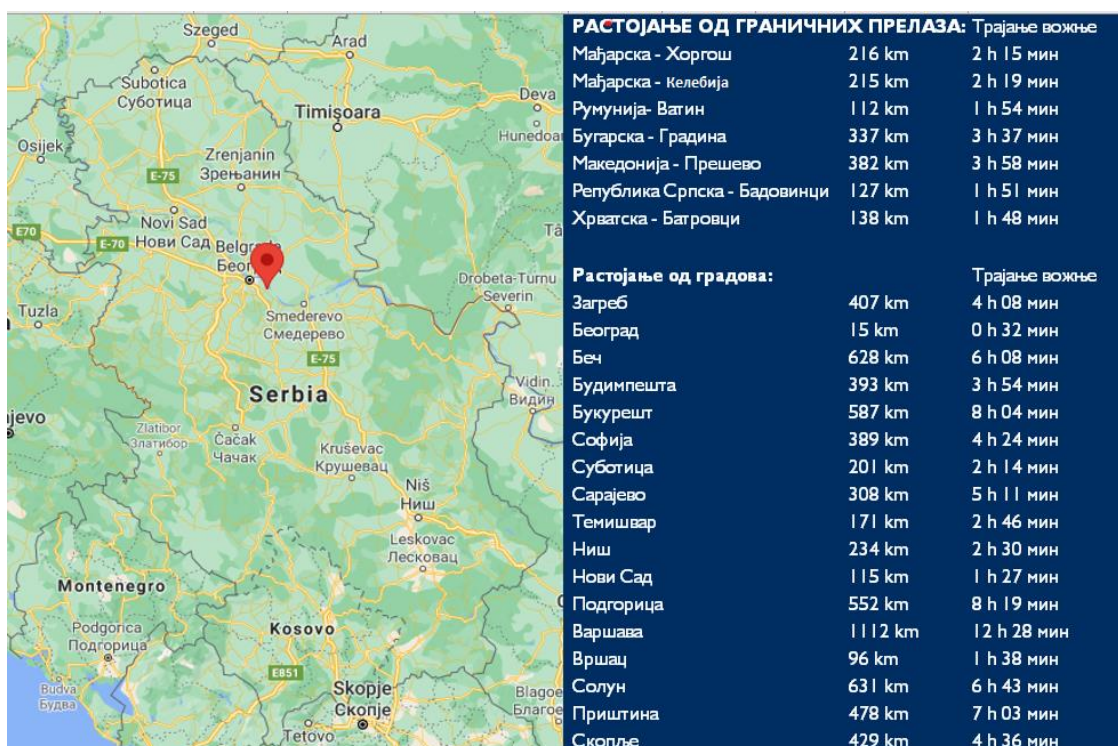
Извор: www.ug.no

Средњи атмосферски притисак у Београду је 1001 mb, а средња релативна влажност ваздуха је 69,5%.

3.3. САОБРАЋАЈНИ ПОЛОЖАЈ

Градска општина Гроцка има релативно повољан саобраћајно-географски положај и налази се на десној обали Дунава, 14 km југоисточно од Београда. Из правца Београда до Гроцке могуће је индиректно приступити преко Смедеревског пута. Општина се налази у близини укрштања државних путева ПА реда: 153 (Смедеревски пут), преко кога је остварена веза са Смедеревом и 154 (Кружни пут), преко кога је омогућен приступ са аутопута Београд-Ниш (А3).

Илустрација 3.2. Растојање градске општине Гроцка од граничних прелаза и главних градова у региону

Извор: Google Maps

Када је у питању простор локалитета „Бело брдо“ примарну уличну мрежу чине улице Професора Васића, Винчанска и Милоша Обреновића којима се остварује веза са наведеном примарном путном мрежом. Остале саобраћајнице унутар границе локалитета су део секундарне уличне мреже. Улична мрежа у оквиру границе Плана изведена је са регулацијом, али је коловоз недовољне ширине и без тротоара.

С обзиром да је унутар границе просторног Плана заступљено првенствено индивидуално становање, поред археолошког налазишта паркирање возила се обавља у оквиру припадајућих парцела. Паркирање возила посетиоца археолошког налазишта се одвија унутар налазишта на паркинг површини која се налази на источној страни планског подручја.

У функцији је аутобуски подсистем јавног превоза путника, са једном аутобуском линијом. Возила саобраћају улицама Професора Васића, Палих бораца и Милоша Обреновића. Поменута аутобуска линија повезује насеље Вичну са Београдом.¹

¹ Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Бело брдо, <http://www.slg.bazapropisa.net/data%20files%20slg/pdf/1/03113.pdf>

Предвиђена је изградња обилазне пруге са новим мостом преко Дунава, код Винче. Обилазна пруга Бели поток – Винча – Панчево намењена је првенствено за теретни саобраћај, а уколико се укаже потреба може се организовати и путнички саобраћај. Друмско-железнички мост преко Дунава, код Винче по свим техничко-економским критеријумима представља најзначајнији објекат на обилазној прузи и на обилазном ауто-путу.²

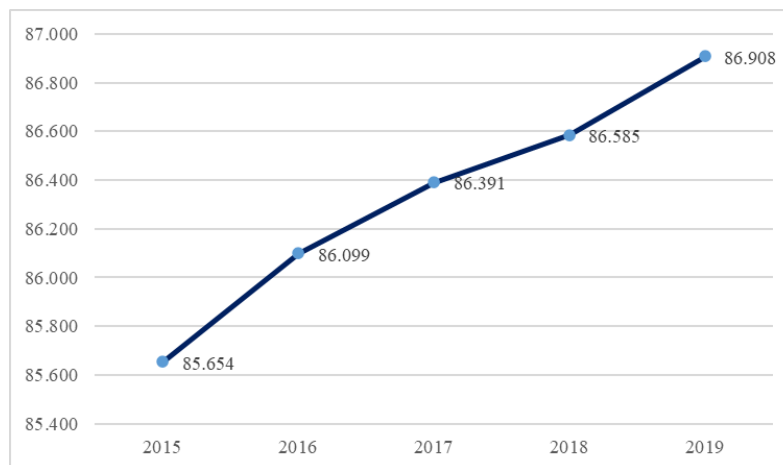
У Гроцкој и Винчи постоји и неколико пристаништа на Дунаву, са перспективом да у наредних неколико година на њима буду изграђене марине.

3.4. СОЦИО-ЕКОНОМСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Према попису становништва из 2002. године у градској општини Гроцка је живело 75.466 становника, 2011. године 83.907 становника, а према последњим пројекцијама Републичког завода за статистику на овом простору живи 86.908 становника (2019).

График 3.3. Процењен број становника у градској општини Гроцка у периоду 2015.-2019.

Извор: Републички завод за статистику РС, Витална статистика

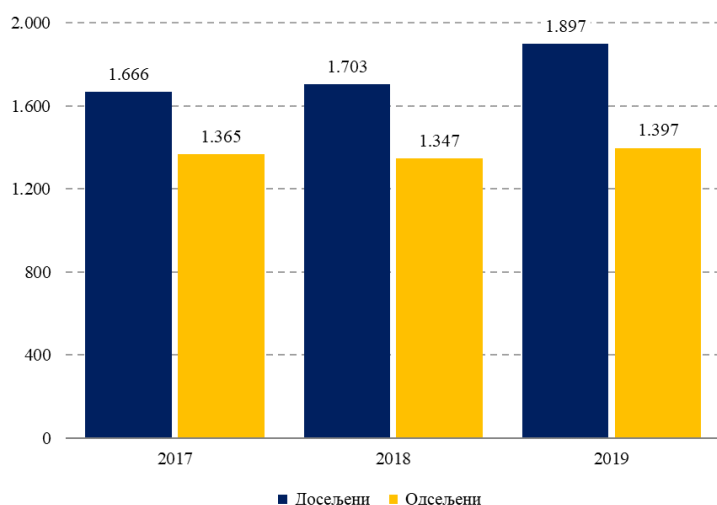
Подаци указују на позитиван тренд у кретању броја становника за посматрани период. Један од главних фактора које утиче на повећање је позитивни салдо унутрашњих миграција, као последица близине главног града, због чега је градска општина Гроцка атрактивно место за живот. Осим тога и природни прираштај је значајно мање угрожен, имајући у виду да је за 2019. годину стопа износила -1,1% док је републички просек -5,3.

---

² Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије, Локацијски услови број: 350-01-01203-

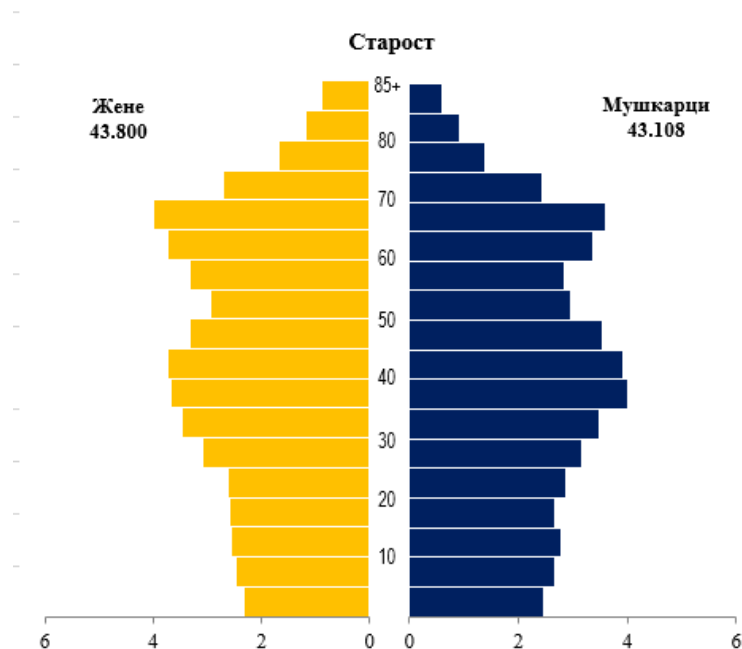
График 3.4. Досељено и одсељено становништво у градској општини Гроцка

Извор: Републички завод за статистику РС, Витална статистика

Прилив становништва у градску општину Гроцка ствара повољан околни амбијент насеља у развоју и полету (без напуштених кућа, визуелног доживљаја старачких насеља, и сл.). У таквом амбијенту се може додатно охрабривати креирање и пружање додатних услуга посетиоцима локалитета (угоститељство, израда и продаја занатских производа, рентирање / поправка превозних средстава, и сл.).

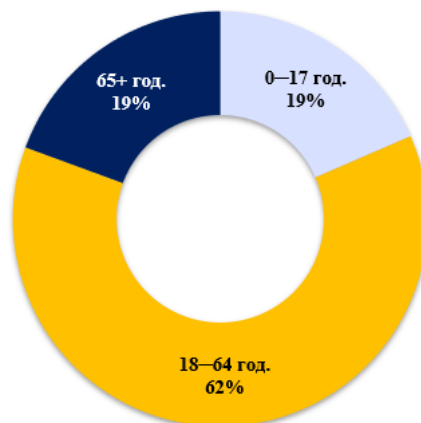
График 3.5. Становништво општине Гроцка према полу по петогодишћима у 2019. години

Извор: Републички завод за статистику РС, Витална статистика

Дистрибуција становништва градске општине Гроцка према полу указује на једнаку заступљеност оба пола, док је просечна старост изједначена са републичким просеком и износи 42 године. Највећи удео становника је у старосном опсегу од 18 до 64 године (62%).

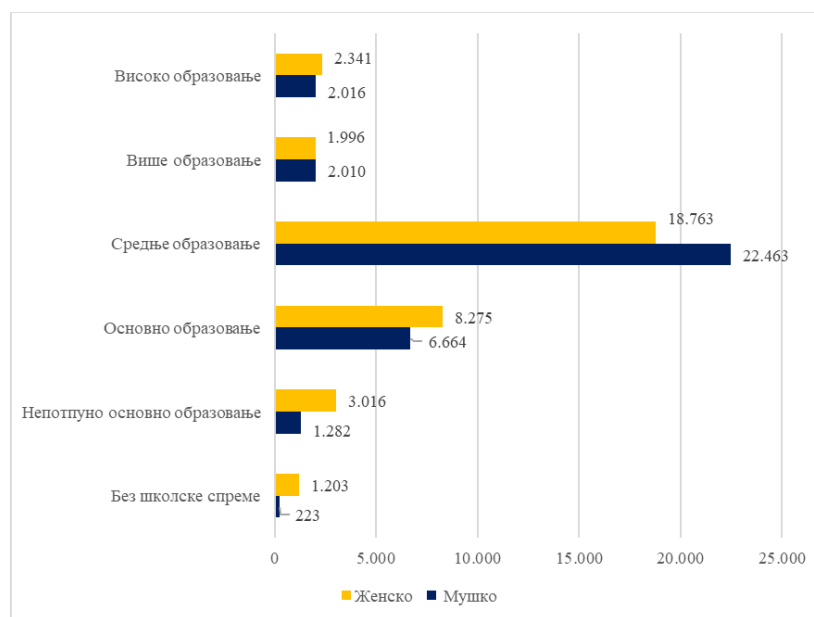
График 3.6. Становништво градске општине Гроцка по старосним групама у 2019. години

Извор: Републички завод за статистику РС, Витална статистика

Општину доминантно насељава српско становништво (94,13%), а у много мањем броју Роми (1,02%), Горанци (0,47%), и Црногорци (0,31%).

График 3.7. Становништво градске општине Гроцка старости 15+, према школској спреми и полу

Извор: Републички завод за статистику РС, Витална статистика

Према подацима из последњег пописа становници градске општине Гроцка имали су доминантно средњу школску спрему, а не очекујемо да је у међу времену структура образовања значајније промењена. Учешће високо образованог становништва је врло ниско. Имајући у виду преовлађујућу средњу стручну спрему и потенцијално слабије познавање страних језика од стране локалног становништва, будући управљач мора решити проблем комуникације, пре свега адекватном туристичком сигнализацијом не само саобраћајних токова, већ и обележавањем важних тачака (парк, пошта, продавница, сервис, паркинг, смештај, и сл.). Корисно је такође и регрутовање локалних становника - припадника мањина заинтересованих да се укључе у пружање

туристичких услуга посетиоцима са којима лако комуницирају на свом матерњем језику. Ове програме је такође корисно усмерити у правцу подршке угроженим друштвеним групама (жене, млади запослени, припадници мањинских заједница, и сл.).

Табела 3.1. Основни економски индикатори општине Гроцка

Тржиште рада	2018	2019	2020	
Број запослених	26.905	27.743	28.659	
Просечна нето зарада (у RSD)	43.336	47.557	52.487	
Привреда	2017	2018	2019	2020
Привредна друштва	1.072	1.113	1.009	1.007
Предузетници	3.224	3.504	3.835	3.947

Извор: Агенција за привредне регистре

Градске општина Гроцка се налази у I групи по степену развијености (изнад републичког просека).

У демографском и економском погледу, општина је оштро подељена на два супротна дела. Западни део чини једно урбано подручје које се пружа ка Београду, доживљавајући пораст популације и економије због стотина малих компанија које су тамо лоциране. Овај део чине углавном насеља Калуђерица, Болеч, Лештане, Винча, Ритопек и друга. За то време, источни део је пољопривредно оријентисан, нарочито у области воћарства, и, за разлику од самог центра Гроцке, доживљава опадање становништва.

Микроклима Гроцке је савршена за узгајање воћа и винове лозе, због чега је подручје источног Болеча једно од најпознатијих воћарских регија Србије. Услови су посебно погодни за раст бресака, кајсија, шљива, трешања и грожђа. Од осталих пољопривредних производа најважнија је пшеница. Експериментална фарма Радмиловац у близини Винче, као део Пољопривредног Факултета Универзитета у Београду, бива проширена као земља на којој ће се вршити експерименти за пољопривредну производњу у будућности.

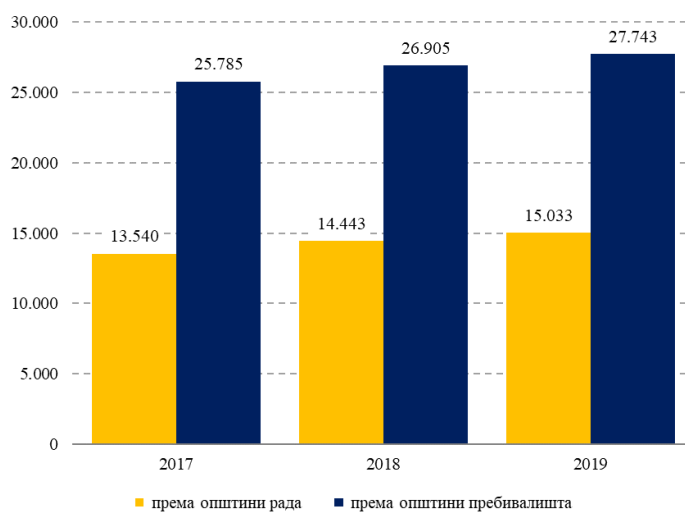
Постоји још доста малих породичних фабрика и радионица, које се углавном налазе у западном делу општине.

Друга важна постројења у општини су Геоманетска опсерваторија у Брестовику, Нуклеарни Институт (са нуклеарним реактором који је сада ван функције), и градска депонија у Винчи.

Туризам је овде најразвијенија делатност. Скоро свако насеље има свој летњи фестивал (Златни котлић у Гроцкој, или Дани трешње у Ритопеку, нпр.), а постоје и 3 викенд насеља на обали Дунава (већином су ту становници Београда). Женски манастир Рајиновац у Бегаљици, будућа marina и аква парк у Гроцкој, и археолошко налазиште Винча само су нека од потенцијалних могућности за јачање туристичке делатности у овој општини.

Према подацима Агенције за привредне регистре, у градској општини Гроцка је у 2020. години пословало 1007 активних привредних друштава и 3.947 предузетника. Такође, према последњем извештају Агенције за привредне регистре Србије за исту годину, градска општина Гроцка има 28.659 запослених, чиме је забележен раст запослених у овој општини од 18.8% (CAGR) у последње четири године.

График 3.8. Кретање броја запослених у градској општини Гроцка, у периоду 2017-2019.

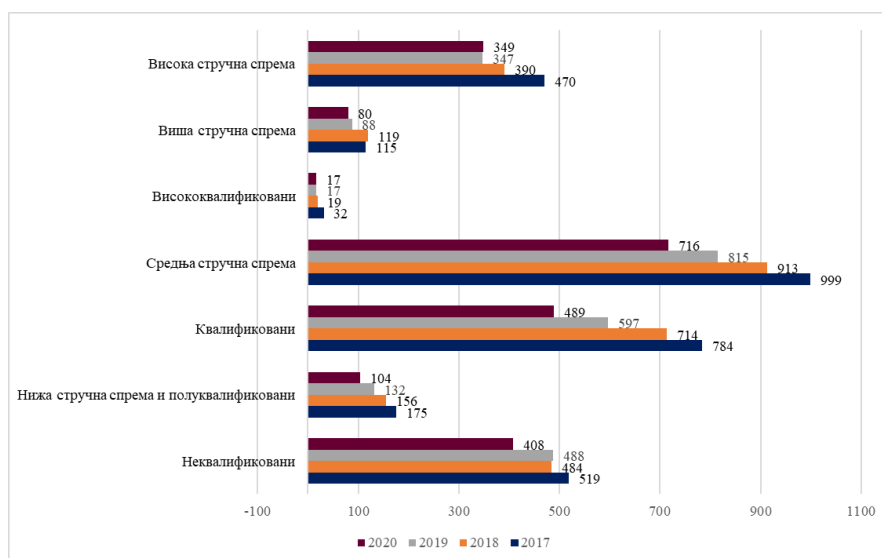

Напомена: од 2015. године укључени су и регистровани индивидуални пољопривредници

Извор: Републички завод за статистику РС, Статистика запослености и зарада

Становништво градске општине Гроцка доминантно је запослено у привредним друштвима, док је знатно мањи број регистрован у форми предузетника, а најбројнији су пољопривредни произвођачи. Заступљени су и запослени у прерађивачкој индустрији и трговини на велико и мало и поправку моторних возила. Знатно мање је запослених у грађевинарству и стручним, научним, иновационим и техничким делатностима. Ипак, овако развијен портфолио локалних делатности отвара могућност будућем управљачу да развија пословну сарадњу са локалном привредом кроз уговоре о обављању неких послова.

График 3.9. Квалификациона структура незапосленог становништва градске општине Гроцка, август 2020. године

Извор: Републички завод за статистику РС, Статистика запослености и зарада

Трошкови рада у Србији једни су од најнижих у источној Европи. Просечна зарада (брutto) обрачуната за април 2021. године износила је 89 582 динара, док је просечна зарада без пореза и доприноса (нето) износила 64 948 динара. Раст бруто зарада у периоду јануар–април 2021. године, у односу на исти период прошле године, износио је 7,8% номинално, односно 6,0% реално. Истовремено, нето зараде су порасле за 8,0% номинално и за 6,2% реално. У поређењу са истим месецом претходне године, просечна бруто зарада за април 2021. године номинално је већа за 9,9%, а реално за 6,9%, док је просечна нето зарада номинално већа за 10,2%, односно за 7,2% реално. Највеће плате су у београдском региону где је просечна месечна нето зарада у јулу 2020. била 627,03 EUR нето, а најниже плате су у централном и западном делу земље са просечном нето зарадом од 437,1 EUR.

Просечна нето плата у градској општини Гроцка у априлу месецу 2021. године износила је 659,95 EUR и нижа је у поређењу са просечном нето платом у Србији, упркос томе што је у саставу Београдске области у којој је нето плата виша од републичког просека.

Табела 3.2. Просечне плате у Републици Србији и одабраним регионалним целинама

Регионалне целине	Просечне нето плате (април 2021)	У еврима (1 EUR = 117,9375 RSD)
Србија	89.582	759,57
Београд	111.078	941,83
Војводина	85.052	721,16
Регион Шумадије и Западне Србије	76.437	648,11
Регион Јужне и Источне Србије	78.549	666,02
Градска општина Гроцка	77.833	659,95

Извор: РЗС, Просечне зараде по запосленом, април 2021.

Захваљујући прихватљивим просечним платама и релативно високом присуству локалног млађег становништва (до 30 година) туристички простор ће имати прилику да развија услужне делатности засноване на интензивнијем пружању услуга кроз ангажовање запослених са делом радног времена (једноставније услуге послуживања хране и пића, анимација и брига о посетиоцима, редарски послови на паркингу и сл.). Економично пружање ових услуга има велики значај за будућу економску одрживост управљача туристичког простора.

3.5.РЕСУРСНА ОСНОВА ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА – ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА ВРЕДНОСТИ ТУРИСТИЧКИХ АКТРАКЦИЈА

Туристички ресурси су природна или антропогена добра која се могу привредно искористити. Део су целине развоја одређеног географског подручја, а богатство ресурсима представља компаративну предност у привредном развоју. Туристички ресурси морају имати висок степен привлачности како би својим својствима и карактеристикама привукли одређени сегмент туристичке тражње. Целокупна понуда у туризму се заснива на атрактивним својствима ресурса са којима располаже. Туристичке ресурсе према њиховом генетском пореклу класификујемо на природне (биотопне) и антропогене (атропичне). Природни могу бити климатски,

геоморфолошки, хидрографски, биогеографски и пејзажни, а антропогени су културно-историјски, етносоцијални, манифестацијски, уметнички и амбијентални.

Сагледавање стварног обухвата туристичких ресурса је важно за одређивања њихове улоге у развоју туризма. Поједини ресурси немају атрактивна својства која утичу на туристичка кретања али имају значај и утичу на развој туризма. У том смислу анализирана је целокупна туристичка ресурсна основа општине Гроцка, са посебним освртом на ресурсе непосредног окружења туристичког простора „Винча“.

Као методолошки оквир за анализу туристичких ресурса коришћено је функционално структурирање туристичке ресурсне основе, које подразумева разврставање туристичких ресурса на основне туристичке ресурсе (туристичке атракције), остале непосредне туристичке ресурсе и посредне туристичке ресурсе.

Туристичке атракције анализирани у Студији сврстане су у следеће одреднице:

1. Рељеф
2. Клима
3. Вода
4. Биљни и животињски свет
5. Заштићена природна добра
6. Заштићена културно-историјско наслеђе
7. Знамените личности и историјски догађаји
8. Манифестације
9. Културне и верске установе
10. Туристичке стазе и путеви

1. Рељеф

Изразити морфолошки облици и њихово разграничење великом реком, стварају повољне услове за формирање атрактивног пејзажа, као слике простора. Винча припада падинском делу десне обале Дунава, која се налази споју Панонске низије и шумадијског побрђа. Терен који припада катастарском подручју Винче је разуђен, брежуљкаст са котима до 300 m^{n.v.} Најближе узвишење зони археолошког локалитета је Страна са котом од 205 m^{n.v.} Падине ка Дунаву су већим делом блажег пада, а често се спуштају и терасасто. Стране су знатно еродирани, па су на њима честе појаве урвина и клизишта. Археолошки локалитет „Бело брдо“ представља прву речну терасу Болечице, са благим нагибом према овој реци. Изнад овог дела уздижу се две терасе, које надвисује продужени брежуљак Страна. У оквиру локације археолошког налазишта уочавају се морфолошки облици некадашњег умиреног клизишта. Од некадашњег клизишта недостаје део који је еродирао у Дунав, док још није постојала обалоутврда. Доминантни морфолошки облик на предметној локацији је вертикални одсек висине 5-10 m који је некада чинио саму обалу Дунава. Вертикални одсек је делимично формиран и при археолошким откопавањима.

Након изградње хидроелектране "Ђердап I" и подизања нивоа Дунава, изграђена је камено бетонска обалоутврда, која је реку Дунав одбила од вертикалног одсека, тако да у садашњим условима нема разорног дејства речне ерозије на вертикални одсек.

У односу према околним морфолошким облицима: планинама Авали и Космају, реци Дунав, банатској равници - туристичко подручје Винче има елементе равничарско,

широко котлинског и планинског контактнoг подручја. Сличан положај у Србији имају бања Сланкамен, Петроварадин, Сремски Карловци, делови Београда и др.

Морфолошки облици окружења, предеоне карактеристике, издвојеност приобалног подручја и грандиозност речног тока Дунава, стварали су претпоставке за обликовање пејзажа са непоновљивим визуелним доживљајем. Посебна вредност предела је археолошко налазиште „Бело брдо“ у чијем пресеку културних слојева, видљивим са обале, могли су да се прате формирање, развој и настајање насеља у периоду од близу 7.500 година. У контексту реке, и брежуљкастог залеђа, шире подручје је имало визуелни идентитет и посебне пејзажне вредности, као и све карактеристике историјског културног предела.

Међутим, антропогени утицај на морфолошку структуру и ерозионни процеси условили су читав низ ограничења туристичког развоја. Она се огледају у нарушавању естетике пејзажа антропогеним утицајима, посебно непланском изградњом насеобинских структура, ширењем у простору, размештајем и мешањем привредних и стамбених функција и посебно неуређеном депонијом. Услед планске пренамене површина, дошло је до губитка богате мреже живица малих обрадивих површина, као препознатљивог карактера предела. Падине са природном вегетацијом у непосредном приобаљу Дунава, већим делом су знатно деформисане и моделоване процесима клизања. Због ниске коте обале - Дунав плављењем угрожава и археолошко налазиште. Утицајем ерозије узроковане клизиштем, климатским променама и вегетацијом, археолошки профили висине до 10 m у константном су одроњавању. Археолошки слојеви на парцелама које су у приватном власништву угрожени су бесправном изградњом, као и отицањем отпадних вода услед недостатка уређене канализационе и атмосферске мреже.

Клизишта терена ограничавају планирање и развој већих туристичких инфраструктурних и супраструктурних објеката у простору.

Окупираност пејзажа не омогућава перцепцију простора и разумевање карактеристика рељефне структуре. Ограничење представља и избор врста за озелењавање заштићеног културног добра и непосредне околине због условљене дубине земљишног супстрата.

У комбинацији са карактеристикама рељефа осетљива грађа терена представља ограничавајући фактор за развој туристичких инфраструктурних и супраструктурних објеката и интервенције које би пореметиле условљену стабилност простора. У избору објеката рекреације неопходно је планирати лаке туристичке инфраструктурне објекте и садржаје, са одговарајућом организацијом простора која би омогућила равномерну распоређеност корисника.

Узимајући у обзир рељефне карактеристике и структуру насеља, за организацију туристичких и уопште доколичарских активности могу се издвојити следеће просторне целине.

- Прва се односи на археолошко налазиште, које се простире на 11,77 ha површине.
- Друга изразита просторна целина, са могућностима за планирање туристичке рекреације је шири појас уз реку Болечицу, до њеног ушћа у Дунав. Овај простор је дужине око 650 m и просечне ширине око 150 m.
- Трећа просторна целина је обални појас уз Дунав, дужине око 3 km.
- Четврта просторна целина, је алувијална равна уз Дунав, северно од археолошког налазишта, површине око 50 ha.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Рељеф	Национални	<ul style="list-style-type: none"> • спортска рекреација • доколичарска едукација • возња бициклом • пешачење • јахање • разгледање • доживљај предела • општа стручно научна едукација

2. Клима

Температура ваздуха

Средње месечне температуре се крећу у интервалу од 0,0°C у јануару до 22,1°C у јулу. Током летњих месеци јављају се дани са температурама изнад 35°C (летње жеге), као и тропске ноћи (са температурама изнад 20°C) од јуна до августа. Подаци указују на повољне климатске прилике током целе године, зими нема великог броја дана са јаким мразом, а лета су умерено топла.

У јулу и августу број дана са дневном температуром изнад 30°C је просечно 11.

Највећи број мразних дана је у јануару, просечно 20,4.

Сунчево зрачење – инсолација

Годишња сума осунчавања износи просечно 2.084,4 сата, при чему су највеће средње вредности у јулу 295,6 сати, а најмање у децембру 63,8 сати. Максимална месечна сума осунчавања забележена је у месецу јулу и износи 395,5 сата, а најмања 7,1 сати у децембру, док је годишњи максимум 2436,6 сати, а минимум 446,7 сати.

Влажност ваздуха

Средње месечне вредности релативне влажности се крећу у интервалу од 63% (април и јул) до 82% (децембар). Просечне сатне вредности релативне влажности преко 80% се јављају у децембру и јануару у скоро свим сатима, а у осталим месецима током ноћи и у раним јутарњим часовима.

Облачност, појава магле и смога

Средња вредност облачних дана опада од зимских ка летњим месецима и поново расте, па се тако највећи средњи број облачних дана јавља у децембру 16,4 дана (максимум 28 дана), а најмањи у јулу 3,5 дана. Током лета, дани са најмањом облачношћу се поклапају са данима у којима се појављује суша, летња жега и тропски дани. Највећи број ведрих дана је у августу 11,4, а минимални у децембру 2,2 дана.

Највећи средњи месечни број дана са маглом је у периоду од новембра до јануара са максимумом у децембру 8,8 дана. Максимални број дана са маглом забележен је у новембру и износи 26 дана.

Падавине

Годишњи ток падавина има претежне карактеристике континенталног типа, са максимумом у јуну, а у годишњем току падавина запажају се два максимума и два минимума.

Највећи број дана са падавинама је у априлу, јуну и децембру, укупно их је 139, од тога 38 са снегом.

Просечна годишња количина падавина износи 670,2 l/m, са средњим максимумом у јуну 86,4 l/m и минимумом у фебруару 38,4 l/m. Највећи број дана са снежним покривачем је у јануару 15,5 дана.

Ветар

Југоисточни ветар дува током целе године (са максимумом у септембру и током зиме, а минимумом у јуну и јулу), док северозападни ветар дува најчешће у летњим месецима.

Југоисточни ветар достиже највеће брзине у зимским месецима, а северозападни у марту и априлу. Најхладнији ветрови зими су северни и североисточни ветрови, а најтоплији су из јужног квадранта у свим преосталим сезонама. Током пролећа су најхладнији северни и северозападни ветрови а лети западни. Ветрови из северног квадранта повећавају влажност, док је из јужног смањују. Тишине су ретке и најчешће током лета. Средњи годишњи удари ветра показују да су максималне брзине ветра од 35,9 m/s и 31,6 m/s и постижу их кошава и ветрови северозападног правца.

Радијација

Сунчева радијациона енергија непосредно утиче на формирање дневних и годишњих токова температуре тла и ваздуха изнад њега, испаравање и евапотранспирацију, локална ваздушна струјања, локалну облачност и видљивост, па је основни фактор који управља временским процесима. Радијациони биланс је показатељ који указује, како на топлотно стање Земљине површине, тако и на топлотно стање приземног слоја ваздуха. Вредност глобалне радијације за Београд, највећа је у јулу – у петогодишњем просеку 2.162 J/cm². Током јуна, упркос вишем положају Сунца и дужем трајању ово зрачење је мање 2.154 J/cm² (мањи број дана - 30, повећана облачност). На трећем месту је мај са 2.024 J/cm², и затим август са 1.982 J/cm². Исто тако, донекле блиске радијационе билансе имају април – 1.650 J/cm² и септембар 1.462 J/cm². Новембар, децембар, јануар и фебруар имају знатно ниже радијационе билансе. Наведене појаве забележене су на мерној станици Зелено брдо која је од Винче удаљена 9,5 km у ваздушној линији.

Вегетација као климатски фактор

Вегетациони покривач је важан само као микро климатски фактор. Утицај вегетације се огледа преко висине, густине и састава њеног покривача, на Сунчево зрачење, испаравање, температуру тла и ваздуха, влажност, падавине, снежни покривач и ветрове.

На простору Винче не постоје јавне зелене површине и шума. Карактеристична је мозаично распоређена вегетација у оквиру окућница (уређене зелене површине са утилитарним врстама, појединачна и групације стабала), остаци шума, повртњаци, воћњаци и утрине. Обале реке Болечице и делови обале реке Дунав обрасли су природном вегетацијом дрвенастих и жбунастих врста.

Подручјем археолошког локалитета и његове заштићене околине доминирају озелењене или неуређене окућнице, обрадиве површине и воћњаци, угари различитог

стадијума сукцесије, као и појединачна и групе стабала. Ван археолошког локалитета налазе се обрадиве површине, воћњаци, ливаде, али и утрине са природном вегетацијом различитог стадијума сукцесије. У северном делу туристичког простора, алувијална равна је само делом покривена ниским растињем, док већи део представља пешчани нанос.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Клима	Регионални	<ul style="list-style-type: none"> • спортска рекреација • доколичарска едукација • возња бициклом • пешачење • јахање • разгледање • доживљај предела • општа стручно научна едукација

Шира околина Винче има умерено-континенталну климу, која је највише условљена макропроцесима у атмосфери. Локални фактори долазе до изражаја при антициклоналном типу времена када модификују метеоролошке елементе, посебно у танком слоју изнад насеља. Утицај се најчешће огледа у хоризонталној расподели поља температуре и падавина. Винча има приосојну експозицију али је хладнија у односу на околна насеља, јер није заклоњена.

Са становишта организације туристичких активности на отвореном изражен је сезонални карактер климатских услова. Радијациони биланс у комбинацији са инсолацијом *омогућава повољне услове за рекреацију на отвореном од 180 дана годишње*. Овај биланс се умањује због појаве температура изнад 35°C (летње жеге), као и тропских ноћи (са температурама изнад 20°C), којих у јулу и августу има у просеку око 11 дана. Падавине које су најизраженије у априлу и јуну, такође угрожавају сезону са повољним условима за рекреацију на отвореном.

Узимајући у обзир утицај климе на организацију туристичких активности неопходно је планирати туристичке инфраструктурне објекте који би туристима пружили заштиту код спровођења активности на отвореном простору.

3. Вода

Површинске воде

Дунав по дужини (2850 km) и разгранатости слива (120 притока) спада у веће светске реке, а у Европи је после Волге друга река по величини. Подручјем Београда, Дунав протиче у дужини од 60 km. Северни део територије општине Гроцка излази на реку Дунав дужином од 24 km. Минимални водостај Дунава у зони археолошког локалитета износи 69,75 mпв. Ширина Дунава на подручју од алувијалне равни, северно од археолошког локалитета, па до ушћа Болечице креће се у распону од 750 до 900 м.

Болечица спада у мањи речни ток у који се уливају воде са подручја Врчина, Калуђерице и других суседних насеља. Како тече кроз индустријску зону Бубањ потока и Лештана у њу се изливају индустријске воде које доводе до помора живог света. Због велике загађености овај речни ток, пре спада у отворени канал отпадних вода.

Лепота и грандиозност речног тока Дунава и његових обала пружа могућности за све видове рекреације и организацију туристичких активности на реци. Овај вид рекреације подложен је фактору сезоналности са значајним утицајем климатских карактеристика подручја на планирање и развој туристичких активности. Рекреационе активности на Дунаву уобичајено се могу везати за четири временска периода. Најзаступљенија је летња рекреација која се везује за период јун, јул и август. Мање фреквентна је рекреација ван грејне сезоне, која на подручју Винче може ефективно да траје преко 180 дана. Трећи период укључује јесење и пролећне дане са смањеним степеном Сунчеве радијације и знатно редукованим интензитетом рекреације на реци и смањеним активностима на обали. Зимски период је време најнижег интензитета рекреације на реци и обали и захтева испуњеност посебних услова, укључујући и захтевну туристичку инфраструктуру. Туристичка валоризација Дунава у Србији огледа се у првенствено у реализацији туристичких крстарења и веома скромном понудом наутичког туризма. Међутим, потенцијали Дунава могу да се искористе у диверсификацији понуде у оквиру посебних облика туризма као што су рурални, културни, еко туризам, градски, пословни, итд. На подручју Београда, укључујући и подручје Винче, туристима може да се понуди јединствени спој различитих доживљаја – доживљаја реке која мирно протиче кроз равницу и панонског начина живота, преко богатог културног и историјског наслеђа, до креативних и дигиталних заједница и узбудљивих музичких, позоришних и уметничких дешавања. У том случају Дунав можемо да посматрамо и као туристички мотив који покреће туристе да га посете и доживе, али и као саобраћајницу којом туристи долазе у Србију да конзумирају туристичку понуду.

За реализацију туристичких активности на води и обалама река потребна је одговарајућа опрема и услуге фокусиране на потребе туриста и посетилаца у складу са стандардима који се односе од заштите околине, па све до елемената инфраструктуре који су неопходни, како за рекреацију тако и за безбедност корисника.

У домену инфраструктуре првенствено треба решити проблем отпадних вода, као и дивље и неусловне депоније.

За уређење приступа неопходно је обезбедити одговарајуће паркиралиште, побољшање пешачког, бициклистичког и јавног превоза до реке, систем означавања и туристичке сигнализације. За приступ са реке неопходна је изградња одговарајућег пристана са неопходном инфраструктуром за прихват туристичких бродова.

Обезбеђење опреме и инфраструктуре неопходне за рекреацију подразумева означавање и опремање подручја за риболов са мањим платформама, уређење и опремање бициклистичких стаза, стаза за шетњу, изградњу видиковаца, уређење спортских терена за остале спортске активности попут одбојке, бадминтона, фудбала, тениса, итд.

За организацију културних догађаја неопходно је уредити позоришне и концертне просторе.

Валоризација туристичког простора уз реку подразумева организацију система означавања и информисања за посетиоце и кориснике, утврђивање смерова и праваца кретања, израду мапа и панела, усаглашавања радног времена угоститељских и трговачких услуга, редова вожње у саобраћају, итд.

Понуда угоститељских услуга (ресторани, барови) мора да буде усаглашена са граничним капацитетом туристичког простора, и претежном структуром корисника туристичких атракција (посетиоци чија су интересовања везана претежно за културни туризам и рекреацију на рекама).

Спровођење туристичких активности на реци подразумева организовање изнајмљивања опреме, организацију курсева (анимација, обука, тренинзи), организацију дневних активности, итд.

Простор уз реку неопходно је осветлити, обезбедити чишћење и одржавање, сигурност корисника, прву помоћ, приступ особама са инвалидитетом, као и заштиту корисника услед нагле промене времена.

Независно од физичког капацитета археолошког налазишта за пријем посетилаца, приобално подручје Дунава може да прихвати минимум 300 једновремених посетилаца за све видове рекреације на обали (3.000 m x 0,1 = 300).

Подземне воде

Геолошко-литолошко-морфолошке одлике терена као и антропогени фактор условили су одговарајуће хидрогеолошке карактеристике терена на коме се налази локација туристичког простора. Доминира слободна издан збијеног типа, која је у хидрауличкој вези са рекама Дунав и Болечица. Прихрањивање ове издани врши се и дренарањем подземне воде из смера падине у залеђу, делом инфилтрирањем атмосфералија, а делом "губицима" из водоводне мреже и отпадних вода (сенгрупа).

Истраживањима је утврђено постојање високог нивоа подземних вода (3,7-3,9 m до 9,2-10,2) и при минималном водостају Дунава.

На основу хидрогеолошке рејонизације Србије, подручје Винче спада у Шумадијско-копаоничко-косовски хидрогеолошки рејон. Пројектом „Детаљна истраживања субгеотермалних подземних водних ресурса града Београда - потенцијал, могућности коришћења и енергетска валоризација” (Рударско-геолошки факултет - 2012.), подручје Винче, Лештана, Врчина, Гроцке и других мањих насеља припада рејону Б2 у оквиру ширег подручја Града Београда.

Термоминералне воде

Хидрогеотермални ресурси у оквиру пескова панонско-сарматске старости констатовани су у Винчи, Лештанима, Болечу и Ритопеку и даље ка Врчину. На подручју Врчина пространство издани у панонским песковима износи најмање 40km².

Процењено је да, средња вредност температуре хидрогеотермалних ресурса у оквиру пескова сарматско-панонске старости (рејон Б2) износи око 20.0°C.

Ову претпоставку потврђују ранија истраживања термоминералних вода у непосредној близини Винче на два локалитета у Лештанима. Реализоване су истражне бушотине: Л1 на 166 m дубине и Л2 на 800 m. Температура воде код бушотине Л1 износи 21,5 С°, а код бушотине Л2 - 25,0 С°. Вода у бушотини Л1 припада класи хидрокарбонатних (НСО₃) вода, натријумске подкласе (Na). У бушотини Л2 индикована је вода хлоридне класе (Cl) натријумске (Na) подкласе. Обе воде имају 8 Ph вредност. Од специфичних компоненти у обе бушотине индиковане су мање количине радона (Ra).

Иако на основу истраживања, шире подручје Винче располаже термоминералним ресурсима, потребна су додатна истраживања како би се омогућила валоризација ресурса која би имала утицај на планирање и развој туристичких активности.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Вода Река Дунав Река Болечица	Међународни Локални	<ul style="list-style-type: none"> • спортска рекреација • доколичарска едукација • вожња бициклом • пешачење • јахање • разгледање

- доживљај предела
- специјални интереси
- наутика
- спортски риболов

4. Биљни и животињски свет

Упркос томе што градска општина Гроцка званично нема заштићених природних добара на својој територији, у урбанистичким плановима града Београда, њен северни део, тачније део насеља Винча, припада међународној еколошкој мрежи ИБА Ушће Саве у Дунав. Овај коридор, површине преко 9.800 ha, у потпуности обухвата и природну целину Винчанска бара и оближње јавне површине на простору од око 250 ha. Градска општина Гроцка има зеленила, међутим званично нема ни један парк, сквер или општинску шуму. Према подацима објављеним у нацрту Плана генералне регулације зелених површина Београда, градска општина Гроцка има најмању разноврсност зелених површина од свих општина Београда (5 од укупно 11 врста зелених површина). Гроцка је једна од две градске општине Београда које немају ни један хектар зелених површина у функцији рекреације грађана.

Природну вредност представља природна вегетација у приобаљу реке Болечице, као и сама река Болечица. Такође, велики значај за заштиту природе представљају појединачна стабла и групације стабала, међе и живице које имају изузетан значај за кретање врста, а самим тим и очување биодиверзитета.

На туристичком подручју Винче преовлађује мозаично распоређена вегетација у оквиру окућница (уређене зелене површине са утилитарним врстама, појединачна и групације стабала), остаци шума, повртњаци, воћњаци и утрине. Обале реке Болечице и делови обале реке Дунав обрасли су природном вегетацијом дрвенастих и жбунастих врста. Подручјем културног добра и његове заштићене околине доминирају озелењене или неуређене окућнице, обрадиве површине и воћњаци, угари различитог стадијума сукцесије, као и појединачна и групе стабала. У северном делу туристичког простора евидентиран је мањи озелењени простор уз Дунав.

Део простора који је предмет Студије (од 1147 до 1145 km обале Дунава) припада међународном еколошком коридору ИБА „Ушће Саве у Дунав” - РС017БА. Овом простору припада и природна целина Винчанска бара (евидентирано природно добро), која се налази северно од археолошког локалитета, са површином од око 71,0ha. Винчанска бара је дом преко 50 заштићених и строго заштићених дивљих врста флоре и фауне. Међу њима су орао беле боје, бела чапља, барске корњаче, као и реликвија, бела лизалица, која се а подручју Београда може видети на само пет локација уз Дунав. Поред тога, што је значајно за гнезђење, сеобу и зимовање птица ово подручје је важно за заштиту влажних станишта и врста које су везане за таква станишта.

Поред приобалног дела, посебан значај за туристичку атрактивност има богат и разнолики састав фауне слатководних риба Дунава, који има и велики потенцијал привредног искоришћавања, уз одрживо управљање рибљим фондом и очување угрожених врста.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Биљни и животињски свет	Национални	<ul style="list-style-type: none"> • доколичарска едукација • разгледање • доживљај предела

- општа стручно научна едукација
- еко туризам

5. Заштићена природна добра

У обухвату археолошког локалитета нема заштићених подручја за које је спроведен или покренут поступак заштите, као ни евидентираних природних добара. Непосредно окружење „припада типу предела „Дунавско приобаље - падински део десне обале Дунава“³. Реч је о културном пределу који одражава традиционалне начине коришћења земљишта, у складу са карактеристикама и ограничењима природне средине у којој се налазе. Погодан положај између реке Дунав и шумадијских планина Авале и Космаја, условили су развој пољопривреде и сточарстава, а касније воћарства и виноградарства. Разуђеним, брежуљкастим тереном на 250 до 300 mпv, доминирају углавном поља малих димензија оивичена богатом мрежом живица, са великим учешћем воћњака и винограда.

Значајну природну вредност представља природна вегетација у приобаљу реке Болечице, као и сама река Болечица. Велики значај за заштиту природе имају појединачна стабла и групације стабала, међа и живица које имају изузетан значај за кретање врста, а самим тим и очување биодиверзитета.

Река Дунав са приобаљем је еколошки коридор од националног и међународног значаја (Уредба о еколошкој мрежи, „Сл. Гласник РС“, бр. 102/10), јер повезује еколошки значајна подручја на простору Републике Србије, као и еколошке мреже суседних земаља.

Део простора који је предмет израде мастер плана (од 1147 до 1145 km обале Дунава) припада међународном еколошком коридору ИБА „Ушће Саве у Дунав” - РС017БА. Еколошки коридор обухвата ушће Саве у Дунав (10 km) и 39 km тока Дунава са приобаљем (од 1184. до 1145. km), укупне површине 9.808 ha. Значај подручја је у особеним алувијалним стаништима уз две велике реке, са бројним острвима, рукавцима и мртвајама.

Природна целина Винчанска бара (евидентирано природно добро), која се налази северно од археолошког локалитета у саставу је еколошке мреже, са површином од око 71,0ha. Подручје природне целине обухвата мочварни екосистем Винчанске баре и напојни канал којим је бара у вези са реком Дунав и његовим екосистемом и преко кога се регулише напајање и режим воде у току сезоне. Појас регулације канала је ширине 50,0 m. Винчанска бара је дом преко 50 заштићених и строго заштићених дивљих врста флоре и фауне.

Винчанска бара је угрожена дивљим депонијама које покривају површину више од пет хектара, али и изливањем отпадних вода са депоније у Винчи. Поред отпада, ово подручје угрожава девастација шуме и прекомерни улов рибе.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Река Дунав	Међународни	<ul style="list-style-type: none"> • доколичарска едукација • разгледање

³ Цвејић, Ј., Васиљевић, Н., Тутунџић, А. (2008). Типологија предела Београда за потребе примене европске конвенције о пределу“, Секретаријат за заштиту животне средине.

- доживљај предела
- општа стручно научна едукација
- еко туризам

6. Заштићено културно-историјско наслеђе

На територији градске општине Гроцка постоје добра културно-историјског наслеђа, која се категоризују у: споменике културе, просторно културно историјске целине и археолошка налазишта. Највећу вредност има археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи, које је заштићено као непокретно културно добро од изузетног значаја за Републику Србију.

Категорије и називи атракција

Споменици културе су:

- Касно римска гробница у Брестовику – *културно добро од великог значаја*
- Римска гробница на локалитету Дубочај
- Ранчићева кућа, Ул. Мајевичка 9, Гроцка
- Митровићева кућа, Ул. Булевар ослобођења 61, Гроцка
- Карапешаћева кућа, Ул. Грочанска 9, Гроцка
- Влајковићева кућа, Ул. 17. октобра 8, Гроцка
- Цинцарска кућа, Ул. 17. октобра 9, Гроцка
- Теомировићева кућа, Ул. Грочанска 11, Гроцка
- Панићева кућа, Ул. Булевар револуције 29, Гроцка
- Топаловићева кућа, Ул. Хајдук Станкова 30, Гроцка
- Поповићева кућа, Ул. 17. октобра 4, Гроцка
- Смиљанићева кућа, Ул. Димитрија Туцовића 17, Гроцка
- Марковићева кућа, Ул. Хајдук Станкова 16, Гроцка
- Божићева кућа, Ул. Хајдук Станкова 33, Гроцка
- Манастир Рајиновац, Бегаљица
- Споменик и спомен костурница, Ритопек

Просторно културно-историјске целине:

- Грочанска чаршија, Ул. Булевар Ослобођења, Гроцка

Археолошка налазишта:

- Винча- локалитет Бело Брдо, Винча – *културно добро од изузетног значаја*
- Бели Брег, Брестовик

- Голи Брег, Брестовик
- Агино Брдо, Гроцка
- Дубочај, Гроцка

Археолошки локалитет Винча Бело брдо

Историјски оквир

Археолошки локалитет Винча Бело брдо је јединствена локација на којој живот и развој људских заједница може да се прати у континуитету од 5.000 година. На овом месту смењивале су се праисторијске културе од старчевачке, винчанске, костолачке и баденске, до ватинске и других. Ипак, део културног слоја који потиче из доба винчанске културе најзначајнији је будући да садржи све фазе развоја винчанске културе и по томе представља њен најрепрезентатнији локалитет. Винча је представљала дуготрајно и истакнуто место обитавања људи током већег дела епохе средњег и позног неолита као и почетка бакарног доба. На основу постојећих апсолутних датума, процењено је да је винчанско насеље на Белом Брду опстајало око 700-800 година⁴. Највећа вероватноћа за почетак винчанског насељавања Белог Брда пада око 5300/5200. године п.н.е., док се највећа вероватноћа за време напуштања насеља датује око 4600/4500. године п.н.е. Не постоје јединствени ставови око узрока краја винчанске културе. Историјски оквир овог локалитета допуњују и трагови каснијих култура до Римског царства и српског средњег века.

Историјат археолошких истраживања

Систематска ископавања у Винчи вршена су у три засебне серије, са повременим прекидима више од једног века.

Прва методолошки утемељена археолошка ископавања у Србији 1908. године, на овом локалитету започео је први српски, школовани археолог професор Милоје Васић.

Иако су прва ископавања дала задовољавајуће резултате, убрзо су остављена услед недостатка средстава. Наставак истраживања са прекидима до 1934. године омогућен је уз помоћ директора Руског археолошког института у Цариграду, Фјодора Успенског, британског археолога Сер Џона Линтона Мајреса и власника бирмингемске новинске куће Сер Чарлса Хајда.

Добијене резултате ових истраживања који су изузетно значајни за разматрања о настанку и карактеру овог праисторијског насеља професор Васић је објавио је између 1932. и 1936. године у монографији Праисторијска Винча I—IV.

Систематским археолошким ископавањима у организацији Музеја града Београда 1978. године, претходило је, оснивање Одбора за археолошка истраживања у Винчи при председништву САНУ 1976. године. Процес истраживања је водило Одељење за археологију Филозофског факултета у Београду. У нови пројекат били су укључени и Археолошки и Балканолошки институт САНУ. Од 1982. године када су започети су радови на неолитским слојевима.

Циљ обновљених ископавања у Винчи био је испитивање културног слоја у широком ископу, чиме би се добили потпунији подаци о стратиграфији налазишта и облику зграда, као и знања о другим одликама појединих хоризоната. У истраживачком

⁴ Tasić, N., Marić, M., Bronk Ramsey, C., Kromer, B., Barclay, A., Bayliss, A., Beavan, N., Gaydarska, B., Whittle, A. (2016). Vinča-Belo Brdo, Serbia: the times of a tell. *Germania* 93 (1):1–75

пројекту у Винчи на реконструкцији почели су да раде и палеозоолози, физичари, хемичари, петролози, антрополози и други стручњаци.

Један од циљева ископавања од 1978. до 1986. био је и истраживање слојева који су настали после краја неолитске епохе. Значајан подухват за откривање постнеолитских слојева било је и ревизионо ископавање дела профила који је чинио јужну границу истраживања. Ископавања од 1978. од 1981. године дала су прецизне податке о слојевима у профилу.

Са циљем вршења комплекснијих анализа у археолошку методологију су уведене рачунарске технологије. Оформљене су посебне лабораторије за керамику, глчани и окресани камен, археозоологију и макроботанику. Ово је омогућило обављање специјалистичких анализа током самих ископавања.

Током теренских истраживања од 1998. до 2008. године, испитане су различите процедуре које употпуњују сазнања о археолошким слојевима попут флотације, археозоологије, геотомографије, а за потребе складиштења и бољег прегледа велике количине података специјално је развијен и софтвер *ArchaeoPack*, који је омогућио тродимензионалну представу терена у сваком тренутку, као и приказивање положаја одређених типова налаза у односу на терен, непокретне објекте или на други тип и врсту налаза. У стандардну процедуру ушле су и различите хемијске и физичке анализе. Организоване су и две радионице експерименталне археологије са циљем реконструкције процеса производње керамичких посуда.

Значај Археолошког локалитета Винча Бело брдо

Винча Бело брдо је праисторијски локалитет на обали Дунава. Његови археолошки остаци се односе на већи део епохе средњег и позног неолита као и почетка бакарног доба. Ови периоди су хронолошки одвојени и по карактеру различити једни од других. Сваки период живљења у Винчи одражава, с једне стране одређену јединственост, а са друге стране представља ткиво испреплетаних културних вредности.

Туристичке вредности

Туристичке вредности археолошких локалитета се дефинишу као облици и процеси који су стекли сценску/естетску, научну, културно-историјску и /или друштвену/економску вредност због људске перцепције археолошких, историјских и друштвених фактора. Са туристичког и рекреативног становишта, ове четири различите вредности могу се сматрати искључивим компонентама туристичке вредности археолошких локалитета. Сва туристичка добра, услуге и инфраструктура произилазе из коришћења ове вредности и њене четири компоненте,

Археолошке/научне/културне вредности

Винча је једно дуготрајно и истакнуто место током већег дела епохе средњег и позног неолита као и почетка бакарног доба. Преовлађујући културни слојеви откривени у Винчи припадају: неолиту, енолиту, бронзаном добу и средњем веку.

Неолит

Најстарији слојеви на локалитету припадају остацима старчевачке културе. Непосредно пре појаве винчанске културе, на простору централног Балкана, у деловима Панонске низије, Трансилваније, источне Босне и северне Македоније живели су носиоци културе раног и средњег неолита, која је добила име према

локалитету Старчево. У најнижим слојевима на локалитету налази се насеље ове културе, која је трајала између 6200. и 5200. п. н. е.

Живот је на овом месту током неолита трајао непрекидно неких 800 година, и то од око 5300. до око 4500. године пре нове ере. Значај овог континуитета у животу је од велике важности за археологе, и то је једна одлика које Винчу чине јако битном за проучавање праисторије. Јер кроз насеље које траје непрекидно генерацијама могу са великом резолуцијом да се проучавају промене које се дешавају у једном друштву, његовим обичајима, али и променама у материјалној култури које настају као последица промене обичаја, моде или укуса у праисторији.

Људи су у Винчи живели у правоугаоним кућама, саграђеним од дрвене конструкције, где су зидови испреплетани прућем и облепљени блатом. Куће су имале неколико просторија, и по правилу барем по једну пећ унутар куће. Оријентација кућа је иста током свих осам векова трајања насеља, и то широм страном ка северо-истоку. Куће су поређане у редове, са јако малим слободним простором између њих – до око метар или метар и по, што говори о организацији насеља. Наиме, ту није било довољно простора за башту или окућницу, као ни за држање домаћих животиња у непосредној околини куће. Овако концентрисане куће формирале су и праве зоне комуникације између њих. Економски део, са стоком, вероватно се налазио на ободу насеља

Енеолит

Налаз четири гроба Бодроккерестур културе значајан је за утврђивање релативне хронологије слојева насталих после неолита. Датовање радиоактивним угљеником смешта бодроккерестурску културу у време између 4000. и 3700. п. н. е.

Непосредно изнад најмлађег стамбеног хоризонта неолитског насеља у Винчи формирано је, насеље баденске културе. Према налазима керамичких предмета установљено је да се ради о раној, односно преткласичној фази баденске културе. Овај хоризонт је изузетно значајан по налазу четири фигурине у виду *Kopfflosidole* (дводимензионалне женске фигурине у облику пешчаног сата), од којих је једна готово потпуно очувана. На основу датовања радиоактивним угљеником овај хоризонт је опредељен у период између 3600. и 3500. години п. н. е.

Налаз јаме која према аналогијама указује да је можда коришћена у погребним обичајима и/или у култу предака сугерише задржавање носилаца костолачке културе на овом месту. За ову културу нема датума добијених анализом радиоактивног угљеника, па се она методом релативног датовања оквирно смешта у време између 3200. и 2800. п. н. е.

Бронзано доба

После краткотрајног прекида крајем бакарног доба, Винча је поново оживела са насељавањем носилаца ватинске културе. Ово насељавање се дешава почетком бронзаног доба које се датује у средину трећег миленијума п. н. е. Као и у случају других постнеолитских култура у Винчи, остаци овог слоја уништени су укопом средњовековне некрополе. Током бакарног доба на месту које су вековима настањивали неолитски земљорадници смењују се популације које припадају бодроккерестурској, костолачкој и баденској култури.

Средњи век

Истраживањима од 1978. до 1983. године обухваћен је већи део некрополе на којој је сахрањивање обављано од 8. до 15. века. Издвојене су три хоризонта сахрањивања од 8. до 10. века, од 11. до 12. века и од 13. до 15. века. У сва три хоризонта покојници су по хришћанским обичајима полагаани директно у земљу, у опруженом положају са главом окренутом ка западу.

Винча представља један од најзначајнијих неолитских локалитета на простору Југоисточне Европе и највећу праисторијску насеобину у Србији која је на овом месту опстајала преко хиљаду година. Константовано је најмање десет грађевинских слојева у којима је пронађено обиље археолошког материјала. Винча је откривена у првим деценијама бављења археологијом на Балкану, тако да се читав период позног неолита у овом делу света назива – винчанска култура.

Поред великог броја фрагментованих и целих керамичких посуда, антропоморфних и зооморфних фигурина, које су пронађене у различитим контекстима сваког грађевинског хоризонта, откривени су још украсни предмети (перле и привесци од шкољки, костију, глине, малахита, окера, итд.) коштане и камене алатке, итд.

Пронађени су и бројни остаци архитектуре, у виду остатака подова и зидних конструкција кућа, огњишта и пећи, јама и других остатака грађевинске делатности. Куће су биле надземе, солидно грађене од плетера и лепа. Унутрашњост кућа била је подељена на две или више просторија, унутар који су се налазиле пећи или огњишта. Куће су биле организоване у редовима и раздвојене улицама по распореду који подсећа на савремену организацију насеља.

Културни слој који потиче из доба винчанске културе најзначајнији је за археологију, будући да крије све фазе ове културе, чиме је у овој науци створен основ за успостављање хронолошких односа међу неолитским културама Балкана.

Природне/естетске вредности

Винча је место у близини великог развођа где се сустичу највеће реке целог региона. Смештена на терасастим падинама које нагињу према Дунаву и Болечици пружала је уточиште, заштиту али и изобиље природних добара које су користили људи у неолиту. Са друге стране Дунава налази се Панонска низија која је пружала уточиште за дивље животиње и биљке. Цело подручје је место сусрета различитих врста флоре и фауне између простране равнице, разуђене и широке реке и побрђа у позадини. Резултат је јединствени екосистем који се у многим елементима одржао до савременог доба и поред интензивних антропогених утицаја. Хиљадугодишњи опстанак винчанске заједнице на истом месту показује да је њен однос према животној средини био такав да није у превеликој мери нарушио природне односе живог света.

У домену естетике једна од најзначајнијих карактеристика винчанске културе је врхунско занатство и посвећеност најситнијим детаљима у изради украсних и предмета у свакодневној употреби.

Природне/естетске вредности су знатно умањене антропогеним утицајима који се огледају у модификацији пејзажа развојем насеобинске структуре, изградњом објеката на делу археолошког локалитета, као и отицањем отпадних вода услед недостатка уређене канализационе и атмосферске мреже.

Природни процеси изазвани клизањем терена довели су до деформације падина са природном вегетацијом у непосредном приобаљу Дунава.

Недостаци у туристичкој организацији активности на локалитету огледају се у веома малом броју тачака посматрања (видиковци) са којих туристи могу да сагледају комплексност и садржајност археолошког налазишта. Линеарни карактер вођења и организације посета утиче на ограниченост капацитета простора, заштиту артефаката, перцепцију локалитета од стране посетилаца и туристички доживљај.

Друштвене / симболичке вредности

Друштвени карактер винчанске културе је својеврсни путоказ из прошлости. Кроз цело своје трајање то је било друштво засновано на култура једнакости. У досадашњим истраживањима није пронађен доказ да је постојало раслојено друштво са богатим и сиромашним појединцима. Архитектура и предмети свакодневне употребе делују уједначено на целом налазишту али и целој винчанској култури. Ове чињенице показују да није било класне поделе иако није постојала апсолутна једнакост међу свим члановима заједнице.

Друга битна одлика ове културе је одсуство организованог насиља, ратних похода и разарања.

Захваљујући коришћењу речних путева за комуникацију Винча је била стециште трговачких подухвата из читаве југоисточне Европе. У Винчи су откривене ретке и за неолитско доба изузетно значајне сировине какве су осидијан – вулканско стакло, балкански кремен, спондилус – морска шкољка од које је израђиван накит, грнчарија, итд.

Економске вредности

Процена економских вредности заснива се на оцени ефеката туристичких активности на привреду, друштво и животну средину, броју посетилаца, економском доприносу атракције ширем окружењу и процени ризика од угрожавања локалитета због ненаменског коришћења.

Полазно ограничење за оцену економске вредности је низак ниво реализованих посета (9.000 – 2019. године) који не обезбеђује одрживо организовање туристичких активности. Остварен број посета не може бити релевантан за оцену ефеката туристичких активности на привреду, друштво и животну средину, као и економски допринос атракције ширем окружењу.

Прихватни капацитет

Прихватни капацитет простора може се исказивати или рачунати на различите начине: као физички капацитет, инфраструктурни капацитет, праг толеранције локалног становништва или праг толеранције туриста, итд. У овој фази истраживања неопходно је утврдити истовремени капацитет коришћења и капацитет коришћења током дана.

Како је реч о осетљивом и угроженом подручју Археолошко налазиште „Бело брдо“ спада у атракције које имају *мали* капацитет коришћења. Код туристичких пројеката у почетним фазама развоја физички капацитет простора се утврђује дозвољеним приступом пет особа/корисника по хектару површине. **Са површином од 11 хектара једновремени физички капацитет Археолошког налазишта „Бело брдо“ износи 50 особа. За утврђивање дневног прихватног капацитета мора се узети у обзир динамика посета. Организација посета сличних локалитета просечно трају око два часа. У том интервалу посетиоци се на локалитету задржавају око 60 минута, док остатак времена проводе у активностима које се односе на прилаз локалитету и одлазак са локалитета.**

Физички капацитет простора није стална категорија, већ је условљена организацијом активности на локалитету. Центар за посетиоце може прихватити знатно већи број корисника од утврђеног броја корисника на самом локалитету. Активности на оба атракције могу се одржавати истовремено. Организацијом посета може се управљати тако да се у истом тренутку на локалитету нађе и нешто већи број посетилаца од утврђеног физичког капацитета простора, поготово ако се у даљем развоју идентификују/изграде више тачака посматрања (места стационарног увида у археолошки комплекс). На процену физичког капацитета утиче и приврженост посетилаца вредностима локалитета. Један несавесни туриста нанеће више штете од већег броја савесних посетилаца. Физички капацитет је полазна тачка у одређивању прихватљивог капацитета туристичке атракције за који су важни и еколошки капацитет, као и друштвени капацитет, код кога је пресудан однос локалне заједнице према туристичкој атракцији.

7. Знамените личности и историјски догађаји

Знамените личности које могу да допринесе туристичкој атрактивности подручја Гроцке су:

Илија Гарашанин, истакнута личност међу Уставобранитељима, а потом министар унутрашњих послова кнеза Александра Карађорђевића, радио је на напретку и стабилности Србије. Организовао је чиновничку службу која је одржавала ред и стабилност у земљи, био је одговоран за војску, полицију, саобраћај и образовање, као и за цивилно становништво.

др Јован Ј. Јовановић, пионир савремене гинеколошко-акушерске службе у Србији, оснивач, Среског породилишта у Гроцкој (1909. године) и претеча српског вођарства - коју је отпочео робном и конзумном производњом у грочанском крају, захваљујући коме Гроцка и до данас представља центар и престоницу робног вођарства у читавој Србији.

Проф. др Александар Костић, један од највећих српских лекара и научника. Био је један од оснивача Медицинског факултета у Београду, професор хистологије и ембриологије, стручњак за сексологију, терминологију, филм, поезију на француском језику, археологију, фотографију.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Знамените личности и историјски догађаји	Регионални	<ul style="list-style-type: none"> • доколичарска едукација • општа стручно научна едукација

8. Манифестације

Манифестације и догађаји су значајни за афирмацију туристичких вредности и боље упознавање историје и културе подручја.

Грочанске свечаности су највећа манифестација и традиционално вишедневни догађај на територији општине која се организује деценијама уназад. Одржавају се крајем јула и почетком августа са богатим уводним и централним програмом који се састоји од спортских такмичења, ликовних колонија, представа, учешћем коњичког клуба и

разних извођача. Саборовање изворног народног певања, Међународни фестивал фолклора "Крени коло у Врчину", Ноћ позоришта, Грочанске свечаности - које трају током седам летњих дана, са разноврсним спортским, музичким и гастрономским приредбама и вашаром на обали Дунава.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Манифестације	Регионални	<ul style="list-style-type: none"> • доколичарска едукација • разгледање • учествовање

9. Културне и верске установе

Културне и верске установе, поред своје основне делатности имају значај за развој туристичких активности у оквиру дестинације, како за развој културног и верског туризма, тако и за развој других врста туризма.

Центар за културу Гроцка је установа културе градске општине Гроцка, основана 2006. године од стране града Београда. Започео је са радом 2007. године, а оснивачка права су 2015. године пренета на градску општину Гроцка. Мисија Центра за културу Гроцка је изградња племените, отворене и креативне локалне заједнице кроз промовисање вредности толеранције, поштовања различитости, креативности, културне баштине, културе сећања, као и одговорности, иновативности, знања, отворености, солидарности, активног грађанства. Седиште Центра за културу Гроцка је Ранчићева кућа, коју користи од 2008. године, а установа се од 2018. године стара и о Легату др Александра Костића у галерији библиотеке "Илија Гарашанин" у Грочанској чаршији.⁵

Храм светих апостола Петра и Павла у Винчи саграђен је 1857. године, добровољним прилозима православног српског народа. За градњу цркве у Винчи употребљен је велики део материјала, тесаног камена са рушевина старог манастира, а постоји прича, да су много тог материјала и сами мештани одвукли за градњу својих домова.

Црква Свете Тројице у Гроцкој подигнута 1883. године на темељима старије цркве из 1828. године. Црква је једнобродна грађевина засведена полуобличастим сводом, са једном полукружном апсидом на источном и припратом на западном делу, изнад које се издиже двоспратни звоник. У основи и обради фасада црква је изведена у класицистичком духу, са примесама романтичарске архитектуре.⁶

Манастир Рајиновац са црквом Рођења пресвете Богородице налази се у насељу Бегалица и први пут је споменут у списима који датирају још из турског пописа из 1528. године. Манастир Рајиновац са црквом.

Врста и име атракције	Значај	Мотив/активност
Установе културе	Регионални	<ul style="list-style-type: none"> • доколичарска едукација • општа стручно научна едукација

⁵ Званична интернет страница Центра за културу Гроцка, <https://www.kulturagrocka.rs/>

⁶ Званична интернет страница Општине Гроцка, <https://www.grocka.rs/religija/>

10. Туристичке стазе и путеви

Ову категорију атракција није могуће оцењивати. Разлог је недостатак одговарајуће сигнализације, водичке службе и организације атракција. У понуди је туристичка рута од скеле у Винчи преко локалитета Пољана до видиковца у Винчанској бари. Иако нема већи туристички значај ова туристичка стаза показује да има интересовања за организацију активности које спадају у категорију еко туризма.

Остали непосредни туристички ресурси

Туристичко-гоститељски објекти и пратећи туристички садржаји

Понуда и број лежајева угоститељских објеката на територији градске општине Гроцка су релативно скромни. Према подацима Министарства трговине, туризма и телекомуникација РС, у јуну 2021. године, у градској општини Гроцка, регистрована су три категорисана смештајна објекта, гарни хотела распоређених у категорије 2*, 3* и 4*. Број категорисаних лежаја у општини Гроцка је 110, од чега се 86 налази у оквиру хотела.

У близини археолошког локалитета (4,7 km) налази се само један хотел (3*), са 24 смештајне јединице и 36 лежаја.

„Радмиловац“, огледно добро Пољопривредног факултета, простире се на 85 хектара, а на 15 се узгаја чак 360 сорти винове лозе. „Радмиловац“ располаже са 8 етикета вина, и 10 етикета ракија. Вина и домаће ракије посетиоци могу да пробају у сали за дегустације.

У оквиру добра налази се Центар за рибарство и примењену хидробиологију „Мали Дунав“, са тридесетак мањих језера, акваријумом са живом изложбом дунавских врста риба, малом ботаничком баштом и зоо вртом са воденим птицама, простором за корњаче, два острва – једно са музејом у виду рибарске кућице, а друго – „Острво еволуције“ на ком је симболично приказан настанак и развој живота на нашој планети. У овом центру је 2019. године реплика неолитског Села праисторијског рибара.

Органска винарија Плавинци на тржишту се промовише производњом квалитетних вина примено традиционалних метода и најновијих научних сазнања. Плавинци припадају Београдском виноградарском рејону и у оквиру њега Грочанском виногорју.

На подручју послују ресторани и барови различите структуре и начина организованости. Понуда је усмерена према посетиоцима приградског подручја и у мањој мери према корисницима на подручју где послују.

У категорију пратећих туристичких садржаја могу се сврстати: викенд насеља – место повремених боравка излетника из Београда и околних општина, пристаниште и марина на Дунаву у градском насељу Гроцка, као и видиковци у подунавском делу Општине – односно локације на вододелницама код Дунава које се препознају као атрактивни туристички пунктови.

1. Посредни туристички ресурси

Надморска висина

Надморска висина је значајан физичко-географски чинилац положаја који утиче на одлике поднебља, односно на вертикално зонирање. Посебно је значајан фактор за планирање туристичких активности, размештај објеката туристичке инфраструктуре и

супраструктуре као и унутрашње везе и комуникације туристичких места за одмор и рекреацију.

Коте терена у зони археолошког локалитета су око 84,0-87 mnnv. Археолошки слој лежи на хумусу, некадашњој површини терена која је у зони истраживања утврђена на коти око 77-81 mnnv са падом око 4° у правцу реке Болечице.

Посматрано од Дунава ка Археолошком налазишту: обалоутврда са котом врха кеја се налази на 74 mnnv; заравњени - нижи плато (бетонски и травнати) ширине 20-40 m на 74-75 mnnv, и; вертикални одсек висине око 7-10 m и горњи терасни, виши плато на 87,0-84 mnnv (у зони истраживања). Вертикални одсек нижег платоа у зони археолошког налазишта привремено је подупрт, ради спречавања даљег процеса одроњавања. Болечица се са Дунавом спаја на коти 71,9 mnnv.

У правцу севера, издваја се заравњени алувијални локалитет Пољана, који представља део разуђеног слива Ошљанског потока у Дунав. Висинске коте на овом подручју су између 71-75 mnnv.

Са становишта надморске висине подручје Винче, односно њен туристички атрактиван део, припада прелазном низијском у предпланински тип предела (копнени ландшафт) а по врсти климе равничарском климатском типу.

Предиспозиције за везу са суседним областима

Винча лежи на десној обали тока Дунава у делу који представља спој шумадијског побрђа и Панонске низије. Изузетно повољан како природно-географски, тако и економско-географски положај Винче, обезбеђује добре предиспозиције за везу са суседним областима али и са комуникацијама које повезују северну и средњу Европу са Јадранским, Егејским и Црним морем, и које чине кичму источног туристичког правца.

Повољне предиспозиције за развој туризма и везе са окружењем повећавају коридори VII (река Дунав) и X (централна Европа - Црно и Егејско море) који непосредно тангирају овај простор. Поред тога што се налази поред европских магистралних праваца који су жила куцавица за простор јужне, централне и источне Европе, Винча се налази на четрдесетак километара и од значајнијег међународног авио чворишта - аеродрома Никола Тесла.

На развој утиче и близина Београда, као великог градског средишта и туристички привлачне дестинације. Веза са Градом се остварује преко саобраћајнице од националног значаја - државни пут II реда (P100) Београд – Смедерево.

У односу на суседне области, може се закључити да Винча има отворен и приступачан положај.

Предиспозиције за успостављање комуникација унутар територије

Комуникација унутар територије насеља су развијене на подручју са малим разликама у надморској висини, и на лесним терасама које се спуштају према Дунаву и Болечици. Централни део Археолошког локалитета „Бело брдо“, се налази на високој лесној тераси. Културни слојеви локалитета падају према периферији, тако да формирају брежуљак који доминира околином. Еродивни утицај Дунава и неразвијеност економске активности на реци условили су формирање насеобинске структуре у форми лука који додирује археолошки локалитет, где се ствара најближи контакт насеља и речног тока. Благо заравњени терен омогућава успостављање олакшане комуникације унутар територије насеља.

Закључне напомене

- У анализи туристичке ресурсне основе по изразитим туристичким вредностима издвајају се издвајају се археолошко налазиште Бело брдо и река Дунав која је и део трансевропског пловног пута доступан туристичким бродовима из целог света. На подручју је изражена синтетска атрактивност простора.
- Археолошко налазиште Бело брдо спада у категорију туристичких атракција, сниженог нивоа саобраћајне и комуналне опремљености.
- Туристичка понуда се односи на једнодневне излете, са могућношћу презентација на самом локалитету. Изостала је озбиљна промоција овог налазишта, координација понуде и потражње и културно-едукативне делатности.
- Туристичка супраструктура и расположиви смештајни и угоститељски капацитети су скромни и орјентисани су на локално становништво, без икакве специјализације за пружање услуга посетиоцима из сфере културног туризма. На подручју насеља нема категорисаних смештајних објеката.
- На ширем плану археолошко налазиште није адекватно и програмски укључено у туристичку понуду Београда и Србије и у туристичком систему Београда представља периферну мононулеарну туристичку дестинацију.
- На локалном нивоу нема интеграције туристичке понуде, као ни иницијативе за стварање сложенијих форми туристичког производа, који би у основи садржао понуду роба и услуга из сфере културног туризма.
- Окружење које је имало елементе културног предела је модификовано и деформисано антропогеним утицајима, тако да нема повољан утицај на развој туристичке понуде.
- Атрактивност и привлачност археолошког налазишта Бело брдо издваја у класификацији туристичких атракција овај локалитет од свих других атракција непосредног подручја. Како је реч о културној баштини међународног значаја основни мотив потенцијалних туристичких кретања усмерен је према задовољавању културних туристичких потреба.
- Појам културног туризма сједињује у себи сложене интерактивне појмове културе и туризма као блиско везаних друштвених феномена. Наиме, културни туризам је својеврсна симбиоза садржаја културе и туризма. Комплексност саме дефиниције културе, сложеност интереса културних туриста те мноштво ресурса које културни туризам поседује узрок су тешкоћа у дефинисању истог, и планирању свеобухватних активности тог облика туризма.
- Иако га стручњаци називају различито, сви се слажу како туризам и субјекти туристичке понуде имају исту одговорност, попут упознавања туриста с оним што дестинацију чини вредном, различитом и занимљивом. Према дефиницији WTO-а из 1985. године, кључни елемент који разликује културне од осталих туриста је мотивација која превладава у култури.
- Културни туризам не значи само путовање у прошлост већ и упознавање са савременим културним животом туристичког простора и окружења. У односу на конкретно подручје туристичког простора предмет пажње туриста, је конкретан локалитет и његове вредности, али и само окружење. Интересовање културних туриста је и однос локалног становништва према предметној туристичкој вредности а не само посвећених појединаца.

3.6. СТАЊЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Заштита природе, заснована на очувању и одрживом коришћењу природних добара и природних вредности, спроводи се у складу са Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10 и 14/16), Законом о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 72/09, 43/11 и 14/16), Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. Гласник РС“, бр. 102/10) и др. Концепт развоја туристичког простора усклађен је са плановима и програмима заштите животне средине и културних добара.

Планирана интегрална заштита, уређење и нега предела подразумева подстицање традиционалних облика коришћења земљишта, регулацију грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења, спречавање ширења насеља и заустављањем непланске изградње, стимулисање коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела и очувањем и афирмацијом карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотоци, шуме, засади, насеља и објекти), као и креирање идентитета насеља заснованог на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи која уважава специфични рурални карактер физичке структуре насеља.

Природну вредност представља природна вегетација у приобаљу реке Болечице, као и сама река Болечица. Такође, велики значај за заштиту природе представљају појединачна стабла и групације стабала, међе и живице које имају изузетан значај за кретање врста, а самим тим и очување биодиверзитета.

У циљу заштите природе планирано је очување појединачних/група стабала, међа и живица у највећој мери, као станишта бројних врста и коридора, изузимајући земљиште од изградње и планирањем Осталих зелених површина. Такође, планирано је подизање зеленог коридора дуж реке Болечице, озелењавање околине налазишта и подручја активног клизишта, и на тај начин успостављање еколошке мреже на локалном нивоу и зелене инфраструктуре. Смишљеним планирањем односа изграђеног и отвореног простора и очувањем предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, обезбеђено је очување и унапређење карактеристичне структуре и слике предела. Реализацијом планског решења створиће се услови за заштиту природе и природних процеса.

Просторним планом подручја посебне намене планирано је успостављање заштитних зелених појасева на подручју околине Археолошког парка (ЗЈ.1 и ЗЈ.2) као и Зеленог коридора (ЗЈ.4).

У зависности од карактеристика терена, целокупног предеоног контекста и чињенице да се већ на дубини од 30 cm налазе вредни археолошки остаци, планиране су три зоне:

- Зона заштите налазишта на подручју клизишта (ЗЈ.2);
- Зона „Екомузеја“ као сталне музејске поставке, у оквиру кога би се узгајале и презентовале биљке које су се производиле у доба винчанске културе (Ј9.2); и
- Зона преосталог дела заштићене околине налазишта (ЗЈ.1)

Северно од археолошког налазишта и његове заштићене околине, у приобаљу Дунава, на терену активног клизишта, планирано је подизање заштитног зеленог појаса чиме би

се, поред предвиђене потпорне грађевине од армираног тла висине 5 m, додатно допринело санирању уочених инжењерско-геолошких процеса (одроњавање, суфозија и проветравање), али и заштити природе и слике предела.

Шумско растиње исушује површинске слојеве терена, а механички их учвршћује системом дубоког корења (једна тридесетогодишња бреза транспирацијом преко листа избаци годишње из тла 32000 l воде или једна бела јова средњег раста својим корењем веже 5 до 10m³ земље).

Дуж северне регулације реке Болечице, планирано је формирање Зеленог коридора ширине 50 m, у циљу успостављања еколошке мреже на локалном нивоу и на тај начин очувања биодиверзитета, заштите земљишта од штетног дејства ерозије (водне, еолске), али и коришћења као уређене зелене површине од стране посетилаца.

У обухвату археолошког локалитета нема заштићених подручја за које је спроведен или покренут поступак заштите, као ни евидентираних природних добара. Непосредно окружење „припада типу предела „Дунавско приобаље - падински део десне обале Дунава“⁷. Реч је о културном пределу који одражава традиционалне начине коришћења земљишта, у складу са карактеристикама и ограничењима природне средине у којој се налазе. Погодан положај између реке Дунав и шумадијских планина Авале и Космаја, условили су развој пољопривреде и сточарстава, а касније воћарства и виноградарства. Разуђеним, брежуљкастим тереном на 250 до 300 mпv, доминирају углавном поља малих димензија оивичена богатом мрежом живица, са великим учешћем воћњака и винограда.

Значајну природну вредност представља природна вегетација у приобаљу реке Болечице, као и сама река Болечица. Велики значај за заштиту природе имају појединачна стабла и групације стабала, међа и живица које имају изузетан значај за кретање врста, а самим тим и очување биодиверзитета.

Река Дунав са приобаљем је еколошки коридор од националног и међународног значаја (Уредба о еколошкој мрежи, „Сл. Гласник РС“, бр. 102/10), јер повезује еколошки значајна подручја на простору Републике Србије, као и еколошке мреже суседних земаља.

Део простора (од 1147 до 1145 km обале Дунава) припада међународном еколошком коридору ИБА „Ушће Саве у Дунав” - РС017БА. Еколошки коридор обухвата ушће Саве у Дунав (10 km) и 39 km тока Дунава са приобаљем (од 1184. до 1145. km), укупне површине 9.808 ha. Значај подручја је у особеним алувијалним стаништима уз две велике реке, са бројним острвима, рукавцима и мртвајама.

Природна целина Винчанска бара (евидентирано природно добро), која се налази северно од археолошког локалитета у саставу је еколошке мреже, са површином од око 71,0ha. Подручје природне целине обухвата мочварни екосистем Винчанске баре и напојни канал којим је бара у вези са реком Дунав и његовим екосистемом и преко кога се регулише напајање и режим воде у току сезоне. Појас регулације канала је ширине 50,0 m. Винчанска бара је дом преко 50 заштићених и строго заштићених дивљих врста флоре и фауне. Међу њима су орао беле боје, бела чапља, барске корњаче, као и реликвија, бела лизалица, која се на подручју Београда може видети на само пет локација уз Дунав. Поред тога, што је значајно за гнежђење, сеобу и зимовање птица ово подручје је важно за заштиту влажних станишта и врста које су везане за таква станишта.

---

⁷ Цвејић, Ј., Васиљевић, Н., Тутунџић, А. (2008).

Винчанска бара је угрожена дивљим депонијама које покривају површину више од пет хектара, али и изливањем отпадних вода са депоније у Винчи. Поред отпада, ово подручје угрожава девастација шуме и прекомерни улов рибе.

Заштита културног наслеђа

Археолошки остаци представљају важан сегмент укупног наслеђа, који због специфичних својстава треба на посебан начин третирати и заштитити. Адекватна археолошка истраживања уз примену усвојених методолошких поступака и израду потпуне документације представљају основни вид заштите археолошких налазишта.

Заштиту археолошких налазишта могуће је регулисати систематским археолошким истраживањима, претходним сондажним истраживањима или стручним археолошким надзором током извођења земљаних радова. Примену одговарајућих мера заштите могуће је утврдити на основу проспекције терена и процене стручњака надлежне установе заштите за сваку локацију посебно.

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи је непокретно културно добро националног и међународног значаја, ужива статус културног добра од изузетног значаја за Републику Србију (*Решење Завода бр. 653/5 од 10.11.1965, Културно добро од изузетног значаја* Одлука „Сл. гласник СРС“ бр. 14/79, 71/09). Бело брдо - Винча, као носилац Винчанске културе која је захватала велику територију Балкана има изузетан историјски, археолошки, културолошки, научни, истраживачки, уметнички, економски и геополитички значај. Слојевитост наслеђа Винче јединствена је у региону југоисточне Европе и представља један од важних елемената просторног развоја Београда и Србије. Већ од првих истраживања на Винчи 1908. године, велики број изузетних покретних и непокретних налаза допринели су да се Винча нађе у жици интересовања археолошке науке и постане налазиште чувено у целом научном свету.

Археолошко налазиште Бело брдо је простор који се са мањим прекидима истражује више од сто година и пружа обиље изванредних доказа о начину живота у праисторији. У археолошкој науци средње и југоисточне Европе узима се као поуздан показатељ за проучавање појаве и развоја великог броја неолитских и енеолитских култура на подручју Балкана. Утицаји значајних збивања и промена у материјалној и духовној култури сагледани су у појединим нивоима културног слоја дебљине око 10m, колико се наталожило дугим боравком људи на овом месту од 5700-4200 године п.н.е.

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи карактеристично је по оствареном континуитету насељавања (више од 7500 година), вишеслојности и начину праисторијског живота у свим његовим манифестацијама: становање, употребни, украсни, ритуални и уметнички предмети, токови економског развоја, утицаји на становнике других насеља на Балкану и шире. Друга изузетно важна карактеристика је могућност за научно проучавање, интерпретацију и презентовање откривених остатака праисторијских кућа и предмета откривених у њима. Слој висине 10 m на којем се чита континуитет овог богатог вишевековног неолитског насеља представља изванредну мапу трајања једне праисторијске културе али и велику опасност услед природних и промена насталих дејством људи, а које утичу на његово стално пропадање.

Утемељење, раст и највиши успон винчанске културе илуструју археолошки налази откривени на дубинама између деветог и шестог метра. При изградњи праисторијског насеља неолитски становници Винче су водили посебну пажњу су око распореда кућа, од којих су остали очувани остаци квадратне основе (30-50 m²) континуитет културе још изразитије потврђују покретни археолошки налази, на првом месту керамичко посуђе и антропоморфне фигурине. На истраженом простору откривено је на хиљаде

предмета који се налазе у многим музејским збиркама, а рад на њиховом проучавању траје и данас. На основу тих бројних и веома разноврсних предмета, као и остатака архитектуре и коришћених сировина, може се поуздано реконструисати цела историја Винче, односно материјална и духовна култура бројних генерација које су у њој живеле. Основана је индиција да је Бело брдо-Винча први европски град, имајући у виду диспозицију откривених стамбених објеката и укупан начин живота.

Мултидисциплинарна истраживања дала су бројне податке за реконструкцију изгледа и конструкције кућа у неолиту, са пећима, отпадним јамама и бројним налазима оруђа, грнчарије и предмета ритуалног и уметничког карактера изванредне технике израде. Многи од ових предмета налазе се у музејским збиркама у Србији, али и у иностранству. Значај Винче за археологију Европе огледа се у њеном континуитету па је тако у прошлости коришћена за релативно датовање позног неолита целог Балкана. Данас, када су обављена прецизна C14 датовања, Винча је поново репер за хронологију Југоисточне Европе и незаобилазна у свим разматрањима праисторијских периода Европе.

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи је једна од првих локација у Србији где су почетком XX века почела систематска истраживања. Милоје М. Васић био је први школовани српски археолог који је ископавао од 1908. до 1934. године, на простору од приближно 1500 m². Захваљујући чињеници да „Бело брдо“ садржи материјалне остатке који су акумулирани на овом месту од 5700. године старе ере па све до краја праисторијског периода оно представља идеалан локалитет за спровођење најсавременијих интердисциплинарних истраживања. Од 1998. године укључени су стручњаци бројних дисциплина који користе своје најсавременије методологије како би осветлили поједине аспекте живота у неолиту. Архитектура, третман простора, брзина и ритам наслојавања, дужина трајања кућа, организација насеља, реконструкција старе животне средине, керамичке студије, биосфере на основу остатака из неолитских слојева, палео-ботаничке анализе, анализа исхране, третман покојника, коришћење природних ресурса и многе друге су биле теме научног бављења током нових истраживања у Винчи. Захваљујући оваквом приступу и прецизним археолошким ископавањима документованим у дигиталном облику обављено је свеобухватно датовање методом радиоактивног угљеника C14. Сарадња са Универзитетом у Кардифу (*Cardiff University*), и централном институцијом заштите „Хисторик Ингланд“ (*Historic England*) Велика Британија кроз пројекат TOTL добијено је 220 датума који су са тачношћу од двадесетак година одредили старости сваког слоја Винче. Резултати овог и других истраживања публиковани су у водећим светским научним часописима као што су *Antiquity*, *Radiocarbon*, *Germania*, *Nature* и другим.

У археолошким профилима се може издвојити више праисторијских насеља од којих најстарије датира још из времена старчевачке културе (≈ 10 до 9m), са остацима земуница и карактеристичном керамиком. У вишим слојевима нађени су остаци винчанске културе, Винча-Тордош и Винча-Плочник (≈ 9 до 3m) у којима су заступљени остаци кућа, бројни керамички судови, значајни налази неолитске пластике, камене секире и разноврсни коштани алат. У горњем слоју (≈ 3 до 0m) наилази се на археолошке остатке каснијих епоха. Хронолошки, последњи налази везани су за раздобље од VIII до XV века, када је терен коришћен за сахрањивање.

Мада је праисторијско насеље у Винчи годинама ископавано, ипак је испитан само мали проценат његове површине. На истраженом простору нађено је на хиљаде предмета који су данас у многим музејским збиркама, а рад на њиховом проучавању траје с несмањеним интересовањем и данас. На основу тих бројних и веома разноврсних предмета, као и остатака архитектуре и коришћених сировина, може се

поуздано реконструисати цела историја Винче, односно материјална и духовна култура бројних генерација које су у њој живеле.

Током 2014. и 2015. године обављена су додатна истраживања у заштићеној зони археолошког налазишта у циљу откривања границе налазишта „Бело брдо“. За ову сврху направљен је тродимензионални модел рељефа, урађена је аерофотографија високе резолуције, а геомагнетним мерењима обухваћена је површина од 5ha. Урађене су и 53 геофизичке сонде у три кампање. Из ових опсежних истраживања произлази да је насеље у Винчи настало на неколико тераса које се простиру ка реци Болечици, које су се постепено попуњавале и на крају поравнале, што је било последица различитих формативних процеса. Могуће је, дакле, да се у једној истој фази живело и у делу насеља које се развијало на нижој тераси и на тераси изнад ње. У том случају, приликом даљих ископавања неопходно је да се пажња обрати на природне формације (глине), које могу да буду индикативне за стратиграфска разматрања. Пошто од њих у великој мери зависи хронологија позног неолита и раног бакарног доба на Балкану, али и у централној Европи, ово сазнање убудуће мора да се узме у обзир приликом планирања и спровођења ископавања. Овај простор је у Плану на графичким прилозима означен као III степен заштите - простор на коме је потврђено постојање локалитета.

Интерес је да се наставе научна археолошка истраживања уз примену савремене методологије ископавања и документовање, која ће објединити заштиту археолошког налазишта и тиме бити стављена у мисију презентације и формирања археолошког парка.

4. ПРЕГЛЕД СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

4.1. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

До избијања пандемије COVID-19 туризам је био једна од најбрже растућих привредних делатности на свету. Према подацима WTTC-а⁸ туризам је са 10,4% учешћа у укупном глобалном БДП-у у 2019. години пао на 5,5% у 2020 години. Хотели широм света се затварају, што ствара изузетно негативан утицај на тржиште рада, а последице су већ видљиве. Глобални туристички сектор је услед пандемије претрпео губитак од скоро 4,5 трилиона америчких долара и смањењем броја запослених за 61,6 милиона. Према истраживању које је UNWTO⁹ спровео у априлу 2020. године, 96% свих дестинација широм света увело је ограничења као одговор на пандемију. У питању су тектонски поремећаји на које туристички сектор није био припремљен. Утицај кризе на туризам највидљивији је у сегментима резервације путовања и боравка, догађаји и забава, пословање авио-компанија и хотела. Сведоци смо интензивног „чишћења“ тржишта између дестинација, хотелијера и повезаних предузећа.

Према подацима UNWTO-а¹⁰, свет је у 2020. години забележио пад од 73% интернационалних туристичких посета. Сви региони света су погођени, с тим да су Азија и Пацифик забележили пад од 84%, Блиски Исток и Африка 74%, који је већи од глобалног пресека и пада промета на Америчком континенту (68%) и Европи (69%). Апсолутно посматрано, највећи пад броја туриста забележила је Европа, са скоро пола милијарде туриста мање у односу на 2019. годину. Подаци показују да су „економије у настајању“, земље у развоју и неразвијене земље, које се највећим делом налазе у најпогођенијим регионима, чије су привреде рањивије на екстерне шокове у односу на развијене земље, додатно спутане у даљем расту и развоју услед колапса туристичког сектора. Важно је напоменути и да опоравак глобалног туризма још увек није на ни приближно нивоу од пре кризе, имајући у виду да су показатељи за период јануар-март 2021. године знатно лошије у односу на исти период у претходној години. Азија и Пацифик су и даље најпогођенији регион (94%), с тим да се ситуација у Европи погоршава у односу на 2020. годину (пад 83%).

Смањена посећеност дестинација директно се одражава на туристичку потрошњу глобално. Потрошња интернационалних посетилаца У ЕУ пала је за 79% у 2020. години, док овај показатељ указује на значајно мањи пада када су у питању домаћи туристи – 45%¹¹. Упркос неповољним вредностима, што указује да је целокупан туристички сектор у контракцији, краткорочни опоравак треба тражити кроз доминантни развој домаћег, али и регионалног туризма, нарочито у специфичним условима пандемије. Анализе показују да се прво може очекивати опоравак појединачних домаћих путовања, док ће међународна путовања зависити од

---

⁸ Преузето са

<https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/Global%20Economic%20Impact%20and%20Trends%202021.pdf> (26.12.2021.)

⁹ Преузето са <https://www.unwto.org/news/covid-19-response-travel-restrictions> (26.12.2021.)

¹⁰ Преузето са <https://www.unwto.org/news/2020-worst-year-in-tourism-history-with-1-billion-fewer-international-arrivals> (26.12.2021.)

¹¹ Преузето са <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210625-2> (26.12.2021.)

постављених ограничења и актуелних мера, све док се не нађе одрживо решење за борбу против COVID-19.

IATA¹² показатељи указују и на јако тешку ситуацију у глобалном авио саобраћају. Потражња за авио услугама је у 2020. години пала за 66%, док је глобални капацитет пао за 68%. Авио превоз такође показује већу резилијентност домаће тражње у поређењу са интернационалном. Наиме, у 2020. години домаћа потражња за авио услугама пала је за 49%, док је исти показатељ за међународне путнике 76%. Прогнозе за опоравак су релативно песимистичне и у много чему ће зависити од националних и регионалних рестрикција.

Очекује се да ће пут опоравка ићи у правцу иновирања и прилагођавања традиционалних форми производа и услуга, што одговара потребама нових тржишних сегмената, који се међусобно све више диференцирају. Краткорочни опоравак биће условљен прилагођавању туристичких садржаја епидемиолошким мерама. Преусмеравање на домаћи туризам, као и гостима који се одлучују за неки од облика кратких одмора очекују пуну и ефикасну доступност свих постојећих и потенцијалних будућих туристичких атракција (хетерогеност тржишних сегмената присутна код производа кратких одмора захтева врло шаролик сплет атракција за које показују интерес), што и локалну саобраћајну мрежу (пре свега друмску) чини дугорочним приоритетом.

У контексту окретања локалном амбијенту, намеће се потреба за снажним брендирањем дестинација и локалних производа. Они су снажно инкорпорирани у туристички производ и доступни су кроз различите облике понуде. Туристички бренд тако постаје препознатљив симбол квалитета и поверења у целокупну понуду дестинације, али и генерални амбасадор регије / дестинације. Пандемија ће додатно усмерити туристичке токове ка континенталним дестинацијама, што посебно акцентује вино и гастрономију као битне мотиве доласка у дестинацију. Дигитализација локалних садржаја постаће изузетно битан моменат развоја дестинација, јер се увелико мења фокус извора тражње за туристичким услугама. Н нове генерације Y и Z (рођени 1990 – их и 2000-их) које су фокусиране на онлајн комуникацију, чиниће отприлике 50% укупног броја туриста глобално до 2025. године. Уз њих, подједнако важан сегмент постаје популација старијег доба која има довољно расположивог дискреционог дохотка за путовања. Првенствено јача средња класа за коју се очекује да ће до 2030. године чинити 4,9 милијарди становника, а највећи раст очекује се у Азији.

4.1.1. Република Србија

Понуда смештајних капацитета

- Укупни смештајни капацитети Србије, према подацима Републичког завода за статистику за 2020. годину, обухватају 48.286 смештајних јединица са 119.417 лежаја, распоређених у 1.116 објеката. Број смештајних јединица је у периоду 2015.-2020. порастао је за 5,67%% (CAGR), док је број лежаја за исти период порастао за 2,39% (CAGR). Потребно је напоменути и да је забележен благи пад смештајних капацитета у 2020. у односу на 2019. годину, по стопи од -3,64% у случају смештајних јединица и нешто нижој (-1,54%) у случају броја расположивих лежаја;

---

¹² Преузето са <https://www.schengenvisainfo.com/news/iata-with-a-decrease-of-60-2-in-passenger-demand-2020-was-worst-year-for-air-transport/> (26.12.2021.)

Табела 4.1. Регионални распоред смештајних капацитета у Србији (август, 2020.)

	Објекти		Собе		Лежаји	
	Број	%	Број	%	Број	%
Република Србија	1,116	100%	48,286	100%	119,417	100%
Београдски регион	199	18%	10,142	21%	21,079	18%
Регион Војводине	314	28%	8,571	18%	20,521	17%
Шумадија и Западна Србија	411	37%	18,694	39%	50,854	43%
Јужна и Источна Србија	192	17%	10,879	23%	26,963	23%

Извор: Републички завод за статистику РС

- Регионални распоред смештајних капацитета у Србији показује да се највећи део понуде, посматрано по броју смештајних јединица, налази у кластеру Шумадије и Западне Србије (39%). Војводина располаже са скоро четвртином смештаних капацитета Србије. Осим тога, када се посматра квалитет смештаја, Војводина и кластер Београда имају више стандарде, тј. веће учешће објеката виших категорија;

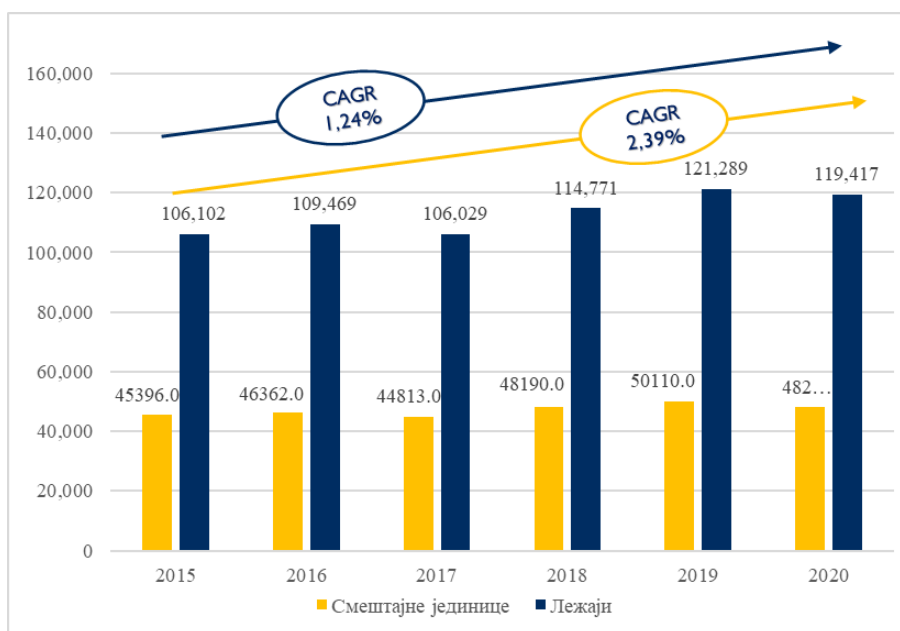
График 4.1. Регионални распоред смештајних јединица у Републици Србији (август 2020.)

Извор: Републички завод за статистику РС

- Генерално посматрано, структура квалитета смештаја у Србији је побољшана, узимајући у обзир да највећи број новостворених некретнина припада квалитетнијем смештају / вишим тржишним сегментима;

График 4.2. Смештајни капацитети у Србији у периоду 2015.-2020.

Извор: Републички завод за статистику РС

- Највећи број лежаја налази у хотелима (37% - хотели и гарни хотели) и у приватном смештају (23%);

Табела 4.2. Структура понуде према типу смештајних капацитета (август 2020.)

Тип смештаја	Број објеката	Собе		Лежајеви	
		Број	Структура	Број	Структура
Хотели	275	17.986	37%	37.058	31%
Гарни хотели	136	3.287	7%	7.041	6%
Преноћишта	305	4.744	10%	12.053	10%
Апартмани	97	2.237	5%	6.376	5%
Гостионице са преноћиштем	83	1.103	2%	2.698	2%
Бањска лечилишта	16	1.809	4%	3.714	3%
Дечија и омладинска одмаралишта	31	1.258	3%	4.870	4%
Хостели	88	2.674	6%	8.287	7%
Кампови и кампиралишта	14	615	1%	2.152	1%
Приватни смештај	...	10.047	21%	27.631	23%
Остале угост. јед. за смештај	69	2.511	5%	7.507	6%
Укупно	1.114*	48.271	100%	119.387	100%

Извор: Републички завод за статистику РС

Тип смештаја „Остало“ обухвата: Апарт хотеле, Пансионе, Мотеле, Туристичка насеља, Климатска лечилишта, Планинарске домове и куће и Радничка одмаралишта.

*Без приватног смештаја

- Посматрајући учешће у укупном броју лежајева, према подацима из 2020. године, видимо да су објекти класификовани као преноћишта трећи најзаступљенији вид смештаја (10,1%). Хостели су такође заступљени, са скоро 7%.

Табела 4.3. Структура понуде хотелског смештаја (јун 2021.)

Тип смештаја	Број објеката		Смештајне јединице		Лежајеви	
	Број	%	Број	%	Број	%
Укупно	446	100%	21.709	100%	33.113	100%
1 звездица	25	5.6%	675	3.1%	992	3.0%
2 звездице	78	17.5%	3.000	13.8%	5057	15.3%
3 звездице	157	35.2%	5.964	27.5%	9.366	28.3%
4 звездице	175	39.2%	10.706	49.3%	15.828	47.8%
5 звездица	11	2.5%	1.364	6.3%	1.870	5.6%

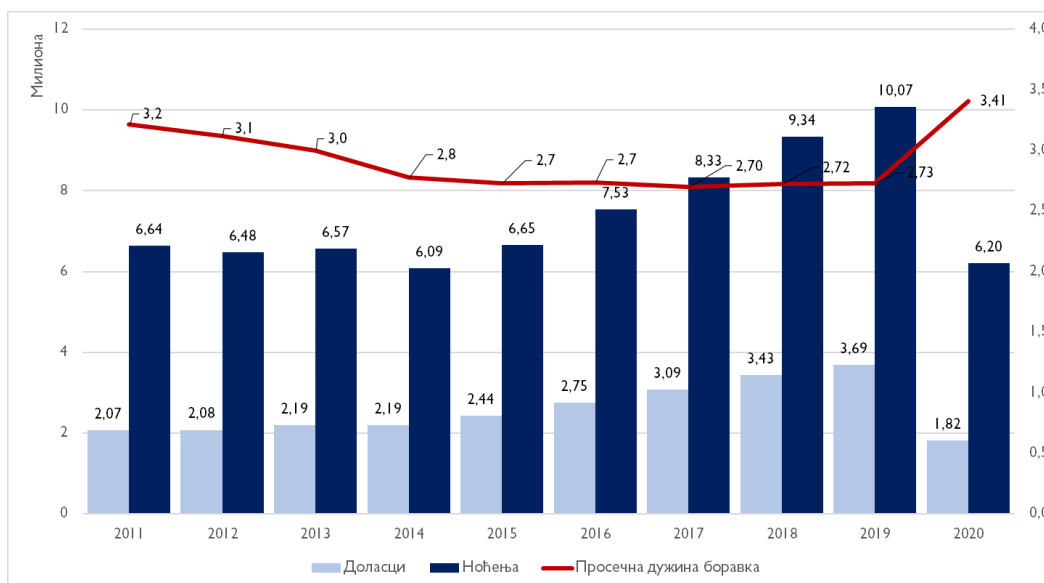
Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникације РС

- Анализирајући категорисану понуду смештајних капацитета, према подацима МТТТ-а за јун 2021. године, смештаји (хотели, гарни хотели, апарт хотели, мотели, пансиони и туристичка насеља) са 4* имају доминантну позицију, са учешћем у броју лежајева са 47,8%. Овај показатељ, заједно са релативно малим бројем објеката са 1*, сугерише да је понуда смештаја на нивоу Србије на квалитетном нивоу. Више од пола категорисаних лежајева у Србији налази се у објектима са 4* или 5*.
- Упркос пандемији која је јако погодила туристички сектор, због природе угоститељског посла, није дошло до драстичне промене броја и структуре смештајних капацитета у кратком року. Међутим, наставак пандемије би сигурно довео до погоршања ситуације.

Туристичка тражња

- Србију, као туристички дестинацију, у периоду 2010.-2019., карактеришу позитивне стопе раста туристичких долазака и ноћења (7,04% и 5,14%, респективно – CAGR). Раст је остварен упркос присуству негативних тенденција, што указује на волатилност тражње генерисане доминантно падом домаћег промета (до 2014. године), након чега следи период снажног раста. Доласци страних гостију су у просеку расли по стопи од 11,7% (CAGR), а у претходне две године њихово учешће у укупном броју гостију креће се око 40%. У 2020. години, услед неповољних утицаја пандемије, забележен нагли пад посета (за 50,68%). Битно је напоменути да је пад броја посета домаћих туриста значајно мањи (25,45%), у односу на стране туристе (75,86%). Ово је јасна сугестија да потенцијал за опоравак туристичког сектора у Србији, нарочито краткорочног, лежи управо у развоју домаћег, локалног туризма. Исти тренд присутан је и када су у питању ноћења. У односу на 2019. годину, у 2020. години је укупан број ноћења пао за 38, 44% (18,58% домаћи туристи и 68,47% страни туристи);
- У 2019. години Србија је забележила укупно 3,7 милиона долазака (7,56% више у односу на 2018. годину) и 10,07 милиона ноћења (раст 7,90% у односу на 2018. годину). Остварене вредности у 2020. години су очекивано ниже, услед Covid-19 пандемије и износе 1,8 милиона долазака и 6,2 милиона ноћења;

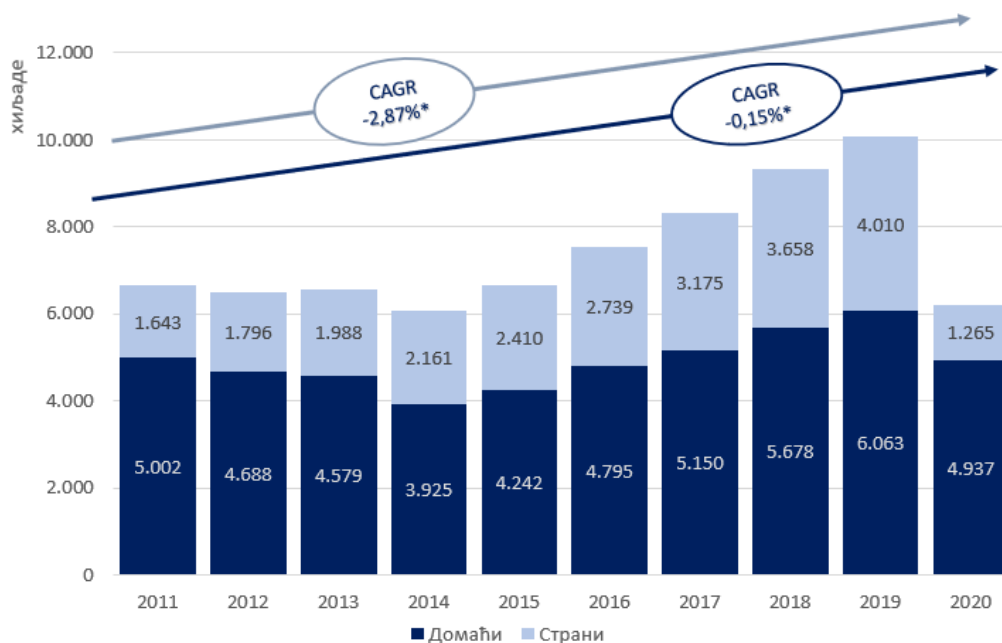
График 4.3. Тренд долазака и ноћења туриста у Србији у периоду 2011.-2020.

Извор: Завод за статистику Републике Србије и Horwath HTL

- Услед глобалне кризе, однос учешћа домаћих и страних туриста у укупном броју посета драстично се променио у корист домаћих. У 2019. години удео посета страних туриста био је 40%, а у 2020. години само 20%;

График 4.4. Структура ноћења туриста у Србији у периоду 2011.-2020.

Извор: Републички завод за статистику РС

- У структури укупног промета доминантно учешће остварују туризам у градовима, као и бањски туризам. У анализираном периоду у бањама се остварује готово 1/3 свих ноћења у Србији, што је последица просечне дужине боравка, која је у 2019. години износила 4,5 дана. Туризам у градовима такође бележи преко 1/3 долазака;
- Просечна дужина боравка туриста у Србији у 2020. години износила је 3,41 дан, при чему је боравак домаћих трајао 3,60, а страних 2,84 дана. Раст се може

објаснити повећањем учешћа домаћих туриста, који су били принуђени да своје годишње одморе реализују унутар националних оквира. Учешће страних туриста, до сада највећим делом генерисан конгресним туризмом и транзитом, а који подразумевају кратко задржавање у земљи, значајно је смањено.

- Највећи број страних туриста који су посетили Републику Србију у 2019. години били су туристи из Кине (145 хиљада долазака), Босне и Херцеговине (136 хиљ. долазака), Турске (107 хиљ. долазака), Немачке (104 хиљ. долазака), Хрватске (103,8 хиљ. долазака), Црне Горе (90 хиљ. долазака), Словеније (89,9 хиљ. долазака), Румуније (83 хиљ. долазака) и Грчке (75 хиљ. долазака). Услед пандемије, релативна структура се значајно променила у корист регионалних посета, првенствено из земаља Балканског полуострва. У апсолутном смислу такође је дошло до значајних промена. У 2020. години највише туристичких долазака било је из Босне и Херцеговине (51 хиљ. долазака), Хрватске (27 хиљ. долазака), Бугарске (27 хиљ. долазака), Црне Горе (26 хиљ. долазака), Турске (25 хиљ. долазака), Немачке (25 хиљ. долазака), Северне Македоније (21 хиљ. долазака) и Руске Федерације (20 хиљ. долазака).
- У последњих пет година дошло је до промене у структури првих десет земаља према броју туриста који су посетили Србију. У наредној табели су представљени рангови земаља, по броју долазака у претходном периоду.

Табела 4.4. Рангирање првих десет емитивних тржишта према пореклу долазака туриста у Србију (2015.-2020.)

Земља	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Промена ранга 2020/2015
Кина (укљ. Хонг Конг)	10	10	10	2	1	10	0
Босна и Херцеговина	1	1	1	1	2	1	0
Бугарска	2	2	3	3	6	3	-1
Турска	6	3	2	4	3	5	1
Хрватска	4	5	4	5	5	2	2
Црна Гора	3	4	5	8	7	4	1
Словенија	5	6	6	7	8	11	-6
Немачка	7	7	7	6	4	6	-1
Грчка	9	8	8	10	10	13	-4
Румунија	8	9	9	9	9	9	-1

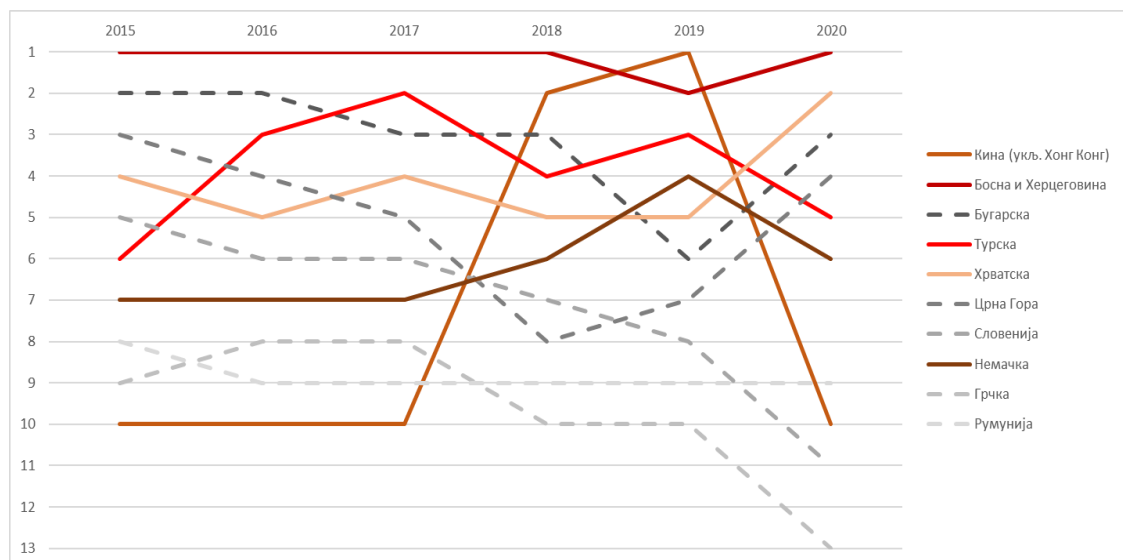
Извор: Републички завод за статистику РС

- Закључно са 2019. годином, највећи раст броја гостију остварила је Кина. По броју гостију Кина је са десетог места у 2015, 2016. и 2017. години постала друго емитивно тржиште у 2018. године, а прво у 2019. години, што је пре свега последица укидања визног режима. У јануару 2020. године туриста из Кине је било 145% више у односу на исти период прошле године. Овај тренд је потпуно преокренут услед избијања COVID-19 пандемије. Пад је првенствено проузрокован значајним рестрикцијама које су уведене кинеским туристима, имајући у виду да је Кина била

место настанка и ширења вируса, уз додатна ограничења у домену авио саобраћаја. Упркос неповољним вредностима тренутних показатеља, значај кинеских туриста и даље остаје неупитан, услед чињенице да је Кина и даље у првих десет емитивних тржишта. Очекује се да ће се овај тренд наставити, посебно имајући у виду да је Туристичка организације Србије издала саопштење да је Национална туристичка организација Кине сврстала Србију у десет водећих дестинација за одмор у току зиме.

- Осим гостију из Кине, повећао се број гостију из Турске и Немачке, а дошло је и до опоравка опадајућег тренда за туристе из Црне Горе, мада се ранг није опоравио у односу на 2015. годину услед раста долазака гостију из других земаља.
- На наредном графику пуним линијама су представљене линије тренда земаља чији се ранг поправио у посматраном периоду, а испрекиданим линијама земље чији је ранг опао.

График 4.5. Рангирање првих десет емитивних тржишта према пореклу долазака туриста у Србију (2015.-2020.)

Извор: Републички завод за статистику РС

- У наредној табели дат је преглед долазака, ноћења и просечна дужина боравка по емитивним тржиштима у 2020. години.

Табела 4.5. Број долазака, ноћења и просечна дужина боравка гостију у Србији у 2020. години

Земља	Доласци	Ноћења	Просечна дужина боравка
Босна и Херцеговина	51.459	128.020	2,49
Хрватска	26.970	55.278	2,05
Бугарска	26.841	47.054	1,75
Црна Гора	26.332	78.604	2,99
Турска	25.079	116.061	4,63
Немачка	25.064	57.368	2,29
Северна Македонија	21.498	53.560	2,49

Руска Федерација	20.259	87.634	4,33
Румунија	17.959	76.527	4,26
Кина (укљ. Хонг Конг)	17.641	61.529	3,49

Извор: Републички завод за статистику РС

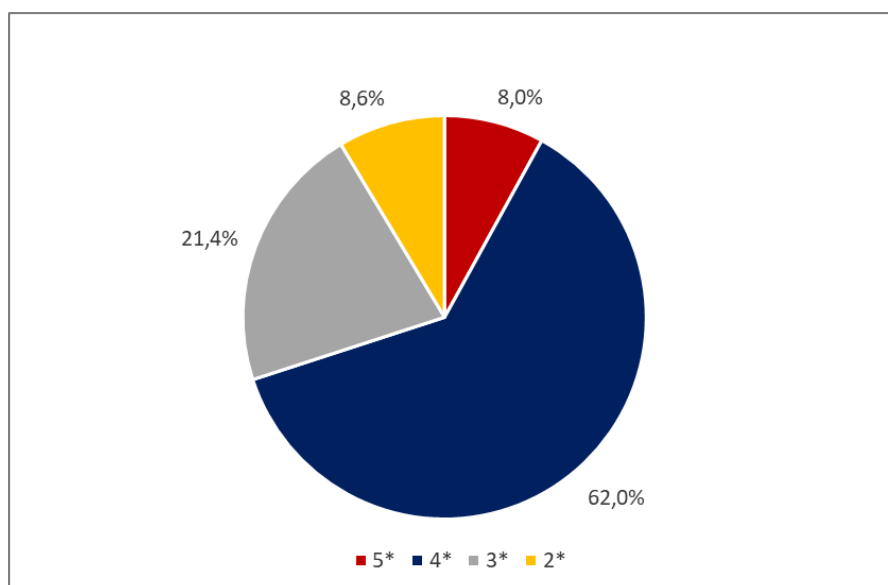
- Поређећи са претходним периодом, долазимо до закључка да се туристи који у Србију првенствено долазе авионом значајно дуже задржавају. Гости из Кине су у периоду 2015.-2019. у просеку боравили у Србији 2,6 дана, а у 2020. години 3,49 дана. Гости из Турске, Русије и Румуније се задржавају дуже - у просеку дуже од 4 дана.

4.1.2. Београд

Понуда смештајних капацитета

- Посматрајући искључиво категорисане смештајне капацитет града Београда у 2021. години (подаци за јун), престоница Србије у понуди има 120 смештајних објеката.

График 4.6. Структура понуде смештајних објеката Београда (јун 2021.)

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација РС

- Београд има 65 хотела, 54 гарни хотела и један мотел. Хотели (не укључујући гарни хотела) представљају доминантан тип смештајних објеката, са учешћем од 54,17% у укупним смештајним капацитетима. Београд највише има хотела 4*, (35,83% учешћа у укупном броју хотела). Поред тога, у понуди је 14 хотела 3* и по 4 хотела са 2* и 5*. Смештајни капацитети Београда усмерени су на посетиоце који не траже луксузан смештај, већ смештај доброг квалитета, који максимизира вредност за новац. Изузетно мало учешће хотела са 2* и потпуно одсуство хотела у категорији 1* је добар показатељ квалитета тржишта и таргетираног туристичког сегмента. Ова структура је релативно слична уколико се посматрају гарни хотели. Учешће ових објеката са 4* је доминантно (55,6%), праћено објектима са 3* (37%) и 2* (7,4%).
- У односу на 2020. годину, у Београду је у 2021. години забележен раст броја категорисаних смештајних објеката (3,45%), броја соба (2,13%) и броја кревета (1,53%). Ово показује да се у Београду или отварају нови или категоришу до сада

некатегорисани смештајни објекти, који су у погледу броја соба и кревета испод београдског просека. Имајући у виду да је највећа промена броја објеката у оквиру категорије 2*, овај закључак је додатно оправдан..

Табела 4.6. Структура категорисаних смештајних капацитета по у Београду, по броју звездица (хотели, гарни хотели и мотели), јун 2021.

Број звездица	2021					2020				
	Број објеката	Број см. јед.	%	Број лежаја	%	Број објеката	Број см. јед.	%	Број лежаја	%
5*	4	636	8,0%	731	6,5%	4	636	8,2%	731	6,6%
4*	73	4.908	62,0%	6.789	60,1%	74	4.947	63,8%	6.908	62,1%
3*	35	1.693	21,4%	2.513	22,2%	33	1.576	20,3%	2.368	21,3%
2*	8	677	8,6%	1.264	11,2%	3	60	0,8%	95	0,9%
1*	-	-	-	-	-	2	530	6,8%	1.025	9,2%
Укупно	120	7.914	100%	11.297	100%	116	7.749	100%	11.127	100%

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација РС

- У Београду највећи део понуде смештајних капацитета чине мали објекти, који имају до 50 соба (60,83%).

Табела 4.7. Структура смештајних објеката у Београду, по броју смештајних јединица (хотели, гарни хотели и мотели), јун, 2021.

Број смештајних јединица	Број објеката	Број соба
> 300	4	3,33%
101 - 300	18	15,00%
51 - 100	25	20,83%
< 50	73	60,83%

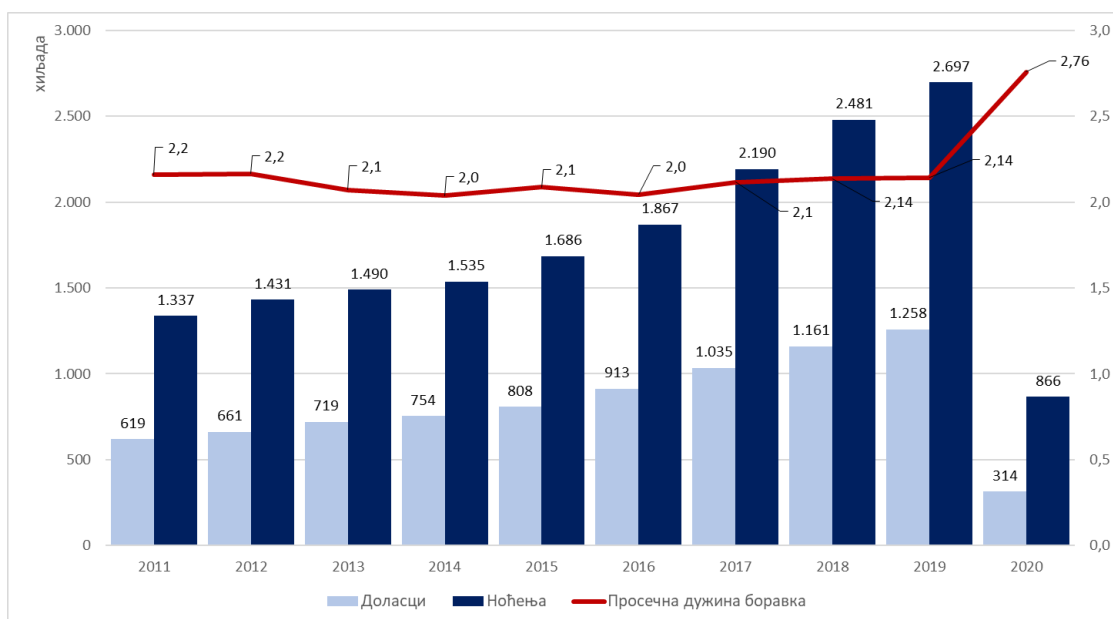
Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација РС

Туристичка тражња

- У 2020. години град Београд је посетило 313.750 гостију који су остварили 865.530 ноћења. Ово је значајан пад од чак 75,1% (CAGR 2020/2019) у односу на претходну годину, када је Београд посетило 1.258.350 гостију. У периоду који је претходио пандемији, Београд је бележио стабилан раст броја посетилаца од 8% (CAGR 2019/2010) и ноћења од 6,8% (CAGR 2019/2010).
- Можемо видети да је Београд као туристичка дестинација тешко погођен пандемијом, нарочито у поређењу са општом сликом у Србији, где је пад броја посета у односу на претходну годину 42,06%. Пандемија је посебно погодила градски туризам, јер туристи траже релативно изоловане дестинације, са садржајима на отвореном, са акцентом на гастрономију и здравље. Конгресни туризам је такође значајно лимитиран рестрикцијама међународних кретања, што је додатно допринело драстичном паду броја посетилаца Београда.

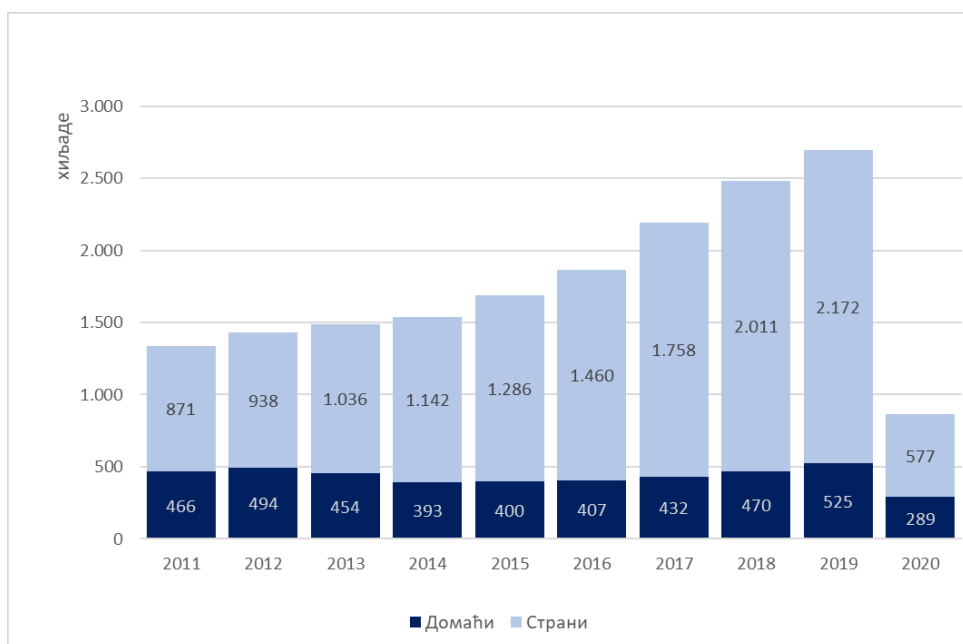
График 4.7. Тренд долазака и ноћења туриста у Београду (2011.-2020.) у 000

Извор: Републички завод за статистику РС

- У посматраном периоду просечна дужина боравка гостију се мењала и остварила раст у 2011., 2014., 2017., 2019. и 2020. години, али пад у 2013., 2016. и 2018. години. Упркос овим променама, одступање од просечне вредности за период 2011.-2019. (2,53 дана) је врло мало +/-0,2 дана. У време пандемије, просечна дужина туристичког боравка нагло се повећала на 2,76 дана. Скок се може објаснити губитком викенд и конгресних посетилаца, који у просеку у дестинацији проводе пар дана.
- Услед избијања пандемије, Београд се по учешћу домаћих туриста у укупном броју ноћења вратио на ниво из 2011. и 2012. године, имајући у виду да овај податак за 2020. годину износи 33,37%. Вредност потврђује да је домаћи туризам знатно резилентнији на екстерне тржишне шокове, попут пандемије. Додуше, број ноћења домаћих посетилаца Београда забележио је знатно већи пад у односу на 2019. годину (44,94%), у поређењу са националним нивоом (18,57%). То је јасна сугестија да Београд у време пандемије губи на конкурентности у односу на неурбане дестинације. Краткорочни опоравак зависиће од иновирања туристичке понуде на начин који ће смањити ризик посетилаца. Такође, напоре треба усмерити на неискоришћени туристички потенцијал приградских општина.

График 4.8. Структура ноћења у Београду (2011.-2020.) у 000

Извор: Републички завод за статистику РС

Ноћења страних гостију су у периоду од 2010.-2019. године забележила значајан раст по стопи од 12,2%, док је домаћа тражња у истом периоду, расла по стопи од 3,9%. Стратешки приоритет Београда усмерен је на привлачење страних туриста. Капацитети, инфраструктура и туристичка понуда доминантно је развијана у складу са потребама међународних посетилаца. Стога је дисруптивни моменат проузрокован избијањем пандемије посебно погодио туристичко-угоститељски сегмент Београда.

4.1.3. Градска општина Гроцка

Понуда смештајних капацитета

- Према подацима Министарства трговине, туризма и телекомуникација РС, у јуну 2021. године, у градској општини Гроцка, регистрована су три смештајна објекта, два хотела (3* и 4*) и један гарни хотел (2*). Укупан број смештајних јединица је 74, од чега су 58 у оквиру хотела. Број лежаја у градској општини Гроцка је 110, од чега се 86 налази у оквиру хотела.
- Уколико се фокусирамо само на насеље Винча, у близини археолошког локалитета (4,7 km) налази се само један хотел са 3* (Радмиловац), са 24 смештајне јединице и 36 лежаја. Од преостала два смештајна објекта у општини Гроцка, хотел Hedonic (4*) налази се у Врчину, док се гарни хотел Marina Oasa (2*) налази у Гроцкој.
- Имајући у виду да је Гроцка приградска општина, у непосредној близини реке Дунав и многобројних природних лепота, планско усмеравање смештајних капацитета ка домаћим туристима који траже „бег из града“ може представљати добар краткорочни одговор на услове пандемије, а касније адекватну основу за даље ширење туристичког потенцијала општине Гроцка, а и самог локалитета Винче.
- Фокусирајући се само на микролокацију насеља Винча, видимо да постојећи смештајни капацитети нису адекватног обима, као и да ниједан смештај није у непосредној близини археолошког налазишта. Пошто је потенцијал „Белог брда“

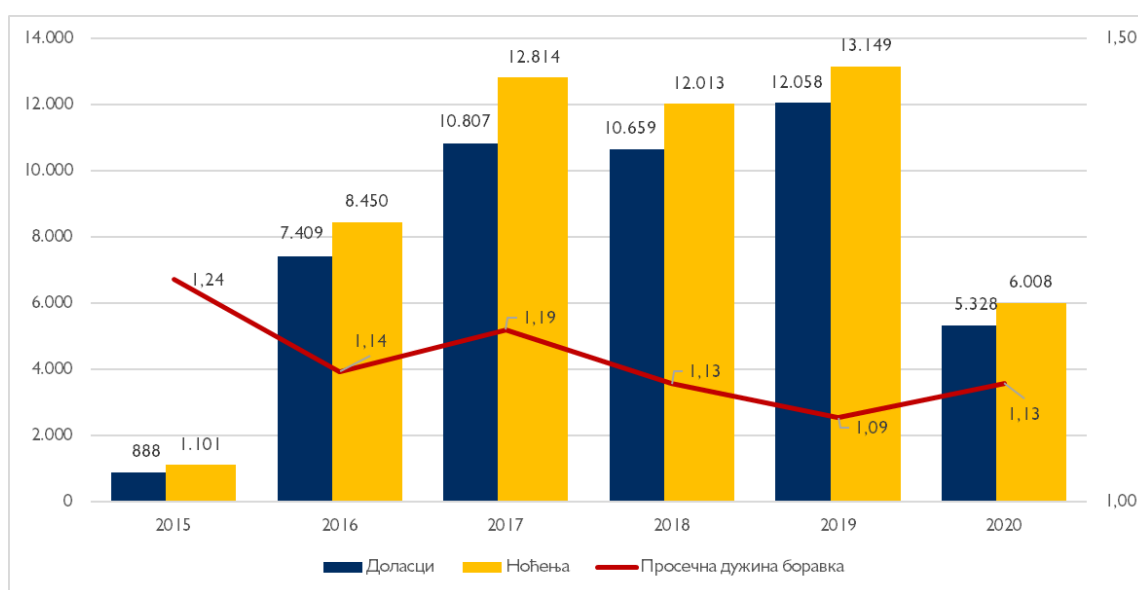
међународни, неопходно је да постоје адекватни смештајни капацитети за посетиоце који нису из Београда.

- Један од кључних стратешких циљева развоја ове будуће туристичке дестинације мораће бити развој и прилагођавање смештајних капацитета насеља Винча, па и саме општине Гроцка.

Туристичка гужња

- У 2019. години градску општину Гроцка је посетило 12.158 гостију који су остварили 13.149 ноћења, а овај промет је више него преполовљен услед пандемије. У периоду 2015-2019. бележи константан раст броја посетилаца, уз благу корекцију тренда у 2018. години.

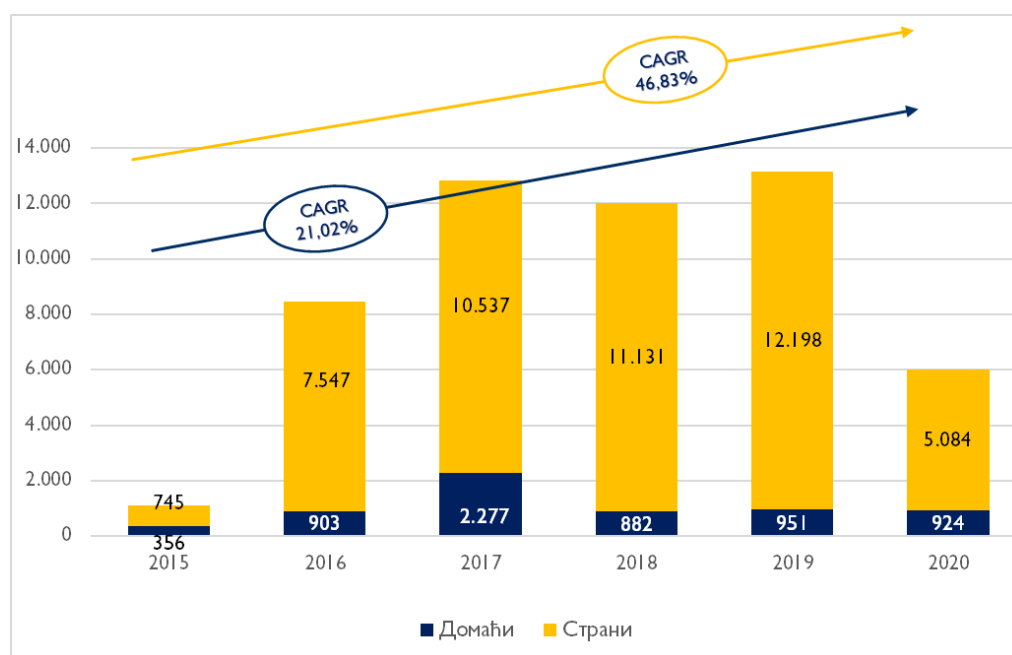
График 4.9. Тренд долазака и ноћења туриста у градску општину Гроцка (2013.-2019.)

Извор: Републички завод за статистику РС

- У посматраном периоду просечна дужина боравка гостију је константно била испод 2 дана, што је значајно ниже од београдског просека. У 2019. години просечно задржавање посетилаца градске општине Гроцка било је 1,09 дана, док је у 2020. години незнатно порастао на 1,13 дана. Опадајући тренд у периоду 2017-2019. је веома забрињавајући, јер сугерише изузетно мали ретенциони туристички потенцијал Гроцке. Такође, конкурентност дестинације евидентно опада у односу на друге београдске и националне локације.
- Имајући у виду да фокус развоја туризма Гроцке треба да иде у правцу викенд туризма, „бег из града“ концепта, зеленог и винско-гастрономског туризма, просечно задржавање туриста требало би да дужи два дана. Ова дискрепанца између реалног стања и потенцијала је јасан показатељ будућег стратешког усмерења и развоја туристичких пројеката.

График 4.10. Структура ноћења у градској општини Гроцка (2013.—2019.)

Извор: Републички завод за статистику РС

- Однос страних и домаћих гостију у последњих пет година је релативно уједначен, изузев 2017. године и креће око 80%. У 2020. години је очекивано да ће удео домаћих гостију бити већи.
- Број страних туриста у градској општини Гроцка растао је вишој стопи у поређењу са београдским просеком за исти период. То показује да је туристички потенцијал градске општине Гроцка препознат у међународним оквирима.

4.2. ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА КЉУЧНИХ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА

Концепт културног наслеђа је субјективан и развија се у дужем временском периоду. Субјективан је у смислу да је културно наслеђе сачињено од оних добара чија је вредност валоризована од стране друштвене заједнице у датом тренутку, због чега се јавља потреба да буду заштићене и очуване као наслеђе прошлости за будуће генерације. Овакав приступ огледа се у дефиницији културног наслеђа предложеног у Повељи Кракова¹³, која гласи: "наслеђе је онај комплекс човекових дела у којима заједница препознаје своје специфичне вредности и са којима се идентификује. Идентификација и спецификација наслеђа је стога процес везан за избор вредности". Културно наслеђе се може посматрати и као отисак сећања, као културна праксу укључена у изградњу и регулисање спектра вредности и начина његовог разумевања.¹⁴ Због тога је на првом месту важно успоставити концепт "културног наслеђа" и елементе који га чине. Прво, важно је осврнути се на активности које је спровела Организација

¹³ The Charter of Krakow. Principles for Conservation and Restoration of Built Heritage. 2000. Доступно онлајн: <http://smartheritage.com/wp-content/uploads/2015/03/KRAKOV-CHARTER-2000.pdf>

¹⁴ Smith, L. Uses of Heritage; Routledge: Abingdon, UK, 2006.

уједињених нација за образовање, научну и културу — UNESCO¹⁵. Ова организација има за циљ да подстакне "идентификацију, заштиту, конзервацију, презентацију и пренос културног и природног наслеђа будућим генерацијама" широм света, а то се посебно односи на оно наслеђе за које се сматра да је од велике вредности за човечанство.¹⁶

На основу наведеног јасно је да је културно наслеђе састављено од широког спектра материјалних и нематеријалних добара и да се може се побољшати како би се туристичким активностима артикулисале нове развојне алтернативе. Туристичко управљање културним наслеђем омогућава његово трансформисање у туристичке ресурсе.

Културни туризам је сада препознат као главна туристичка активност која се развијала више од 30 година. Категоризује се као облик туризма специјалних интереса. Развој културног туризма може се посматрати кроз три фазе представљене у наредној табели, на основу дефиниција које су дали за културу Sacco (2011)¹⁷ и Richards (2014)¹⁸.

Табела 4.8. Фазе развоја културног туризма

Фаза	Култура	Културни туризам
1.0	Култура 1.0: Култура као нус-производ индустријског раста. Богати трговци и индустријалци инвестирају у културу као инструмент истицања личног статуса и/или доприноса заједници.	Културни туризам 1.0: <i>Grand Tour</i> , конзумирање културе од стране малобројне елите.
2.0	Култура 2.0: Култура као делатност. Са индустријализацијом и растом културне делатности, култура постаје поље економије, а инвестиције јавног сектора подстичу њен раст.	Културни туризам 2.0: Масовни културни туризам, развој културних ресурса у форми туристичких атракција.
3.0	Култура 3.0: Култура као извор нове вредности. Диверсификација културних преференција, фрагментација културних производа и приступ нових технологијама и медијима поставља изазове пред монолитну продукцију карактеристичну за Културу 2.0. Поред економске вредности, култура се посматра и као средство креативног идентитета, симултане друштвене кохезије и подршке креативности.	Културни туризам 3.0: Култура као сфера ко-креације између локалног становништва и гостију, интеграција туризма и свакодневног живота.

Извор: Sacco (2011) и Richards (2014)

¹⁵ <https://en.unesco.org/>

¹⁶ UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Adopted by the General Conference at its Seventeenth Session Paris, 16 November 1972. Доступно онлајн: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>.

¹⁷ Sacco, P.L. (2011), Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014–2020 structural funds programming, paper produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries.

¹⁸ Richards, G. (2014), 'Cultural Tourism 3.0.: The Future of Urban Tourism in Europe?', у Roberta Garibaldi (ed.), *Il turismo culturale europeo*.

UNWTO¹⁹ дефинише културни туризам као „врсту туристичке активности у којој је суштинска мотивација посетилаца да уче, откривају, доживљавају и конзумирају опипљиве и нематеријалне културне атракције/производе на туристичкој дестинацији. Ове атракције / производи односе се на скуп карактеристичних материјалних, интелектуалних, духовних и емоционалних одлика друштва које обухвата уметност и архитектуру, историјско и културно наслеђе, кулинарско наслеђе, књижевност, музику, креативне индустрије и живе културе својим животним стилем, системима вредности, веровањима и традицијом.”

На основу истраживања UNESCO²⁰, **посматрано из економске перспективе**, културни туризам је један од најбрже растућих сегмената туристичке индустрије, који чини око 40% глобалног туризма. Укршта се са баштином и верским локалитетима, занатима, сценским уметностима, гастрономијом, фестивалима и посебним догађајима, између осталог. Земље широм света користе своју јединствену мешавину материјалног и нематеријалног наслеђа и савремене културе како би подстакле економски раст и одрживи развој кроз културни туризам, што може довести до отварања нових радних места, регенерације руралних и урбаних подручја и заштите природног и културног наслеђа. Културни туризам је подсектор који се континуирано развија и који се и даље трансформише променом начина живота, растућим облицима културе и креативности и традиционалним и дигиталним иновацијама. Такође је постао све сложенији феномен - попримајући веће политичке, економске, социјалне, образовне и еколошке димензије.

Културни туризам је такође главни стуб запошљавања на глобалном нивоу и многе земље широм света га сматрају кључним приоритетом за подстицање стварања нових радних места, посебно за младе. Културни туризам се прожима кроз читав културни екосистем, одржавајући запосленост око културних и природних локалитета и музеја, укључујући и радове на рестаурацији и одржавању, као и кроз различите културне домене - посебно занатство, гастрономију и сценске уметности - а додатно стимулирани фестивалима и културним догађаја. Поред културних послова, рецимо, културни туризам такође подстиче запошљавање у глобалним, националним и локалним економијама с обзиром на интеракцију сектора културног туризма са многим другим економским секторима у услужним делатностима и индустрији, посебно помоћним услугама као што су угоститељство, прехрана и слободно време. као и у грађевинском сектору, посебно повезаном са рестаурацијом и одржавањем културних знаменитости.

Раст културног туризма преобликовао је глобални урбани пејзаж током последњих деценија, снажно утичући на просторно планирање широм света. У многим земљама културни туризам је подстакнут да покреће урбану регенерацију или стратегије брендирања градова, од великих метропола у Азији или арапским државама, које се граде на културним знаменитостима и савремене архитектуре за подстицање ширења туризма, до малих и средњих урбаних насеља која унапређују њихова културна добра за подстицање локалног развоја. На националном нивоу, културни туризам је такође утицао на одлуке о планирању, подстичући обални развој у неким областима, док је у другим оживљавао насеља на копну. Овај глобални тренд масовно је подстакао развој урбане инфраструктуре кроз јавне и приватне инвестиције, посебно утичући на превоз, рестаурацију историјских зграда и подручја, као и рехабилитацију јавних простора. Ширење културних градских мрежа, укључујући UNESCO -в програм светске баштине и UNESCO-ву мрежу креативних градова, такође је веома присутно. Такође, ширење

---

¹⁹ UNWTO (2018) Tourism and Culture Synergies, доступно на: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418978>.

²⁰ UNESCO: Cutting Edge | Bringing cultural tourism back in the game <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>.

културних рута, кроз обједињавање неколико градова или људских насеља око културних заједничких вредности ради подстицања туризма, такође је створило нове облике сарадње, истовремено утичући на економску и културну размену између градова широм земаља и региона.

Упркос јасном потенцијалу туризма као покретача позитивних промена, присутни су и одређени изазови, укључујући и зону између економске добити и културног интегритета. Кључна улога туризма у унапређењу инклузивног развоја заједнице често може остати на маргинама планирања и спровођења политике. Брзи и непланирани раст туризма може изазвати низ негативних утицаја, укључујући притисак на локалне заједнице и инфраструктуру због прекомерног туризма током вршних периода, гентрификације урбаних подручја, проблема са отпадом и глобалних емисија стакленичких гасова. Велики број посетилаца на локалитетима културне баштине може надјачати њихову природну носивост, подривајући напоре на очувању и утичући на интегритет и аутентичност баштине. Прекомерна комерцијализација нематеријалног наслеђа могу временом, нехотично променити иницијално замишљени концепт. Велики комерцијални интереси могу монополизирати благодети туризма, спречавајући да планиране користи дођу до локалних заједница. Прекомерна зависност од туризма такође може створити локализоване моноекономије на штету диверзификације и алтернативних економских модела. Лоше управљање туризмом може, према томе, имати негативних ефеката на квалитет живота и благостање локалног становништва, као и на природно окружење.

Очекује се да ће и у будућности државна интервенција у културном туризму остати кључна, али и локалне власти су све више витално заинтересоване за креирање и спровођење политика културног туризма. Будући да су у непосредној близини културних дестинација, локални актери су свесни потреба локалног становништва и могу брзо да одговоре и пруже иновативне идеје. Како је културни туризам чврсто утемељен на томе, сарадња са локалним доносиоцима одлука и заинтересованим странама може донети додатну вредност унапређивању заједничких циљева.

Управљање објектима културног наслеђа претрпело је кључне промене током последњих деценија. Ниво професионалног знања и вештина расте. Наслеђе се прихвата и доживљава као вредност која може преживети само под проактивним управљањем. Ефикасна заштита и обнова природног и културног наслеђа мора се заснивати на прилагођавању окружењу које се непрекидно мења. Одељења за урбано планирање и пројектанти објеката сматрају се потенцијалним савезницима, а не потенцијалном претњом. Стога би и одрживи туризам могао бити један од тих савезника. Управљање наслеђем је управљачки приступ локацијама наслеђа, који је резултат нове филозофије. Приступ и перцепција посетилаца се такође мењају. Туристички маркетинг се постепено прихвата као средство за пружање услуга и производа одређеним циљним групама становништва. Локалне, регионалне и националне институције више се фокусирају на користи од развоја туризма за очување и економске циљеве. Туристички потрошачи постају све захтевнији, софистициранији и доносе етичке одлуке. Услуге би требало да буду усмерене на образоване туристе који су спремни да пронађу дестинације од посебног интереса где туристичка индустрија и заједнице домаћини могу да профитабилно сарађују.²¹

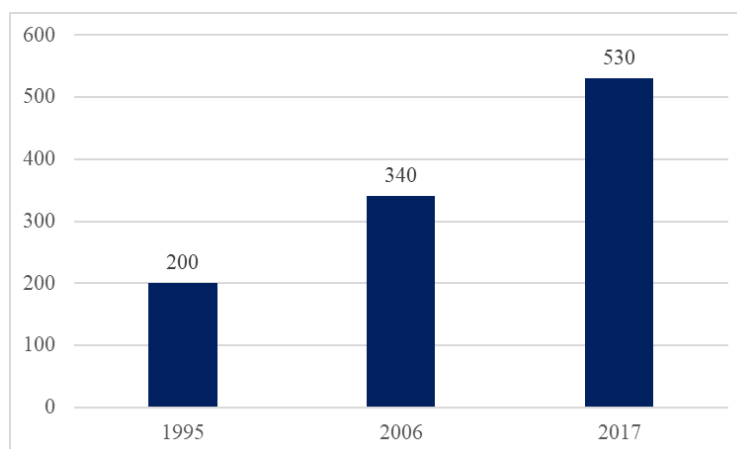
²¹ Rosická, Z., Bednářová, D., Beneš, L. (2009) The Development and Economic Impact of Cultural Tourism and Sustainable Heritage Management, *Transaction on Transport Science*, Vol. 2, No. 1., str. 27-30.

Тржиште културног туризма

Културни туризам као посебна категорија производа у основи се разликује од путовања на одредиште да би се доживело искуство различитих култура. Путовања, посебно међународна, подразумевају културни елемент, јер по дефиницији укључују трансфер туриста из сопственог културног миљеа у окружење других култура. Многе туристичке активности омогућавају туристима да доживе културне разлике. Културни туризам, међутим, значи више од културног путовања.

Број туристичких путовања која имају за мотив културу повећава се сваке године. Евиденција Светске туристичке организације указује раст по стопи од 4,53% (CAGR) у периоду 1995.-2017., што је јасно уочљиво на следећем графику.

График 4.11. Број међународних туристичких долазака мотивисаних културом (у милионима)

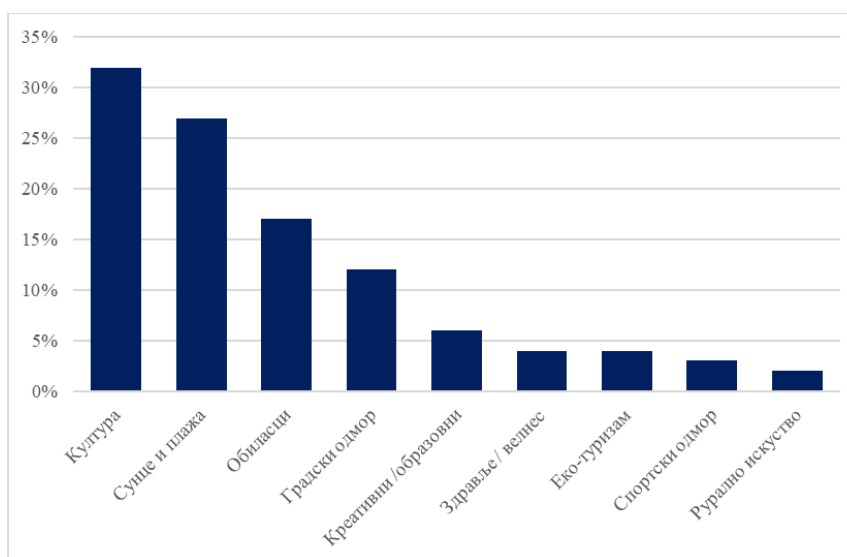

Извор: процена WTO

Узимајући у обзир нагли раст интересовања за културна туристичка путовања, дошло је до промене структуре, тако да ова врста мотивације данас покреће више од 30% туристичких боравака.

График 4.12. Број међународних туристичких долазака мотивисаних културом (у милионима)

Извор: Atlas Association for Tourism and Leisure Education and Research, на основу материјала са предавања проф. др Грег Ричардса (*Greg Richards*) одржаног на Економском факултету у Београду, јуна 2020. године

Тржишна сегментација

Тржишна сегментација се спроводи у циљу прецизног разумевања тржишта и пројекција будућег броја корисника услуге (посетилаца), као и планирања адекватног садржаја који ће тим посетиоцима бити понуђен.

Културни туристи су лако препознатљива тржишна ниша, изузетно су цењени као посетиоци који имају тенденцију да остану дуже, потроше више и путују у периодима „ниске“ сезоне. Поред тога, у просеку имају специфична интересовања, виши степен образовања, већу платежну моћ и одликује их индивидуалност, што се одражава кроз самосталну организацију путовања. Културни туристи се укључују у више активности од осталих туриста. Међутим, ове карактеристике не представљају поуздано овај тржишни сегмент и као резултат тога постоји неколико типологија културног туризма.

Културни туристи се могу разликовати према природи интересовања и тада имамо туристе са специфичним културним интересовањима (оперске представе, изложбе, музеји и сл.) и туристе са неспецифичним културним интересовањима (култура их генерално занима). По истом критеријуму разликујемо и опште културне туристе (посећују земље и учествују у различитим облицима културних дешавања) и специјализовани културни туристи који су фокусирани на једну или мањи број дестинација/локалитета, па их више пута или редовно посећују у потрази за различитим садржајима или у потрази за примерима одређене врсте уметности. Постоји и подела на туристе успутне или случајне културне мотивације, који су привучени културом, при чему основни мотив доласка није била култура, већ нешто друго (конгрес, спорт), затим *must see* туриста који је инспирисан културом, али у пракси показује занимање само за велике догађаје или „грандиозне“ атракције и прави културни туриста, који је суштински мотивисан културом и који присуствује културним догађајима, посећује културне атракције, при чему избор често зависи од специфичних интересовања.

McKercher i Cros (2002)²² предложили су и следећу поделу, која је често присутна у научној и стручној литератури:

- Намерни туриста – особа коју мотивише култура и тражи непосредан и дубок културни туристички доживљај;
- *Sightseeing* културни туриста – особа која такође путује из културних разлога, али му је доживљај много више површан у односу на намерног туристу и он углавном разгледа атракције;
- Случајни културни туриста – особа која не посећује дестинацију због културе, али током боравка на дестинацији спонтано оствари дубок културни туристички доживљај;
- Неформални културни туриста – особа која има релативно слаб мотив да посети неку дестинацију ради културе и довољан му је површни доживљај и
- Споредни културни туриста – особа која не исказује мотивисаност културом код посете дестинацији, али ипак посећује поједине културне атракције које се налазе на дестинацији.

Културни туризам можемо посматрати и као сложен и вишеслојан феномен, тако да је могуће издвојити и следеће секторе:

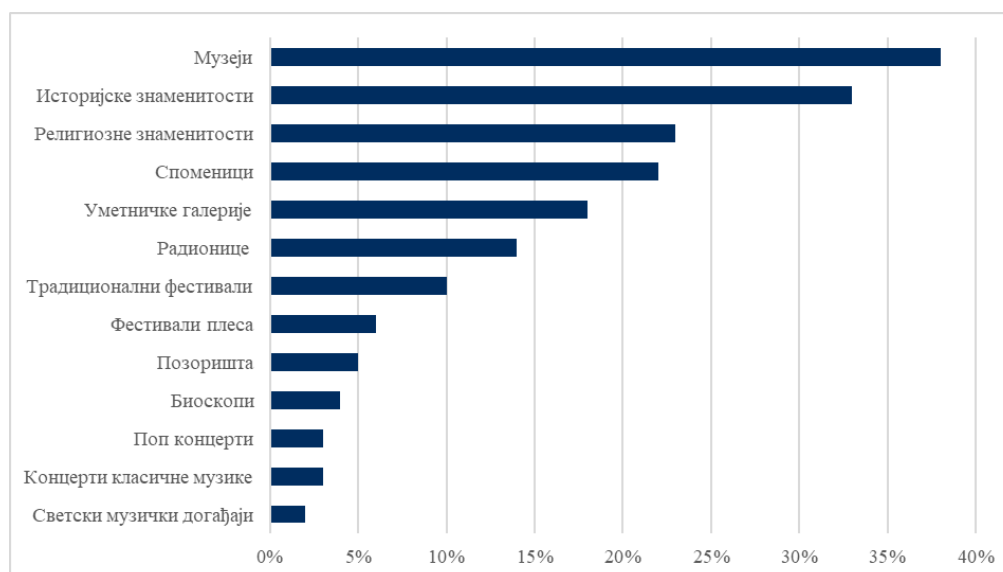
- Туризам баштине (*Heritage tourism*).
- Уметнички туризам (*Arts tourism*).
- Креативни туризам (*Creative tourism*).
- Домородачки или етнички туризам (*Indigenous tourism*).

Са становишта локалитета археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи у фокусу је туризам баштине који је фокусиран на материјалне (описљиве) и нематеријалне ресурсе, укључујући и начин живота неке заједнице, при чему концепт духовног, тј. ‘неописљивог’ културног наслеђа (језик, приче, уметнички стилови, музика, игре, религиозна веровања и сл.) постаје све важнији. На следећем графику приказани су објекти које посећују културни туристи.

---

²² McKercher, B., Cros, H.D. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. Haworth Hospitality Press.

График 4.13. Објекти које посећују туристи, а односе се на културно наслеђе

Извор: Richards (2020) Who is the contemporary cultural tourist?

За оперативнo планирање будућег броја посетилаца, од користи може бити још детаљније сегментирање тржишта. McKercher i Cros (2002)²³ предложили су и следећу поделу, која је често присутна у научној и стручној литератури:

- Намерни туриста – особа коју мотивише култура и тражи непосредан и дубок културни туристички доживљај;
- *Sightseeing* културни туриста – особа која такође путује из културних разлога, али му је доживљај много више површан у односу на намерног туристу и он углавном разгледа атракције;
- Случајни културни туриста – особа која не посећује дестинацију због културе, али током боравка на дестинацији спонтано оствари дубок културни туристички доживљај;
- Неформални културни туриста – особа која има релативно слаб мотив да посети неку дестинацију ради културе и довољан му је површни доживљај и
- Споредни културни туриста – особа која не исказује мотивисаност културом код посете дестинацији, али ипак посећује поједине културне атракције које се налазе на дестинацији.

Пројекција будуће тражње преко тржишних сегмената

За будући развој туризма на туристичком простору Винча Бело брдо, од посебног значаја ће бити три од наведених група туриста, о којима ће бити више речи.

Намерни туристи ће, пре свега, бити посетиоци по позиву - истраживачи, професионално или едукацијом везани за истраживања, а који ће већи део свог времена провести на самом локалитету или у лабораторијама Центра, радећи са својим домаћинима – колегама из Београда. По закону, они су евидентирани као туристи, иако се по суштини свог боравка, припадници овог сегмента најчешће баве стручним и научним активностима. Намера је да број ове категорије посетилаца буде вишеструко

²³ McKercher, B., Cros, H.D. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. Haworth Hospitality Press.

увећан и да расте из године у годину. Иако ће њихово учешће у укупном броју посетилаца бити веома мало, веома су значајни због „усмене промоције“ (енг. Word of Mouth – WOM) и подизања реномеа локалитета. Други, далеко бројнији под-сегмент намерних туриста су тзв. заљубљеници, који прате делимично литературу а много више, догађаје као што су научни и стручни скупови, изложбе и сл. Такви посетиоци планирају своја туристичка путовања тако да обиђу значајне локалитете и музеје и кроз историју представљају стабилан извор посета ових атракција, посебно у ван-сезонским периодима.

Туристи на разгледању су очекивано најбројнији сегмент посетилаца и ови туристи се јављају кроз три под-сегмента: индивидуални доласци, групне посете (излети) и групне посете (кружна путовања). Кључни покретачи тражње ће бити групне посете кроз дневне излете из Београда на локалитет у Винчи и за то ће бити неопходна припрема овог туристичког производа и кампања промоције београдским *in-coming* агенцијама (које се баве прихватам посетилаца који долазе у Београд). Припрема и промоција овог производа би требало да буде урађена у сарадњи са Туристичком организацијом Београда. Посете у пакет-аранжману неких националних или међународних кружних тура ће бити мање бројне али исто толико важне посебно у погледу изградње реномеа локалитета на домаћем и међународном тржишту. Промотивна кампања овом сегменту може ићи и преко Туристичке организације Србије (ТОС). Индивидуалне посете могу бити инициране директно кроз кампање самог локалитета или преко система туристичких организација, али треба рачунати с тим да ће ове посете доћи првенствено као последица добро промовисаних и покренутих групних посета.

Случајни културни туристи долазе као посетиоци Београда који су дошли неким другим поводом (пословне посете, кратки градски одмори, долазак на неке догађаје попут концерата, и сл.). Добро разрађени групни излети, претходно описани у оквиру сегмента посетилаца на разгледању, значајно доприносе привлачењу случајних посетилаца заинтересованих да виде нешто више када су већ у посети Београду.

Табела 4.9. Пројекција броја посетилаца из различитих тржишних сегмената

	учешће	песимистични сценарио		базни сценарио		оптимистични сценарио	
Намерни туриста	16%		5,600		10,304		22,000
Намерни туриста истраживач	1.5%		525		966		2,063
Намерни туриста заљубљеник	14.5%		5,075		9,338		19,938
Туриста на разгледању	50%		17,500		32,200		68,750
Индивидуални доласци	20.0%		7,000		12,880		27,500
Групне посете - излети	20.0%		7,000		12,880		27,500
Крузери и кружна путовања	10.0%		3,500		6,440		13,750
Случајни културни туриста	20%		7,000		12,880		27,500
Неформални културни туриста	4%		1,400		2,576		5,500
Споредни културни туриста	10%		3,500		6,440		13,750
Укупно	100%		35,000		64,400		137,500

На бази овакве пројекције, могуће је пројектовати и будуће оперативно ангажовање капацитета за прихват посетилаца као и бројно стање особља на различитим позицијама и у различитим периодима године. У следећој табели, на бази претпоставке о просечном броју од 50 једновремених посетилаца, сходно ограниченом капацитету самог локалитета, могуће је израчунати и број радних дана и месеци овог капацитета за прихват посетилаца.

Табела 4.10. Пројекција броја посетилаца за различита сценарија

	величина групе	број група	радни дани	радни месеци	укупна посета
Песимистични сценарио	50	7	20	5	35,000
<i>побољшан песимистички сценарио</i>	50	10	23	5	57,500
Базни сценарио	50	7	23	8	64,400
<i>побољшан базни сценарио</i>	50	10	25	9	112,500
Оптимистични сценарио	50	10	25	11	137,500

Базни сценарио рада будућег археолошког локалитета представља релативно лако достижан ниво посета, уз поштовање правила маркетинга али и правила одрживог рада и очувања локалитета. У таквом режиму рада, локалитет би ефективно могао да ради осам месеци годишње, прихватајући седам група посетилаца дневно. Већ овај базни сценарио подразумева улагања у регрутацију тренинг новог особља као и у услове за комфорнији боравак туриста у месецима када атмосферске прилике више нису идеалне за посете на отвореном. У **оптимистичном** сценарију развоја, са регрутовањем и тренирањем довољног броја професионалних извршилаца, локалитет би могао да прихвати и 137,000 посетилаца. У том случају би током радног времена, локалитет прихватао десет група посетилаца дневно, радећи просечно 25 дана месечно и радећи једанаест месеци годишње. Овај сценарио захтева додатна улагања у комфор посетилаца у периоду падавина и хладноће, али и значајна улагања у људске капацитете, дигитализацију презентације и организацију вероватно у одређеној мери скраћених посета. У условима тренутног просторног капацитета, ово би био број посетилаца на горњој граници прихватљивости.

Побољшани базни сценарио представља вероватно циљани сценарио развоја овог локалитета. Заснива се на продужењу радне недеље на 25 радних дана, повећању броја група на 10 дневно и продужењу рада на девет месеци годишње, уз вероватно нерадне месеце за прихват посетилаца: децембар, јануар и фебруар. Имајући у виду да је ово моделски обрачун, треба имати у виду да ће и овде бити вероватно одступања узрокованих текућом ситуацијом као што је смањење броја група посетилаца или броја радних дана у граничним месецима (март, април, новембар). Имајући ове варијације у виду, очекивани број посетилаца ће се кретати између 90,000-112,000. То значи од 400 до 497 посетилаца дневно, што је и на граници капацитета предвиђене инфраструктуре.

Не поставља се питање могућности да се привуче већи број посетилаца од овог пројектованог броја: имајући у виду близину Београда са свим својим хотелима, академским капацитетима, конгресним капацитетима итд., овај број би могао бити лако надмашен. О томе говори и посећеност неких других локалитета у Србији, са већим прихватним капацитетом. Међутим, управо је прихватни капацитет, тј. величина групе лимитирајући фактор екстензивног раста броја посета.

Ограниченост простора и капацитета инфраструктуре намеће и друго ограничење које треба имати у виду. Туристички простор у предвиђеним границама неће бити погодан за организовање туристичких догађаја са већим бројем посетилаца (фестивал, рок концерт и сл.). Капацитети овог туристичког простора могу да прихвате догађаје мањег формата (научни скупови, концерти озбиљне музике, књижевне вечери, мања спортска такмичења, и сл.).

Из изложеног, проистичу два закључка:

- Локалитет „Бело брдо“ ће по природи свог прихватног капацитета морати да примени пословни модел „ексклузивног“ простора који није свима лако доступан (по цени, по могућности прибављања улазнице, итд.);

- Локалитет „Бело брдо“ ће морати да развија бројне друге садржаје који ће омогућити краће задржавање на самом локалитету и преусмеравање туриста на друге садржаје који ће конзумирати значајнији део времена проведеног на том месту.

Детаљнија разрада претходних напомена, као и целокупног пословног модела мора бити изложена кроз пословни план управљача туристичког простора.

Наредни текст садржи додатне информације о другачијем погледу на тржишне сегменте, пре свега имајући у виду неке њихове карактеристике значајне за прилагођавање садржаја понуде и нивоа услуга.

Утицај пандемије COVID-19 на културни туризам

Пандемија је у први план ставила еволутивну улогу музеја и њихов пресудни значај за живот друштва у смислу здравља и благостања, образовања и економије. Извештај Светске здравствене организације за 2019. годину испитивао је 3.000 студија о улози уметности у побољшању здравља и благостања, што је указало да уметност игра главну улогу у спречавању, управљању и лечењу болести.

Подаци представљени у извештају UNESCO -а „Музеји широм света пред COVID-19“ у мају 2020. показују да је 90% институција било присиљено да се затвори, док је ситуација у септембру и октобру 2020. била много променљивија у зависности од њихове географске локације. Пад међународног туризма највише је погођен великим музејима, нарочито у Европи и Северној Америци.

Нове технологије омогућиле су неколико нових иновација које могу боље подржати културни туризам и дигиталне технологије у управљању посетиоцима, приступу и тумачењу локација. На пример, туристи који посећују места културне баштине могу уживати у образовним алатима који подижу свест о месту и његовој историји. Као одговор на пандемију, Сингапурски музеј азијских цивилизација један је од многих музеја који је искористио дигиталне технологије у виртуелне обиласке својих колекција, омогућавајући тако гледаоцима да сазнају више о азијским културама и историјама. Пандемија је повећала потребу за технолошким решењима за боље управљање туристичким токовима на дестинацијама и подстицање развоја туризма у алтернативним областима.

Винчанска култура

Илустрација 4.1 Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи

Винча је највеће и најцеловитије истражено неолитско насеље у Европи. На овом месту, где се преко долине Болечице и Дунава рељеф Шумадије сусреће са банатском равницом, налазила се између 4500. и 3500. године пре н. е. метропола једне садржајима пребогате културе. Стога је Винча појам којим се данас обележава зенит неолитске културе у Европи.

Винчанска култура је захватала огромну територију, од средњег Потисја на северу, до Скопске котлине на југу, и од реке Босне и Усоре на западу до Софијског басена на истоку. Винчанска култура је била, не само најраспрострањенија, већ и технолошки најдоминантнија неолитска култура у Европи.

Као археолошко налазиште, Винча код Београда, у стручним круговима се помиње крајем 19 века. Чувени српски геолог, Јован Жујовић први је уочио вертикални одсек на коме се уочавају антропогене наслаге. На основу овог увида, Милоје Васић, први школовани српски археолог, почиње да прикупља површинске налазе, а од 1906. године указује на чињеницу да је налазиште у Винчи угрожено, јер се део локалитета налази испод кућа данашњег села, али и утицаја Дунава.²⁴

---

²⁴ Јанковић, Д. (2021) Водич: Винча – неолитска метропола на Дунаву, Музеј града Београд

Културни слој Винче, висок око 10,5 m, пружа необично занимљиву и узбудљиву слику, како истраживачима и познаваоцима тако и посетиоцима који без детаљних стечених знања о археологији и историји, много тога могу да уоче на овом терену. У овом пресеку се по вертикали нижу један над другим румени, жути, мрки, пепељаста и црни прослојци формирано од остатака разорених насеља, спаљених колиба, великих ровова и засутих јама и гробова. Сваки од тих прослојака, који обележава поједине фазе живота у Винчи, садржи праве ризнице најразноврснијих предмета: оруђе и оружје од камена и кости, посуђе за свакодневну употребу, раскошно декорисане ритуалне вазе, велики број антропоморфних и зооморфних фигурина, накита од разних врста ретких, скуповених материјала и безброј других предмета, израђених у самој Винчи или прибављених из удаљених области, из средње Европе, доњег Подунавља или са Медитерана.

Мада је праисторијско насеље у Винчи годинама ископавано, ипак је испитан само његов средишњи део. На истраженом простору нађено је, међутим, на хиљаде предмета који данас праве многе музејске збирке у нашој земљи и иностранству, а рад на њиховом проучавању траје с несмањеним интересовањем и данас. На основу тих бројних и веома разноврсних предмета, као и остатак архитектуре и коришћених сировина, може се поуздано реконструисати цела историја Винче, односно материјална и духовна култура бројних генерација које су у њој живеле.

Утемељење, раст и највиши успон винчанске културе илуструју археолошки налази откривени у Винчи на дубинама између деветог и шестог метра. У овом раздобљу, које датира оквирно између 4500. и 3800. године старе ере, становници Винче и њихови саплеменици остварују културу која далеко зрачи и супериорно доминира највећим делом средње и југоисточне Европе. Винчанска култура поседовала је око 4000. године пре н. е. територију већу од територије било које друге неолитске културе у Европи. Заједнице великих насеља прилагођавале су своје основне делатности локалним условима. Тако се у неким насељима већа пажња поклањала земљорадњи и сточарству, а у неким ткачкој радиности и трговини, док су се у онима која у својој околини имају ретке сировине зачели рударство и разне врсте заната. Разноврсност ових налаза омогућава креирање различитих изложбених поставки па чак и различитих едукативних садржаја за посетиоце које интересује не само археологија, већ и архитектура и дизајн, употреба материјала и занатство, еволуција пољопривредне производње или еволуција трговине на овом подручју.

Специјализоване делатности омогућиле су брз привредни успон, друштвено раслојавање и опште богаћење свих заједница винчанске културе. Заједнице у Шумадији, Банату и Срему брижљивом обрадом земље и негом крупне стоке створиле су вишкове производа, који су им омогућавали да од суседних етно-културних група добијају сировине које нису имали на својој територији, на првом месту ердељски опсидијан, драгоцену сировину за израду српова и прецизних алатки. С друге стране, стабилност привреде омогућила је винчанским заједницама да изван број својих чланова ослободе непосредне производње, односно да их усмере на посебне делатности, првенствено на изналагање локалних сировина или њихову прераду. На тај начин становници Винче дошли су до цинабарита, који је вађен у Шупљој стени испод Авале, као и до неких других ретких стена и минерала (алабастер, мермер). Винча је из тих разлога постала и највеће тржиште југоисточне Европе, и то не само због

Илустрација 4.2.
Винчанска фигурина

изузетне вредности сопствених производа већ и због ретких сировина или предмета који су у њу допремани из Трансилваније горњег Потисја, доњег Подунавља па чак и са обала Егејског и Јадранског мора.

Широка размена добара и развој комуникација ослободили су творце винчанске културе везаности за малени комад земље и предачке навике, дали су полет и омогућили им да успоставе однос пун поверења према природи, животу и будућности. На стотине и хиљаде глинених фигурина и ритуалних ваза откривених у поменутим насељима, не указују само на изузетну маштовитост и уметничку надареност њихових твораца већ и на развијено митотворство и нагло разграђавање магијско-религијске праксе у оквирима винчанске културе. Тематска разноликост глинених фигурина (наге или обучене фигуре жена и мушкараца у стојећем, клечећем или седећем ставу, фигуре са маскама на лицу, хермафродитске фигуре) и њихов стилски развој од натуралистичких преко реалистичких до сасвим апстрактних форми сигурни су доказ да је у Винчанској култури превладана примитивна магија односно да је оформљена јасна религијска мисао.

Винчанска култура била је у зениту све до око 3800. године пре н. е. Остаци насеља и покретни археолошки налази откривени на дубинама између шестог и другог метра културног слоја Винче, датовани у раздобље између 3700. и 3500. године старе ере, показују да Винча постепено губи свој пређашњи значај и да се винчанска култура у целини лагано гаси.

Илустрација 4.3. Винчанска фигурина

У Винчи је живот настављен и касније, све до доласка Римљана у наше крајеве, али не више са истим интензитетом нити на истом простору. Данас је из Винче познат низ налаза из бакарног, бронзаног и гвозденог доба. То су, међутим, само трагови, често веома значајни за разумевање извесних појава у праисторијској култури средњег Подунавља, али су они за историју Винче од

другоразредног значаја.²⁵

Близна Београда логистички олакшава организовање посета овом локалитету, било да је реч о локалном становништву (образовне установе, породичне посете, излети) или да се ради о посетиоцима Београда. За све њих се Винча лако може уклопити у неки од дужих или краћих обилазака. Близна локалитета и доступност јавним градским превозом чини да је Винча доступна чак и за краће дневне излете. У случају дужих тура, најпогодније је посету налазишту у Винчи комбиновати са понудом београдских музеја и у том смислу, излазак до Винче на Дунаву, представља природан излазак туриста из Београда на кратке излете.

У случају потребе за дужим излетима, могуће су комбинације са Лепенским виром низводно, што већ представља основ за формирање тематске неолитске руте. За тематске туре ширег обухвата, могуће су комбинације са античким локалитетима на

²⁵ Прилагођено из Срејовић, Д. (2001) *Винча и њена култура*, Арс libri и Кремен.

Сави и Дунаву где се Винча лако може повезати и са посетама Виминацијуму, тврђави у Београду, Караташу и сличним локалитетима.

Туристички производи

Приликом развијања туристичких производа, идентификовања тржишта и спровођења промотивних активности, неопходно је разликовати културни туризам и обилазак различитих култура. Полазну основу чини асортиман објеката и предмета, који укључује археолошка налазишта, музеје, дворце, палате, историјске зграде, познате грађевине, рушевине, уметничка дела, скулптуре, занатство, галерије, фестивале, догађаје, музику и плес, народну уметност, позориште, „примитивне културе“, субкултуре, етничке заједнице, цркве, катедрале и друге објекте и предмете које представљају људе и њихове културе.

Узимајући у обзир карактер подручја, као и планиране капацитете, примарни туристички производ су култура и догађаји, како у непосредној близини локалитета, тако и у издвојеном подручју у границама туристичког простора. Додатно, с обзиром на значај самог локалитета, а и на тржишне могућности, предлаже се да се у непосредној близини локалитета обезбеде услови за уређење кампинг, из додатни простор са тзв. ”глампинг” садржајем, у кућама које ће бити направљене по узору на насеље са локалитета, уз поштовање строгих инструкција и надзора надлежних установа.

Имајући претходно у виду, три су кључна туристичка производа са којима ће туристички простор изаћи на међународно туристичко тржиште и који имају потенцијал привлачења гостију, односно њихове мотивације да посете простор, у складу са рангом аспирација у којима су дефинисани производи примарни мотив посете:

1. Култура и догађаји

Опис производа: Културни туризам подразумева путовање особа изван свог уобичајеног места боравка, на период дужи од 24 h, како би конзумирао одређени културни садржај. Бројни су културни ресурси које посматрамо у овом контексту: археолошка налазишта и музеји, архитектура, верска баштина, уметност, фестивали и галерије, музика и плес, позоришта и представе, културни догађаји и манифестације и сл. Развој технологије омогућава дестинацији модернизовање културне понуде и начина представљања историје, наслеђа и појединих археолошких артефаката. Глобални тренд је прелазак класичних музеја у интерактивне и дигиталне моделе презентовања (укључујући виртуелну и проширену стварност), као и отварање мањих тзв. центара за посетиоце и интерпретацијске центре у којима су туристи главни учесници и креатори искуства. Туристи вођени културом, су већ описани по интензитету свог интересовања за културне садржаје у распону који обухвата и „културом мотивисане туристе“ (културне производе конзумирају као део свог општег путовања) и „специфичне културне туристе“ (долазе на дестинацију конкретно због одређених културних елемената и производа).

Сегменти производа

- Културни догађаји
- Музички догађаји
- Архитектура, музеји, галерије, археолошка налазишта
- Верска баштина

Процес „паковања туристичког производа“ у склопу разраде пословног плана будућег управљача туристичког простора ће донети креативна решења комбиновања ових догађаја са циљем да се оствари јединствено „винчанско неолитско искуство“. Посетилац треба да оде са организованог догађаја са неком идејом о звуцима неолита, о животу у неолитском насељу, о веровањима тадашњег човека, проживљавајући фрагменте живота из овог периода, у реалном или дигиталном окружењу.

Тржишни сегменти

- Генерација Y и Z
- Породице са децом
- Парови
- MICE
- *Backpacker*-и

Припадници наведених сегмената су склони учењу (на различитим нивоима) а та њихова радозналост и дигитална писменост омогућава али и захтева креирање низа интерактивних активности (само као пример, без намере да се да рецепт или ограничење будућих активности, могу се навести курсеви археологије / конзервације / рестаурације у виртуелном или реалном простору).

Време

- Читава година

Процена величине тржишта

- У Европи чак 42% свих туриста конзумира одређени културни производ током свог општег путовања и боравка на дестинацији;
- 40% свих културних путовања углавном је кратког трајања, углавном до 4 дана

Потребна туристичка инфраструктура и атракције

- Квалитетнији систем управљања посетиоцима
- Манифестације и догађаји међународне привлачности
- Подизање креативности израде и дистрибуције рукотворина и аутохтоних производа
- Боља мрежа информационих центара
- Иновативна интерпретација културног садржаја – интерпретациони и центри за посетиоце

Фактори успеха

- Доступност информација на Интернету и на самој дестинацији
- Повезаност најзначајнијих најатрактивнијих природних и културних локалитета на подручју Покрајине, њихово смислено повезивање и означавање
- Интерпретација историјских и културних садржаја – употреба модерне технологије
- Разнолики типови смештаја
- Квалитетни водичи
- Имиџ дестинације

2. Кампинг

Опис производа:

Сегменти производа

- Културни догађаји
- Музички догађаји

- Архитектура, музеји, галерије, археолошка налазишта
- Верска баштина

И у овом случају следи „паковање туристичког производа“, овај пут у комбинацији са понуђеним смештајним јединицама у кампу, са елементима неолитске архитектуре уз могућност доживљаја становања, живота неолитског насеља или неких релативно познатих обреда из тог периода.

Тржишни сегменти

- Генерација Y и Z
- Породице са децом
- Парови
- MICE
- *Backpacker*-и

Будући да су кампери део активне туристичке популације, склони интензивном доживљају природе и окружења, они су заинтересовани да „доживе“ неолит, у мери у којој се то искуство може реконструисати и ставити у конзумну форму прилагођену човеку 21. века. С друге стране, они су интересантни и као протагонисти неких активности (обреди, пловидба „неолитским“ пловилима, и сл.) које ће мање активна публика помно пратити, као на позорници. Међу овим туристима треба очекивати и врло просвећене учеснике групних бициклических посета или дунавских регата, који су комуникацијски активни а тиме и корисни у смислу позитивног развоја односа са јавношћу.

Време

- Читава година

Процена величине тржишта

- У Европи чак 42% свих туриста конзумира одређени културни производ током свог општег путовања и боравка на дестинацији;
- 40% свих културних путовања углавном је кратког трајања, углавном до 4 дана

Потребна туристичка инфраструктура и атракције

- Квалитетнији систем управљања посетиоцима
- Манифестације и догађаји међународне привлачности
- Подизање креативности израде и дистрибуције рукотворина и аутохтоних производа
- Боља мрежа информационих центара
- Иновативна интерпретација културног садржаја – интерпретацијски и центри за посетиоце

Фактори успеха

- Доступност информација на Интернету и на самој дестинацији
- Повезаност најзначајнијих најатрактивнијих природних и културних локалитета на подручју Покрајине, њихово смислено повезивање и означавање
- Интерпретација историјских и културних садржаја – употреба модерне технологије
- Разнолики типови смештаја
- Квалитетни водичи
- Имиџ дестинације

С обзиром на развој предложених капацитета у оквиру туристичког простора, постоји још један производ којим се може додати вредност, а то су појединачни облици пословног туризма, посебно у домену развоја тимова (*team buildings*) и инсентив

искустава (пре свега у адреналинској зони). У наставку дајемо опис карактеристика овог производа:

3. Пословни туризам и МІСЕ (састанци, инсентиви, конференције и догађања)

Опис производа:

- Пословно путовање и МІСЕ се могу дефинисати као путовања мотивисана професионалним и пословним разлозима, који укључују активности као што су решавање проблема, задатака, едукације и / или присуствовање одређеним догађајима. Просечно време задржавање је две до три ноћи
- Процењује се да је у Европи готово свако друго путовање мотивисано пословним разлозима и присуствовању на различитим састанцима, конгресима, или сајмовима. На страни понуде налазе се конгресни бирои, професионални организатори конгреса (PCO), дестинацијске менаџмент компаније (DMC), конгресни простори, хотели са конгресним капацитетима и остали понуђачи (као што је аудио-визуелна опрема)
- Сваки EUR потрошен у дестинацији од стране МІСЕ госта, генерише додатних 8 до 12 EUR. Ниво лојалности гостију мотивисаних овим обликом путовања је веома висок, па се често враћају у дестинацију на одмор. Развој овог производа има веома снажан утицај на развој додатних туристичких и трговачких садржаја и директно стимулише развој других туристичких производа у дестинацији

Сегменти производа

- **Састанци** – Једнодневни или вишедневни, организовани најчешће на *ad-hoc* принципу за решавање конкретних изазова и проблема, и циља тачно одређен број учесника; програми образовања и тренинга
- **Инсентиви** – Облик награђивања запослених и пословних партнера за постигнуте резултате у компанији
- **Конгреси и конференције** – Редовни догађај фокусиран на тачно одређену област или тему, који привлачи значајан број људи
- **Изложбе и корпоративни догађаји** – промоције нових производа, пословни сајмови, различите прославе, итд.

Све чешће, компаније и удружења траже инспиративна места за организовање својих сусрета. Током тих сусрета, развијају креативне концепте дружења и учења, прилагођене месту окупљања. Винча, као животни простор неолитског човека, представља идеално место за развој креативних способности на тему „како преживети са оним што је неолитски човек имао на располагању“?. Уместо речи преживети, у претходној реченици могу стајати многи други глаголи: облачити се, припремати храну, путовати, свирати, и сл. Дакле, Винча је идеално место да се бројни формални састанци „зачине“ активностима развоја креативног рада, или, тимског рада, или индивидуалне издржљивости или других концепата који су битни за организатора окупљања.

Тржишни сегменти

- Корпорације – презентације, конференције, јачање тимова (*team building*), инсентив догађаји
- Пословне асоцијације – семинари, конференције, радионице, презентације

- Удружења – радионице, семинари, конференције, презентације
- Научна заједница ангажована на даљим истраживањима на археолошком налазишту ”Бело брдо” у Винчи
- Дигитални номади, креативне заједнице које ће овај простор видети као извор инспирације и простор за сарадњу на различитим пројектима

Ово је врло важна категорија посетилаца зато што долазе организовано, конзумирају бројне туристичке садржаје у кратком времену и ако стекну позитивно искуство, враћају се у приватном аранжману и шире позитиван глас као креатори мишљења у својим срединама. Врло често су им плаћени трошкови, што олакшава креирање позитивног утиска о дестинацији али и повећава њихову тренутну ван-пансионску потрошњу. Будући да њихова окупљања организују професионални организатори, од њих се лако могу „покупити“ креативне идеје о томе како анимирати групе и унапредити понуду туристичког простора.

Време

- Током читаве године, уз наглашенију пролећну и јесењу сезону

Потребна туристичка инфраструктура и атракције – елементи диференцирања

- Винча има релативно добар саобраћајни положај и доступност – непосредна близина Београду, са изградњом обилазнице око Београда, доступност ће бити веома добра. Посебан вид погодности је тај што је омогућен приступ воденим путем са Дунава
- Интернационални ранг атракције историјског наслеђа и Винчанска култура, као и сама позиција налазишта представљају одличну основу за развој овог производа
- Капацитети и садржаји планирани за развој у оквиру граница туристичког простора гарантују солидан физички капацитет за развој овог производа
- Развијена и диверсификована понуда смештајних капацитета у Београду, као и карактеристике хотелског тржишта Београда као доминантно корпоративног, уз ограничене смештајне капацитете на самој локацији, пружају снажну основу за успешно развијање МІСЕ производа као елемента додатне понуде туристичког простора

4.3.ИНФРАСТРУКТУРНИ ПОТЕНЦИЈАЛ ТУРИСТИЧКОГ ПОДРУЧЈА

Саобраћај

Туристичко простор има релативно повољан саобраћајно-географски положај и налази се на десној обали Дунава у насељу Винча, 14 km југоисточно од Београда. У области друмско-железничког саобраћаја паневропски саобраћајни коридор X иде од Аустрије до Грчке а већином пролази кроз државе бивше Југославије (Словенију, Хрватску, Србију, Македонију). Обухвата железничку инфраструктуру у дужини од 2528 км и друмску од 2300 км. Археолошки локалитет се налази на десној обали Дунава који као

једини паневропски водни коридор (коридор VII), представља један од најважнијих европских пловних путева.

У систему унутрашњег саобраћаја подручје Винче се налази у близини укрштања државних путева IIА реда: 153 (Смедеревски пут), преко кога је остварена веза са Смедеревом и 154 (Кружни пут), којим је омогућен приступ са аутопута Београд-Ниш (А3). У систему обилазница око Београда планирана је петља Болеч, чиме се остварује непосреднија веза са међународним друмским коридором. Веза са Београдом се остварује преко Смедеревског пута.

Примарну уличну мрежу унутар насеља чине улице Професора Васића, Винчанска и Милоша Обреновића којима се остварује веза са наведеном примарном путном мрежом. Остале саобраћајнице су део секундарне уличне мреже. Улична мрежа у оквиру изведена је са регулацијом, али је коловоз недовољне ширине и без тротоара.

Улична мрежа је неусловна за било какав вид туристичких активности (бициклизам, шетња, итд).

Паркинг

Поред археолошког налазишта паркирање возила се обавља у оквиру припадајућих парцела. Паркирање возила посетиоца археолошког налазишта се одвија унутар налазишта на паркинг површини која се може сматрати привременог карактера.

У анализи рељефних карактеристика и структуре насеља, за организацију туристичких и уопште доколичарских активности издвајају се четири просторне целине.

Прва се односи на археолошко налазиште, друга просторна целина, са могућностима за планирање туристичке рекреације је шири појас уз реку Болечицу, до њеног ушћа у Дунав, трећа просторна целина је обални појас уз Дунав, дужине око 3 км, и четврта просторна целина, је алувијална равна уз Дунав, северно од археолошког налазишта.

Обзиром на физички капацитет ових простора за рекреацију и туристичке активности планирани простор за паркинг моторних возила (ППППН) је недовољан. Капацитет паркинга мора да задовољи потребе једновремених корисника туристичког простора (у просеку једно возило – два корисника). Такође, треба имати у виду и повећање интензитета долазака у време скупова, догађаја, манифестација, као и у време летње сезоне због повећаног интересовања за активности на реци, чиме се потребе за паркирањем повећавају за најмање трећину капацитета. Развојем паркинга потребно је систематски ограничавати коришћење моторних возила у правцима према археолошком локалитету.

Паркинг простор се може сматрати довољним ако су испуњени услови за оперативно функционисање туристичког простора и за спровођење програма и активности у вези са развојем туризма, заштитом археолошког локалитета, животне средине и безбедности корисника туристичких услуга.

Имајући у виду наведене потребе, као и циљеве развоја туристичког простора паркиралиште мора да садржи најмање 250 места за моторна возила и седам места за аутобусе.

Расположиви простор у оквиру насеља налази се на платоу уз реку Болечицу, на подједнакој удаљености од планираних-центра за посетиоце и истраживачког центра. Удаљеност од локалитета је прихватљива све категорије посетилаца (мање од 450 m) и пружа могућност за координацију посета локалитету различитих категорија посетилаца (екскурзије, појединачне посете, организоване групе, итд.).

По својој функцији то треба да буде самостално површинско паркиралиште за све категорије путничких возила, као и за возила специјалне намене: хитна помоћ, репортажна кола, ватрогасна возила, возила обезбеђења. На паркиралишту је потребно обезбедити тоалете за посетиоце, место за куповину улазница, сувенира, итд.

Речни саобраћај

Дунав, као једини паневропски водни коридор (коридор VII), представља један од најважнијих европских пловних путева. У Винчи је уређен пристан за прихват мањих пловила, без одговарајуће инфраструктуре која се уређује у складу са прописима којима се регулише прихват пловила наутичког туризма.

Јавни градски превоз

Јавни градски превоз путника функционише са једном аутобуском линијом. Возила саобраћају улицама Професора Васића, Палих бораца и Милоша Обреновића. Поменута аутобуска линија повезује насеље Вичну са Београдом.

Бицикличке стазе, туристички путеви, приступ инвалидних лица

На туристичком простору нема уређених и обележених бицикличких стаза и туристичких путева као ни одговарајућих простора за кретање инвалидних лица.

Водопривредна инфраструктура

Постоји делимично изграђена водоводна мрежа која припада Винчанском водоводу којим газдује ЈКП "Београдски водовод и канализација". Значајан број домаћинстава поседује копане бунаре. Квалитет воде није на задовољавајућем нивоу.

Водопривредна инфраструктура не задовољава елементарне потребе развоја туризма.

Канализациона мрежа и објекти

У оквиру границе Просторног плана нема изграђених објеката канализације. Употребљене воде се изливају у примитивно изграђене упијајуће септичке јаме, земљиште и потоке, чиме се директно загађују бунари намењени водоснабдевању, као и извори, земљиште и водотоци. Такође, директно се оштећују и археолошки културни слојеви, јер се мења њихов хемијски састав чиме се онемогућавају хемијске анализе.

Канализациона мрежа и објекти не задовољавају елементарне потребе развоја туризма.

Неразвијеност канализационе мреже угрожава и археолошки локалитет.

Водопривреда

Водном подручју туристичког простора припада део десне обале реке Дунав. Заштита археолошког налазишта обезбеђује се обалоутврдом у оквиру које је изграђено пристаниште. Кота круне је усвојена за заштиту велике воде повратног периода 50 година и налази се на коти 74 mnm.

Узводно од обалоутврде, у дужини од око 200m, је урађена заштита обале до коте 72mnm.

Развој туристичког простора је условљен заштитом обале и изградњом обалоутврде у обухвату туристичког простора (3.000 m) од ушћа Болечице до северних граница туристичког простора.

Електроенергетска мрежа и објекти

Систем електроенергетска мрежа и објеката чине:

- четири трансформаторске станице (ТС) 10/0,4 к;

- водови 10 kV за напајање постојећих ТС 10/0,4 kV; и
- кабловски водови 1 kV за напајање објеката и јавног осветљења (ЈО).

Водови 10 kV и 1 kV изграђени су надземно на армирано бетонским стубовима, постављеним у тротоарском простору и неизграђеним површинама, пратећи коридор постојећих саобраћајница.

Напајање планског подручја електричном енергијом оријентисано је на ТС 35/10 kV „Винча“.

Телекомуникациона мрежа и објекти

Систем телекомуникационе мреже и објеката чине:

- аутоматска телефонска централа (АТЦ) „Винча;
- оптички тк каблови за повезивање АТЦ на транспортну мрежу Београда; и
- бакарни тк каблови за повезивање корисника на дистрибутивну тк мрежу. Приступна тк мрежа изведена је кабловима постављеним слободно у земљу и надземно, а претплатници су преко унутрашњих и спољашњих извода повезани са дистрибутивном тк мрежом.

Планско подручје припада кабловском подручју Н^о2 АТЦ „Винча“.

Топловодна мрежа и објекти

На туристичком простору не постоје изведена топоводна мрежа и постројења.

Гасоводна мрежа и објекти

На туристичком простору не постоји изведена гасоводна мрежа са постројењима.

Обновљиви извори енергије (ОИЕ)

Досадашњи резултати у коришћењу ОИЕ су занемарљиви и своде се углавном на коришћење биомасе у домаћинствима.

Управљање отпадом

Комунални чврст отпад организовано прикупља ЈКП "Градска чистоћа", а затим исти одлаже на депонију у Винчи. Прикупљање отпада врши се различитим судовима (контејнери, подземни контејнери, канте и др.), од чије величине зависи и учесталост пражњења. Такође, рециклабилни отпад се спорадично прикупља на "зеленим острвима" (пунктови са контејнерима за ПЕТ амбалажу, папир и метал). Систем прикупљања отпада није усклађен са уобичајеном праксом.

Управљање отпадом не задовољава елементарне критеријуми за потребе развоја туризма. Поред неусловне градске депоније која угрожава шири простор, на ужем подручју Винче, на површинама које имају потенцијала за развој туризма приметан је већи број неуређених новоформираних депонија.

5. СТРАТЕШКИ КОНЦЕПТ И РАЗВОЈНИ МОДЕЛ

5.1. ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ

Анализа предности и недостатака (SWOT анализа) је структурирана планска метода евалуације пројеката, програма, подухвата, пословне идеје или територијалне јединице у сврху развоја одређене делатности. Ради се о два кључне димензије (предности и недостаци) које се могу додатно поделити на екстерне и интерне утицаје, што нас доводи до четири аспекта анализираних јединице:

- **Предности**

- **Интерне предности** - Снаге (енг. Strengths) – оно на шта се, с обзиром на интерне карактеристике, може ослонити у остваривању успеха. Кључне, најрелевантније и најинтензивније снаге су оне које имају потенцијал претварања у дугорочно одрживе конкурентске предности;
- **Екстерне предности** - Прилике (енг. Opportunities) – екстерни аспекти који могу имати позитиван утицај на могућност брзог спровођења и атрактивност подухвата, али само ако умемо да најпре да их препознамо, а затим и да их искористимо;

- **Недостаци**

- **Интерни недостаци** - Слабости (енг. Weaknesses) – интерне карактеристике које су баријере остваривању успеха одабраног пројекта, пословања или правца развоја. Слабости мање важности или интензитета могу се дугорочно превазићи, али оне важне и интензивне снажно утичу на основна стратешка опредељења и ранг амбиција;
- **Екстерно условљени недостаци** - Претње (енг. Threats) – екстерни аспекти који потенцијално могу ограничити или унети додатне ризике у подухват.

Упркос томе што постоје различите модификације овог модела, међу којима и различите квантитативне методе у сводним анализама, SWOT је у суштини квалитативни модел па је, у том смислу, свака квантификација у циљу добијања коначних резултата модела проблематична. Наиме, различите аспекте, категорије и њихове логичке међуодnose је веома изазовно и комплексно квантитативно упоређивати. Стога је за потребе ове Студије примењена основна SWOT методологија која се заснива на претходно изнесеним закључцима интерног окружења и тржишта, са текстуалним сажетком као закључком укупне анализе. У складу са битним одредницама у разради концепта развоја туризма, SWOT анализа је извршена имајући увид у оцене кључних утицајних актера и оцену кључних компоненти, као што су Просторне одреднице; Ресурсна и атракцијска основа; Развијеност туристичког сектора; Људски ресурси; Маркетинг и промоција; Организација и управљање туристичким развојем; Повезаност са другим привредним секторима.

У наставку је изложен сажетак идентификације и анализе стратешких предности и недостатака.

5.1.1. Предности

- **Интерне предности – Снаге**
  - Научна традиција археолошких истраживања локалитета Винча дужа од једног века, од стране уважених професора, почев од проф. Васића (1908), преко проф. Тасића и Вујовић Марјановић (1978), Срејовића (1982) и Тасића (1998);
  - Дигитализација великог дела процеса током истраживања локалитета и рада са археолошким налазима;
  - Добро структурисано основно језгро стручног кадра које представља добру основу за ширење колектива спремног да прихвати већи обим истраживачких задатака и већи обим посетилаца;
  - Приступ са реке, уређена обала и могућност прихвата посетилаца који долазе воденим транспортом уз даљу могућност развијања капацитета на обали Дунава и Болечице;
  - Својства терена и заштићеног подручја који пружају довољне могућности даљег развоја истраживачких, конзерваторско рестаураторских, интерпретативних, туристичких и других капацитета;

- **Екстерне предности – Прилике**
  - Најужи круг заинтересованих министарстава задужених за културу и за туризам има активан однос према налазишту Винча, а такође и моћ и утицај да подржи развојне пројекте;
  - Завод за заштиту споменика културе РС, који има кључни утицај на пројекте развоја локалитета, има и активан однос према развоју науке и туризма на локалитету;
  - Филозофски факултет Универзитета у Београду има (већ годинама) активан однос према развоју локалитета и интерес да ангажује научне кадрове на њему;
  - Већи број заинтересованих научно-стручних институција и организација које се активно баве изучавањем културног наслеђа Винче (Завод за заштиту споменика културе РС, Музеј града Београда, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Српско археолошко друштво, Удружење „Европа Ностра Србија“ и др.);
  - Град Београд има интерес да развије прво право археолошко налазиште на својој територији, доступно не само научним истраживањима, већ и туристима;
  - Институт за нуклеарне науке „Винча“ може имати одређени интерес да ангажује опрему и кадрове са циљем да осмисли и примени нове физичко-хемијске анализе у археологији;
  - Могућност да се археолошки локалитет Винча припреми за кандидатуру и постављање на УНЕСКО светску листу заштићених локалитета;
  - Могућност да се Винча, у сарадњи са другим неолитским налазиштима, припреми за кандидовање нове туристичке Европске културне руте (дуж

Дунава) кроз свет неолита, код Института за културне руте Савета Европе у Луксембургу;

- Сарадња већег броја заинтересованих актера надлежних за послове просторног планирања, урбанизма и изградње (Град Београд и надлежни секретаријати за урбанизам, за инспекцијске послове, за привреду и туризам, Канцеларија градског урбанисте, ЈП Србијаводе и др.);

5.1.2. Недостаци

- **Интерни недостаци – слабости**
  - Непостојање канализације у насељу Винча угрожава археолошко налазиште и отежава како заштиту локалитета, тако и његов даљи развој;
  - Непостојање дефинисане стратегије заштите археолошког налазишта
  - Непостојање дефинисане стратегије туристичког позиционирања (сегменти посетилаца, оптимални број посетилаца, интерпретација садржаја, и сл.);
  - Недостатак ауторитета управљача простора који појачава друге недостатке идентификоване у овом прегледу;
  - Недостатак друге комуналне инфраструктуре неопходне за развој туризма на локалитету (гасовод, приступни путеви, паркинг и сл.);
  - Недостатак туристичке инфраструктуре неопходне за развој туризма на локалитету (сигнализација, шетне стазе опремљене мобилијаром, инфо пунктови и сл.);
- **Екстерно условљени недостаци – опасности**
  - Клизиште које угрожава локалитет;
  - Дивља градња која угрожава локалитет, ограничава будући развој и нарушава изглед простора и упитни капацитет општине Гроцка решава проблеме настале у протеклим деценијама;
  - Велики број стручних заинтересованих актера и могући конфликти интереса; упркос томе што је наведено и као екстерно условљена прилика, разлике у ставовима стручних институција и организација могу, на пример, успоравати или зауставити реализацију развојног пројекта;
  - Значајан број заинтересованих актера, који немају активан однос према налазишту, било зато што је ван њихове основне делатности или због традиционално успореног, бирократског приступа јавне администрације на републичком, градском и општинском нивоу;
  - Недовољно искуство и капацитети општине Гроцка у прихвату већег броја туриста (слаба туристичка сигнализација, инфо пунктови и сл.);
  - Укрштање надлежности институција у погледу управљања простором, конзервацијом и интерпретацијом: Завод за заштиту споменика културе РС, Град Београд и Музеј града Београда;
  - Укрштање надлежности Јавног водопривредног предузећа „Србијаводе“ и Јавног водопривредног предузећа „Београдводе“ око плутајућих објеката у зони археолошког налазишта;

5.1.3. Стратешка упоришта развоја

У контексту претходног излагања, могу се дефинисати следећа упоришта развоја туризма у археолошког налазишта Винча:

1. **Препознатљив културни производ** који олакшава комуницирање са академском заједницом, културним институцијама и туристичком привредом. Археолошка вредност налазишта „Бело брдо“ у Винчи је неупитна и као таква поједностављује комуникацију са домаћим и међународним тржиштем културног туризма. Локалитети овог типа привлаче како индивидуалне посетиоце, који сами планирају своје путовање, тако и организаторе путовања који користе овакве атракције да подигну привлачност и додају вредност својој понуди.
2. **Близина главног града**, као кључног емитивног подручја, даје Винчи логистичку предност у односу на удаљене и мање приступачне локалитете. Сам двомилионски град, са великим бројем школа, факултета и образованих становника, већ представља значајну популациону базу за раст групних и индивидуалних посета, које до сада нису охрабриване због неспремности самог локалитета. Додатно, привлачна моћ великог града омогућава да посета Винчи буде део понуде посетиоцима који долазе из пословних, академских или туристичких разлога у Београд. Коначно, Београд као саобраћајно чвориште олакшава долазак индивидуалаца и организованих група, који унапред планирају посету Винчи.
3. **Винча као улаз у потенцијалну културну руту неолитског света који оцртавају** већ позната налазишта у близини, Старчево и Лепенски вир. Вредност Старчева је непосредна близина и могућ атрактивни долазак (скелом). Вредност Лепенског вира је већ разрађен туристички наступ и присуство на туристичкој културној мапи. Сва три налазишта се налазе на Дунаву који чини, како логистичку, тако и симболичку везу и указује на могућност развоја нове културне руте која ће бити формирана и предложена Савету Европе за сертификацију.
4. **Винча има прилику да користи значајна средства из јавних фондова.** Републички фондови већ сада препознају туризам као перспективну привредну грану, као и поједини програмски делови градског буџета. Већ до сада успешно, а и у наредном периоду је могуће тражити синергије са фондовима ЕУ кроз програме суфинансирања активности и подршке развоју међународних туристичких културних производа. Близина главног града представља идеалну основу за развој пан-Европских иницијатива кроз подстицај регионалне мобилности становништва, чланова академске заједнице, љубитеља активног или културног туризма, и сл.
5. **Приватни сектор је спреман и (не) чека.** Поједине приватне иницијативе су већ препознатљиве, док су у друге у повоју. Реч је о већем броју угоститељских објеката постављених у непосредној близини локалитета. Нажалост, ове приватне иницијативе су неартикулисане и заправо чине штету налазишту и будућем организованом развоју туризма на овом локалитету. Нове приватне иницијативе у области пружања услуга тек треба подстаћи и однеговати: рентирање и одржавање бицикала и других еколошких превозних средстава; водичке услуге; аниматори у забавним парковима (инструктори у дечјем тематском парку, адреналинском парку, парку на води, итд.).

Политичка и административна клима се мења у позитивном правцу и смеру. Локалне самоуправе, заштитари природног и културног наслеђа све одлучније преузимају развојне пројекте у своје руке. Локални административни апарат би требало развити са перспективом да преузима одговорност за економски развој у заштићеном подручју и да остварује синергетске ефекте са локалном заједницом.

Овај процес је могуће подржати посебно кроз ослонац на пројектну активност, конкурисање за домаће и међународне пројекте и активирање приватних инвеститора. Велики задатак преостаје на послу реструктурирања места и јачању локалне туристичке организације кроз развој мреже на различитим пунктовима од интереса (тематски деџи парк, обалоутврда и шетно-бицикличка стаза, интерпретативни центар са музејском поставком, истраживачки академски центар, и сл.).

5.2. ВИЗИЈА И ПОЗИЦИОНИРАЊЕ

Одлуке о визији развоја, мисији постојања и јединственој тржишној позицији су кључне стратегијске одлуке. Из ових изворних стратегијских опредељења се касније изводе други планови развоја и пословања.

5.2.1. Визија и мисија

Визија археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи о томе где је овај локалитет данас и где би требало идеално, након развојног циклуса да буде је садржана у следећим параграфима из којих проистиче изјава мисије:

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи данас

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи једно је од најстаријих, па самим тим и најпознатијих археолошких налазишта неолитске културе у границама Републике Србије. Налази се на око 25 km од центра Београда и приступачно је друмским путем кроз неплански урбанизовано градско насеље Винча и Дунавом, до недавно постављеног понтонског пристана али неадекватних, приватних и непланских привезишта за чамце и друга пловила. Локалитет својом популарношћу и својим значајем привлачи посетиоце. Тренутни капацитет прихвата туриста је група од 40 чланова, око 8.000 посетилаца годишње. Паркинг простор је неадекватан, али довољан за овај капацитет прихвата посетилаца. Интерпретација је традиционална, заснована на наративи уживо, приказивању дела изложених налаза, уз готово никакав доживљај самог археолошког терена.

Визија развоја археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи у будућности

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи требало би да постане једно од најпознатијих археолошких неолитских налазишта Југоисточне Европе, које привлачи посетиоце из региона, Европе и света. Да би примило повећани, али и надаље ограничени број посетилаца, „Бело брдо“ у Винчи ће бити инфраструктурно опремљени локалитет за одрживи прихват већег возила и пловила којим долазе групе и индивидуални посетиоци у већем броју, са садржајима који „разводе посетиоце“ на различита места од интереса на локалитету, тако да само један (мањи) део борави на самом налазишту у једном тренутку. „Бело брдо“ би, делимично повећавајући максимални број посетилаца у групи, реално могло да увећа број посета на 112,500 годишње, уз развој и примену стандарда прихвата и вођења посетилаца. Приходи археолошког налазишта би требало да обезбеде одрживост и основу за истраживања, научни рад и међународну сарадњу на локалитету.

Изјава визије развоја Бело брдо Винча

Ослоњен на непроцењиви археолошки значај, а ограничен простором и екстерним утицајима, „Бело брдо“ у Винчи постаје водећи неолитски археолошки локалитет који на одржив начин прихвата растући број истраживача и туриста.

Мисија археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи разложена је у три димензије које је дефинишу. Мисија ће се у пуном капацитету вршити када се оствари визија развоја, и садржана је у следећим параграфима из којих проистиче изјава мисије:

Шта нуди „Бело брдо“ у Винчи (Портфолио понуде):

Пакет услуга који нуди археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи састоји се од три групе услуга понуђених различитим сегментима корисника: а) активно археолошко налазиште на коме се плански врше ископавања по појединим пољима, заштита откривених простора; б) научно истраживачки центар у коме се врши обрада налаза, лабораторијска истраживања, организују се предавања, научни скупови и други облици научног рада; в) Центар за посетиоце са галеријским простором и угоститељским објектима за прихват оптималног броја посетилаца.

Коме нуди своје услуге „Бело брдо“ у Винчи (кључни сегменти корисника):

Сегменти корисника услуга археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи, су врло разноврсни по својим очекивањима и могу се сврстати у три основне групе: а) археолози – истраживачи, наставници и студенти, који су претежно заинтересовани за теренски рад на откривању нових налаза, документовању налаза, заштити откривених подручја и сл.; б) научници и истраживачи заинтересовани за проучавање налаза, рестаурацију и конзервацију, лабораторијска истраживања и експерименте, посећивање предавања на локалитету, и сл.; в) туристи, заинтересовани да нешто науче уз забаву, да „доживе“ историју неолита и понесу са собом успомене (снимке и сл.).

Како нуди „Бело брдо“ у Винчи (технологија понуде):

Технологија коришћена за пружање услуга на археолошком налазишту „Бело брдо“ у Винчи, заснива се на комбинацији више технолошких приступа: а) лични рад и лична услуга на врхунском светском нивоу, примењена у сваком сегменту понуде, од ископавања на терену, преко прихвата туриста и вођења кроз Центар за посетиоце и/или локалитет, интерактивна предавања и рад са студентима, и сл.; б) дигитализација процеса у различитим сегментима активности, посебно у документовању теренских истраживања, лабораторијским истраживањима, дигиталном прихвату и вођењу посетилаца који то бирају уместо личног вођења, итд.; в) експерименталне технологије, у научно истраживачком центру; г) „зелене“ технологије у прихвату и вођењу посетилаца (интерни транспорт без мотора на фосилна горива, соларна енергија у просторима за туристе, и сл.); д) „неолитске технологије“ где је могуће, како би се едукативно приказало „како се то некад радило“ (потребно наћи добар пример).

Изјава мисије постојања локалитета „Бело брдо“ у Винчи

Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи је локалитет од изузетног значаја који нуди врхунске услове за теренска и лабораторијска истраживања, као и јединствени доживљај посетиоцима, уз строго поштовање принципа одрживости.

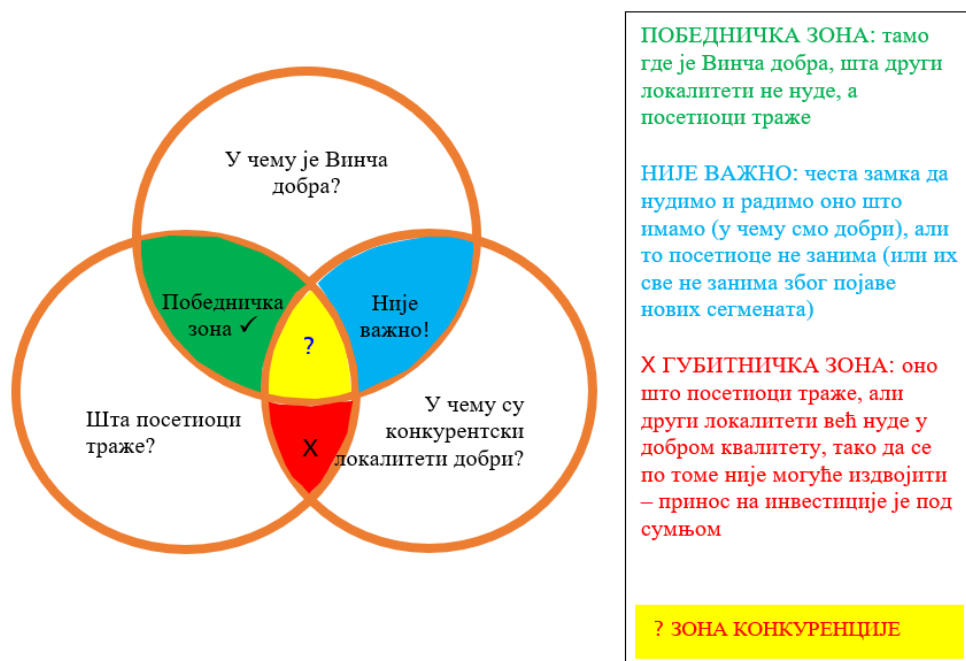
5.2.2. Тржишно позиционирање дестинације

Тржишно позиционирање је поступак дефинисања јединствене, препознатљиве и повољне слике (имиџ) коју ће посетиоци туристичког простора развити у својој глави тако да пожелe да (поново) дођу на овај локалитет, да одушевљено препоруче другима долазак и да у каснијим комуникацијама препознају појављивање дестинације и налаза који потичу са ње, као и да позитивно реагују на то појављивање (коментарима, дељењем, свиђањем, итд.). повољно позиционирање омогућава препознавање и преференцију у поређењу са другим упоредивим понудама и кључни је корак у успешном наступу на (туристичком) тржишту.

За успешно позиционирање дестинације први корак представља утврђивање листе конкурената са којима се туристички простор надмеће за место у свести посетилаца. То су на ширем нивоу свакако друга археолошка налазишта и културне атракције. На нивоу Београда, то су друге културне атракције међу којима археолошко налазиште Бело брдо тражи своје место за драгоцен временски слот у ограниченом периоду који посетиоци проводе у Београду.

Други корак је утврђивање јединственог продајног предлога (енг. USP – Unique Selling Proposition) којим ће се туристички простор археолошко налазиште Бело брдо разликовати од других културних атракција.

График 5.1. Unique Selling Proposition (USP) аналитички оквир:

Кључни задатак код дефинисања УСП је одредити пресек питања шта је то што дефинисани сегменти посетилаца желе од посете ТП „Бело брдо“ и шта је то што овде

могу добити боље него на другим дестинацијама, разуме се, након реализације овог плана активности, осим прве две тачке (✓):

- Осећај боравка на важном месту – за сада базиран на нематеријалном искуству (предање) и артефактима који причају о миленијумима протекли од њиховог настанка. Овај осећај је потребно даље градити развијањем симбола Винче;
- Релевантно историјско наслеђе – релевантно у светским размерама и повезано са другим важним налазиштима региона и Европе;
- Креативна и квалитетна презентација – интерпретација сликом и видеом, уз развој адекватног наратива, археолошке поставке али и укључивањем посетилаца у процесе ископавања, обраде налаза, присуства експериментима уз све безбедносне протоколе;
- Комфоран центар за посетиоце (интерпретациони / визиторски центар) – паркинг, простор за релаксацију одраслих и деце, Центар за посетиоце са галеријским простором, сувенирница, кафе, тоалет;
- Место “на рути” – посета ТП „Бело брдо“ омогућује да се то путовање повеже са другим атракцијама Београда, али и другим атракцијама на Дунаву (Лепенски вир пре свих других, а затим и Голубачка тврђава са Националним парком „Ђердап“, Виминациум, Смедеревска тврђава, и др.);
- Приступ са Дунава и пристан – ово је једно од мањег броја места на Дунаву, у непосредној близини Београда, где је могуће приступити културној атракцији са воде. Поред тога што овде могу да пристану бродови, постоји прилика да се омогући квалитетан привез за велики број мањих пловила.
- Догађаји са временским ограничењем – због близине Београда и аеродрома и близине аутопута који повезује Нови Сад, Ниш и друге пословне и културне центре.

Опасно је конкурисати за оне потребе и жеље туриста за које ТП „Бело брдо“ даје лошију понуду од других дестинација (X):

- Удобан боравак и задржавање старијих гостију – за које је дужи боравак на археолошком налазишту неудобан;
- Удобан боравак и задржавање младих гостију – због изазова обалоутврде и тежње да се спусте до воде;
- Велики догађаји – који излазе из габарита организације догађаја унутар капацитета ТП „Бело брдо“.

Нема велике користи од инсистирања током комуницирања на неким елементима који су карактеристични и за друге сличне дестинације (?):

- Занимљиво место на Дунаву – има их много (Петроварадин, Калемегдан, Лепенски вир и тако даље); ово има смисла помињати само у контексту интересовања за тематску руту на Дунаву (бицикличка, камперска, дунавски пут вина, и др.);
- Археолошко налазиште – корисно је као потврда релевантности локације за неке екскурзије, али то не диференцира ову дестинацију од Лепенског вира, Виминациума и других сличних дестинација;

Најопасније за дестинацију јесте да се представља елементима који су мање релевантни у ТП „Бело брдо“, него на другим дестинацијама:

- Наслеђе бронзаног доба и друго археолошко (средњевековно) наслеђе – иако га има, није упоредиво са другим дестинацијама (у тврђавама на Дунаву) или на другим локалитетима. Ипак, за оне које интересују ове теме, негде треба да буду постављене упутне одреднице које ће привући и те сегменте посетилаца на Бело брдо као корисно успутно место на коме могу добити “каменчић сазнања из целовитог археолошког мозаика”.
- Угоститељство – још увек није јака страна Винче и апел за сада не треба заснивати на смештају, гастрономији и сличним понудама.
- Одмор на води – иако је реч о приобалном локалитету, овде није и не сме бити акценат на садржајима као што је плажа, одмор на води и сл. Неке форме одмора на води су, наравно могуће и корисно је да буду повезане са наративом (чамци на веслање и/или једрење као пловила која су била могућа у „оно доба“).

Обавезе у погледу развоја туризма и других облика коришћења простора, изложени у поглављима 5 и 6 су систематизоване управо према горе наведеним димензијама дефинисања јединственог продајног предлога (УСП) и односе се на развој пројеката у оквиру предложеног обухвата туристичког простора по којима Винча може бити јединствена и боља од сличних дестинација у близини, а уједно и привлачна за посетиоце различитог профила.

5.2.3. Туристичко структурирање и портфолио туристичких производа у односу на кључне тржишне сегменте

Туристичко тржиште у глобалним условима привређивања, је хетерогено и састављено од много путника, где свако до њих има одређене потребе, жеље, навике из окружења из којег долази и из тога изведени животни стил. Сегментација у смислу груписања у интерно хомогене сегменте, различите од других сегмената, кључно је како би се понуда прилагодила њиховим потребама и жељама. Дакле, важно је идентификовати групе потенцијалних гостију који имају међусобно сличне карактеристике и жеље, делимично прилагодити понуду овим сегментима тј. уврстити производе и услуге које их привлаче и упутити засебне маркетиншке поруке. У идентификовању тржишних сегмената користе се стандардне, светски познате категоризације потрошача, прилагођене у овом случају коришћењу услуга ТП „Бело брдо“, археолошког локалитета. Циљ нам је да уочимо ко су посетиоци археолошког локалитета, шта очекују да доживе, када путују, које превозно средство користе, како се може са њима ефикасно комуницирати. Од свих претходних одговора зависи и то шта ће им се од дестинације презентовати кроз комуникацију и током посете (понуђени туристички производи).

Током сегментације посетилаца ТП „Бело брдо“, користи се, како је то већ напоменуто, стандардни социо-демографски приступ, обогаћен сазнањима о начину понашања туриста током путовања и боравка на дестинацији, са нагласком на то који могу бити њихови посебни интереси, важни за маркетинг локалитета. Идентификовани су следећи тржишни сегменти:

1. Парови 25-35 без деце

Обележја сегмента:

- Високо образоване особе;
- Висока платежна моћ, мањак слободног времена;
- Путују са партнером;
- Раде на високим или средњим менаџерским позицијама захтевних и стресних послова;
- Поседују напредне дигиталне вештине и пуно времена проводе онлајн.

Мотиви за путовања:

- Нова искуства;
- „Пуњење батерија“;
- Повезивање са партнером кроз заједничка искуства;
- Истраживање нових култура (разгледање);
- Гастрономија (храна и вино);
- Опустање (Велнес и спа).

Понашање туриста:

- Организују путовања путем Интернета, резервишу смештај онлајн, унапред;
- Воле да истражују нове дестинације и културе, често путују током целе године;
- Желе да доживе аутентично локално искуство, да живе, да се хране и забављају као локално становништво;
- Уживају у локалној храни и вину;
- Одседају у локалном смештају (становима, апартманима, кућама).

Очекиване користи:

- Јединствено искуство (аутентичност и фактор изненађења);
- Доступност дестинације онлајн (Интернет, портали, вести, преглед активности на дестинацији);
- *Wi-fi* веза и брзи Интернет;
- Вредност за новац;
- Брз и квалитетан саобраћајни прилаз дестинацији.

Преферирани производи:

- Градски одмор (кратки одмор);
- Специјални интереси - гастрономија;
- Специјални интереси – активни и авантуристички (*Active & adventure*) производи;
- Специјални интереси – култура и догађаји.

Фактори успеха

- Онлајн доступност дестинације;
- Саобраћајна доступност;
- Разноликост активности и аутентично искуство;
- Фактор изненађења и откривања;
- Могућност прилагођавања понуде;
- Употреба технологије (комуникација, пружање услуге и сл.).

2. Парови 45-65 без деце

Обележја сегмента:

- Парови између 45-65 година, са одраслом децом која су се одселила из породичног дома;
- Запослени су, често на одговорним и стресним позицијама;
- Примања су изнад просека;
- Осећају се младо и веома су активни;
- Воде холистички стил живота – здравље, исхрана, активности, квалитетан живот и велнес.

Мотиви за путовања:

- Дуговечан живот;
- Ревитализација тела и духа;
- Нова искуства која подмлађују;
- Посебни интереси;
- Истраживање нових култура;
- Гастрономија (храна и вино);
- Опуштање (Велнес и спа).

Понашање туриста:

- Лојални гости који се враћају у дестинацију;
- Склони откривању старих интереса и проналажењу нових;
- Преферирају путовања током године, али не обавезно у врху сезоне;
- Често бирају путовања у последњи час (*last minute*) путовања и понуде;
- Воле да истражују нове ствари, храну, вино, активности (не губе време), спорт, физичке активности.

Очекиване користи:

- Аутентичне дестинације са „причом“;
- Услуге високог квалитета;
- Осећај комфора и луксуза;
- Подмлађивање тела и духа;
- Разноврсне активности (спорт, култура, уметност, опуштање, екскурзије);
- Онлајн доступност дестинације (Интернет, портали, вести, преглед активности на дестинацији);
- Саобраћајна доступност;
- Вођене екскурзије.

Преферирани производи:

- Кружна путовања (*Touring*);
- Градски одмори (*City Breaks*);
- Крстарење (*Crusing*);
- Специјални интереси – култура и догађаји;
- Здравствени туризам (*Spa/wellness*);
- Специјални интереси - гастрономија и вино.

Фактори успеха

- Брза, квалитетна и ценовно умерена доступност дестинације;
- Аутентичност;
- Гастро понуда и вина;
- Групни излети;

- Вредност за новац.

3. Породице са малом децом

Обележја сегмента:

- Распон година 30-45;
- Породице са једним или више деце (у вртићу или основној школи);
- Средње, више или високо образовани;
- Запослени на средњим или вишим позицијама;
- Умерена куповна моћ, рационални потрошачи, али спремни да потроше више на породицу и децу;
- Покушавају да избалансирају пословни и породични живот.

Мотиви за путовања:

- Потреба да проводе више времена са породицом, уз разноврсне активности;
- Жеље деце су на првом месту, али истовремено желе да се опусте и посвете партнеру;
- Откривање нових дестинација и култура;
- Преферирају активне одморе.

Понашање туриста:

- Информисање путем интернета;
- Путовања током године (једном или два пута) у зависности од обавеза деце у школи;
- Повремено родитељи одлазе на краћа путовања ван сезоне, без деце;
- Воле обиласке и укључивање у локалне догађаје и манифестације;
- Преферирају путовања на дестинације које су лако доступне и одседају о хотелима средњег ранга или у приватном смештају.

Очекиване користи:

- Да се одморе и проведу време са породицом;
- Стварање јединствених доживљаја и сећања које ће делити са породицом;
- Сигурност је један од приоритета и због тога бирају познате брендове и одани су дестинацијама којима су били задовољни;
- Програм анимације;
- Вредност за новац, посвећеност породичним вредностима.

Преферирани производи:

- Специјални интереси - одмор са прикладним садржајима за малу децу;
- Градски одмори (*City Breaks*);;
- Специјални интереси - забавни / тематски / водени паркови.

Фактори успеха

- Квалитет услуге и прилагођеност понуде деци;
- Богатство садржаја забаве и активности, излети;
- Онлајн доступност информација (Интернет, портали, вести, преглед активности на дестинацији);
- Саобраћајна доступност;
- Употреба технологије (комуникација, пружање услуге и сл.).

4. Породице са одраслом децом

Обележја сегмента:

- Распон година 40-50;
- Породице са децом која су тинејџери (средња школа);
- Средње, више и високо образовање;
- Углавном запослени на одговорним позицијама;
- Умерене куповне моћи;
- Свесни да им деца расту, желе да проводе више времена заједно – породичне вредности.

Мотиви за путовања:

- Жеља да проводе више времена са децом која расту;
- Преношење породичних вредности на децу;
- Заједничке активности;
- Проналажење нових дестинација;
- Активан одмор са пуно забаве.

Понашање туриста:

- Преферирају „дестинације у тренду“, мешавина породичне атмосфере и забаве;
- Одмор је компромис – млади и старији;
- Већина путује у току главне сезоне, понекад током празника, у зависности од обавезе деце у школи;
- Повремено родитељи одлазе на краћа путовања ван сезоне, без деце.

Очекиване користи:

- За родитеље: заједничке активности, повремено без деце, умереније активности, време проведено са децом;
- За децу: разноврсне активности, контролисано окружење (сигурност), обиље забаве;
- Квалитетне услуге и понуда усклађена потребама и родитеља и деце;
- Вредност за новац;
- Спортске активности и вођене екскурзије.

Преферирани производи:

- Специјални интереси - одмор уз одговарајуће атракције (водене, забавне);
- Кратки одмори – викенд одмори уз рекреацију, купање;
- Специјални интереси – активни и авантуристички (*Active & adventure*) производи;
- Градски одмори (*City breaks*);
- Крстарење (*Cruising*).

Фактори успеха

- Прилагођеност понуде младима / деци и одраслима истовремено, са богатим забавним садржајем и активностима;
- Онлајн доступност информација (интернет, портали, вести, преглед активности на дестинацији).

5. Парови преко 60 година

Обележја сегмента:

- Преко 60 година старости;
- У пензији, умерене куповне моћи (лимитиран буџет), али имају уштеђевину који су спремни да троше на путовања;
- Релативно доброг здравља и независни, без значајних здравствених проблема;
- Путују у пару или са групом;
- Више или високо образовање.

Мотиви за путовања:

- Упркос томе што су старији и даље имају потребу за новим искуствима, локалном традицијом, новим активностима и забави;
- Воле да се врате на места која су посећивали док су били млађи;
- Привлаче их популарне и сигурне дестинације;
- Путују да би се опустили и уживали и преферирају пасивни животни стил.

Понашање туриста:

- Информишу се путем брошура и агенција;
- Користе услуге туристичких организација и одседају у хотелима средњег ранга;
- Путују у групама, посећују неколико дестинација током путовања (кружна путовања) или путују на једну дестинацију (дужи боравак);
- Искусни путници, али не путују често;
- Укључују се у активности ниског интензитета (пешачење, обиласци).

Очекиване користи:

- Активности које пружају осећај сигурности;
- Активности и забава прилагођена њиховим потребама и интересовању;
- Лак, јефтин и брз приступ дестинацији;
- Гастрономија (храна и вино);
- Вођене групне екскурзије;
- Разноврсност одговарајућих активности (спорт, култура, опуштање).

Преферирани производи:

- Кружна путовања (*Tourig*);
- Градски одмори (*City Breaks*);
- Крстарење (*Crusing*);;
- Специјални интереси – култура и догађаји;
- Здравствени туризам (*Spa/wellness*);
- Специјални интереси - гастрономија и вино.

Фактори успеха

- Брза, квалитетна и ценовно умерена доступност дестинације;
- Аутентичност;
- Гастро понуда и вина;
- Групни излети;
- Вредност за новац.

6. Генерација З и млађи (енг. *Generation Z and Youngers*)²⁶, *iGeneration*, *Post Millennials*

Припадници:

- Деца и млади.

Обележја сегмента:

- Економски несамостални;
- Први на удару послодаваца током пандемије;
- Привикнути на друге нације и расе, подржавају геј и расно мешовите бракове;
- Очекују помоћ државе;
- Срасли са дигиталним окружењем;
- Навикнути на *YouTube*, *Instagram*, много мање него на *Facebook*;
- Формално врло образовани.

Мотиви за путовања:²⁷

- Одрастају под утицајем глобализације, тероризма, финансијске кризе, промена у животној средини, технолошког прогреса;
- Често путују организовано (екскурзије);
- Мешају луксуз и штедљивост: преферирају ниско буџетни авио превоз, јефтин хотел, мада многи не би избегавали ни смештај са 5 звездица;
- Путују због урбаних искустава, посете културним атракцијама и локалне гастрономије и пића;
- Топ дестинације: Француска, Италија, Шпанија, Грчка, али и Аустрија, Хрватска итд.;
- „Зеленија путовања“ – осетљиви на климатске промене и одрживост;
- Циљана путовања: усавршавање и вредности дестинације;
- Невидљиве границе.

Понашање туриста:

- Креатори и рани прихватиоци нових трендова, корисници нових технологија, оптимисти нелинеарног размишљања, иновативни;
- Окружени софистицираним медијима и ИТ;
- Индивидуалци, мање фокусирани, мулти таскинг орјентисани, предузетни, глобално усмерени са вишим очекивањима;
- Више цене искуство од материјалних ствари;
- Путују на непознате дестинације, дигитални номади;
- Склони да се размећу искуствима са локалном храном и пићем, уметничким догађајима, фестивалима;
- Не користе водиче, али цене препоруке (уживо и онлајн).

Очекиване користи:

- Вредност за новац;
- Јефтин превоз, склони су чак и стопирању;
- Могућност приступа делу луксузне понуде (повољан луксузни смештај);

²⁶ <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/14/on-the-cusp-of-adulthood-and-facing-an-uncertain-future-what-we-know-about-gen-z-so-far-2/>

²⁷ <https://www.travelagentcentral.com/your-business/stats-how-gen-zers-will-change-travel-trends>

- Комуникација на „њиховим“ друштвеним мрежама.

Преферирани производи:

- Организоване кружне туре;
- Специјални интереси - фестивали, (уметнички) догађаји;
- Специјални интереси - приступачна локална гастрономија.

Фактори успеха

- Могућност дружења са локалним становништвом;
- Могућност заједничког путовања и индивидуалних излета (путују и са друштвом и са родитељима);
- Дobar приватни смештај, хотели и хостели (али не и обични кампови).

7. Авантуристи

Обележја сегмента:

- Старости од 15 до 25 година;
- Различитог социјалност статуса (ученици високих школа, студенти, млади запослени, незапослени);
- Лимитирани буџет и ниска куповна моћ;
- Авантуристички и номадски стил живота;
- Вишак слободног времена.

Мотиви за путовања:

- Приступачне цене;
- Проналажење жељених дестинација на јединствен начин;
- Истраживање природних лепота;
- Аутентично искуство;
- Упознавање са културним наслеђем и локалном традицијом;
- Догађаји и забава.

Понашање туриста:

- Дуга путовања на удаљене, неприступачне и егзотичне дестинације;
- Јефтинији начин путовања (аутобус, воз, ниско буџетне авионске карте, стопавање);
- Преферирају јефтин смештај (хостели, дељење соба);
- Флексибилан план путовања;
- Путују сами или у мањим групама;
- Интернет је главни извор информација, преферирају онлајн резервације или смештај без претходне резервације.

Очекиване користи:

- Приступ различитом транспорту, могућност да стигну до дестинације јавним превозом или другим јефтним видовима транспорта;
- Могућност јефтиног смештаја и услуга;
- Разноврсна забава на дестинацији.

Преферирани производи:

- Кружна путовања (*Tourig*);
- Специјални интереси – догађаји;
- Специјални интереси – активни и авантуристички (*Active & adventure*) производи;;

- Градски одмори (*City breaks*);
- Специјални интереси.

Фактори успеха

- Доступност разним превозним средствима;
- Могућност путовања до оближњих дестинација јавним превозом, или и јефтинијим облицима транспорта;
- Могућност јефтиног смештаја и услуга;
- Разноврсност садржаја на дестинацији;
- Забавни садржаји прилагођени авантуристичкој култури путовања.

5.3.РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ

5.3.1. Систематизација кључних пројеката

Развојни пројекти на дестинацији Винча, у оквиру или у вези са туристичким простором, представљени су као пројекти туристичке инфраструктуре и софт пројекти унапређења конкурентности Винче.

Пројекти туристичке инфраструктуре су, пре свега, пројекти који **доносе комфор који туриста очекује** на туристичкој дестинацији. У такве пројекте спадају: паркинг са одговарајућом инфраструктуром, рентирање локалних превозних средстава, шетно-бициклическа стаза, зелене парковске површине, центар за посетиоце са продавницом сувенира, тоалетом и угоститељским објектом, камп и/или други облици смештаја, и сл. Међутим, Винча има јединствену прилику да на дестинацији понуди и **јединствену инфраструктуру којом може постати препознатљива** и преферирана од неких група посетилаца: истраживачки центар који доноси диферентну предност у академској јавности, активно археолошко налазиште које представља ретко доступну атракцију на локалитетима данас. Ту спада и адреналински центар, на довољној удаљености од самог локалитета, али првенствено као генератор будућих прихода који треба да надомести ограничени прихватни капацитет, а тиме и ограничене приходе генерисане од самог локалитета.

Софт пројекти су намењени **стварању диференциране конкурентске предности** Винче у односу на друге локалитете. **Неке од ових услуга савремени посетиоци такође очекују** и њихов недостатак аутоматски изазива незадовољство, али ако су професионално развијене, ове услуге брзо доносе повишен ниво задовољства посетилаца. У такве активности спадају пре свега заштита простора од даље дивље градње која ће бити неминовно индукована развојем туристичке понуде, тренинг и едукација услужног особља и гејмификација дестинације. Неке од предложених концепата, **посетиоци нужно не очекују** и тим више могуће је придобити **позитивно изненађење**: интер-универзитетски истраживачки рад и исто тако организован едукативни рад.

Наредни текст садржи нешто детаљније описе ових пројеката, који свакако даље морају бити разрађени кроз примерене документе.

5.3.2. Кључни пројекти туристичке инфраструктуре

За потребе представљања развојних пројеката поред описа пројеката корисна је и наредна мапа која указује на просторни распоред појединих садржаја и објеката.

1. Истраживачки центар неолита „Винча - Бело брдо“ (позиција старе школе)

Истраживачки центар неолита – „Винча - Бело Брдо“ (у даљем тексту ИЦ) за мисију има унапређење истраживања неолитских култура у Републици Србији као и ширем региону као и шире деловање у науци. Ову мисију ће остварити кроз развијање мултидисциплинарних метода, едукативну делатност, популаризацију науке, као и комерцијалну делатност која ће омогућити самоодрживост самог центра. Један од главних мисија ће бити образовање и обука кадрова младих истраживача, где ће у најсавременијим лабораторијама млади истраживачи имати могућност пројектног деловања и стицање искуства у практичном раду што ће подржавати циркуларну миграцију кадрова, као и развијање мултидисциплинарних метода које ће омогућити не само достизање већ и постављање међународних стандарда.

Сам објекат се планира на парцели 2070/1 КО Винча, на месту где се тренутно налази руинирана зграда старе основне школе у Винчи. Тај простор је у одлуци Владе Републике Србије о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене археолошко налазиште Бело брдо (“Службени Гласник РС” бр.85/18) проглашен за зону која предвиђа изградњу објеката јавне намене едукативног карактера.

У контексту планираног садржа, ИЦ би требало да прати потребе једног оваквог савременог објекта, који би, истовремено, могао да буде и својеврсна ”тачка уласка” у целокупан свет винчанске културе, а не само археолошког налазишта.

Потребно је планирати следећи садржај:

- Истраживачко - едукативни садржај - потребна инфраструктура: 1 конференцијска сала за до 200 учесника (*theatre seating*), са одговарајућим претпростором (300-350 m² корисне површине са истим толиким претпростором, који се може користити и као простор за излагање); 3 мање сале за састанке (*boardroom*-а) за радионице, састанке и координацију истраживачких тимова (10-20 учесника 50-60 m² свака)
- Део који је неопходан за пројектну и услужну делатност - рекогносцирање и истражне радове, анализе материјала, итд. – било би важно планирати одговарајућим архитектонским решењем да се овај део стави у функцију за посетиоце / стаклени зидови или неко слично решење
- Геоинформативни хаб и серверска соба
- Лабораторије
  - Центар за припрему органских узорака (подрум) - 100 m² минимално
  - Геоархеолошка лабораторија - минимално 50 m² на приземљу или првом спрату
  - Компјутерска лабораторија и серверска соба 30-50 m² за серверску собу са заштитом од високонапонских удара и ватрогасном заштитом и компјутерска лабораторија од *cca.* 150 m² са поделама у индивидуалне боксове
  - Геофизички центар – *cca.* 100 m² са сигурном собом з смештај опреме и собом за одржавање и развој
  - Тријажни центар – *cca.* 200 m² у подруму или приземљу, поред теренског депоа за потребе налазишта Бело брдо, подразумева и столове за тријажу и обраду материјала
  - Биолошка лабораторија – 100 m² у приземљу, са директним излазом на двориште и посебних прикључком за воду и одвод за потребе флотације

- Планирати простор за потенцијално функционисање АМС акцелератора
- Смештајни садржај - 30 двокреветних соба (*twin beds*) - 28-32 m² са купатилом свака
- Сервисни део - ресторан са баром са 80 места (*cca.* 300 m²) + кухиња и сервисни простор (*cca.* 150 m²)

У разради архитектонског решења за будући објекат Истраживачког центра, потребно је одвојити блок за смештај, организацију догађаја (састанака) од зграде у којој би се налазио истраживачко – едукативни садржај. Пожељно је обезбедити топлу везу између два блока због олакшаног коришћења. Капацитет кухиње и ресторанског простора мора бити довољан да се сервисирају скупови који ће се одржавати у салама, током кафе пауза и организованог ручка. Такође, ресторански простор се може користити као додатни капацитет за организацију презентација и догађаја. Додатна напомена је да би се капацитете за припрему и послуживање хране треба планирати у складу са принципима економичности и продуктивности. Ово је важно због интеграције функција и једноставнијег испуњавања одговарајућих санитарних и стандарда безбедности хране.

2. Паркинг са одговарајућом инфраструктуром за посетиоце

- Позиција паркинга је од ИЦ према реци Болечици
- Требало би решити (кружну) саобраћајницу која би повезала паркинг са главним саобраћајницама и омогућила неометан улазак и излазак са паркинга, без загушења у периодима вршног оптерећења
- Паркинг би требало планирати за оквирно 250 аутомобила и 5 аутобуса
- На паркингу би требало планирати објекат билетарнице са санитарним чворовима, како би се растеретио простор археолошког парка од гомилања посетилаца. Осим продавања карата, билетарница ће служити и за дистрибуцију одговарајућег материјала који ће побољшати интерпретацију садржаја у оквиру туристичког простора – на тај начин ће посетиоци прикупити потребне информације на путу до главних пунктова – археолошког налазишта и Центра за посетиоце. Приступ налазишту и Центру за посетиоце, као и другим садржајима ће бити омогућен само посетиоцима са картама
- Додатно, потребно је планирати објекат за складиштење и изнајмљивање бицикала, сегвеја и тротинета, да би се осигурала тзв. ”мека” мобилност унутар туристичког простора
- Билетарница и паркинг би требало да буду постављена тако да омогућавају излазак на шетно-бициклическу стазу, али и приступ парковској површини (археолошки парк у природи) и дечјем тематском парку, као и капацитетима за рентирање/одлагање рентираних превозних средстава
- Ово би подразумевало да се елиминишу сви остали паркинзи предвиђени постојећом планском документацијом, нарочито онај који се налази уз саму реку Дунав, из напомену да је потребно оставити одговарајући простор за коридоре и паркирање возила неопходних за неометано техничко функционисање туристичког простора.

3. **Рент-а-бајк; Рент-а-сегвеј; Рент-а-тротинет** – у питању је кључно опредељење простора у правцу одрживости и свођења промета моторним возилима у оквиру простора на минимум. Гостима би требало омогућити крстарење простором уз помоћ изнајмљивања сегвеја, бицикала (обичних и тандем) за вожњу по простору. Неки ће користити из забаве, а неки (старији) из потребе. Дуж шетно- бициклическе стазе

треба предвидети станице за узимање – остављање возила (на пример између дечјег тематског парка и Центра за посетиоце где се може очекивати „прекид“ вожње због других атрактивних садржаја). Сличној намени може да послужи и возић за који се купује дневна карта која омогућује улазак и излазак на различитим станицама зависно од интересовања. Овај облик транспорта може бити користан и за старије и слабије покретне особе за превоз од паркинга кроз простор археолошког налазишта.

4. **Шетно-бицикличка стаза** – повезује објекат ИЦ, паркинг и друге садржаје у археолошком парку. Генералним урбанистичким планом града Београда је планирана бицикличка стаза поред Дунава која би спојила Винчу са Београдом. Она у наставку продужава до Ритопека. У ППППН Винча планирана је стаза од кеја, па преко Винчанске улице наставља даље како је предвиђено ГУП-ом. У том смислу, предложена стаза може од планираног паркинга да иде право према кеју, премда се простире кроз зелену површину предвиђену ППППН Винча. Потребно је спојити паркинг са другим делом туристичког простора (пешчаром), што би подразумевало да је укупна дужина шетно-бицикличке стазе од паркинга до пешчаре око 3 километара. Ширина стазе би требало да буде 3 m и она би требало да буде опремљена одмориштима, одговарајућом сигнализацијом и мобилијаром. На стази је предвиђено да буду одговарајући садржаји:
  - На самом уласку, могуће уз позицију или заједно са објектом за рентирање бицикала предвидети станицу за бициклисте, са одговарајућом опремом за брзо сервисирање / поправку бицикала;
  - Билборди и други информативни садржаји (интерактивне табле и сл.)
  - „Неолитско“ освежење на одговарајућим проширењима / пунктовима (локално воће, напици из крчага, и сл.) којим би се појачао доживљај боравка у простору
5. **Зелена површина – парк (археолошки парк у природи)** који се налази између паркинга и тематског парка за децу – планирати одговарајуће пејзажно уређење којим би се, на неки начин, поново креирао амбијент из неолита, у смислу биљног света и распореда стаза и комуникације. Додатно, поставити реплике неких од кључних артефаката на пригодним локацијама у складу са пројектом уређења. У оквиру овог парка, требало би планирати **тематски парк за децу** (са анимацијом) – креативно припремљен да омогући забаву и едукацију деце, одмор деце и одраслих, итд. Ова површина је одлична и за интеграцију са дигиталном компонентом садржаја, кроз својеврсну ”гејмификацију” простора
6. **Центар за посетиоце са галеријским простором и продавницом сувенира** – према иницијалним разматрањима, зграду будућег Центра за посетиоце је могуће планирати у близини парка (тематског парка за децу) на самом улазу/излазу из археолошког парка (локација К3 у постојећој планској документацији). У том смислу, Центар за посетиоце није у зони која је означена као приоритетна за даља археолошка истраживања и налази се на ”туристичком путу” који се налази уз реке Болечицу и Дунав.

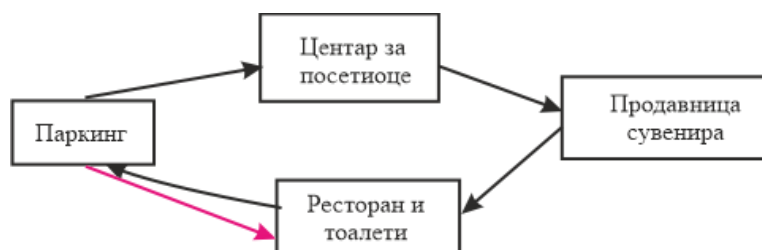
У контексту садржаја, предлог је да будући Центар за посетиоце има оквирно 1.000 нето квадратних метара (+-10%) и то:

- Оквирно 500-600 m² изложбеног простора
- Оквирно 150-200 m² простора за мултимедијалне презентације
- Оквирно 100 m² за сувенирницу и *gift shop*
- Остали садржаји – комуникација, мокри чворови (планирати за око 80 истовремених посетилаца)

- У изведби, било би корисно да будући Центар за посетиоце са галеријским простором буде на једном нивоу, уз могућност да се, уколико се укаже потреба, лако догради још један спрат (у контексту могућег развоја локалитета и проширивања базе материјала за интерпретацију)
- У изгледу, то би требало да буде објекат који ће јасно истицати атрибуте винчанске културе кроз одговарајуће детаље. У контексту прављења својеврсног ”моста” између далеке прошлости и будућности Србије, размислити о неком смелом, футуристичком решењу, тако да и сама зграда буде одговарајућа туристичка атракција.

Логика кретања посетилаца према понуђеним садржајима по моделу траке (*raceway*) тако да се ток посетилаца усмерава без могућности прескакања критичних садржаја (сувенирница):

График 5.2. Шематски приказ кретања посетилаца

* стрелице показују смер кретања

- 7. Угоститељски објекат – ресторан / бистро** – позиција ресторана би требало да буде на атрактивном месту на обали Дунава, уз будући пристан међународног карактера, прекопута зграде Центра за посетиоце са галеријским простором. Планирати објекат од оквирно 350-400 m² ресторанског дела са баром. У складу са принципима економичности и продуктивности планирати припрему и сервирање хране на различитим тачкама конзумирања хране и пића у надлежности управљача туристичког простора, а то су ИЦ, угоститељски објекат за посетиоце и истурене јединице за продају хране и пића. Укупно око 500 квадратних метара укључујући и тоалете.
- 8. Пристаниште међународног карактера** (могуће временски планирати) у зони проглашеног лучког подручја са функцијама прихвата међународних путничких бродова, граничног прелаза и царине и других неопходних услуга. Позицију пристаништа планирати у складу са важећом планском документацијом, у којој је пристаниште Винча једна од међустаница јавног превоза на рекама ка марини ”Гроцка”.
- 9. Простор археолошког налазишта** на којем се врше активна истраживања – било би корисно омогућити приступ туристима постављањем одговарајуће пешачке стазе која би омогућила посетиоцима да на комфоран начин прођу поред самог налазишта, не угрожавајући при томе налазиште и радове. Архитектонско решење треба да омогући посетиоцима увид у терен поред или испод стазе, да омогући задржавање онима који имају потребу да остваре детаљнији увид не ометајући пролазнике, да спречи контакт посетилаца са незаштићеним налазиштем и да заштити посетиоце од атмосферских прилика. Стаза би требало да буде мало подигнута у односу на налазиште, како би се туристима омогућило да и сами добију искуство откривања изузетног скривеног културно-историјског наслеђа а да својим присуством не ометају радове на истраживањима.

10. **Камп** - као начин прихвата кампера, бициклиста, бајкера и растућег броја посетилаца тематских рута који путују од места до места тражећи аутентичне доживљаје, боравак у природи и доживљај реке. Упркос остварењу намере да буду у контакту са природом, неки кампери се не одричу комфора па чак и луксуза, опредељујући се за *глампинг* (гламурозни кампинг) заснован на унапред припремљеним местима за камповање. У овом случају унапред припремљени бунгалови ће бити у стилу винчанских кућа, нудећи тако посебан доживљај како онима који кампују тако и пролазницима. У смислу садржаја, камп би требало да обезбеди:

- 20 објеката за "глампинг" са одговарајућим тоалетима – оквирно 50 квадратних метара сваки. Размислити да се објекти поставе у складу са тадашњим "урбанизмом", према инструкцијама археолога
- Слободни капацитет за кампинг са 15 места за кампере који долазе својим возилом или другом врстом кампинг опреме
- Објекат са тоалетима и тушевима, купатилом и капацитетом за пражњење хемијских тоалета из кампера
- Приступни пут и паркинг за 10 возила
- Камп мора да испуни услове за категоризацију са минимално 3* према важећем правилнику.

11. Неолитски адреналински парк Винчанска пешчара

Упркос томе што је реч о садржају који нема директне везе са неолитом, и даље је потребно одржавати везу са археолошким парком кроз визуелно искуство у дизајну објеката, графичких решења и сл. Будући да се публика овог садржаја углавном разликује од просечне публике археолошког парка, требало би користити погодност географске удаљености и одвојености. Основне полазне претпоставке које морају бити испуњене за функционисање Адреналинског парка – „Винчанска пешчара“ су:

- Детаљно и пажљиво чишћење дивље депоније на површини и евентуално у првом дубинском слоју пешчаре, уколико је дошло до затрпавања наносима песка, посебно у случају металних предмета
- Пројектовање стаза у складу са начелима очувања природног рељефа, уз минималну употребу грађевинских машина и ерозије, односно уз очување постојећег растиња како би се спречило отварање дина и излагање песка ударима ветра и других атмосферских утицаја
- Успостављање надзора и спречавање поновног затрпавања локалитета неправилно одложеним отпадом
- Туристичка сигнализација од магистралних саобраћајница до адреналинског парка, посебно кроз компликовану мрежу улица и насеља
- Обезбеђивање адекватних услуга на простору Адреналинског парка – „Винчанска пешчара“
  - Медицинске услуге и хитна помоћ
  - Редарске услуге у циљу одржавања прописаног реда и услова коришћења стазе
  - Услуге одржавања стазе и поправке профила у случају ерозије настале утицајем корисника, атмосферских утицаја и сл.
  - Услуге рентирања и услуге одржавања и чувања возила оператора стазе и заинтересованих корисника .

Основна намена овог адреналинског парка је забава посетилаца у контролисаним условима. Основни предуслов за организовање ове активности је очување постојећег природног амбијента и безбедни услови коришћења овог полигона.

У смислу будућег искуства, Неолитски адреналински парк би требало да обезбеди:

- Копнена варијанта: возња квадовима, бициклима, моторима и сл.;
- Водена варијанта: једрење, ски џет и сл.;
- Дигитална компонента – гејмификација.

Основни садржај понуде подразумева:

- Приступ уређеној стази за возњу *cross country* возила (мотоцикли и квадови) у изазовним условима са теренским задацима али у контролисаним условима и под надзором стручних лица
- Рентирање опреме уколико посетилац жели или нема одговарајуће возило
- Одржавање *cross country* возила у случају квара или из превентивних разлога
- Чување приватних возила оних власника којима је корисно да се возила налазе под надзором и лако доступна за коришћење на терену
- Организација догађаја на уређеној стази (такмичења, промотивни скупови, снимања)
- Организација обука за коришћење стазе и *cross country* возила по нивоима (почетни, напредни, професионални)
- Одговарајући садржај и обуку за искуство на води – пре свега ски-џет
- Објекат за послуживање хране и пића са баштом (150 m² објекат + 150 m² баште)
- Паркинг за кориснике неолитског адреналинског парка, капацитета од 50 возила.

Приликом успостављања просторног распореда, обавезно је предвидети и правила понашања, а пре свега шта је забрањено радити на овом простору, односно уредити правила понашања у одређеним ситуацијама. Следи пример неколико забрањених или регулисаних активности, уз напомену да се ова листа даље прошири и уреди:

1. Забрањене активности:

- роштиљ на отвореном у уређеном простору ван кампа;
- музика која загађује по врсти и интензитету;
- мириси који загађују;
- остављање отпада, смећа и сл. ван предвиђених места;
- паркирање ван паркинг простора;
- кретање возила шетно-бициклистичком стазом;
- неовлашћено вршење привредних активности.

2. Уређене активности

- Стална контрола кретања и боравка деце млађе од 5 година;
- Надзор над кретањем у зони обалоутврде посебно када је реч о активности вође групе при групним посетама (екскурзије);
- Кућни љубимци под контролом (поводац, корпа), уз обавезно уклањање свега што оставе за собом.

5.3.3. Софт пројекти туристичког подручја

Поред пројеката који захтевају изградњу, понуду је потребно употпунити пројектима који захтевају припрему, едукацију и тренинг људских ресурса за пружање специфичних услуга и организацију догађаја.

1. **Организација интер-универзитетског тимског рада на ископавањима** – богатство археолошког налазишта, које је могуће изделити као шаховску таблу на више истраживачких поља, омогућује да се по систему јавних позива и преговора поједина истраживачка поља повере угледним археолошким тимовима познатих универзитета из света. То би значило да паралелно на различитим деловима налазишта ради више тимова, доносећи из различитих академских центара своја знања, организацију рада, методе истраживачког рада и размењујући их са другим истраживачким тимовима. Реализација овог пројекта подразумева пажљиву припрему стандарда понашања, прилагођавање и превођење домаћих прописа са циљем да се избегну неспоразуми и у потпуности заштити откривено културно благо.
2. **Организација интер-универзитетског истраживачко педагошког рада у новоформираном Археолошко-истраживачком центру Винча** – концентрација студената и наставника на локалитету ствара реалне могућности за реализацију напредних форми наставе (акредитовани курсеви основних, мастер или докторских студија, мастер-клас курсеви, семинари, стручна едукација и обука). Такође, могуће су и пожељне различите форме интерактивног истраживачког рада (научни скупови, истраживачке радионице, заједнички експерименти, дискусионни форуми, и сл.).
3. **Доношење додатних прописа ради заштите околних подручја од дивље градње, коју може подстаћи развој туризма на локалитету** – ово се првенствено односи на подручја попут Ивановачке аде, тока Винчанске баре, Болечице, и сличних подручја где је потребно или увести или подићи ниво заштите од дивље градње или неконтролисаног бацања отпада.
4. **Едукација и тренинг контакт особља (уводни и редовни)** – пружање услуге која је конзистентна кроз време и на високом нивоу, подразумева више активности:
  - i. **Едукација особља** које долази у контакт са клијентима са циљем да стекну базична, тачна и конзистентна сазнања о историји и археологији налазишта на ком раде, околним сличним налазиштима, Дунаву, Београду и сл. Ова сазнања треба да буду градирана сходно радном месту, али треба да буду конзистентна међусобно, али и са порукама које се кроз комуникације преносе јавности;
  - ii. **Тренинг особља** за обављање више непосредних активности, како би извршиоци били оспособљени да раде на више радних места и посебно тренинг у комуникацији са посетиоцима, особито са странцима, децом и старијим особама;
  - iii. **Стручне екскурзије особља**, где се кроз посете сличним локалитетима свако упознаје са тим како се његов посао ради на другом месту, у циљу потврђивања или унапређивања сопствених пракси.
5. **Гејмификација дестинације** - Циљ ове иницијативе је да се на савремен начин, комбиновањем механизма игре и креирања искуства, посетиоци упознају и истраже локалитет Бело брдо. Кроз гејмификацију посетиоцима се пружа могућност да на забаван, занимљив и интерактиван начин доживе Винчанску културу. Концепт гејмификације интегрише играње игре у физичком окружењу и коришћење технологија, што омогућава лак начин за дигитално укључивање посетиоца у искуство на дестинацији. Кроз играње игре посетиоци се забављају, уче о начину живота људи који су у периоду неолита живели у Винчи, упознају њихове обичаје и културу, друштвене

односе, при чему се релаксирају и уживају, користећи свој паметни телефон, таблет или други уређај.

Очекивања савременог посетиоца су висока, јер на располагању има мноштво избора. Гејмификација дестинације је један од начина да се премаше очекивања гостију, кроз пружање незаборавног и јединственог искуства, које ће посетиоцима остати трајно урезано у памћење. Гејмификација посебно доприноси побољшању искуства посетилаца на дестинацији јер обезбеђује већу: укљученост – кроз различите тачке контакта може да се повећа интеракција између посетилаца и дестинације; лојалност – задовољни посетиоци ће се вратити на локалитет Бело брдо у Винчи и препоручити је посетиоцима са сличним интересовањима и промоцију – задовољни посетиоци су најбољи начин за промоцију дестинације.

Реализација овог пројекта захтева:

- i. Осмишљавање игре за истраживање дестинације** - Игра за истраживање дестинације подразумева комбинацију играња игре у физичком окружењу и употребу дигиталних технологија кроз мобилну апликацију. Играње игре у стварном окружењу креће од момента када посетилац дође на простор ТП „Винча“. Концепт игре је заснован на идеју ”ескејп гејмса”, с тим да је локалитет територија где се реализује игра у спољашњем окружењу. Како би се игра осмислила, потребно је идентификовати и одабрати кључне тачке где посетиоци имају интеракцију са винчанском културом. Сваки задатак се односи на одређени аспект живота током периода неолита, на подручју локације, где се посетиоцу преноси нека од легенди, митова и прича о винчанској култури. Коришћењем апликације на телефону, таблету или рачунару, посетилац генерише трагове и добија смернице за играње игре. Задаци на локацији добијају се скенирањем QR кода који се налази на некој од атракција. Након што се отвори задатак, посетиоци задатак или загонетку решавају у стварном свету. Када је задатак решен, прелазе на наредну локацију, тако што се кроз апликацију добијају трагови и смернице за наредни задатак. На овај начин посетиоци се упознају са Војводином на један савремен, забаван и интерактиван начин. Кључне активности обухватају: Концептуализацију игре (ескејп гејм); Интеграцију технологије и играња игре у стварном окружењу; Одабир партнера на пројекту (авио компанија, хотели, ресторани, превозници, музеји, ресторани, кафићи, ФМЦГ компаније и сл.); Одабир кључних тачака, локација и атракција, где посетиоци имају интеракцију са дестинацијом; Означаване одабраних кључних тачака QR кодовима; Одабир легенди, митова и прича за селектоване кључне тачке; Осмишљавање задатака и трагова инспирисаних причама и легендама; Израда и дизајн апликација за играње игре за андроид и ИОС; Тестирање апликације; Тестирање игра у стварном окружењу; Прилагођавање и усаглашавање игре у складу са извештајем тестирања.
- ii. Лансирање игре** подразумева постављање апликације на *Google Play* и *App Store* како би била доступна за играње. Лансирање би пратила и интегрисана промотивна кампања представљања игре, карактеристика и искуства гостима на циљним тржиштима. Примарни циљ кампање је упознавање гостију са могућношћу играња несвакидашњег ”ескејп гејм” концепта на локалитету Бело брдо у Винчи. Поред комуникације ка гостима од виталног значаја је да се игра представи туристичким организацијама, туристичким агенцијама и осталим ентитетима са којима гости имају контакт. Препорука је да се ТО, ТА и остали стејкхолдери упознају са игром кроз организовање тест играња игре. Како би се игра што боље приближила гостима, препорука је да се одаберу инфлуенсери

који би дошли на дестинацију, играли игру и причали од њој. Интегрисана кампања би требало да обухвати традиционалне и дигиталне промотивне активности представљања игре. Традиционалне промотивне активности у форми памфлета и брошура биће доступне гостима по доласку на дестинацију, док ће се кроз активности дигиталне промоције гостима игра представити и пре доласка на дестинацију. Дигиталне активности обухватају: израду веб сајта, ремаркетинг, банере, блогове, кампању на друштвеним мрежама и инфлуенсер маркетинг. Кључне активности које подразумева овај сегмент производа су: Лансирање апликације на *Google Play* и *App Store*; Сарадња са партнерима на лансирању игре; Креирање интегрисане промотивне кампање; Имплементација традиционалних промотивних активности; Имплементација дигиталних промотивних активности; Организација тест игре за ТО, ТА и остале стејхолдере; Планирање и организација играња игре кроз ангажовања инфлуенсера; Позивање медија са циљних тржишта да посете Бело брдо у Винчи и играју игру и Анализа повратне информације и мерење резултата.

Стручним аспектом ових пројеката предвиђено је да се баве за то надлежни органи и институције, док би управљач заштићеног туристичког простора требало да се брине о свом аспекту ових пројеката: организација путовања, смештај и исхрана посетилаца, друштвени и забавни живот, безбедност боравка у границама простора, поштовање правила понашања у погледу односа према локалитету и археолошким налазима.

6. МОДЕЛ УПРАВЉАЊА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ

6.1. ПОСЛОВНА МИСИЈА УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ „БЕЛО БРДО“ У ВИНЧИ

У складу са одредбама Закона о туризму („Сл. гласник РС“, бр. 17/2019), као и Правилником о начину израде планских докумената, као и студије оправданости за проглашење туристичког простора („Сл. гласник РС“, бр. 58/2011), у складу са препорукама Стратегијског мастер плана развоја туризма Београда за подручје ТП „Винча“, препоручен је механизам управљања развојем туристичког простора, а који суштински користи институт формалног проглашења туристичког простора и именовања управљача, на основу релевантних одредби Закона о туризму.

Кључна сврха успостављања управљача туристичким простором је да осигура резервацију простора за даља археолошка истраживања и валоризацију богатог културно-историјског наслеђа у простору, али и да обезбеди услове за синергетски, контролисан развој и дугорочну одрживост археолошког налазишта „Бело брдо“ у Винчи као туристичког простора, у складу са препорукама Стратегијског мастер плана развоја туризма за предметно подручје.

Ово заправо значи да је управљач туристичким простором врши три кључне пословне функције, уређене чланом 19, Закона о туризму Републике Србије, (Сл. гласник РС, бр. 17/2019):

- Он је главни организатор и координатор активности у вези са туристичком валоризацијом културно-историјског наслеђа у оквиру туристичког простора, у сарадњи и у складу са условима и препорукама надлежних институција и органа, како је то уређено Законом о културним добрима („Сл. гласник РС“, бр. 71/94, 52/2011 - др. закони, 99/2011 - др. закон, 6/2020 - др. закон и 35/2021 - др. закон) у целини, а посебно члановима 99-110;
- Он је централни развојни ентитет туристичког простора – дефинише и реализује развојне пројекте у сарадњи са кључним интересним субјектима;
- Он је главни координатор и контролор спровођења активности у одрживом функционисању дестинације, њеној промоцији и постизању благостања за све научно истраживачке и пословне субјекте, као и за становништво у оквиру туристичког простора уопште.

6.2. РАЗВОЈНА ФУНКЦИЈА УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ

Стратегија инвестиција, систем планирања и управљање развојем туризма на ТП „Бело брдо“ су кључне активности мастер девелопера. Кроз њих се остварује додатна вредност за све кључне субјекте и обезбеђује се здрава истраживачка и пословна клима за обављање активности и привлачење истраживачких институција и инвестиција. Реч је о процесу идентификације могућих пројеката, развој пројекта, подршка у

имплементацији предвиђених пројеката, архитектонска контрола, обезбеђивање подршке развоју у критичним фазама и јасно дефинисање понуде – истраживачких и пословних могућности за институције и инвеститоре. Упоредо с тим, реч је и о континуираном развоју туристичког производа, заснованог на развијеној атракцији која је управо резултат осмишљеног научно истраживачког рада.

У том контексту, кључне одговорности Мастер девелопера су:

- Спровођење Мастер плана;
- Стварање услова за излазак пројеката на тржиште капитала;
- Постављање и контрола правила игре;
- Решавање односа са локалним интересним субјектима на дугорочно одрживој основи;
- Брига о изради и доношењу регулационих планова;
- Уговарање и надзор пројеката инфраструктуре у туристичком простору;
- Уговарање реализације пројеката са инвеститорима и
- Инжењеринг.

6.3. ФУНКЦИЈА ДЕСТИНАЦИЈСКОГ МЕНАѢРА

Управљач туристичким простором мора у потпуности да преузме улогу дестинацијског менаѢра који руководи радом дестинацијске менаѢмент организације (ДМО). Фокус је на континуираном развоју понуде и програма за целу годину, усклађивању туристичких токова са примарним истраживачким активностима, прилагођеној комуникацији и маркетингу ка циљаним јавностима и тржиштима и постављању успешне платформе сарадње јавног и приватног сектора у овим доменима.

Кључне одговорности дестинацијског менаѢра су:

- Континуирани развој туристичких производа у сарадњи са ИЦ и осталим интересним субјектима у развоју налазишта;
- Обезбеђивање заједничког маркетинга;
- Проактивни маркетинг и развој дестинације;
- Развој људских ресурса.

У контексту одрживог управљања дестинацијом, неопходно је у непосредно предстојећем периоду предузети следеће кораке:

- Израдити детаљан план управљања ТП „Бело брдо“ и, на основу тога, предложити оптималну организациону структуру са јасним одговорностима за будућу дестинацијску менаѢмент организацију. Кључне функције управљача туристичким простором су садржане у овој Студији;
- Обезбедити техничку помоћ – тренинг и трансфер одговарајуће добре праксе у циљу ефикасног оспособљавања људских ресурса у реализацији претходно дефинисане пословне мисије.

У перспективи, по завршетку фазе интензивног развоја заштићеног простора налазишта, будући управљач ТП „Бело брдо“ ће наставити да обавља функцију дестинацијског менаџера, у којој ће, поред државе и Града Београда, бити адекватно репрезентован и интерес научно-истраживачких институција и приватних инвеститора, а према моделу који је презентован у овој Студији. У сваком случају, управљач туристичким простором наставља да обавља послове стратешког планирања, заштите и унапређења археолошког и туристичког простора, развоја производа, имплементације система осигурања квалитета, истраживања тржишта, маркетинга и продаје.

Додатно, управљач туристичког простора:

1. обезбеђује услове за неометано одвијање и унапређење археолошких истраживања;
2. обезбеђује услове за уређивање, коришћење, унапређивање и заштиту грађевинског земљишта;
3. координира активности правних и физичких лица који обављају послове у области истраживања, туризма и пратећих делатности;
4. координира развој пројеката истраживачке и туристичке инфраструктуре и туристичке супраструктуре на принципима одрживог развоја;
5. стара се о наменској употреби државне имовине ради квалитетне валоризације ресурса;
6. управља грађевинским земљиштем и стара се о непокретностима које су му дате на коришћење;
7. стара се о месту постављања и начину истицања туристичке сигнализације;
8. доноси програме и акта који се односе на вршење послова управљања;
9. обавља и друге послове, у складу са законом и актом о проглашењу туристичког простора.

Непокретности у државној својини на којима је носилац права коришћења управљач туристичког простора могу се, ради изградње објеката истраживачке и туристичке инфраструктуре и туристичке супраструктуре, дати у закуп другом лицу јавним надметањем или прикупљањем писмених понуда

6.4. КЉУЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ И ЗАДАЦИ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ЈЕДИНИЦА (ОДЕЉЕЊА) УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРОМ

6.4.1. Истраживачки центар неолита – „Винча Бело брдо“

Прецизнији опис активности и организације Истраживачког центра – „Винча Бело брдо“ је детаљније разрађен у Стратегијском мастер плану. Реч је о релативно специфичној организационој јединици која једина има статус сектора и на чијем челу се налази директор центра. Овај центар врши истраживачко-едукативне активности и локацијски је препознат и издвојен унутар граница туристичког простора. Поред запослених, капацитете овог центра користе посетиоци по позиву, ради учешћа у

истраживачко-едукативним програмима. Овде се наводе само неке основне активности овог центра као важног организационог дела чије су задужења:

- Развој мултидисциплинарних истраживачких метода који се делимично већ користе и који могу да се значајно усаврше током рада на ТП „Бело брдо“;
- Едукативна делатност и популаризација науке кроз издавачку делатност, организовање научних и стручних скупова, радионица, летњих школа и кампова националног и међународног карактера и друге сродне активности;
- Пројектна и услужна делатност намењена стицању додатних прихода кроз обављање специјализованих стручних услуга на тржишту уз отварање прилике стручњацима (посебно младим) да кроз праксу напредују и усавршавају своја знања и професионалне вештине;
- Дигиталне технологије кроз методе даљинске перспекције, развијање посебних врста софтвера, развој примене дрона у области истраживања терена и прављење информатичког хаба;
- Развој науке о земљи („*Earth Science*“) и развој неопходних лабораторија за вршење неопходних истраживања (геоархеолошка лабораторија, на пример) како би се омогућило целовито истраживање у једном центру

6.4.2. Одељење за координацију са институцијама надлежним за археолошка истраживања и заштиту културног наслеђа

- У контексту дугорочно одрживог управљања туристичким простором, имајући у виду велики број надлежних институција и истраживачких организација, предлаже се оснивање овог одељења у циљу ефикасне координације између различитих актера – служби управљача туристичког простора, институција и појединаца надлежних за археолошка истраживања, Музеја града Београда који је задужен за конзервацију и презентацију културно-историјског наслеђа;
- Осим координације кључних актера, ово одељење има примарну одговорност и за просторно и временско усклађивање и прилагођавање туристичких активности плану истраживачких активности како би обезбедио генерални развој туристичког простора;
- Обезбеђује подршку Истраживачком центру неолита и одељењу за припрему и аквизицију пројеката и инвестиција у припреми документације за учествовање на различитим конкурсима за даље унапређење истраживања и заштите културног наслеђа на простору налазишта;
- Имајући у виду комплексност задатака које обавља ово одељење, у кадровско-стручном смислу, оно мора у свом саставу да има стручњака за заштиту културно-историјског наслеђа, археолога и музеолога / кустоса.

6.4.3. Одељење за планирање и развој

- Планирање и архитектонска контрола, као и дизајн (стриктно у складу са мастер планом)
- Инжењеринг инфраструктуре и обликовање изгледа истраживачког и туристичког простора (унификација садржаја и мобилијара)

- Административна подршка у облику листе за проверу извршених задатака / пројеката, а у циљу усклађивања административног процеса за минимализацију ризика инвестиције
- Планови (везани за потребну инфраструктуру за функционисање туристичког простора)
- Подршка одељењу Припрема и аквизиције пројеката и инвестиција према потреби

6.4.4. Одељење за дестинацијски менаџмент

- Планирање и развој туристичких производа туристичког простора за целогодишње туристичко пословање (креирање плана развоја кључних туристичких производа по фазама; дефинисање корака, стратегије и одговорности),
- Планирање и развој туристичких атракција, као и истраживачке и туристичке инфраструктуре (креирање плана развоја кључних туристичких атракција и туристичке инфраструктуре по фазама; дефинисање корака, стратегије и одговорности; дефинисање обима и начина реализације приватних инвестиција у туристичке садржаје и атракције),
- Комуникације са Одељењем за дестинацијски маркетинг у вези са осмишљавањем промоције постојећих и нових туристичких производа,
- Праћење трендова у културном туризму археолошких налазишта и дестинација са сличном туристичком понудом везано за развој нових и иновативних туристичких производа,
- Осмишљавање и реализација пројеката за изградњу опште конкурентности дестинације (изградња комплетног туристичког ланца вредности), а према препорукама Стратегијског мастер плана,
- Подршка одељењу Припрема и аквизиције инвестиција према потреби.

6.4.5. Одељење за дестинацијски маркетинг

Комуникације

- Маркетиншка стратегија
- Бренд менаџмент
- Корпоративни дизајн и идентитет
- Имиџ кампање
- Кампање производа
- Тематски менаџмент – научни скупови и међународна сарадња, итд.

Оглашавање

- Штампани материјали
- Банка фотографија
- Банка видео записа
- Банка снимака терена и налаза

- Производи и реплике за продају (мерчендајзинг)

Интернет

- Е-маркетинг
- Континуирани развој јединствене Интернет странице за ТП „Бело брдо“
- Маркетинг на друштвеним мрежама
- Развој тематских канала за кључне производе
- Развој централног резервационог система (јединствено представљање дестинације према клијентима)
- Статистика за Интернет и е-маркетинг

Остало

- Континуирано истраживање тржишта
- Идентификација и циљање правих тржишта
- Подизање нивоа препознатљивости туристичког простора на циљним тржиштима и ка циљним тржишним сегментима
- Максимизирање приноса и пословних показатеља
- Подршка одељењу Припрема и аквизиције инвестиција према потреби

6.4.6. Одељење за припрему и аквизицију пројеката и инвестиција

- Припрема пројеката за учествовање на различитим конкурсима донаторских фондова у земљи и иностранству за даљу валоризацију културно-историјског наслеђа археолошког налазишта
- Стратегија и приоритизација инвестиционих пројеката, у складу са препорукама Стратегијског мастер плана
- Дефинисање инвестиционих пакета у складу са потребама тржишта инвеститора
- Таргетирање инвеститора
- Формулисање инвестиционих проспеката
  - Информације о инвестиционој могућности према мастер плану и дефинисаном пакету
  - Финансијска анализа инвестиције са главним показатељима (ROI)
  - Процена ризика (анализа тржишта, подршка Владе реализацији пројекта, регулаторни оквир, административна процедура)
- Маркетинг инвестиције
  - Интернет
  - Изложбени простор (3Д модели, виртуелни прикази, итд.)
- Припрема материјала за спровођење јавних позива за тражење стратешких партнера / купаца за реализацију инвестиционих пројеката

- Припрема адекватног административно-правног оквира са пратећом документацијом и подршка инвеститору током процеса реализације инвестиције
- Праћење развоја пројеката
- Организација подршке осталих одељења према потреби

6.4.7. Одељење за финансије и правне послове

Одељење за Финансије и правне послове ће чинити два одсека – Одсек за финансије и контролинг и Одсек за опште и правне послове. У оквиру та два одсека, ово одељење има одговорност за:

- Праћење законских прописа везаних за развој и управљање туристичким простором
- Формулисање предлога за унапређење оквира пословања у складу са потребама развоја туристичког простора / тржишта инвеститора и купаца
- Општи административно – правни послови
- Правна питања везана за пословање управљача туристичким простором
- Одговорност за спровођење јавних набавки
- Одговорност за финансијску политику
- Осигуравање података о стању и кретању средстава и о резултатима пословања потребних ради доношења одлука у пословима руковођења
- Израда финансијских планова
- Израда финансијских извештаја, периодичних обрачуна и завршног рачуна
- Извештавање и предлози за Владу у вези са за усклађивањем прописа, у циљу ефикасније реализације пословне мисије управљача
- Подршка одељењу Припрема и аквизиције инвестиција према потреби.

6.4.8. Одељење туристичко угоститељске подршке

Одељење туристичко угоститељске подршке обавља послове прихвата посетилаца на археолошки локалитет на различитим тачкама контакта са посетиоцима, гарантујући стандардни ниво услуге уз поштовање принципа економичности у раду и има одговорност за:

- Пословање центра за посетиоце са инфо деском, продавницом сувенира, прихват посетилаца и организовање њиховог удобног и безбедног протока кроз просторе археолошког налазишта;
- Организовање и брига о сталним поставкама у центру за посетиоце и истраживачком центру;
- Организација рентирања опреме за посету налазишту (опрема за виртуелну реалност, аудио водичи и сл.), организацијом рада водича на простору локалитета, и сл.
- Пословање јединица за услуживање хране и пића (кафетерија, кухиња и трпезарија, као и евентуалне истурене јединице за продају напитака у простору дечјег тематског парка и сл.

- Организација рада смештајног капацитета у простору истраживачког центра са припадајућим пословима домаћинства (*house-keeping*).

6.4.9. Одељење техничке подршке

Одељење техничке подршке обавља послове одржавања простора, грађевинских објеката и инсталација на простору ТП „Бело брдо“ и има одговорност за:

- Организовање рада и одржавање спољних простора на подручју налазишта (паркинг, шетне стазе, и сл.), контрола уласка уз одговарајуће улазнице, организовање рада пунктова за рентирање опреме;
- Техничко текуће одржавање објеката на простору археолошког налазишта, чишћење простора, одржавање инсталација у објектима, ситне поправке и давање подршке у припреми пројеката инвестиционог одржавања;
- Посао одржавања парковских површина, брига о зеленим површинама и декоративном растињу, организација рада и одржавање тематског парка за децу;
- Чување простора ТП „Бело брдо“, чување објеката, надзор, противпожарна заштита и заштита од других ризика које проузрокује близина обалоутврде, присуство истражних површина (ископ), и сл.

6.5. СТРУКТУРИРАЊЕ И ОСНИВАЊЕ УПРАВЉАЧА ТУРИСТИЧКИМ ПРОСТОРМ

6.5.1. Структурирање (кластеризација) интереса приватног сектора

У обухвату археолошког налазишта „Бело брдо“ су се у претходном периоду догодиле неке инвестиције приватног сектора, које су покренуле а делимично и нарушиле сложени ланац вредности пружалаца услуга везаних за археолошка истраживања и туристичку привреду.

У оквирној класификацији одговарајућих кластера пружалаца услуга, издвајају се две кључне групе (кластера):

- Пружаоци услуга организовања посета, уз превоз и вођење, туристичких група домаћих и међународних посетилаца;
- Пружаоци услуга смештаја и послуживања хране и пића у малим туристичким капацитетима – домаћој радиности;

Тренутно је неразвијена понуда произвођача традиционалних и аутентичних производа, карактеристичних за подручје Винче (општине Гроцка, која представља непосредно окружење археолошког налазишта „Бело брдо“).

У складу са примерима добре праксе у управљању туристичким дестинацијама из развијених дестинација у Аустрији, Швајцарској (као туристички најконкурентнијих земаља), али и из окружења (Мађарска), показало се да је интерес појединачних пружалаца услуга и/или произвођача најцелисходније структурирати кроз тзв. ”клубове производа”.

Клубови производа су удружења пружалаца услуга (произвођача) који за своје пословање користе сличне ресурсе и на тржиште излазе са сличном понудом.

Имајући у виду малопре издвојене постојеће две, а потенцијално три кључне групе пружалаца услуга (произвођача), предлаже се структурирање интереса приватног сектора на следећи начин:

- Оснивање клуба производа - удружења пружалаца услуга смештаја и послуживања хране и пића у домаћој радиности;
- Оснивање клуба производа – удружења произвођача традиционалних и аутентичних производа из општине Гроцка и града Београда, а који су непосредно везани за археолошког налазишта „Бело брдо Винча“;
- Увезивање интереса претходне две групе интересних субјеката са управљачем туристичког простора и преко њега са представницима научно истраживачке академске заједнице у циљу синергетског наступа на пословима организације истраживачких активности (прихват истраживача, учесника научних скупова и других посетилаца). Координациони механизам за ове потребе је редовно организовање састанака оба клуба производа под покровитељством управљача туристичког простора археолошког налазишта „Бело брдо“. На те састанке ће управљач простора позивати заинтересоване институције, појединце и организације у циљу размене информација и координације рада на планираним активностима.

6.5.2. Оснивање управљача туристичким простором

Имајући у виду изузетан значај реализације препорука и пројеката садржаних у Стратегијском мастер плану развоја туризма на простору археолошког налазишта „Бело брдо“, као и за развој туризма града Београда и Републике Србије уопште, као оптималан правни облик за оснивање управљача туристичким простором предлаже се оснивање друштва са ограниченом одговорношћу, које ће имати мисију, задатке и циљеве описане у овој Студији.

С обзиром на изражен национални интерес за успех у реализацији наведених препорука и пројеката, а у контексту предложеног устројства за заштиту интереса свих пружалаца услуга који су директно у ланцу вредности туристичке привреде будућег туристичког простора, од значаја за правилан будући развој, поред неспорног учешћа државе у капиталу и управљању, потребна је адекватна репрезентација града Београда у структури управљања туристичким простором.

У том смислу, предлаже се оснивање друштва са ограниченом одговорношћу, у којем би оснивачи били Република Србија и град Београд (са односом 70:30 у структури капитала у корист Републике Србије), са обезбеђеним учешћем у управљању, којим би били репрезентовани и интереси стручне и истраживачке заједнице. Поштујући комплексан и мултидисциплинарни карактер туристичког простора, Скупштина будућег привредног друштва би требало да укључи:

- Као представнике Републике Србије, чланове Скупштине привредног друштва који ће бити именовани на предлог: министарства задуженог за послове културе, министарства задуженог за послове науке и министарства задуженог за послове туризма;
- Као представнике града Београда, чланове Скупштине привредног друштва који ће бити именовани на предлог: секретаријата задуженог за послове туризма и Музеја града Београда.

График 6.1. Организациона шема предузећа ТП „Бело брдо“ д.о.о.

7. ЕКОНОМСКА ОЦЕНА ОПРАВДАНОСТИ ПРОГЛАШЕЊА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

7.1.ЦИЉЕВИ ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ И ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Циљ економске анализе ефикасности улагања у пројекат јесте да утврди економску исплативост инвестиције и способност пројекта да из својих текућих пословних операција уредно измирује обавезе према повериоцима, запосленом особљу и друштвеној заједници.

Економска анализа оправданости улагања респектује и интересе друштва као целине, који се дефинишу неопходношћу да се ограничена инвестициона средства, без обзира на њихово порекло, улажу у пројекте који су најпрофитабилнији и који обезбеђују њихово рационално враћање како би била реинвестирана у нове, такође, профитабилне пројекте.

На крају, економска анализа би требало да потврди или оспори ваљаност пословне идеје инвеститора на начин што ће дефинисати релације његових економских користи (или губитака) ;:_ од инвестиционог подухвата у складу са закључцима тржишне анализе и потребама простора.

Основно обележје оцене инвестиције јесу новчани токови који кроз њу настају у животном веку пројекта. Инвестиција ће бити од користи онда када је збир свих новчаних прилива од те инвестиције минимално исти као и збир свих новчаних издатака укључујући и издатке на име камата на позајмљени капитал.

Финансијска оцена инвестиционог пројекта се заснива на обрачунима ефеката који се од њега добијају, пре свега које од њега има инвеститор, али и други учесници у његовој реализацији, укључујући и друштвену заједницу која креира макроекономске услове инвестирања и пословања ефектуиране инвестиције као самосталног економског субјекта.

Два основна приступа у финансијској оцени инвестиционих пројеката су статички и динамички приступ. Статички приступ се заснива на анализи у једном временском пресеку, док динамички приступ анализе узима у обзир време инвестирања, односно улагања и пројектовани период експлоатације инвестиционог пројекта. Будући да динамички приступ оцене инвестиционих пројеката оперише временском преференцом која обухвата како период инвестирања тако и период експлоатације инвестиционог пројекта, односно доводи међусобну везу активности, параметре и чињенице из различитих временских тренутака, сматра се поузданијом методом оцене исплативости улагања у дати инвестициони пројекат.

Критеријуми динамичке анализе инвестиционог пројекта су сложени показатељи његових перформанси. Они вишеслојно и на различите начине одсликавају динамичке аспекте улагања и експлоатације инвестиционог пројекта у његовом пројектованом животном веку. Најважнији критеријуми динамичке анализе економске ефикасности датог инвестиционог пројекта су:

- Финансијски ток пројекта
- Економски ток пројекта
  - стопа интерне економске ефективности *(IRR)
  - нето садашња вредност (NPV)
- Новчани ток (*Cash Flow*) пројекта
- Период повраћаја инвестираног капитала
- Анализа трошкова и користи (*Cost Benefit*) пројекта

Финансијски ток пројекта је израз ликвидности пројекта и показује способност пројекта као одрживе економске и репродукционе целине да уредно измирује своје обавезе према својим повериоцима;

Економски ток пројекта је израз његове економске снаге. Кључни индикатори економског тока пројекта су Стопа интерне економске ефективности (IRR) и Нето садашња вредност (NPV).

- Стопа интерне економске ефективности (IRR) инвестиционог пројекта је она дисконтна стопа која критеријум његове садашње вредности своди на нулу. По дефиницији, то је она дисконтна стопа у чијим условима реализација датог инвестиционог пројекта инвеститору не доноси ни добитке ни губитке. Истовремено, Стопа интерне економске ефективности пројекта (IRR) је висина камтне стопе коју пројекат може поднети када би у целини његова реализација била финансирана из средстава кредита пословне банке.
- Нето садашња вредност пројекта (NPV) је репрезент динамичких критеријума који се утврђује уз примену техника и процедуре дисконтног рачуна. Она је израз суме дисконтованих (сведених на садашњи временски тренутак) нето новчаних прилива у читавом (пројектованом) животном веку пројекта.

Рок враћања уложених средстава у дати инвестициони пројекат је израз временског периода у коме ће суме дисконтованих нето новчаних прилива од инвестиције бити довољне да врате укупну вредност улагања сведену на садашњу вредност.

Све вредносне релације ове анализе су исказане у сталним односно неифлаторним ценама на дан 30.04.2022. године и кореспондирају курсу у односу 1 € = 118,00 динара.

7.2.ПОЛАЗНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ И ОПРЕДЕЉЕЊА ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ ПРОЈЕКТА (ASSUMPTIONS)

Обим инвестиционих улагања је према Стратегијском мастер плану;

- Извори финансирања пројекта су буџетска средства Владе Републике Србије и средства јавно-приватног партнерства;
- Обим оперативних прихода је према подацима датим у Стратегијском мастер плану;

- Обим оперативних трошкова, осим трошкова амортизације, је према подацима датим у Стратегијском мастер плану;
- Трошкови амортизације су обрачунати по стопи од 5% на инвестициону вредност укупних улагања;
- Резидуална вредност пројекта је обрачуната по стопи од 25% у последњој години финансијских пројекција;
- Животни век пројекта за потребе ове анализе је дефинисан на 25 година, ма да ће у стварности животни век пројекта бити много дужи.

7.3.РЕЗУЛТАТИ ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ СА КЉУЧНИМ ИНДИКАТОРИМА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКЕ ПРИХВАТЉИВОСТИ ПРОЈЕКТА

7.3.1. Инвестициона улагања и извори финансирања

ПЛАН ИНВЕСТИЦИОНИХ УЛАГАЊА
сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

Рбр.	Елементи	У еврима	%
1	Улагања у инфраструктуру и пратећу опрему	33.470.447	100,0
	Укупно	33.470.447	100,0

ПЛАН ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА
сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

Рбр.	Елементе	У еврима	%
1	Буџетска средства и средства јавно-приватног партнерства	33.470.447	100,0
2	Кредит комерцијалним банкама	0	0,0
	Све у свему	33.470.447	100,0

Подаци о обиму потребних инвестиционих улагања у пројекат су утврђени Стратегијским мастер планом развоја туризма за локалитет археолошког налазишта Бело брдо у Винчи. Као могући извори финансирања инвестиционих улагања у пројекат су средства буџета Владе Републике Србије и средства јавно-приватног партнерства. У складу са овим, биланси новчаних токова пројекта нису терећени по основу камата и отплата, односно укупних анuitета, што би иначе био случај да је предвиђено да пројекат у целини или једним делом буде финансиран из кредита пословне банке.

7.3.2. Користи од реализације пројекта

Користи (*benefits*), односно годишњи приходи пројекта су сагледани Стратегијским мастер планом развоја туризма на локалитету археолошког налазишта Бело Брдо у Винчи по појединачним инвестиционим целинама:

1. Истраживачки центар неолита;
2. Центар за посетиоце;
3. Архео парк;
4. Зелени лавиринт;
5. Паркинг и рентирање електричних возила;
6. Угоститељски објекат – ресторан – бистро;
7. Винча гламурозни кампинг и креативни хаб и
8. Неолитски адреналински парк.

ГОДИШЊИ ПЛАН ПРИХОДА ПРОЈЕКТА У СТАБИЛИЗОВАНОЈ ГОДИНИ

Инвестициона целина	У еврима
Истраживачки центар неолита	3.067.500
Центар за посетиоце	840.000
Архео парк	508.235
Зелени лавиринт	371.875
Паркинг и рентирање електричних возила	555.120
Угоститељски објекат - ресторан - бистро	1.657.895
Винча гламурозни кампинг и креативни хаб	949.000
Неолитски адреналински парк	705.882
Укупан приход пројекта	8.655.507

7.3.3. Оперативни трошкови пројекта

Оперативни трошкови, без трошкова амортизације пројекта, су такође сагледани Стратегијским мастер планом развоја туризма на локалитету археолошког налазишта Бело брдо у Винчи по одговарајућим инвестиционим целинама, према следећем прегледу:

ПЛАН ОПЕРАТИВНИХ ТРОШКОВА БЕЗ ТРОШКОВА АМОРТИЗАЦИЈЕ

Инвестициона целина	У еврима		
	Лични доходи	Остали тр.	Укупно
Истраживачки центар неолита	1.533.750	306.750	1.840.500
Центар за посетиоце	168.000	84.000	252.000
Архео парк	50.824	50.823	101.647
Зелени лавиринт	37.188	37.187	74.375
Паркинг и рентирање електричних возила	111.024	27.756	138.780
Угоститељски објекат - ресторан - бистро	331.579	663.158	994.737
Винча гламурозни кампинг и креативни хаб	332.150	237.250	569.400
Неолитски адреналински парк	141.176	105.883	247.059
Свега	2.705.691	1.512.807	4.218.498

С обзиром да су трошкови амортизације процеса репродукције неизбежна компонента сваке економске анализе, за потребе економске анализе пројекта проглашења туристичког простора на локалитету археолошког налазишта Бело брдо у Винчи,

трошкови амортизације су утврђени на основу података о висини инвестиционих улагања и просечне стопе отписа од 5%, а према следећем прегледу:

ОБРАЧУН ГОДИШЊИХ ТРОШКОВА АМОРТИЗАЦИЈЕ

Инвестициона целина	Улагања	Стопа отписа %	У еврима
			Амортизација
Истраживачки центар неолита	12.000.000	5	600.000
Центар за посетиоце	5.000.000	5	250.000
Архео парк	3.000.000	5	150.000
Зелени лавиринт	2.000.000	5	100.000
Паркинг и рентирање електричних возила	2.000.000	5	100.000
Угоститељски објекат - ресторан - бистро	800.000	5	40.000
Винча гламурозни кампинг и креативни хаб	1.700.000	5	85.000
Неолитски адреналински парк	2.500.000	5	125.000
Свега	29.000.000		1.450.000
Улагања у инфраструктуру	5.370.447	5	268.522
Укупно	34.370.447		1.718.522

Укупни годишњи трошкови пројекта, односно оперативни трошкови сагледани у Стратегијском мастер плану и трошкови амортизације обрачунати на напред приказани начин су према следећим подацима:

ПЛАН УКУПНИХ ТРОШКОВА ПРОЈЕКТА

Инвестициона целина	Лични дохоци	Амортизација	У еврима	
			Остали трошкови	Укупно
Истраживачки центар неолита	1.533.750	600.000	306.750	2.440.500
Центар за посетиоце	168.000	250.000	84.000	502.000
Архео парк	50.824	150.000	50.823	251.647
Зелени лавиринт	37.188	100.000	37.187	174.375
Паркинг и рентирање електричних возила	111.024	100.000	27.756	238.780
Угоститељски објекат - ресторан - бистро	331.579	40.000	663.158	1.034.737
Винча гламурозни кампинг и креативни хаб	332.150	85.000	237.250	654.400
Неолитски адреналински парк	141.176	125.000	105.883	372.059
Улагања у инфраструктуру	0	268.522	0	268.522
Свега	2.705.691	1.718.522	1.512.807	5.937.020

7.3.4. Биланс прихода, расхода и финансијског резултата пројекта

Биланс прихода, расхода и финансијског резултата пројекта је сачињен на основу аналитичких података и обрачуна о користима и трошковима пројекта и са обрачуном пореза на бруто добит по стопи од 15%, што је у складу са тренутно актуелним прописима Републике Србије. Ниже приказани билансни исказ о приходима, расходима и нето финансијском резултату пројекта је синтетички израз обима и динамике процеса репродукције пројекта као самосталне пословне целине.

ПЛАН ПРИХОДА, РАСХОДА И ФИНАНСИЈСКОГ РЕЗУЛТАТА ПРОЈЕКТА
сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

Р.бр.	Позиција	У еврима	
		1-20	21-25
А.	УКУПНИ ПРИХОДИ	8.655.507	8.655.507
І	ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ	8.655.507	8.655.507
	Приходи - бенефити пројекта	8.655.507	8.655.507
	Остали пословни приходи	0	0
Б.	УКУПНИ РАСХОДИ	5.937.020	4.218.498
І	ОПЕРАТИВНИ ТРОШКОВИ	5.937.020	4.218.498
	Амортизација	1.718.522	0
	Лицни дохоци	2.705.691	2.705.691
	Остали трошкови пословања	1.512.807	1.512.807
ІІ	ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ	0	0
	Интеркаларна камата	0	0
	Камате по основу дугорочних кредита	0	0
В.	ДОБИТ (губитак)	2.718.487	4.437.009
ІІІ	ПОРЕЗ	407.773	665.551
Г.	НЕТО ДОБИТ	2.310.714	3.771.458

Значајно повећање бруто и нето добитка од 21. до 25. године сачињених финансијских пројекција је резултанта потпуног отписа елемената фиксне активе пројекта.

7.3.5. Обрачун потребних улагања у трајна обртна средства пројекат у првој години пословања

ОБРАЧУН ПОТРЕБНИХ УЛАГАЊА У ТРАЈНА ОБРТНА СРЕДСТВА У ПРВОЈ ГОДИНИ

сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

Ред. број	Елементи Опис	Годишње потребе	Коефицијенти обрта	У еврима
				Потребна обртна ср.
А	ОБРТНА СРЕДСТВА			525.704
1	Трајна обртна средства	1.512.807		189.101
	1.1. Залихе материјала	1.512.807	8	189.101
	1.2. Залихе недовршене производње	0	0	
	1.3. Залихе готових производа	0	12	0
2	Друга обртна средства	17.311.014		336.603
	2.1. Потраживања од купаца	8.655.507	36	240.431
	2.2. Жиро рачун	8.655.507	90	96.172
Б	ИЗВОРИ ОБРТНИХ СРЕДСТАВА			465.699
	1. Добављачи	1.512.807	24	63.034
	2. Бруто лични дохоци	2.705.691	12	225.474
	3. Амортизација	1.718.522	12	143.210
	4. Остале обавезе	407.773	12	33.981
В	ПОТРЕБНА ОБРТНА СРЕДСТВА			60.005

7.3.6. Финансијски ток пројекта

Посматрано са становишта финансијског тока, пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи” је ликвидан у свим годинама животног века, односно периода обухваћеног финансијским пројекцијама. Пројекат је, такође, финансијски посматрано, ефикасан, с обзиром да у свакој години финансијских пројекција генерише позитивне износе нето новчаних притока из финансијског тока, што се потврђује у наставку наведеним подацима изведеним из детаљних аналитичких анализа биланса финансијског тока:

ФИНАНСИЈСКИ ТОК ПРОЈЕКТА

сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

Елементи	Укупно	У еврима			
		1	2-20	21-24	25
ПРИХОДИ	259.350.734	43.025.954	8.655.507	8.655.507	17.248.119
Пословни приходи	216.387.675	8.655.507	8.655.507	8.655.507	8.655.507
Извори финансирања	34.370.447	34.370.447	0	0	0
Остатак вредности улагања	8.592.612	0	0	0	8.592.612
РАСХОДИ	151.316.114	38.996.718	4.626.271	4.884.049	4.884.049
Инвестиције	34.370.447	34.370.447	0	0	0
Пословни расходи (без амортизације)	105.462.450	4.218.498	4.218.498	4.218.498	4.218.498
Порез на бруто добит	11.483.217	407.773	407.773	665.551	665.551
Анuitети	0	0	0	0	0
НЕТО ПРИЛИВИ	108.034.620	4.029.236	4.029.236	3.771.458	12.364.069
Просечно годишње	4.321.385				

7.3.7. Рентабилност пројекта

Рентабилност инвестиционог пројекта је израз приноса на ангажовани капитал за његову реализацију, а утврђује се из односа остварене просечне нето добити у животном веку пројекта и суме ангажованих средстава тј. уложеног капитала.

СТОПА РЕНТАБИЛНОСТИ

Опис	Вредности	ј.м.
Стопа рентабилности пројекта	7,6	%
Просечан нето добитка пројекта	2.602.862	евра
Просечно ангажована пословна средства пројекта	34.370.447	евра

Према изнетим подацима о просечном нето добитку пројекта у животном веку од 25 година и укупно ангажованом капиталу за његову материјализацију, пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи“ је рентабилан, с обзиром да стопа просечног годишњег приноса на ангажовани капитал износи 7,6%.

7.3.8. Економски ток пројекта

Стопа интерне ефективности (IRR)

Економски ток пројекта и из њега изведена стопа интерне економске ефективности (IRR) је израз нивоа каматне стопе коју пројекат може да поднесе уколико би финансирање његове реализације у целости било из кредитних средстава.

Извршене анализе показују да би пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи“ могао да поднесе каматну стопу у висини од чак 14,4%, а у задатим релацијама обима инвестиционих улагања и обима и динамике процеса репродукције, односно прихода, трошкова и нето финансијског резултата које може генерисати у претпостављеном животном веку од 25 година.

ЕКОНОМСКИ ТОК ПРОЈЕКТА

(IRR - стопа интерне економске ефективности)

сталне цене и курс на дан 31.12.2020.

Елементи	Укупно	У еврима		
		1	2-24	25
УКУПАН ПРИХОД	224.980.287	8.655.507	8.655.507	17.248.119
Приходи – користи (бенефити) пројекта	216.387.675	8.655.507	8.655.507	8.655.507
Резидуална вредност пројекта	8.592.612	0	0	8.592.612
УКУПНИ РАСХОДИ	139.832.897	38.588.945	4.218.498	4.218.498
Инвестиције	34.370.447	34.370.447	0	0
Амортизација	0	0	0	0
Лични дохоци	67.642.275	2.705.691	2.705.691	2.705.691
Камате на кредите	0	0	0	0
Остали трошкови	37.820.175	1.512.807	1.512.807	1.512.807
		-		
НЕТО ПРИХОД	85.147.390	29.933.438	4.437.009	13.029.621
Стопа интерне економске ефективности - IRR	14,4%			

Нето садашња вредност (NPV – *Net Present Value*) пројекта

Нето садашња вредност пројекта (NPV) је најобухватнији критериј оцене пројекта, који је уједно базиран на ономе што улагаче највише занима, а то је нето зарада новца. Поред тога, NPV пројекта обухвата и феномен губитка вредности новца у времену, кроз дисконтовње одабраном дисконтном стопом која одговара преференцијама улагача у дати пројект посматрано са становишта његове ризичности. Одабрана дисконтна стопа од 10% за прорачун NPV индикатора пројекта проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ је стопа која покрива ризике пред којима се пројекат из области туристичке привреде може наћи у турбулентним временима каква су данас. Непосредна прошлост са пандемијом Ковида 19 је најупечатљивији пример ризичности осетљивости туристичке привреде на неповољне утицаје догађаја на ширем међународном плану.

ЕКОНОМСКИ ТОК ПРОЈЕКТА
(NPV - нето садашња вредност пројекта)

сталне цене и курс на дан 31.12.2020.
У еврима

Елементи	Укупно	1	2-24	25
УКУПАН ПРИХОД	224.980.287	8.655.507	8.655.507	17.248.119
Приходи - бенефити пројекта	216.387.675	8.655.507	8.655.507	8.655.507
Резидуална вредност пројекта	8.592.612	0	0	8.592.612
УКУПНИ РАСХОДИ	139.832.897	38.588.945	4.218.498	4.218.498
Инвестиције	34.370.447	34.370.447	0	0
Амортизација	0	0	0	0
Лицни дохоци	67.642.275	2.705.691	2.705.691	2.705.691
Камате на кредите	0	0	0	0
Остали трошкови	37.820.175	1.512.807	1.512.807	1.512.807
НЕТО ПРИХОД	85.147.390	-29.933.438	4.437.009	13.029.621
Дисконтна стопа	10%			
Нето садашња вредност	9.822.111			

Критеријум NPV се сматра најпотпунијом мером очекиваних перформанси пројекта, тако да је управо он супериорни критеријум за оцену његове прихватљивости. Прихватљиви су они пројекти којима је $NPV > 0$. Пројекти с већим NPV-ом су прихватљивији од оних са мањом NPV. Пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело брдо у Винчи“ је прихватљив са становишта критеријума NPV, с обзиром да је његова вредност за дисконтну стопу од 10% већа од нуле.

7.3.9. Новчани ток (Cash Flow) пројекта

Новчани ток (Cash flow) пројекта је билансни исказ о његовим зарађивачким способностима. На својој приливној страни овај биланс узима у обзир нето добит, амортизацију и екстерне изворе финансирања, а на својој одливној страни инвестициона улагања, одливе по основу улагања у трајна обртна средства у првој години пословања и отплата дугорочних зајмова. Нето приливе средстава чини разлика између укупних прилива и укупних одлива средстава.

НОВЧАНИ ТОК (CASH FLOW) ПРОЈЕКТА

сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.
У еврима

ПОЗИЦИЈА	1	2-20	21-25
ПРИЛИВИ СРЕДСТАВА			
Нето добит	2.310.714	2.310.714	3.771.458
Амортизација	1.718.522	1.718.522	0
Извори финансирања	34.370.447	0	0
Укупно приливи средстава	38.399.683	4.029.236	3.771.458
ОДЛИВИ СРЕДСТАВА			
Инвестициона улагања у пројекат	34.370.447	0	0
Улагања у трајна обртна средства у И години	60.005	0	0
Укупно одливи средстава	34.430.452	0	0
НЕТО ПРИЛИВ СРЕДСТАВА	3.969.231	4.029.236	3.771.458

7.3.10. Период повраћаја инвестиционих улагања

Период повраћаја финансијских средстава уложених у инвестициони пројекат је од посебног интереса за инвеститоре. Овај критериј се израчунава из односа акумулације и укупно уложених средстава у пројекат.

Период повраћаја уложених средстава у инвестициони пројекат се може израчунати по номинали и уз примену дисконтног рачуна. Реалнији је обрачун уз примену дисконтног обрачуна с обзиром да он узима у обзир губитак вредности новца са протоком времена, односно преко релације дисконтног обрачуна износи акумулације из будућности се сведе на садашњу вредност и вредносно су упоредиви са вредношћу инвестираног капитала.

За повраћај уложених средстава у пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ ће требати нешто мало више од 20 година, рачунато из односа укупно уложених инвестиционих средстава и остварене акумулације (нето добит плус амортизација) сведене методологијом дисконтног рачуна на њену вредност у моменту инвестирања.

ОБРАЧУН ПЕРИОДА ПОВРАЋАЈА

Године	У еврима			
	Дисконтована нето дибит*	Дисконтована амортизација*	Дисконтована акумулација*	Непокривени део улагања
0				34.370.447
1	2.100.649	1.562.293	3.662.942	30.707.505
2	1.909.681	1.420.266	3.329.947	27.377.558
3	1.736.073	1.291.151	3.027.225	24.350.333
4	1.578.249	1.173.774	2.752.022	21.598.311
5	1.434.771	1.067.067	2.501.839	19.096.472
6	1.304.338	970.061	2.274.399	16.822.074
7	1.185.761	881.874	2.067.635	14.754.439
8	1.077.965	801.703	1.879.668	12.874.770
9	979.968	728.821	1.708.789	11.165.981
10	890.880	662.565	1.553.445	9.612.536
11	809.891	602.332	1.412.223	8.200.313
12	736.265	547.574	1.283.839	6.916.475
13	669.331	497.795	1.167.126	5.749.348
14	608.483	452.541	1.061.024	4.688.325
15	553.166	411.401	964.567	3.723.758
16	502.879	374.001	876.879	2.846.878
17	457.162	340.000	797.163	2.049.716
18	415.602	309.091	724.694	1.325.022
19	377.820	280.992	658.812	666.210
20	343.473	255.447	598.920	67.290
21	509.639	0	509.639	0

*/ За дисконтну стопу 10%

7.3.11. Анализа трошкова и користи (*Cost Benefit*) пројекта

Анализа трошкова и користи (*Cost Benefit*) је метод оцене прихватљивости инвестиционих пројеката која се заснива на упоредној анализи свих користи и свих трошкова у животном веку пројекта сведених на упоредиве вредности методологијом дисконтног обрачуна. Посебно се користи у оцени прихватљивости инфраструктурних пројеката као што су: енергетски објекти, путеви, иригациони системи, регионалне депоније и други. Критеријум *Cost Benefit* анализе се изражава релацијом B/C , а инвестициони пројекат је прихватљив ако је $B/C > 1$, односно ако је збир свих дисконтованих прихода и користи пројекта већи од збира свих дисконтованих трошкова и губитака у његовом животном веку.

COST BENEFIT ПРОЈЕКТА

сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

У еврима

Елементи	Укупно
Користи (бенефити) пројекта	216.387.675
Трошкови пројекта	139.832.897
Дисконтна стопа (%)	10%
Садашња вредност користи пројекта	78.566.383
Садашња вредност трошкова пројекта	52.922.225
Cost Benefit пројекта (B/C)	1,48

Према изнетим подацима обрачуна *Cost Benefit* анализе, пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ је прихватљив и са овог веома значајног становишта његове оцене с обзиром да је коефицијент B/C већи од нуле ($B/C > 0$).

7.4. ДРУШТВЕНО - ЕКОНОМСКА ЕФИКАСНОСТ ПРОЈЕКТА

Друштвено-економска оцена инвестиционог пројекта има за циљ да укаже на утицај пројекта на привреду шире друштвене заједнице и треба да пружи информације о исплативости пројекта са становишта шире друштвене заједнице.

Друштвено-економска оцена пројекта се исказује преко релација друштвено-економског тока пројекта. У односу на економски ток добијен у оквиру стандардне анализе, друштвено-економски ток се на својој приходној страни коригује за износе примљених субвенција и подстицаја по било ком основу, а на страни одлива за износе царина и такси на увоз опреме, као и трошкова пословања за износ пореза на имовину, доприноса на нето зараде, пореза на бруто добит и за износ царина на увоз елемената процеса репродукције.

Друштвени ток пројекта проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ генерише значајно повољније критерије његове прихватљивости у односу на Економски ток базичне економске анализе, што се потврђује подацима наредног табеларног прегледа.

УПОРЕДНИ ПОДАЦИ КРИТЕРИЈУМА ЕКОНОМСКОГ И ДРУШТВЕНОГ ТОКА

Опис	Економски ток	Друштвени ток
Стопа интерне економске ефективности (IRR) %	14,4	17,5
Нето садашња вредност (NPV) за дисконтну стопу 10% у еврима	9.822.111	16.698.817
Период повраћаја уложених средстава у годинама	21	12
Стопа приноса на ангажовани капитал %	7,6	11,1
<i>Cost Benefit</i> (B/C) коеф.	1,48	1,71

7.5. АНАЛИЗА РИЗИКА ИНВЕСТИРАЊА

Пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ је методолошки тестиран на ризик прекорачења укупних инвестиционих улагања за 10% и на ризик остваривања планираних користи за 5% мањих од планираних.

Циљ анализе у задатим условима јесте да покаже да ли би предметни инвестициони пројекат могао и даље бити економски рационална и исплатива инвестиција као што је то доказано у основној анализи изложеној на претходним страницама ове Студије оправданости пројекта.

Економију инвестиционог пројекта проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ у измењеним условима полазних претпоставки ћемо пратити преко релација:

- финансијског тока као израза његове ликвидности,
- економског тока са IRR као израза његове интерне економске ефективности,
- нето садашње вредности (NPV) за дисконтну стопу од 10%,
- периода повраћаја инвестиционих улагања,
- рентабилности, односно стопе приноса на ангажовани капитал и
- Cost Benefit* индикатора (B/C).

УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД КРИТЕРИЈА БАЗИЧНЕ ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ И АНАЛИЗЕ РИЗИКА

Критериј	Базична анализа	Анализа ризика
Финансијски ток - просечно годишње	4.321.385	4.008.518
Економски ток		
IRR у %	14,4	11,2
NPV у еврима	9.822.111	2.848.512
Период повраћаја - година	21	преко 25
Рентабилност – стопа приноса у %	7,6	5,6
<i>Cost Benefit</i> (B/C) коеф.	1,48	1,37

7.6.ЗАКЉУЧАК О ОПРАВДАНОСТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ

7.6.1. Опште напомене

Планирана инвестициона улагања у пројекат проглашења туристичког простора „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ су економски оправдана и рационална инвестиција, на шта нас упућују резултати спроведене економско-финансијске анализе које репрезентују нето добици из пројектованог биланса успеха пројекта, финансијски ток пројекта као израз његове ликвидности, економски ток пројекта и из њега изведени IRR и NPV индикатори, принос на ангажована средства, *Cost Benefit* индикатор и период повраћаја уложених средстава.

еализацијом овог инвестиционог пројекта ће се на туристичкој мапи Републике Србије појавити нова веома атрактивна туристичка и истраживачка дестинација која ће привући пажњу платежно способне клијентеле из земље и иностранства. Доћи ће до запошљавања нових радника и до значајног прилива средстава у буџет локалне самоуправе и буџет Републике Србије. Изградња планираних инфраструктурних објеката на локалитету будуће туристичке дестинације „Археолошко налазиште Бело Брдо у Винчи“ ће имати ефекат мултипликације у смислу поспешивања привредних активности у сектору грађевинарства и производње грађевинског материјала.

7.6.2. Резиме података о пројекту

РЕЗИМЕ ПОДАТАКА О ПРОИЈЕКТУ

Сталне цене и курс на дан 30.4. 2022.

T32

	Елементи	Укупно	ј.м.
1	Инвестициона улагања	34.370.447	EURO
2	Извори финансирања	34.370.447	EURO
	- сопствена средства инвеститора	34.370.447	EURO
	- кредит пословне банке	0	EURO
	- Грант	0	EURO
3	Бенефит пројекта	216.387.675	EURO
4	Оперативни трошкови пројекта	139.832.897	EURO
5	Камате на кредите	0	EURO
6	Порез	11.483.217	EURO
7	Нето добит пројекта	65.071.561	EURO
8	<i>Cash Flow</i>	99.078.541	EURO
9	Финансијски ток	108.034.620	EURO
10	Економски ток	85.147.390	EURO
11	IRR (%)	14,4	%
12	<u>Нето садашња вредност</u>		
	- дисконтна стопа (%)	10,0%	%
	- NPV	9.822.111	EURO
13	<i>Cost Benefit</i> (B/C)*	1,48	Коеф.
14	Просечна стопа приноса на ангажована средства	7,6	%

8. ПРИЛОГ 1 – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ГРАНИЦА ТУРИСТИЧКОГ ПРОСТОРА

9. ЛИСТА ИЛУСТРАЦИЈА И СПИСАК КОРИШЋЕНИХ ИЗВОРА

Листа илустрација

Илустрација 2.1. ППРС од 2021-2035, карта 2, Генерални приказ зона заштите и праваца просторног развоја	37
Илустрација 3.1. Мапа општине Гроцка	54
Илустрација 3.2. Растојање општине Гроцка од граничних прелаза и главних градова у региону	57
Илустрација 4.1 Археолошко налазиште „Бело брдо“ у Винчи	113
Илустрација 4.2. Винчанска фигурина	114
Илустрација 4.3. Винчанска фигурине	115

Листа табела

Табела 2.1. Планирани садржаји на (новоформираним) грађевинским парцелама	41
Табела 3.1. Основни економски индикатори општине Гроцка	61
Табела 3.2. Просечне плате у Републици Србији и одабраним регионалним целинама	63
Табела 4.1. Регионални распоред смештајних капацитета у Србији (август, 2020.)	91
Табела 4.2. Структура понуде према типу смештајних капацитета (август 2020.)	92
Табела 4.3. Структура понуде хотелског смештаја (јун 2021.)	93
Табела 4.4. Рангирање првих десет емитивних тржишта према пореклу долазака туриста у Србију (2015.-2020.)	95
Табела 4.5. Број долазака, ноћења и просечна дужина боравка гостију у Србију 2020. години	96
Табела 4.6. Структура категорисаних смештајних капацитета по у Београду, по броју звездица (хотели, гарни хотели и мотели), јун 2021.	98
Табела 4.7. Структура смештајних објеката у Београду, по броју смештајних јединица (хотели, гарни хотели и мотели), јун, 2021.	98
Табела 4.8. Фазе развоја културног туризма	103
Табела 4.9. Пројекција броја посетилаца из различитих тржишних сегмената	110
Табела 4.10. Пројекција броја посетилаца за различита сценарија	111

Листа графика

График 2.1. ПППН археолошког налазишта Бело брдо, реферална карта: посебна намена простора	45
График 2.2. ПППН археолошког налазишта Бело брдо, реферална карта: посебна намена простора	46
График 3.1. Просечне температуре по месецима у општини Гроцка (0 ^С)	56
График 3.2. Просечне дневне падавине по месецима у општини Гроцка (у mm)	56
График 3.3. Процењен број становника у општини Гроцка у периоду 2015.-2019.	58
График 3.4. Досељено и одсељено становништво у општини Гроцка	59
График 3.5. Становништво општине Гроцка према полу по петогодиштима у 2019. години	59
График 3.6. Становништво општине Гроцка по старосним групама у 2019. години	60
График 3.7. Становништво општине Гроцка старости 15+, према школској спреми и полу	60
График 3.8. Кретање броја запослених у општини Гроцка, у периоду 2017.-2019.	62
График 3.9. Квалификациона структура незапосленог становништва општине Гроцка, август 2020. године	62
График 4.1. Регионални распоред смештајних јединица у Републици Србији (август 2020.)	91
График 4.2. Смештајни капацитети у Србији у периоду 2015.-2020.	92
График 4.3. Тренд долазака и ноћења туриста у Србији у периоду 2011.-2020.	94
График 4.4. Структура ноћења туриста у Србији у периоду 2011.-2020.	94
График 4.5. Рангирање првих десет емитивних тржишта према пореклу долазака туриста у Србију (2015.-2020.)	96
График 4.6. Структура понуде смештајних објеката Београда (јун 2021.)	97
График 4.7. Тренд долазака и ноћења туриста у Београду (2011.-2020.) у 000	99
График 4.8. Структура ноћења у Београду (2011.-2020.) у 000	100
График 4.9. Тренд долазака и ноћења туриста у општину Гроцка (2013.-2019.)	101

График 4.10. Структура ноћења у општини Гроцка (2013.—2019.)	102
График 4.11. Број међународних туристичких долазака мотивисаних културом (у милионима)	106
График 4.12. Број међународних туристичких долазака мотивисаних културом (у милионима)	107
График 4.13. Објекти које посећују туристи, а односе се на културно наслеђе	109
График 5.1. Unique Selling Proposition (USP) аналитички оквир:	130
График 5.2. Шематски приказ кретања посетиоца	144
График 6.1. Организациона шема предузећа „Бело брдо Винча“ д.о.о.	159

Референце

- McKercher, B., Cros, H.D. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. Haworth Hospitality Press.
- Richards, G. (2014), ‘Cultural Tourism 3.0.: The Future of Urban Tourism in Europe?’, у Roberta Garibaldi (ed.), *Il turismo culturale europeo*.
- Rosická, Z., Bednářová, D., Beneš, L. (2009). *The Development and Economic Impact of Cultural Tourism and Sustainable Heritage Management*, *Transaction on Transport Science*, Vol. 2, No. 1., str. 27-30.
- Sacco, P.L. (2011), *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014–2020 structural funds programming*, paper produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries.
- Smith, L. *Uses of Heritage*; Routledge: Abingdon, UK, 2006.
- Tasić, N., Marić, M., Bronk Ramsey, C., Kromer, B., Barclay, A., Bayliss, A., Beavan, N., Gaydarska, B., Whittle, A. (2016). *Vinča-Belo Brdo, Serbia: the times of a tell*. *Germania* 93 (1):1–75
- *The Charter of Krakow. Principles for Conservation and Restoration of Built Heritage*. 2000. Доступно онлајн: <http://smartheritage.com/wp-content/uploads/2015/03/KRAKOV-CHARTER-2000.pdf>
- UNESCO. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Adopted by the General Conference at its Seventeenth Session Paris, 16 November 1972. Доступно онлајн: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>.
- UNESCO: Cutting Edge | Bringing cultural tourism back in the game <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>.
- UNWTO (2018) *Tourism and Culture Synergies*, доступно на: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418978>.
- Генерални урбанистички план Београда- текст (Сл. Лист града Београда“ бр. 11/16)
- Генералним планом Београда 2021. („Службени лист града Београда”, бр. 27/03, 25/05 и 34/07)
- Закона о туризму Републике Србије, (Сл.гласник РС, бр. 17/2019)
- Законом о културним добрима („Сл. Гласник РС“ бр. 71/94, 52/11 и 99/11)

- Закону о туризму ("Сл. гласник РС", бр. 17/2019)
- Званична интернет страница Општине Гроцка, <https://www.grocka.rs/religija/>
- Званична интернет страница Центра за културу Гроцка, <https://www.kulturagrocka.rs/>
- Измене и допуне Регионалног просторног плана административног подручја града Београда („Сл. лист града Београда”, бр.86/18)
- Јанковић, Д. (2021) Водич: Винча – неолитска метропола на Дунаву, Музеј града Београд Прилагођено из Срејовић, Д. (2001) Винча и њена култура, Арс либри и Кремен
- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије, Локацијски услови број: 350-01-01203
- План генералне регулације система зелених површина Београда (Службени лист града Београда, 2019)
- Просторни план подручја дела градске општине Гроцка („Службени лист града Београда”, бр. 54/12)
- Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Бело брдо („Сл. гласник РС”, број 43/17)
- Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Бело брдо, <http://www.slg.bazapropisa.net/data%20files%20slg/pdf/1/03113.pdf>
- Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Сл. гласник Републике Србије”, бр.88/10)
- Решење Завода бр. 653/5 од 10.11.1965, Културно добро од изузетног значаја Одлука „Сл. гласник СРС“ бр. 14/79, 71/09
- Стратегија развоја града Београда - Стратешки циљеви, приоритети и мере одрживог развоја до 2021. године (Сл. Лист града Београда, бр. 47, од 30.06.2017.)
- Стратегија развоја културе са акционим планом (<https://kultura.gov.rs/>)
- Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025 (Сл. Гласник 98/2016)
- Уредба о еколошкој мрежи, „Сл. Гласник РС“, бр. 102/10
- Уредба о еколошкој мрежи, „Сл. Гласник РС“, бр. 102/10
- Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене међународног водног пута Е 80 – Дунав (Паневропски коридор VII) „Службени гласник РС”, број 14 од 4. фебруара 2015
- Цвејић, Ј., Васиљевић, Н., Тутунџић, А. (2008). Типологија предела Београда за потребе примене европске конвенције о пределу“, Секретаријат за заштиту животне средине.

Интернет извори

- <https://www.unwto.org/news/covid-19-response-travel-restrictions> (26.12.2021.)
- <https://www.unwto.org/news/2020-worst-year-in-tourism-history-with-1-billion-fewer-international-arrivals> (26.12.2021.)
- <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210625-2> (26.12.2021.)

- a <https://www.schengenvisainfo.com/news/iata-with-a-decrease-of-60-2-in-passenger-demand-2020-was-worst-year-for-air-transport/> (26.12.2021.)
- <https://en.unesco.org/>
- <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/14/on-the-cusp-of-adulthood-and-facing-an-uncertain-future-what-we-know-about-gen-z-so-far-2/>
- <https://www.travelagentcentral.com/your-business/stats-how-gen-zers-will-change-travel-trends>
- <https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/Global%20Economic%20Impact%20and%20Tr>